

LEON ZARĘBA

SŁOWNIK
IDIOMATYCZNY
FRANCUSKO-POLSKI

universitas

DICTIONNAIRE IDIOMATIQUE
FRANÇAIS-POLONAIS

SŁOWNIK
IDIOMATYCZNY
FRANCUSKO-POLSKI

DICTIONNAIRE IDIOMATIQUE
FRANÇAIS - POLONAIS

L E O N Z A R Ę B A

SŁOWNIK
IDIOMATYCZNY
FRANCUSKO-POLSKI

DICTIONNAIRE IDIOMATIQUE
FRANÇAIS - POLONAIS

Kraków

© Copyright by Leon Zaręba and Towarzystwo Autorów i Wydawców
Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2006, wyd. II poprawione

ISBN 97883-242-1852-3
TAiWPN UNIVERSITAS

Redaktor
Wanda Lobman

Projekt okładki i stron tytułowych
Ewa Gray

www.universitas.com.pl

*Pamięci mojej Żony
Anny Michałowskiej-Zaręby
poświęcam*

SPIS TREŚCI

WSTĘP	IX
Przeznaczenie i ogólna charakterystyka Słownika	IX
Dobór materiału	X
Koncepcja Słownika	X
Makrostruktura Słownika. Układ haseł	XI
Mikrostruktura Słownika. Organizacja artykułu hasłowego	XII
INTRODUCTION	XIV
Destination du Dictionnaire et ses caractéristiques générales	XIV
Sélection des matériaux	XV
Conception du Dictionnaire	XV
Macrostructure du Dictionnaire. Disposition des mots-vedettes	XVII
Microstructure du Dictionnaire. Organisation des articles	XVII
SKRÓTY – ABRÉVIATIONS	XX
ZNAKI KONWENCJONALNE – SIGNES CONVENTIONNELS	XXII
LISTA SŁOWNIKÓW, Z KTÓRYCH ZAPOŻYCZONO PRZYKŁADY	
– LISTE DES DICTIONNAIRES DONT ON A TIRÉ LES EXEMPLES	XXIII
BIBLIOGRAFIA – BIBLIOGRAPHIE	XXIV

WSTĘP

W każdym języku obok związków wyrazowych luźnych, a więc normalnego połączenia leksemów, istnieją związki nietypowe, jakoś osobliwe, niezwykle, a więc specyficzne dla danego kodu. Owe związki niezwykle, stanowiące najbardziej charakterystyczną warstwę języka, nazywamy *i d i o m a m i*, a ową specyficzność określamy jako *i d i o m a t y c z n o ś ć*. Takie właśnie nietypowe związki wyrazowe zawiera niniejszy Słownik¹.

PRZEZNACZENIE I OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA SŁOWNIKA

Słownik – stanowiący kontynuację badań autora nad frazeologią² – jest obszernym wyborem idiomatyki współczesnego języka francuskiego³, a więc języka XX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem ostatnich dziesięcioleci, a mianowicie okresu od 1945 roku do chwili obecnej. Praca zawiera około 10 000 jednostek frazeologicznych – idiomów, prawie 15 000 znaczeń i przeszło 20 000 przykładów użycia.

Celem opracowania jest dostarczenie użytkownikowi narzędzia, pozwalającego na lepsze poznanie warstwy idiomatycznej współczesnego języka francuskiego. Słownik pomyślany jest, z jednej strony, jako pomoc dla studentów filologii romańskiej, nauczycieli i lektorów różnych stopni, z drugiej strony, przeznaczony jest dla tłumaczy literatury pięknej, publicystycznej i naukowej z francuskiego na polski, a także dla dziennikarzy, pracowników radia i telewizji, dyplomatów oraz szerokich kręgów uczących się języka francuskiego w stopniu zaawansowanym. Słownik ma służyć również odbiorcy francuskiemu i frankofońskiemu dla lepszego poznania języka polskiego. Dzięki informacjom morfosyntaktycznym (walencja i restrykcje użycia), stylistycznym (poziom języka i zabarwienie stylistyczne) i pragmatycznym, a także, a może przede wszystkim, dzięki liczным przykładom funkcjonowania w tekście, Słownik jest nie tylko słownikiem znaczeń, ale również słownikiem użycia prezentowanych związków. Ukazuje on także czytelnikowi relacje, w jakich pozostają do siebie zanotowane frazeologizmy, a mianowicie ich powiązania synonimiczne, antonimiczne i derywacyjne, notuje również kolokacje, formy wariantywne i fakultatywne, rejestruje polisemię. Idiomy stanowią więc w Słowniku powiązaną z sobą siatkę semantyczno-pragmatyczną, co pozwala na dostrzeżenie systemowego charakteru frazeologii. Dzięki przyjęciu perspektywy konfrontatywnej, pojęcie idiomu znacznie się rozszerzyło, co umożliwiło zarejestrowanie nie tylko idiomów właściwych, ale również szerokiej gamy związków wyrazowych, będących dla Polaka zjawiskami specyficznymi, a więc idiomatycznymi *sensu largo*.

¹ Informacje na temat pojęcia idiomu, jego cech charakterystycznych i konfrontatywnego aspektu problemu znajdzie czytelnik w moich opracowaniach, a mianowicie: Wstęp do *Polsko-francuskiego słownika frazeologicznego*, PWN, Warszawa, 1995 (s. 26); Wstęp do *Wyboru polsko-francuskich frazeologizmów czasownikowych*, Wyd. UJ, Kraków, 1984 (s. 3/4); uwagi wstępne do artykułu *Frazeologia onomastyczna w języku francuskim i polskim*, "Studia Romanica Posnaniensis", Poznań, 1993; *Polskie i francuskie frazeologizmy w ujęciu leksykograficznym*, Wyd. UJ, Kraków, 1988; Kochan B., Zaręba L., Wstęp do *Idiomy polsko-francuskie*, PWN, Warszawa, 1999.

² Zaręba L., *Frazeologiczny słownik francusko-polski*, Wiedza Powszechna, Warszawa, I wyd. 1969, II wyd. 1973; Zaręba L., *Polsko-francuski słownik frazeologiczny*, PWN, Warszawa, I wyd. 1992, II wyd. 1995; Zaręba L., *Wybór polsko-francuskich frazeologizmów czasownikowych*, Wyd. UJ, Kraków, 1984; Zaręba L., *Polskie i francuskie frazeologizmy w ujęciu leksykograficznym*, Rozprawy habilitacyjne UJ, Kraków, 1988.

³ Na temat pojęcia "współczesny język francuski" zob. artykuł: Zaręba L., *Frazeologia współczesnego języka francuskiego a kontekst społeczny* [w:] *Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej*, t. VI, Instytut Slawistyki PAN, Warszawa, 1994.

DOBÓR MATERIAŁU

W doborze materiału idiomatycznego i jego opracowaniu oparto się na wielu źródłach. Z jednej strony wykorzystano słowniki frazeologiczne ogólne. Najważniejsze z nich to: A. Rey, S. Chantréau, *Dictionnaire des expressions et locutions*, Le Robert, 1994; C. Duneton, C. Claval, *Le Bouquet des expressions imagées. Encyclopédie thématique des locutions figurées de la langue française*, Seuil, 1990; B. Lafleur, *Dictionnaire des locutions idiomatiques françaises*, Ottawa, 1991. Wśród słowników frazeologicznych specjalistycznych wymienimy: dla frazeologii potocznej: *Dictionnaire du français familier et populaire* E. F. Griniowej i T. N. Gromowej, Moskwa, 1988; dla frazeologii pospolitej i argotycznej: F. Caradeca, *N'ayons pas peur de mots*, Larousse, 1989 i *Dictionnaire de l'argot* J.-P. Colina i J.-P. Mévela, Larousse, 1996 jak również *Dictionnaire du français non conventionnel* A. Rey'a i J. Cellarda, Hachette, 1991. Każdy z wymienionych słowników ujmuje materiał frazeologiczny z jakiejś perspektywy. Okazało się więc, że wiele związków, głównie o charakterze ogólnym – standardowym i pochodzących z języka starannego, nie znalazło miejsca w tych źródłach. Dla zapewnienia tej luki posłużono się więc słownikami ogólnymi, które w szczególności uzupełniły materiał słowników frazeologicznych. Są to przede wszystkim następujące opracowania: *Le Nouveau Petit Robert*, Paris, 1994; *Dictionnaire du français au collège*, Larousse, 1989; *Le Micro Robert – Dictionnaire de la langue française*, Paris, 1989; *Dictionnaire du français vivant*, Bordas, Paris, 1975; *Le Dictionnaire du français*, Hachette, 1989 i *Le Petit Larousse illustré*, Paris, 1994. Wymienione słowniki, będące opracowaniami średniej objętości, stały się równocześnie dowodem funkcjonowania notowanych frazeologizmów we współczesnym języku francuskim. Przy opracowywaniu odpowiedników polskich posługiwano się najczęściej następującymi słownikami: W. Doroszewski, *Słownik języka polskiego*, WP, Warszawa, 1958; M. Szymczak, *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa, 1978; S. Skorupka, *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, WP, Warszawa, 1967; J. Anusiewicz, J. Skawiński, *Słownik polszczyzny potocznej*, PWN, Warszawa, 1996. Pozostałe materiały słownikowe, zarówno francuskie, jak i polskie, wykorzystane w realizowaniu niniejszego słownika, znajdują się w Bibliografii.

KONCEPCJA SŁOWNIKA

Koncepcja słownika oparta jest na trzech podstawowych zasadach: *synchroniczności*, *ujęciu konfrontatywnym* i *przyjęciu szerokiego rozumienia idiomu*.

Słownik rejestruje frazeologizmy i idiomatyzmy współczesnej francuszczyzny, funkcjonujące zarówno w języku mówionym: swobodnym, potocznym, slangowym, jak i pisanym, a więc starannym, standardowym. Zasada *synchroniczności* nie była stosowana rygorystycznie. Ponieważ słownik rejestruje frazeologizmy i idiomatyzmy funkcjonujące zarówno w języku mówionym, jak i pisanym, umieszczono w nim również pewną ilość związków starszych (*vieilli*) lub nawet przestarzałych (*vieux*), z którymi czytelnik spotka się na pewno przy lekturze wielu tekstów współczesnych autorów w utworach literackich, a nawet w prasie, a także utworów XIX-wiecznych.

Koncepcji synchroniczności towarzyszy drugie założenie, a mianowicie *ujęcie konfrontatywne* francuskich i polskich związków wyrazowych. Słownik zawiera zatem nie tylko jednostki frazeologiczne różne w obu językach, ale również takie, które są identyczne, podobne lub analogiczne. Związki takie stanowią często pułapkę dla posługujących się językiem, ze względu na drobne różnice istniejące między obydwoma kodami (różne formy rodzajników, zaimków, przyimków, szyk wyrazów), co prowadzi do błędów. Będą one szczególnie przydatne użytkownikowi polskiemu. Znajdziemy więc w słowniku takie związki jak np.: *avoir les mains liées* – mieć związane ręce; *connaître qqn (qqch.) comme sa poche* – znać kogoś (coś) jak własną kieszeń; *une faim de loup* – wilczy apetyt; *pêcher en eau trouble* – łowić ryby w mętnej wodzie; *la course contre la montre* – wyścig z czasem; *cravate comme une corde* – krawat jak postronek itp.

Opierając się na kryterium konfrontatywnym, włączono do opracowania związki wręcz podstawowe, a będące dla Polaka idiomami, jak np.: *tomber malade* – zachorować; *avoir chaud*; *J'ai chaud* – Jest mi ciepło; *Il fait beau* – Jest ładna pogoda itp., *il vaut mieux* + inf. – lepiej + bezok.; *Le combien sommes-nous?* (*Le combien est-ce?*) – Którego dziś mamy? (Który dzisiaj jest?); *Qu'est-ce que c'est?* – O co chodzi?; *Et avec cela?* (potoczny zwrot, jakim sprzedawca zwraca się do klienta) – I co jeszcze?, I co więcej?

Trzecia zasada, na której oparto koncepcję słownika, to przyjęcie szerokiego pojęcia związku frazeologicznego (por. L. Zaręba, *Pojęcie związku frazeologicznego. Próba definicji i klasyfikacji* [w:] *Polskie i francuskie frazeologizmy w ujęciu leksykograficznym*, Rozprawy habilitacyjne, Kraków, 1988).

W skład słownika wchodzi wszystkie typy formalne utartych połączeń wyrazowych, a mianowicie: I. związki nominalne, czyli tzw. wyrażenia: rzeczownikowe, przymiotnikowe, przysłówkowe, przyimkowe, spójnikowe, II. związki werbalne, czyli zwroty, oraz III. związki nominalno-werbalne, czyli tzw. frazy, wśród których znajdują się różnego typu formuły stylu potocznego, a więc syntagmy związane z kontekstem (bardzo ważne w potocznej komunikacji językowej), związki zdaniopodobne, wyrażenia wykrzyknikowe, a także przysłowia, powiedzenia przysłowiowe, maksymy, sentencje itp.

Z punktu widzenia kryterium semantycznego, są to głównie związki stałe i łączliwe, a także pewna ilość związków luźnych ustalonych (a więc idiomy i frazemy).

A oto kilka przykładów omówionych związków: I. związki nominalne: 1. rzeczownikowe: *gros bonnet, cordon bleu, trou normand, coup de chance, plat de nouilles*, 2. przymiotnikowe: *ni chair ni poisson, dur à la détente, entre deux âges, à n'en plus finir, à se mettre à genoux*, 3. przysłówkowe: *à vue de nez, de but en blanc, à la belle étoile, tout à trac, d'emblée, à tort et à travers*, 4. przyimkowe: *à défaut de, au détriment de, à force de, en voie de*, 5. spójnikowe: *toujours est-il que, n'empêche que*; II. związki werbalne: *casser les pieds à qqn, faire la sourde oreille, passer l'éponge, pousser le bouchon trop loin, mettre dans le mille, poser un lapin à qqn* itp. Obok takich i im podobnych związków obrazowych, pochodzących z ludowej warstwy języka, o różnym stopniu potoczności (j. potoczny, pospolity, slangowy), znajdziemy w słowniku związki werbalne nieobrazowe, należące przeważnie do języka standardowego, starannego, czasem książkowego, często ogólnospecjalistycznego (administracyjnego, urzędowego itp.), np.: *prêter attention à qqch. /qqn, prononcer (faire) un discours, mettre qqch. en place, être en voie de + inf., remporter une victoire (un triomphe, un succès), mettre qqch. en doute, s'abandonner au désespoir, ne pas tarir d'éloges, caresser un projet* itp.; III. związki nominalno-werbalne: *Il n'y a pas le feu (à la maison), Le torchon brûle, On n'est pas aux pièces, C'est le pied!, Qui veut noyer son chien l'accuse de la rage, Avec des "si" on mettrait Paris dans une bouteille, Autant de têtes, autant d'avis*. W słowniku uwzględnione są również związki porównawcze, zarówno przymiotnikowe (*sourd comme un pot, paresseux comme un lézard*), jak i czasownikowe (*écrire comme un chat, dormir comme une marmotte, être comme chien et chat*) oraz tzw. wyrażenia szeregowe (*coup sur coup, tôt ou tard, bout à bout, bel et bien, c'est bonnet blanc et blanc bonnet*).

Do słownika włączono poza tym związki, które autor nazywa strukturalnymi, takie jak: *ne faire que + inf., à force de + inf./n., avoir à + inf., il n'y a qu'à + inf., donner dans + inf.* itp. Nie zapomniano również o tzw. formułach konwersacyjnych o charakterze pragmatycznym, na przykład: *Ça me fait une belle jambe, Va te faire fiche!, En voilà du joli!, Les carottes sont cuites!*

MAKROSTRUKTURA SŁOWNIKA. UKŁAD HASEŁ

Jednostki frazeologiczne uporządkowane są alfabetycznie w obrębie identyfikatora hasłowego, według zasady pierwszego rzeczownika występującego w danym związku. Tak więc frazeologizmy: *lever le lièvre, se payer la tête de qqn, en boucher un coin à qqn, faire porter le chapeau à qqn, pédaler dans la choucroute*, umieszczone są kolejno pod identyfikatorem hasłowym: LIÈVRE, TÊTE, COIN, CHAPEAU, CHOUCROUTE. We frazeologizmach, w których występują dwa rzeczowniki lub więcej, identyfikatorem jest zawsze pierwszy rzeczownik, np.: *avoir un fil sur la langue, tirer les vers du nez à qqn, ça ne casse pas trois pattes à un canard*, znajdziemy pod: FIL, VERS i PATTE. Formy supletywne rzeczownika nie zostały rozdzielone; potraktowano je wspólnie pod hasłem w liczbie pojedynczej. Tak więc np. związki zawierające YEUX znajdują się pod identyfikatorem hasłowym ŒIL/YEUX. Przy liczbie mnogiej YEUX jest odsyłacz.

O ile wyraz hasłowy jest homonimiczny, figuruje osobno dla każdego znaczenia i oznaczony jest cyfrą rzymską. Np.: AIR I. (idée de vent; souffle); AIR II. (apparence); AIR III. (mélodie). BALLE I. ze zwrotem: *saisir la balle au bond* itp.; BALLE II., pod którym znajdziemy: *recevoir douze balles dans la peau* itp.; BALLE III. z frazą *T'as pas cent balles?* Podobnie potraktowano wyrazy

homonimiczne należące do różnych kategorii gramatycznych, np.: BAS I. (n.): *bas de laine*. i BAS II. (adj.), pod którym znajdziemy np. *à bas! être bien bas*.

Zasadę pierwszego rzeczownika jako identyfikatora hasłowego zastosowano rygorystycznie ze względów praktyczno-użytkowych. Taki układ hasel pozwala na łatwe dotarcie do związków bardziej rozbudowanych, np. przysłów. W wypadku gdy frazeologizm nie zawiera rzeczownika, za wyraz hasłowy przyjęto czasownik (z wyjątkiem *être* i *avoir*), np.: *à n'en plus finir* umieszczono pod FINIR, *n'y rien faire* pod FAIRE, *ne pas tenir debout* pod TENIR, *ne pas mener large* pod MENER, a *en rester là* pod RESTER. Jeśli związek frazeologiczny nie zawiera ani rzeczownika, ani czasownika, za wyraz hasłowy przyjęto kolejno: przymiotnik, przysłówkę, ewentualnie inną część mowy (zaimek lub liczebnik). Tak więc np. *en douce* znajdziemy pod DOUCE, *bel et bien* pod BEL, *elle est bonne celle-là!* pod BONNE, *tout bonnement* pod BONNEMENT, a *vingt-deux* pod VINGT.

MIKROSTRUKTURA SŁOWNIKA. ORGANIZACJA ARTYKUŁU HASŁOWEGO

Organizacja artykułu hasłowego jest gniazdowa, oparta na kryterium formalnym. Pod identyfikatorem hasłowym umieszczone są kolejno: związki *n o m i n a l n e*, *w e r b a l n e*, wreszcie *n o m i n a l n o - w e r b a l n e*, a w obrębie każdego z typów zachowany jest porządek alfabetyczny. Dzięki takiemu rozwiązaniu, materiał jest odpowiednio uporządkowany, co ułatwia użytkownikowi szybkie i łatwe dotarcie do poszukiwanej jednostki frazeologicznej.

Związki *n o m i n a l n e* zostały uszeregowane według porządku: wyrażenia rzeczownikowe, przymiotnikowe, przysłówkowe, przyimkowe i spójnikowe. I tak w obrębie hasła BOUT znajdziemy kolejno: *Bout de chou*; *Un bout (un bon bout) de temps*; *À bout*; *À bout portant*; *À tout bout de champ*; *Bout à bout*; *De bout en bout*. Dla hasła MOT notuje się: *Dernier mot*; *Au bas mot*; *En un mot*; *En deux mots*; *Mot à mot*; *Mot pour mot*; *Sans mot dire*. Przy wyrażeniach podane zostały kolokacje związku z odpowiednim czasownikiem lub serią czasowników (za skrótem COLL.), np.: *À bout portant COLL.: tirer*.

Związki *w e r b a l n e*, uszeregowane alfabetycznie, podawane są w formie bezokolicznika, np. pod identyfikatorem TÊTE znajdziemy m.in. następujące zwroty: *Avoir la tête près du bonnet*; *Avoir toute sa tête...*, *Casser la tête à qqn*; *Coûter les yeux de la tête...*, *Donner tête baissée dans...*, *En faire à sa tête...*, *Faire la tête...*, *Monter à la tête*; *N'en faire qu'à sa tête* itd. Związki werbalne, funkcjonujące nie w bezokoliczniku, są notowane w takiej formie, w jakiej występują, np. *La peau démange à qqn*; *Mal lui en prit* itp. Formy alternujące znajdują się w nawiasach trójkątnych, np.: *jeter (mettre, verser) de l'huile sur le feu*; *se serrer (se mettre, se boucler, s'attacher) la ceinture*; *être dans les nuages (dans les nues)*. Warianty formy podstawowej znajdują się w słowniku w kolejności alfabetycznej z odsyłaczem "v." do zwrotu obejmującego wszystkie formy i stanowiącego opracowanie zwrotu. W nawiasach okrągłych znajdują się elementy fakultatywne, np.: *payer (argent) comptant*; *se mettre (se fourrer) le doigt (jusqu'au coude)*. Zwroty opatrzone są informacją syntaktyczną, dotyczącą rekcji i restrykcji użycia oraz kwalifikatorem stylistycznym.

Trzecią z kolei częścią artykułu hasłowego są związki *n o m i n a l n o - w e r b a l n e*, czyli frazy, uporządkowane również alfabetycznie. Obejmują one różne typy tych związków, m.in.: formuły stylu potocznego, takie jak: *C'est du bidon*; *A-t-on jamais vu ça?*; *Ce n'est que partie remise*; *C'est la croix et la bannière*. Znajdą tu także miejsca przysłowia, maksymy, sentencje i różnego rodzaju powiedzenia, np.: *À beau jeu beau retour*; *Premier vient, premier prend*; *Quand le vin est tiré, il faut le boire* itd.

A r t y k u ł h a s ł o w y składa się z następujących części: 1. francuska jednostka frazeologiczna z ewentualnymi wariantami i ewentualną formą fakultatywną, 2. kwalifikator gramatyczny (w nawiasie graniastym) z ewentualnym komentarzem socjokulturowym lub pragmatycznym¹, 3. kwalifikator stylistyczny, 4. definicja znaczenia po francusku², 5. odpowiednik polski, 6. ewen-

¹ Dłuższe komentarze umieszczono za gwiazdką* u dołu strony.

² Francuskie definicje znaczenia frazeologizmów zostały zapożyczone ze słowników, a mianowicie z: *Le Dictionnaire du français au collège*; *Dictionnaire idiomatique du français* B. Lafleura. Czasem są one kombinowane z różnych źródeł, niekiedy tworzone przez autora.

tualne kollokacje, 7. przykład lub przykłady, ilustrujące funkcjonowanie związku w tekście, z podaniem źródła, 8. tłumaczenie przykładu lub przykładów na język polski, 9. ewentualne synonimy, antonimy oraz odsyłacze (*Cf.*) wskazujące na istniejący derywat/derywaty lub zwracające uwagę na formy podobne, ale semantycznie różne.

W słowniku zamieszczono frazeologizmy o szerokim spektrum stylowym: od języka starannego, czasem literackiego lub książkowego, po język pospolity, a nawet argotyczny; uwzględniono te argotyzmy, które przedostały się już do języka ogólnego. Poziom języka i stylu zasygnalizowano kwalifikatorami (*fam.*, *pop.*, *arg.* itp.). Brak kwalifikatora oznacza, że związek należy do starannego języka ogólnego. Określenie poziomu języka ma charakter orientacyjny i przybliżony. Jest to, jak wiadomo, pojęcie dość płynne, zależne od rozmaitych czynników. Stąd słowniki różnią się często w zaszeregowaniu frazeologizmu do tej czy innej kategorii, zwłaszcza jeśli idzie o język potoczny i pospolity.

Kwalifikatory gramatyczne są szczególnie ważne przy charakterystyce syntaktycznej związków werbalnych. Podawana jest rekcja prawostronna, np. *faire grâce à qqn de qqch.*, *prendre part à qqch.*, a tam, gdzie to jest konieczne (tj. tam, gdzie znaczenie nie określa tego wyrażenie) również lewostronna: *avoir un petit goût de revenez-y* [s. qqch.]; *couler de source* [s. qqch.: *paroles*].

Odpowiedniki polskie francuskich jednostek frazeologicznych starano się oddać w miarę możliwości przez ekwiwalent idiomatyczny, np.: *poser un lapin à qqn* – wystawić kogoś do wiatru, wystrychnąć kogoś na dudka; *prendre la poudre d'escampette* – dać drapak; *mentir comme un arracheur de dents* – kłamać jak z nut. Tam, gdzie w języku polskim idiomowi francuskiemu odpowiada Ø idiomatyczne, znaczenie związku oddawano albo przez syntagmę luźną, pojedynczy wyraz lub omówienie: *lever un lièvre* – poruszyć delikatny temat; *rompre les chiens* – przerwać niemiłą rozmowę, zmienić drażliwy temat; *avoir de la santé* – być bezczelnym; *en sautoir* – przerzucony przez szyję i opadający na piersi; skrzyżowany na piersi (np. o aparacie fotograficznym).

Prezentowany słownik jest – jak już powiedziano – słownikiem użyć. Stąd specjalny akcent położono na egzemplifikację z naczeń. Ma ona za zadanie ukazać funkcjonowanie danego związku w tekście w możliwie różnych postaciach (osób, czasów, trybów). Spełnia ona również cel dydaktyczny. Przykłady pochodzą z różnych źródeł, a mianowicie: 1) z tekstów literackich i z prasy (wykaz w Bibliografii), 2) ze słowników frazeologicznych i ogólnych, 3) od autora. Największą liczbę przykładów zapożyczono ze słownika Bruno Lafleura, *Locutions idiomatiques du français*, oraz ze słownika E.F. Griniowej i T.N. Gromowej, *Dictionnaire du français familier et populaire*. Zaznaczono to każdorazowo odpowiednim skrótem po przykładzie: B.L. dla pierwszego, G.G. dla drugiego. Przykłady nie opatrzone żadnym skrótem pochodzą od autora słownika. Część przykładów została zaproponowana przez Pana Aleksandra Dayeta, lektora języka francuskiego w Instytucie Filologii Romańskiej UJ. Tłumaczenia cytowanych przykładów na język polski pochodzą od autora.

Słownik nie posiada indeksu. Układ haseł oraz system odsyłaczy czyni go zbędnym.

Bez finansowego wsparcia niniejszy słownik nie mógłby ujrzeć światła dziennego. W tym miejscu pragnę więc wyrazić serdeczne podziękowanie Władzom Uniwersytetu Jagiellońskiego: Panu Prorektorowi prof. drowi hab. Stanisławowi Hodorowiczowi, Pani Dziekan Wydziału Filologicznego prof. dr hab. Halinie Kurek oraz Pani doc. dr hab. Marceli Świątkowskiej, dyrektorowi Instytutu Filologii Romańskiej. Szczególne wyrazy wdzięczności składam Rektorowi Wyższej Szkoły Języków Obcych i Ekonomii w Częstochowie Ks. drowi Andrzejowi Kryńskiemu.

Kraków, 6 marca 1998 r.

INTRODUCTION

Dans chaque langue, à côté des groupements de mots libres, c'est-à-dire des combinaisons régulières de lexèmes, il y a des groupements de mots plus ou moins figés, atypiques, insolites, bizarres, autrement dit, spécifiques d'un code. Ces associations de mots singulières, constituant la couche la plus caractéristique d'une langue, s'appellent IDIOMES ou EXPRESSIONS IDIOMATIQUES et ladite spécificité toute particulière est désignée sous le nom d'IDIOMATICITÉ. C'est de telles combinaisons de mots atypiques que contient le présent *Dictionnaire*¹.

DESTINATION DU DICTIONNAIRE ET SES CARACTÉRISTIQUES GÉNÉRALES

L'ouvrage – qui est une continuation des recherches de l'auteur sur la phraséologie² – propose un vaste choix de phraséologie idiomatique du français contemporain³, c'est-à-dire de la langue française du XXe siècle avec un accent particulier mis sur les dernières décennies, notamment la période s'étendant de 1945 à nos jours. L'ouvrage contient près de 10.000 unités phraséologiques – expressions idiomatiques – à peu près 15.000 acceptions et plus de 20.000 exemples d'usage.

Le but principal de l'étude est de fournir au lecteur – aussi bien polonais que français et francophone – un instrument lui permettant une connaissance meilleure et plus approfondie du fonds idiomatique du français contemporain. Le *Dictionnaire* a été conçu d'une part comme un outil de référence indispensable aux étudiants des départements d'études françaises, aux professeurs et lecteurs des différents degrés d'enseignement, il est destiné d'autre part aux traducteurs de littérature, de textes éditoriaux et scientifiques du français vers le polonais, ainsi qu'aux journalistes, aux employés de la radio et de la télévision, aux diplomates et au grand public qui veut approfondir sa connaissance du français. Grâce aux informations morphosyntaxiques (valence et restrictions d'usage), stylistiques (niveaux de langue) et pragmatiques, de même que, et peut-être même avant tout, grâce aux nombreux exemples qui illustrent le fonctionnement des expressions dans le texte, l'ouvrage se veut être non seulement un dictionnaire des significations, mais aussi un dictionnaire des usages des groupements de mots qu'il présente. Il fait voir au lecteur les relations qui existent entre les phraséologismes présentés, à savoir leurs rapports de synonymie, d'antonymie et de dérivation. Le *Dictionnaire* relève également des collocations, des variantes et des formes facultatives et note aussi les cas de polysémie. Les expressions idiomatiques constituent donc dans le *Dictionnaire* un réseau sémantico-pragmatique cohérent ce qui permet d'appréhender le caractère systémique de la phraséologie. Grâce à l'adoption d'une perspective confrontative, la notion d'idiome s'est trouvée sensiblement élargie ce qui a permis d'enregistrer non seulement les expressions idiomatiques proprement dites, mais aussi une large gamme de groupements de mots qui, sans être idiomatiques pour un Français, le sont cependant pour un Polonais.

¹ Pour un complément d'information sur la notion d'expression idiomatique, ses traits spécifiques et l'aspect confrontatif du problème, l'auteur renvoie le lecteur à ses contributions, notamment: Introduction au *Dictionnaire phraséologique polonais-français*, PWN, Warszawa, 1995 (p. 26); Introduction au *Choix d'expressions phraséologiques verbales polono-françaises*, Éd. UJ, Kraków, 1984 (p. 3/4); remarques liminaires à l'article: *La phraséologie onomastique en français et polonais*, "Studia Romanica Posnaniensis", Poznań, 1993; *Polskie i francuskie frazeologizmy w ujęciu leksykograficznym*, Éd. UJ, Kraków, 1988; Kochan B., Zareba L., Introduction aux *Expressions idiomatiques polono-françaises*, PWN, Warszawa, 1999.

² Zareba L., *Dictionnaire phraséologique français-polonais*, Wiedza Powszechna, Warszawa, I éd. 1969, II éd. 1973; Zareba L., *Dictionnaire phraséologique polonais-français*, PWN, Warszawa, I éd. 1992, II éd. 1995; Zareba L., *Choix d'expressions phraséologiques verbales polono-françaises*, Éd. UJ, Kraków, 1984; Zareba L., *Polskie i francuskie frazeologizmy w ujęciu leksykograficznym*, Éd. UJ, Kraków, 1988.

³ Sur la notion de "français contemporain" voir l'article: Zareba L., *Frazeologia współczesnego języka francuskiego a kontekst społeczny* [in] *Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej*, vol. VI, Instytut Slawistyki PAN, 1994.

SÉLECTION DES MATÉRIAUX

Le choix du matériau idiomatique et son élaboration s'appuient sur diverses sources. D'une part, nous avons exploité des dictionnaires phraséologiques généraux dont les plus importants sont le *Dictionnaire des expressions et locutions* de A. Rey et S. Chantreau (1994), *Le Bouquet des expressions imagées* de C. Duneton, portant pour sous-titre *Encyclopédie thématique des locutions figurées de la langue française* (1990) et le *Dictionnaire des locutions idiomatiques françaises* par B. Lafleur (1991).

Parmi les dictionnaires phraséologiques spécialisés dont nous nous sommes servi, citons pour la phraséologie familière le *Dictionnaire du français familier et populaire* de E. F. Grinova et T. N. Gromova (1988); pour la phraséologie populaire et argotique l'ouvrage de F. Caradec intitulé *N'ayons pas peur de mots* (1989), le *Dictionnaire de l'argot* de J.-P. Colin et J.-P. Mével (1996), ainsi que le *Dictionnaire du français non conventionnel* de A. Rey et J. Cellard (1991). Chacun de ces dictionnaires (tant généraux que spécialisés) présente le matériau phraséologique dans une certaine perspective: il s'est avéré que nombre de phraséologismes relevant principalement de la langue soignée et standard n'ont pas trouvé place dans les ouvrages susmentionnés. Afin de combler cette lacune nous nous sommes servi de dictionnaires généraux qui ont heureusement complété le matériau compulsé par nous. Ces dictionnaires, en tant que dictionnaires de taille moyenne, ont eu aussi un autre rôle à remplir, notamment celui de vérificateur du fonctionnement actuel des locutions qu'ils notent. Ce sont avant tout les ouvrages suivants: *Le Nouveau Petit Robert* (1994), le *Dictionnaire du français au collège* (le DFC; 1989); *Le Micro-Robert – dictionnaire de la langue française* (le MR; 1989); le *Dictionnaire du français vivant* (le DFV; 1975); *Le Dictionnaire du français* (1989) et *Le Petit Larousse illustré* (1994). Pour l'élaboration des équivalents polonais des locutions françaises, on s'est servi le plus souvent des dictionnaires suivants: *Słownik języka polskiego*, de W. Doroszewski, *Słownik języka polskiego* de M. Szymczak, *Słownik frazeologiczny języka polskiego* de S. Skorupka et *Słownik polszczyzny potocznej* de J. Anusiewicz et J. Skawiński. Les autres matériaux lexicographiques exploités pour la réalisation du présent *Dictionnaire idiomatique* sont à trouver dans la Bibliographie.

CONCEPTION DU DICTIONNAIRE

La conception générale du *Dictionnaire* est fondée sur trois principes de base: celui de synchronie, celui de confrontativité des deux codes, celui enfin d'une notion large de l'expression idiomatique.

Le *Dictionnaire* contient principalement les idiomes de la langue française contemporaine fonctionnant aussi bien dans la langue parlée plus ou moins relâchée – courante, familière, populaire voire argotique – que dans la langue écrite, soignée ou officielle. Le principe de synchronie n'a pourtant pas été observé de façon rigoureuse. Comme l'ouvrage enregistre des phénomènes phraséologiques de la langue parlée et écrite, nous avons aussi voulu retenir un certain nombre de locutions vieilles – peu ou pas connues de la génération des jeunes et même franchement vieilles, périmées, passées d'usage dans le français actuel. Cependant, le lecteur a de fortes chances de les rencontrer lors de ses lectures dans beaucoup de textes d'auteurs contemporains et dans la presse sans parler des ouvrages du XIXème siècle.

La présentation synchronique s'accompagne d'une perspective confrontative des phénomènes idiomatiques proposés dans le *Dictionnaire*. Il s'ensuit que l'ouvrage contient non seulement des unités phraséologiques différentes dans les deux langues, mais aussi celles qui sont semblables, analogues voire identiques. De tels groupements de mots – on ne s'en rend pas suffisamment compte – sont souvent un piège pour les étrangers parlant (ou écrivant) le français et provoquent des erreurs. Un Polonais en aurait particulièrement besoin. On trouvera donc dans le *Dictionnaire* des locutions semblables telles que: *pêcher en eau trouble* – łowić ryby w mętnej wodzie, *avoir les mains liées* – mieć związane ręce, *connaître qqn (qqch.) comme sa poche* – znać kogoś (coś) jak własną kieszeń, *une faim de loup* – wilczy apetyt, *la course contre la montre* – wyścig z czasem, *cravate comme une corde* – krawat jak postronek, etc.

En suivant le principe confrontatif nous avons inclu dans l'ouvrage des locutions très élémentaires qui, cependant, pour un Polonais, sont de nature idiomatique, par exemple: *tomber*

malade – *zachorować*, *avoir chaud*, *J'ai chaud* – *Jest mi ciepło*, *Il fait beau* – *Jest ładnie*, *il vaut mieux* + inf. – *lepiej* + inf., *Le combien sommes-nous?* (*Le combien est-ce?*) – *Którego dziś mamy?* (*Który dzisiaj jest?*), *Qu'est-ce que c'est?* – *O co chodzi?*, *Et avec cela?* (formule courante avec laquelle un vendeur s'adresse à un client) – *I co jeszcze?*, *Co więcej?*

Le troisième principe qui préside à la conception du *Dictionnaire* est l'adoption d'une notion large de l'idiome (Cf. L. Zareba, *La notion de locution phraséologique. Essai de définition et de classification* [in] "Polskie i francuskie frazeologizmy w ujęciu leksykograficznym", chap. II, Éditions de l'Université Jagellonne, Kraków, 1988).

Le *Dictionnaire* contient tous les types formels des groupements de mots stabilisés, à savoir: I. les locutions nominales, notamment les locutions essentiellement nominales (substantivales), les locutions adjectives, les locutions adverbiales et certaines locutions prépositionnelles et conjonctives; II. les locutions verbales et III. les locutions nomino-verbales (locutions-phrases) parmi lesquelles trouveront place différents types de formules conversationnelles appartenant pour la plupart au registre familier ou populaire (par exemple les formules exclamatives) ainsi que des proverbes, des locutions proverbiales, des dictons, des sentences et des maximes.

Du point de vue du critère sémantique (degré de soudure entre les éléments d'une locution) il s'agit essentiellement de groupements entièrement ou partiellement figés ainsi que de groupements libres stéréotypés.

Voici quelques exemples de groupements de mots dont les types ont été relevés plus haut: I. locutions nominales: 1. proprement nominales: *gros bonnet*, *cordons bleu*, *trou normand*, *coup de chance*, *plat de nouilles*, 2. adjectives: *ni chair ni poisson*, *dur à la détente*, *entre deux âges*, *à n'en plus finir*, *à se mettre à genoux*, 3. adverbiales: *à vue de nez*, *de but en blanc*, *à la belle étoile*, *tout à trac*, *à tort et à travers*, 4. prépositionnelles: *à défaut de*, *au détriment de*, *à force de*, *en voie de*, 5. conjonctives: *toujours est-il que*, *n'empêche que*, etc.; II. locutions verbales: *casser les pieds à qqn*, *faire la sourde oreille*, *ne pas se la fouler*, *passer l'éponge*, *pousser le bouchon trop loin*, *mettre dans le mille*, *poser un lapin à qqn*, etc. Outre les locutions verbales imagées précitées qui viennent de la couche populaire de la langue et qui possèdent un degré de familiarité variable (langue courante, familière, populaire, argotique) on trouvera dans le *Dictionnaire* des locutions non-imagées appartenant le plus souvent à la langue standard, soignée, parfois livresque, relevant parfois du langage administratif, officiel, telles que: *prêter attention à qqch.* / *qqn, prononcer (faire) un discours*, *mettre qqch. en place*, *être en voie de* + inf., *tenir qqn en échec*, *avoir lieu*, *avoir lieu de* + inf., *tenir lieu de*, *remporter une victoire (un triomphe, un succès)*, *mettre qqch. en doute*, *s'abandonner au désespoir*, *ne pas tarir d'éloges*, *caresser un projet*, etc.; III. locutions nomino-verbales: *Il n'y a pas le feu*, *Le torchon brûle*, *On n'est pas aux pièces*, *C'est le pied*, *Qui veut noyer son chien l'accuse de la rage*, *Avec des "si" on mettrait Paris dans une bouteille*, *Autant de têtes, autant d'avis*.

Nous avons aussi tenu compte, dans le *Dictionnaire*, des locutions comparatives aussi bien adjectives (*sourd comme un pot*, *paresseux comme un lézard (une couleuvre)*, *bête comme ses pieds*) que verbales (*écrire comme un chat*, *dormir comme une marmotte*, *s'entendre (vivre) comme chien et chat*, *mentir comme un arracheur de dents*, *pleurer comme une Madeleine*), nomino-verbales (*Comme on fait son lit on se couche*) et autres (nominales et adverbiales). Les locutions dites jumelles y trouvent également leur place: *coup sur coup*, *tour à tour*, *bout à bout*, *bel et bien*, *c'est bonnet blanc et blanc bonnet*.

Nous avons trouvé juste d'insérer également dans l'ouvrage ces locutions que nous nommons structurales: *ne faire que* + inf.; *à force de* + inf./n.; *avoir à* + inf.; *il n'y a qu'à* + inf.; *donner dans* + inf., etc. Nous n'avons pas oublié non plus les soit disant formules conversationnelles aux résonnances pragmatiques, telles que: *Ça me fait une belle jambe*; *Va te faire fiche!*; *En voilà du joli!*; *Les carottes sont cuites!*

MACROSTRUCTURE DU DICTIONNAIRE. DISPOSITION DES MOTS-VEDETTES

Les unités phraséologiques, ordonnées alphabétiquement, suivent le mot-vedette selon le principe du premier substantif se trouvant dans le groupement de mots. Ainsi donc les locutions: *lever le lièvre*, *se payer la tête de qqn*, *en boucher un coin à qqn*, *faire porter le chapeau à qqn*, *pédaler dans la choucroute* sont placées respectivement sous le mot-vedette: LIÈVRE, TÊTE, COIN, CHAPEAU, CHOUCROUTE. Dans les locutions contenant deux substantifs ou plus, c'est le premier nom qui tient lieu de mot-vedette, par exemple: *avoir un fil sur la langue*, *tirer les vers du nez à qqn*, *ça ne casse pas trois pattes à un canard* se trouvent donc sous: FIL, VERS, PATTE.

Les formes supplétives d'un nom ont été traitées ensemble sous le mot-vedette au singulier. Ainsi les locutions avec YEUX sont à chercher sous ŒIL. À la forme YEUX on trouvera un renvoi.

Si le mot-vedette est homonymique, il est noté autant de fois qu'il y a de sens avec un numérotage en chiffre romain. Par exemple AIR I. (idée de vent, souffle), AIR II. (apparence), AIR III. (mélodie). BALLE I. avec les locutions: *saisir la balle au bond*, etc.; et BALLE II. sous lequel on trouvera: *recevoir douze balles dans la peau*, etc. BALLE III. avec la locution-phrase: *T'as pas cent balles?* Nous avons traité de la même façon les mots homonymiques appartenant aux différentes catégories grammaticales, par exemple BAS I. (BASSE) (adj.) sous lequel on trouvera: *À bas!*; BAS II. (adv.): *être bien bas* et BAS (n.): *bas de laine* (fig.).

Le principe du premier substantif en tant qu'identificateur du mot-vedette est appliqué rigoureusement pour des raisons pratiques d'utilisation. Un tel système de classement des mots-vedettes permettra d'accéder facilement aux groupements plus développés, par exemple aux proverbes. Quand la locution ne contient pas de nom, c'est le verbe (sauf ÊTRE et AVOIR) qui sert de mot-souche. Ainsi la locution *à n'en plus finir* sera placée sous FINIR, *n'y rien faire* sous FAIRE, *ne pas tenir debout* sous TENIR, *ne pas en mener large* sous MENER et *en rester là* sous RESTER. Si la locution ne contient ni nom ni verbe nous avons adopté pour mot-souche respectivement les adjectifs, les adverbes, éventuellement une autre partie du discours (un pronom ou un numéral); par exemple: *en douce* sera trouvé sous DOUCE, *bel et bien* sous BEL, *elle est bonne celle-là!* sous BONNE, *tout bonnement* sous BONNEMENT et *vingt-deux!* sous VINGT.

MICROSTRUCTURE DU DICTIONNAIRE. ORGANISATION DES ARTICLES

L'organisation des articles obéit au principe du critère formel. Sous le mot-vedette sont rangées tour à tour les locutions *n o m i n a l e s*, *v e r b a l e s*, et enfin *n o m i n o - v e r b a l e s*. À l'intérieur de chacun de ces types, les locutions sont présentées dans l'ordre alphabétique. Grâce à cette solution, le matériau phraséologique est bien délimité et ordonné, ce qui permet au lecteur un accès rapide et facile à l'unité phraséologique recherchée.

Les locutions *n o m i n a l e s* sont classées selon l'ordre suivant: locutions proprement nominales (substantivales), adjectives, adverbiales, prépositionnelles, conjonctives. Ainsi sous le mot-vedette BOUT on trouvera successivement: *Bout de chou*; *Un bon bout de temps*; *À bout*; *À bout portant*; *À tout bout de champ*; *Bout à bout*; *De bout en bout*. Pour la vedette MOT on aura: *Dernier mot*; *À mots couverts*; *Au bas mot*; *En un mot*; *En deux mots*; *Mot à mot*; *Mot pour mot*; *Sans mot dire*. Les locutions sont accompagnées d'une ou plusieurs collocations appropriées (après l'abréviation COLL.), par exemple: *À bout portant*; COLL.: *tirer*.

Les locutions *v e r b a l e s*, rangées alphabétiquement, sont notées sous la forme de l'infinitif. Sous le mot-vedette TÊTE on trouvera, entre autres, les locutions suivantes: *Avoir la tête près du bonnet*; *Avoir toute sa tête...*; *Casser la tête à qqn*; *Coûter les yeux de la tête...*; *Donner tête baissée dans...*; *En faire à sa tête...*; *Faire la tête...*; *Monter à la tête*; *N'en faire qu'à sa tête*, etc. Les locutions verbales ne fonctionnant pas à l'infinitif sont notées à la forme à laquelle elles paraissent dans la langue, par exemple: *La peau démange à qqn*; *Mal lui en prit*, etc. Les alternances lexicales sont mises entre crochets, par exemple: *jeter* (mettre, verser) *de l'huile sur le feu*, *se serrer* (se mettre, se boucler, s'attacher) *la ceinture*, *être dans les nuages* (dans les nues). Chaque variante de la forme fondamentale se trouve dans le Dictionnaire dans l'ordre alphabétique accompagnée du signe "v."

qui renvoie à la locution d'origine contenant toutes les formes et informations qui la concernent. Entre parenthèses, on trouve les éléments facultatifs, par exemple: *payer (argent) comptant, se mettre (se fourrer) le doigt (jusqu'au coude)*. Les locutions sont pourvues d'une information syntaxique concernant la rectio et les restrictions d'usage ainsi que de la désignation du niveau de langue et/ou de la marque stylistique.

La troisième partie de l'article contient les locutions *n o m i n o - v e r b a l e s* disposées aussi dans l'ordre alphabétique. On trouvera là différents types de locutions, notamment des formules conversationnelles plus ou moins familières, telles que par exemple: *C'est du bidon; A-t-on jamais vu ça?; Ce n'est que partie remise; C'est la croix et la bannière; Il n'y a pas le feu!; Bouche cousue!; Tu peux toujours courir!*, des proverbes, maximes et sentences ainsi que toutes sortes de dictons et tours de phrase, par exemple: *À beau jeu beau retour; Premier vient premier prend; Quand le vin est tiré il faut le boire*.

Les articles du *Dictionnaire* se composent des parties suivantes: 1. une unité phraséologique française avec une ou plusieurs variantes (entre crochets < >), une ou plusieurs formes facultatives (entre parenthèses), 2. une information grammaticale éventuellement socio-culturelle ou pragmatique, 3. une désignation du niveau de langue et de la marque stylistique éventuelle, 4. une explication du sens en français¹, 5. un équivalent polonais, 6. une ou des collocations éventuelles, 7. un ou plusieurs exemples illustrant le fonctionnement de la locution dans un contexte donné avec des références concernant sa source (sauf pour les exemples venant de l'auteur), 8. une traduction polonaise des exemples, 9. les synonymes et antonymes éventuels ainsi que l'indication (après le signe *Cf.*) d'une forme dérivée ou d'une forme similaire, mais sémantiquement différente.

Les expressions et locutions qui ont trouvé place dans le *Dictionnaire* relèvent d'un *e g a m m e d e s t y l e* très large, allant de la langue soignée, parfois littéraire ou livresque jusqu'au registre populaire et descendant même à l'argot – celui surtout qui est entré dans la langue générale. Le niveau de langue et de style est signalé par les signes: *fam., pop., arg.*, etc. L'absence de signe signifie que la locution appartient à la langue soignée standard. Les marques d'usage pour les niveaux de langue ont un caractère d'orientation générale et ne sont qu'approximatives. Il est notoire que les dictionnaires diffèrent souvent dans la détermination des niveaux de langue – notion floue et dépendant de divers facteurs – surtout s'il s'agit de distinguer la langue familière d'avec la populaire et vice versa.

Les *i n d i c a t i o n s g r a m m a t i c a l e s* sont particulièrement importantes pour caractériser syntaxiquement les locutions verbales. Dans le *Dictionnaire*, on signale la rectio "à droite", par exemple: *faire grâce à qqn de qqch., prendre part à qqch.*; là, où c'est nécessaire (c'est-à-dire là, où le sens ne le détermine pas nettement), on pratique la rectio "à gauche": *avoir un petit goût de revenez-y* [s. qqch.]; *couler de source* [s. qqch.: les paroles, etc.].

En ce qui concerne les *c o r r e s p o n d a n t s p o l o n a i s* des unités phraséologiques françaises, nous nous sommes efforcé – dans la mesure du possible – de trouver un équivalent idiomatique, par exemple: *poser un lapin à qqn* – *wystawić kogoś do wiatru, wystrychnąć kogoś na dudka*; *prendre la poudre d'escampette* – *dać drapakę*; *mentir comme un arracheur de dents* – *klamać jak z nut*. Là, où en polonais il y a un *Ø* idiomatique qui correspond à une locution française, nous en avons rendu le sens par un syntagme libre, par un lexème simple ou par une circonlocution. Comparons: *lever un lièvre* – *poruszyć delikatny temat*; *rompre les chiens* – *przerwać niemiłą rozmowę, zmienić drażliwy temat*; *avoir de la santé* – *być beczelnym*; *en sautoir* – *przerzucony przez szyję i opadający na piersi, skrzyżowany na piersi* (np. o aparacie fotograficznym itp.).

Le présent *Dictionnaire* est – nous l'avons déjà dit – un dictionnaire des usages. D'où l'accent spécial porté sur l'*e x e m p l i f i c a t i o n* des sens. Elle a pour but de montrer le fonctionnement d'un phraséologisme dans un texte et de présenter, le plus grand nombre de paradigmes possible (personnes, temps, modes, etc.). Elle remplit, de plus, un objectif didactique non négligeable.

Les exemples ont été empruntés à différentes sources, à savoir: 1) des textes littéraires ou de presse (voir Bibliographie), 2) des dictionnaires phraséologiques et généraux, 3) l'imagination de l'auteur. Le nombre le plus important d'exemples est tiré du *Dictionnaire des locutions idiomati-*

¹ Les explications du sens ont été empruntées principalement: au *Dictionnaire du français au collège*, au *Dictionnaire des locutions idiomatiques françaises* de B. Lafleur et au *Nouveau Petit Robert*. Certaines sont une combinaison à partir de différentes sources ou proposées par l'auteur.

ques françaises de B. Lafleur et du dictionnaire de E.F. Grinova et T.N. Gromova intitulé *Dictionnaire du français familier et populaire*. Nous l'avons signalé chaque fois par une abréviation spéciale: B.L. pour le premier, G.G. pour le second. Les exemples qui ne sont suivis d'aucun signe proviennent de l'auteur du *Dictionnaire*. Un certain nombre d'exemples ont été proposés par M. Alexandre Dayet, lecteur de français à l'Institut de Philologie Romane de l'Université Jagellonne. Toutes les traductions des exemples en polonais sont de l'auteur.

Le *Dictionnaire* ne propose pas d'index. Le système d'agencement des mots-vedettes des locutions ainsi que le réseau des renvois le rendent superflu.

Sans un soutien financier, le présent *Dictionnaire* n'aurait jamais pu voir le jour. C'est pourquoi, je tiens à exprimer ici mes vifs remerciements à l'Université Jagellonne, notamment à son Vice-président, M. le professeur Stanisław Hodorowicz, à Mme le professeur Halina Kurek, doyen de la Faculté de Philologie et à Mme Marcela Świątkowska, directeur de l'Institut de Philologie Romane. Ma gratitude toute particulière revient au Président de l'École Supérieure de Langues Étrangères et d'Économie de Częstochowa, le R.P. Andrzej Kryński.

Cracovie, le 6 mars 1998

SKRÓTY – ABRÉVIATIONS

<i>abs.</i>	– emploi absolu	– użycie absolutne
<i>abstr.</i>	– notion abstraite	– pojęcie abstrakcyjne
<i>adj.</i>	– adjectif	– przymiotnik
<i>adm.</i>	– langue de l'administration	– język urzędowo-administracyjny
<i>adv.</i>	– adverbe	– przysłówek
<i>all.</i>	– allusion	– aluzja
<i>ANT.</i>	– antonyme	– antonim
<i>arg.</i>	– emploi argotique	– argot
<i>aut.</i>	– langage des conducteurs	– język kierowców
<i>av.</i>	– aviation	– lotnictwo
<i>cartes</i>	– se rapportant au jeu de cartes	– odnosi się do gry w karty
<i>Cf.</i>	– comparez	– porównaj
<i>COLL.</i>	– collocation/s	– kolokacja/cje
<i>comm.</i>	– commerce	– terminologia handlowa
<i>cuis.</i>	– se rapporte à la cuisine	– odnosi się do kuchni
<i>cycl.</i>	– langage des cyclistes	– język kolarzy
<i>dict.</i>	– diction	– powiedzenie
<i>écon.</i>	– économie	– związany z ekonomią
<i>enf.</i>	– langage des enfants	– język dzieci
<i>étud.</i>	– langage des étudiants	– język studentów
<i>ex.</i>	– exemple	– przykład
<i>f.</i>	– féminin	– żeński
<i>fam.</i>	– langue familière	– język potoczny
<i>fig.</i>	– sens figuré	– znaczenie przenośne
<i>gén.</i>	– génitif	– genetivus
<i>id.</i>	– idem	– idem
<i>indic.</i>	– indicatif	– tryb oznajmujący
<i>inf.</i>	– infinitif	– bezokolicznik
<i>interj.</i>	– interjection	– wykrzyknik
<i>interrog.</i>	– interrogation, interrogatif	– pytanie, pytajny
<i>iron.</i>	– ironique, ironiquement	– zabarwienie ironiczne
<i>jeun.</i>	– langage des jeunes	– język młodzieży
<i>jur.</i>	– juridique	– związany z prawem
<i>litt.</i>	– langue littéraire	– język literacki
<i>loc. adj.</i>	– locution adjective	– wyrażenie przymiotnikowe
<i>loc. adv.</i>	– locution adverbiale	– wyrażenie przysłówkowe
<i>loc. conj.</i>	– locution conjonctive	– wyrażenie spójnikowe
<i>loc. excl.</i>	– locution exclamative	– wyrażenie wykrzyknikowe
<i>loc. prép.</i>	– locution prépositive	– wyrażenie przyimkowe
<i>loc. prov.</i>	– locution proverbiale	– wyrażenie przysłowiowe
<i>m.</i>	– masculin	– rodzaj męski
<i>mar.</i>	– se rapporte à la mer	– odnosi się do morza
<i>max.</i>	– maxime	– maksyma
<i>milit.</i>	– langage de l'armée	– język wojskowy
<i>mot.</i>	– relatif à la moto	– odnosi się do motocykla
<i>mus.</i>	– relatif à la musique	– odnosi się do muzyki
<i>n.</i>	– nom	– rzeczownik
<i>o.d.</i>	– object direct	– dopełnienie bliższe
<i>p.</i>	– page; personne	– strona; osoba
<i>par ext.</i>	– par extension	– w szerszym znaczeniu
<i>part. prés.</i>	– participe présent	– imiesłów czynny
<i>péj.</i>	– péjoratif	– odcień pejoratywny
<i>plais.</i>	– plaisant, par manière de plaisanterie	– żartobliwy, żartobliwie

<i>plur.</i>	– pluriel	– liczba mnoga
<i>polit.</i>	– langage de la politique	– język polityki
<i>pop.</i>	– langue populaire	– język pospolity
<i>pr.</i>	– sens propre	– znaczenie właściwe
<i>pp</i>	– participe passé	– imiesłów bierny
<i>pron.</i>	– pronom	– zaimek
<i>prov.</i>	– proverbe	– przysłowie
<i>rég.</i>	– régional	– regionalny
<i>qqch.</i>	– quelque chose	– coś
<i>qqn</i>	– quelqu’un	– ktoś, kogoś
<i>qqpart</i>	– quelque part	– gdzieś
<i>s.</i>	– sujet	– podmiot
<i>scol.</i>	– langage des écoliers	– język uczniowski
<i>sing.</i>	– singulier	– liczba pojedyncza
<i>spect.</i>	– langage du spectacle	– język teatru
<i>sport</i>	– langage du sport	– język sportu
<i>s. qqch.</i>	– le sujet est une chose	– podmiotem jest rzecz
<i>s. qqn</i>	– le sujet est une personne	– podmiotem jest osoba
<i>télév.</i>	– langage de la télévision	– język telewizji
<i>théol.</i>	– se rapporte à la théologie	– odnosi się do teologii
<i>turf.</i>	– langage des courses	– język wyścigów
<i>SYN.</i>	– synonyme	– synonim
<i>subj.</i>	– subjonctif	– tryb łączący
<i>v.</i>	– voir	– patrz
<i>vieilli</i>	– régressif	– wychodzący z użycia
<i>vulg.</i>	– langage vulgaire	– język wulgarny
<i>vx</i>	– vieux, périmé	– stary, wyszły z użycia

ZNAKI KONWENCJONALNE – SIGNES CONVENTIONNELS

⟨ ⟩	1. element/y wymienny/e w haśle 2. w przykładach zastępuje ekwiwalentną wersję frazeologizmu, który może być użyty w podanym kontekście	1. marque les éléments commutables d'une locution 2. propose dans les exemples, une autre traduction possible
()	forma fakultatywna zwrotu	marque la forme facultative d'une locution
[]	zawiera wyjaśnienie lub uzupełnienie tekstu	explique ou complète un fragment de texte pour le rendre plus clair
[...]	zaznacza opuszczone miejsce w tekście przykładu	marque les passages tronqués d'un exemple
•	w początkowej części artykułu hasłowego odgranicza tekst francuski od polskiego	dans les entrées, sépare le texte français du texte polonais
□	oznacza początek przykładów	marque le début de l'exemplification
~	zastępuje leksem występujący wcześniej	remplace un lexème précédent
/	albo	ou
*	odsyła do objaśnienia socjokulturowego u dołu strony	renvoie à une explication socioculturelle en bas de page
	oddziela przykłady	sépare les exemples
1.,2.,3.	numeracja wprowadza poszczególne znaczenia związku polisemicznego	signale les sens d'une locution polysémique
I, II, III	oznacza homonimiczne wyrazy hasłowe	signale les vedettes homonymiques

LISTA SŁOWNIKÓW, Z KTÓRYCH ZAPOŻYCZONO PRZYKŁADY
LISTE DES DICTIONNAIRES DONT ON A TIRÉ LES EXEMPLES *

B. L.	– Lafleur B., <i>Dictionnaire des locutions idiomatiques françaises</i>
BR	– Bernet C., Rézeau P., <i>Dictionnaire du français parlé</i>
CM	– Colin J.-P., Mével J.-P., <i>Dictionnaire de l'argot</i>
DF	– <i>Le Dictionnaire du français</i>
DFC	– <i>Dictionnaire du français au collège</i>
DFV	– <i>Dictionnaire du français vivant</i>
FC	– Caradec F., <i>N'ayons pas peur des mots</i>
FNC	– Rey A., Cellard J., <i>Dictionnaire du français non conventionnel</i>
G. G.	– Grinova E. F., Gromova T. N., <i>Dictionnaire du français familier et populaire</i>
K.	– Klein H. W., <i>1000 idiomatische französische Redensarten</i>
Lex.	– <i>Lexis</i>
L. U.	– <i>Nouveau Larousse Universel</i>
MR	– <i>Micro-Robert</i>
P.	– Pradez E., <i>Dictionnaire des gallicismes les plus usités</i>
PDCh	– Rézeau P., <i>Petit dictionnaire des chiffres</i>
PG	– Gilbert P., <i>Dictionnaire des mots contemporains</i>
PL	– <i>Petit Larousse</i>
PR	– <i>Petit Robert</i>
Q	– Quillet – <i>Dictionnaire de la langue française</i>
RCh.	– Rey A., Chantreau S., <i>Dictionnaire des expressions et locutions</i>
Rck.	– Reckier R. J. (dir.), <i>Francusko-ruskij frazieologičeskij słowar'</i>
T.	– Thérond M., <i>Du tac... au tac</i> *

* Pour un complément des références voir Bibliographie

BIBLIOGRAFIA – BIBLIOGRAPHIE

I. SŁOWNIKI – DICTIONNAIRES

- Anusiewicz J., Skawiński J., *Słownik polszczyzny potocznej*, PWN, Warszawa, 1996
- Ashraf M., Miannay D., *Dictionnaire des expressions idiomatiques françaises*, Librairie Générale Française, 1995
- Bartnicka B., Sinielnikoff R., *Słownik podstawowy języka polskiego dla cudzoziemców*, Wyd. UW, 1978
- Bąba S., Dziamska G., Liberek J., *Podręczny słownik frazeologiczny języka polskiego*, PWN, Warszawa, 1995
- Bąba S., Liberek J., *Mały słownik frazeologiczny współczesnego języka polskiego*, Warszawa, 1992
- Beauvais A.E., *Grosse deutsch-französische Phraseologie*, t. I-II, Walfenbüttel, 1884
- Bernet Ch., Rézeau P., *Dictionnaire du français parlé. Le monde des expressions familières*, Seuil, 1989
- Blum G., *Les Idiomatics, français-allemand*, Seuil, 1989
- Bogusławski A., Garnysz-Kozłowska T., *Addenda do frazeologii polskiej*. Zeszyt wstępny, Edmonton (Alberta, Canada), 1975
- Boudard A., Étienne L., *La Méthode à Mimile*, Livre de poche, 1975
- Caradec F., *N'ayons pas peur des mots – Dictionnaire du français argotique et populaire*, Larousse, 1989
- Cellard J., *Ça mange pas de pain! 400 expressions familières et voyoutes de la France et du Québec*, Hachette, 1982
- Cellard J., Dubois G., *Dictons de la pluie et du beau temps*, Belin, 1985
- Cellard J., Rey A., *Dictionnaire du français non conventionnel*, Hachette, 1991
- Chatelin-Courtois M., *Les Mots du vin et de l'ivresse*, Belin, 1984
- Colin J.-P., Mével J.-P., *Dictionnaire de l'argot*, Larousse, 1996
- Comiant P., *Les expressions et locutions françaises*, Bruxelles, s. a.
- Conrad R. (red.), *Lexikon sprachwissenschaftlicher Termini*, VEB, Leipzig, 1985
- Czarnecka K., Zgólkowa H., *Słownik gwary uczniowskiej*, Kantor Wydawniczy, Poznań, 1991
- Czochralski J.A., *Mały słownik idiomatyczny polsko-niemiecki*, WP, Warszawa, 1976
- Davau M., Cohen M., Lallemand M., *Dictionnaire du français vivant*, Bordas, Bruxelles, Montréal, 1975
- Deboveanu-Terpu E., Wójtowicz J., *Zbiór polsko-rumuńskich idiomów*, Wyd. UW, 1984
- Donath A., *Wybór idiomów niemieckich*, WP, Warszawa, 1976
- Dontchev D., *Dictionnaire du français argotique, populaire et familier*, Rocher, 2000
- Édouard R., *Dictionnaire des injures de la langue française*, Tchou, 1979
- Doroszewski W. (red.), *Słownik języka polskiego*, t. I-X + suplement, WP, Warszawa, 1958
- Doubravin M., Antonian A., *Locutions françaises en images*, Moscou, 1977
- Dournon, *Le Dictionnaire des proverbes et dictons de France*, Hachette, 1986
- Dubois J. (dir.), *Dictionnaire de linguistique*, Larousse, 1973
- (dir.), *Lexis – dictionnaire de la langue française*, Larousse, 1975
- (dir.), *Dictionnaire du français contemporain*, Larousse, 1980
- (dir.), *Dictionnaire du français au collège*, Larousse, 1989
- Ducrot O., Todorov T., *Dictionnaire encyclopédique des sciences du langage*, Seuil, 1972
- Duneton C., *La puce à l'oreille. Anthologie des expressions populaires avec leur origine*, Stock, 1978
- *Le Guide du français familier*, Seuil, 1998
- Duneton C., Claval S., *Le Bouquet des expressions imagées. Encyclopédie thématique des locutions figurées de la langue française*, Seuil, 1990
- Fisiak J. (red.), *Słownik idiomów angielskich*, Polska Oficyna Wydawnicza „BGW”, Warszawa, 1993
- Gajos M., Dończyk-Gajos A., *Le p'tit argotier. – Francusko-polski słownik wyrazów potocznych i... rubasznych, z ćwiczeniami*, WSiP, Warszawa, 1995
- Galey B.-C., *Du coq à l'âne. L'Étymo-joli 2 – Origines surprenantes des expressions de tous les jours*, Tallandier, 1995

- Galisson R., *Dictionnaire de compréhension et de production des expressions imagées*, Clé international, 1984
- Galle H., Krasnowolski A., *Słownik frazeologiczny M. Arcta. Poradnik dla piszących*, wyd. IV, M. Arct, Warszawa, 1934
- Gatard M. (dir.), *Le Dictionnaire du français*, Hachette, 1989
- Gilbert P., *Dictionnaire des mots nouveaux*, Hachette-Tchou, 1971
- *Dictionnaire des mots contemporains*, Le Robert, 1980
- Giraud J., Pamart P., Riverain J., *Les mots dans le vent*, Larousse, 1971
- Gołąb Z., Heinz A., Polański K., *Słownik terminologii językoznawczej*, PWN, Warszawa, 1970
- Gorunescu E., *Dictionar fraseologic francez-român si român-francez*, Bucuresti, 1981
- Gottschalk W., *Die sprichwörtlichen Redensarten der französischen Sprache*, t. I-II, Heidelberg, 1930
- Gougenheim G., *Dictionnaire fondamental de la langue française*, Didier, 1958
- Görner H., *Redensarten. Kleine Idiomatik der deutschen Sprache*, VEB, Leipzig, 1986
- Grinovia E.F., Gromova T.N., *Dictionnaire du français familier et populaire*, 2-ème, Rousski Ya-zyk, Moscou, 1988
- Grochowski M., *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, PWN, Warszawa, 1995
- Grobela L., *Dictionnaire collocationnel du français général*, PWN, Warszawa, 1990
- Gspann L., *Galicismes et germanismes*, t. I-II, L. Gspann, 1954
- Guillemard C., *Les mots d'origine gourmande*, Belin, 1986
- Guillot H., *Ce qu'il faut savoir. Galicisms, locutions proverbiales, expressions pittoresques de la langue française*, Foucher, s. a.
- Harrap's Standard, *Dictionnaire anglais-français*, Bordas, 1971
- *Dictionnaire français-anglais*, t. I-II, Bordas, 1971
- Herzog A., Michel A., Riedel H., *Deutsche idiomatische Wendungen für Ausländer. Ein Auswahl mit Beispielen*, VEB, Leipzig, 1986
- Iglikowska T., Kurkowska H., *Mały słownik frazeologiczny, zeszyt próbny*, Warszawa, 1963
- *Mały słownik frazeologiczny. Zeszyt I, Czas, Przestrzeń, Ilość, Liczba, Stopień*, Warszawa, 1966
- Jouet J., *Les mots du corps dans les expressions de la langue française*, Larousse, 1990
- Kakietek P., *Polsko-angielski słownik frazeologiczny*, Energeia, Warszawa, 1993
- Kania S., *Słownik argotyzmów*, WP, Warszawa, 1995
- Karolak S., *Słownik frazeologiczny rosyjsko-polski*, t. I-II, Energeia, Warszawa, 1998
- Kielski B., *Słownik terminologii gramatycznej francuskiej i polskiej*, Łódź, 1959
- Kochan B., Zaręba L., *Idiomy polsko-francuskie*, PWN, Warszawa, 1999
- Kunin A. W., *Anglo-russkij frazeologičeskij słowar'*, Moskwa, 1984
- Lafleur B., *Dictionnaire des expressions*, Bordas, Paris, 1984
- *Dictionnaire des locutions idiomatiques françaises*, Bordas, Ottawa, 1991
- Lair M., *À la fortune du pot. – Anthologie des expressions populaires d'origine culinaire*, Acropole, 1989
- *Les bras m'en tombent! – Anthologie des expressions populaires relatives au corps*, Acropole, 1990
- Larousse P., *Le Petit Larousse illustré en couleurs*, 1994
- Larousse P., *Grand Larousse de la langue française*, 7 vol., 1997
- Le Breton A., *Langue verte et noirs desseins*, Presses de la Cité, 1960
- Lewicka H., Bogacki K., *Dictionnaire sémantique et syntaxique des verbes français*, PWN, Warszawa, 1983
- Lis M., Barbier M., *Dictionnaire du gai parler. 4500 expressions traditionnelles et populaires*, Mengès, 1980
- Littre É., *Dictionnaire de la langue française*, 1889–1920, 4 vol. et suppl., Hachette
- Łukaszewicz J., Skibińska E., *Jak ściąć komuś trawę pod stopami, czyli Idiomy francuskie w obrazkach*, Passus, Wrocław, 1992
- Malou M., *Dictionnaire des proverbes, sentences et maximes*, Larousse, 1970
- Mazanek A., Wójtowicz J., *Idiomy polsko-włoskie*, PWN, Warszawa, 1988
- Merle P., *Dictionnaire du français branché suivi du Guide du français – tic et toc*, Seuil, 1989
- Merle P., *Le Dico du français qui se cause*, coll. Les Dicos essentiels, Milan, 1998
- Merle P., *Le Dico du français branché*, Seuil, 1999
- Mołotkow A.I., *Frazeologičeskij słowar' russkogo jazyka*, Moskwa, 1986

- Olivier R., Militz H.M., *Französische idiomatische Redewendungen. Locutions françaises*, VEB, Leipzig, 1986
- Oudin A., *Curiosités françaises ou Recueil de plusieurs belles propriétés avec une infinité de proverbes et de quolibets, 1640; nouvelle réédition*, Slatkine, Genève, 1971
- Pignolo M.T., Heuber H.G., *Ne mache pas tes mots. Französische Redewendungen und ihre deutsche Pendants*, Rowohlt, 1984
- Pleciński J., *Dicionário idiomático português-polaco*, Wyd. Naukowe WAM, Poznań, 1998
- Polański K. (red.), *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, Ossolineum, Wrocław, 1993
- (red.), *Słownik syntaktyczno-generatywny czasowników polskich*, t. I-V, Ossolineum, Wrocław, 1980–1992
- Pradez El., *Dictionnaire des gallicismes les plus usités*, Payot, 1962
- Rat M., *Dictionnaire des locutions françaises*, Larousse, 1957
- *Petit dictionnaire des locutions françaises*, Garnier, 1958
- Reckier R.J. (red.), *Francusko-russkij frazeologiczeskij słowar'*, Moskwa, 1963
- Rey A. (dir.), *Micro-Robert poche*, Le Robert, 1990
- Rey A., Chantreau S., *Dictionnaire des expressions et locutions figurées*, Le Robert, 1984
- *Dictionnaire des expressions et locutions*, Le Robert, 1993
- Rézeau P., *Petit Dictionnaire des chiffres en toutes lettres*, Seuil, 1993
- Ripert P., *Citations de langue française*, Bookking International, 1993
- Robert P., *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, vol. I-IV, 1953–1964
- Robert P., *Le Nouveau Petit Robert*, Le Robert, 1994
- Rozental D., Michalkiewicz C., *Wybór idiomów i zwrotów rosyjskich*, WP, Warszawa, 1985
- Sandry G., Carrère M., *Dictionnaire de l'argot moderne*, Dauphin, 1953
- Serguine J., *Contradictionnaire*, Ramsay, 1988
- Simonin A., *Le Petit Simonin illustré*, Amiot, 1957
- Skorupka S., *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, t. I-II, WP, Warszawa, 1967
- Skorupka S., Auderska H., Łempicka Z. (red.), *Mały słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa, 1969
- Szkljarow W.T., Eckiert R., Engelkie H., *Kratkij russko-niemieckij frazeologiczeskij słowar'*, Moskwa, 1977
- Szymańska M., *Mól książkowy, czyli „szczur biblioteczny” – 150 wyrażań francuskich i ich (nie) odpowiedników polskich*, WSiP, Warszawa, 1995
- Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, t. I-III, PWN, Warszawa, 1978
- Świerszczyński D. i A., *Przysłowia w sześciu językach*, PWN, Warszawa, 1996
- T.L.F. = *Trésor de la langue française, Dictionnaire de la langue du XIXe et du XXe siècle*, direction P. Imbs (vol. 1–7) puis B. Quémada (vol. 8–16), 1971–2000 (en cours de publication), CNRS
- Urbańczyk S. (red.), *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*, Ossolineum, Wrocław, 1978
- Vigier P., *La Symphonie animale. Les animaux dans les expressions de la langue française*, Larousse, 1992
- Vigner G., *Façons de parler*, Coll. Outils, Hachette, 1981
- Wathelet J.-M., *Dictons des bêtes, des plantes et des saisons*, Belin, 1985
- Weil S., Rameau L., *Trésors des expressions françaises*, Belin, 1981
- Wiznitzer M., *Bildliche Redensarten – deutsch, englisch, französisch*, Klett, Stuttgart, 1983
- Wójtowicz J., Wójcicki M., *Polnische und deutsche Redewendungen. Zum schnellen Erlernen. 1000 Redensarten und Sprichwörter*, PWN, Warszawa, 1980
- Zaręba L., *Frazeologiczny słownik francusko-polski*, WP, Warszawa, (2-ème éd.), 1973
- *Wybór polsko-francuskich frazeologizmów czasownikowych*, Wyd. UJ, 1984
- *Dictionnaire phraséologique polonais-français*, PWN, Warszawa, (2-ème éd.), 1995
- Grand Larousse de la langue française*, vol. I-VII, Larousse, 1977
- Słownik wyrazów brzydkich – Dirty Words Dictionary*, Total-Trade, Kraków, 1992
- Wielki słownik francusko-polski* (praca zbiorowa), red. J. Dobrzyński, I. Kaczuba, B. Frosztęga, t. I-II, WP, Warszawa, 1980

II. POZYCJE JĘZYKOZNAWCZE I INNE – OUVRAGES DE LINGUISTIQUE ET AUTRES

- Bardosi V., *Les limites de l'utilisation des dictionnaires de locutions*, Annales Universitatis Scientiarum Budapestensis – Sectio Linguistica, t. XIII – 1982, s. 17–26, Budapest, 1985
- Bartmiński J. (red.), *Współczesny język polski*, t. II., Wrocław, Lublin, 1993
- Basaj M., *Z problematyki słownika frazeologicznego czesko-polskiego*, [w:] *Stalość i zmienność związków frazeologicznych* – Praca zbiorowa pod red. A.M. Lewickiego, s. 7–15, Lublin, 1982
- Basaj M., Rytel D. (red.), *Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej*, I–VI, Ossolineum, Wrocław, 1982–1994
- Bąba S., *Materiały do bibliografii frazeologii polskiej. Prace opublikowane w latach 1945–1982* [w:] *Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej*, red. M. Basaj i D. Rytel, t. III, s. 166–190, Ossolineum, Wrocław, 1985
- *Materiały do bibliografii frazeologii polskiej. Prace opublikowane w latach 1945–1995*, WiS, Poznań, 1998
- Beauvais R., *Le français kiskose*, Fayard, 1975
- Bogusławski A., *O zasadach rejestracji jednostek języka*, „Poradnik Językowy”, z. 8, s. 356–364, Warszawa, 1976
- *Uwagi o pracy nad frazeologią* [w:] *Studia z polskiej leksykografii współczesnej III*, red. Z. Saloni, Białystok, 1989
- Bondzio W., *Valenz in der Lexikographie* [in] *Wortschatzforschung heute. Aktuelle Probleme der Lexikologie und Lexikographie*, s. 127–148, VEB, Leipzig, 1982
- Buttler D., *Frazeologia polska. Ćwiczenia dla cudzoziemców*, UW, Warszawa, 1975
- Dąbmska-Prokop U., *Śladami tłumacza – Szkice*, „Viridis”, 1997
- Doroszewski W., *Z zagadnień leksykografii polskiej*, PWN, Warszawa, 1964
- *O idiomatyczności języków*, Prace Filologiczne, t. XIX, s. 5–22, Warszawa, 1969
- *Elementy leksykologii i semiotyki*, (Rozdz. II, *Leksykografia a leksykologia*, s. 22–38; Rozdz. III, *Założenia teoretyczne pracy leksykograficznej*, s. 39–49; Rozdz. XI, *O słownikowych definicjach znaczeń wyrazów*, s. 282–303), PWN, Warszawa, 1970
- Dubois J. et C., *Introduction à la lexicographie: le dictionnaire*, Larousse, 1971
- Duneton C., *Parler croquant*, Stock, 1978
- Fleischer W., *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*, VEB, Leipzig, 1982
- *Eigenständigkeit und Wechselbeziehungen der Phraseologismen* [w:] *Wortschatzforschung heute. Aktuelle Probleme der Lexikologie und Lexikographie*, VEB, Leipzig, 1982
- Fournier J., *Le mot et l'idée. Étude vivante du vocabulaire français*, Ophrys, 1971
- Galisson R., *Des mots pour communiquer. Éléments de lexicométhodologie*, Clé international, 1983
- Geckeler H., *Strukturelle Semantik und Wortfeldtheorie*, Fink, München, 1971
- Gläser R., *Phraseologie der englischen Sprache*, VEB, Leipzig, 1986
- Gréciano G., *Actualités phraséologiques*, „Verbum” 9 n° 3, 1986
- Grochowski M., *Zarys leksykologii i leksykografii. Zagadnienia synchroniczne*, UMK, Toruń, 1982
- Guilbert L., *La créativité lexicale*, Larousse, 1975
- *Lexicographie et terminologie* [in] *Terminologie '76*, cz. V, s. 1–13, La Maison du Dictionnaire, 1977
- Guiraud P., *Les locutions françaises*, PUF, 1961
- *La Sémantique*, PUF, 1972
- *Le français populaire*, PUF, 1973
- *Les gros mots*, PUF, 1974
- *La Stylistique*, PUF, 1975
- *L'Argot*, PUF, 1976
- Kania S., Tokarski J., *Zarys leksykologii i leksykografii polskiej*, cz. II, rozdz. 5, *Frazeologia*, s. 208–220, WSiP, Warszawa, 1984
- Komincz L., *Wieloznaczność a funkcja selekcyjno-determinacyjna kontekstu*, Warszawa-Wrocław, 1971
- *Wokół zagadnień łączliwości leksykalnej i semantycznej*, [w:] *Problemy semantyki leksykalnej*, t. I, n° 726, s. 95–102, UŚ, Katowice, 1986
- Kozarzewska E., *Nowsze próby klasyfikacji związków frazeologicznych*, Prace Filologiczne, t. XXVII, s. 293–313, Warszawa, 1979

- Lewicki A.M. (red.), *Aparat pojęciowy frazeologii. Z badań nad literaturą i językiem*, s. 131–151, Warszawa-Poznań, 1974
- *Wprowadzenie do frazeologii syntaktycznej. Teoria zwrotu frazeologicznego*, UŚ, Katowice, 1976
 - *Derywacja frazeologiczna – najwyższy współcześnie stopień abstrakcji w poznawaniu zasobu frazeologicznego języka* [w:] *Pojęcie derywacji w lingwistyce*, red. J. Bartmiński, s. 71–89, Lublin, 1981
 - *Stalość i zmienność związków frazeologicznych*, UMCS, Lublin, 1982
 - *Problemy opracowania słownika frazeologicznego*, *Biuletyn Sławistyczny*, t. VII, z. 7, s. 5–25, 1982
 - *Składnia związków frazeologicznych*, *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, t. XL, s. 75–83, Wrocław, 1983
 - (red.), *Problemy frazeologii europejskiej*, t. I, Energeia, Warszawa, 1996
- Lewicki A. M., Chlebda W. (red.), *Problemy frazeologii europejskiej*, t. II, Energeia, Warszawa, 1997
- Lewicki A.M., Pajdzińska A., Rejakowa B., *Z zagadnień frazeologii. Problemy leksykograficzne*, PWN, Warszawa, 1987
- Morawski J., *Kastor i Polluks. Studium z zakresu frazeologii porównawczej ze szczególnym uwzględnieniem romańskiej*, PAU, Kraków, 1937
- Nazarian A.G., *Frazeologija sowriemiennogo francuzskiego jazyka*, Moskwa, 1976
- Negreanu A., *Exercices sur les expressions idiomatiques françaises*, Bucarest, 1979
- Pajdzińska A., *Granice związku frazeologicznego jako problem leksykograficzny*, *Biuletyn Sławistyczny*, t. VII, z. 7, s. 39–48, 1982
- *Szeregi wariantów a mechanizmy łączliwości frazeologicznej* [w:] *Stalość i zmienność związków frazeologicznych – Praca zbiorowa pod red. A. M. Lewickiego*, s. 55–67, UMCS, Lublin, 1982
- Pienkos J., *Przekład i tłumacz we współczesnym świecie. Aspekty lingwistyczne i pozalingwistyczne*, PWN, 1993
- Piotrowski T., *Z zagadnień leksykografii*, PWN, Warszawa, 1994
- Porawska J., *Semantyczne aspekty frazeologii czasowników ruchu*, Universitas, Kraków, 1991
- Rejakowa B., *Mechanizmy językowe w przekładzie związków frazeologicznych na materiale języka polskiego i słowackiego*, UMCS, Lublin, 1994
- Rey A., *La terminologie: réflexions sur une pratique et sur sa théorie* [in] *Terminologie* '76, cz. V, s. 14–33, 1977
- *Les implications théoriques d'un dictionnaire phraséologique*, „*Le Moyen Français*”, 1984
- Roland P., *Skidiz – Lexique du français familier...*, Hachette, 1977
- Skorupka S., *Z zagadnień leksykografii. Synonimika*, *Prace Filologiczne* n° 4, s. 21–25, Warszawa, 1953
- *Z zagadnień frazeologii porównawczej*, *Prace Filologiczne*, t. XVIII, cz. 4, s. 119–132, Warszawa, 1965
 - *Ce que l'on entend par idiomatisme*, *Annales, IPS*, VI – 1966, s. 163–166
 - *Idiomatyzmy frazeologiczne we współczesnym słownictwie polskim*, *Prace Filologiczne*, z. 3, s. 121–132, Warszawa, 1972
 - *Wieloznaczność związków frazeologicznych*, *Prace Filologiczne*, z. 5, s. 217–223, Warszawa, 1976
 - *Klasyfikacja jednostek frazeologicznych i jej zastosowanie w leksykografii* [w:] *Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej*, red. M. Basaj i D. Rytel, t. I, s. 7–16, Wrocław, 1982
- Tokarski R., *Językowy obraz świata w metaforach potocznych* [w:] *Językowy obraz świata*, Lublin, 1991
- Wagner R.L., *Les vocabulaires français. Définitions, les dictionnaires*, Didier, 1967
- Wierzchowski J., *Leksykologia i leksykografia*, Siedlce, 1978
- Zaręba L., *Sur la méthode d'élaboration des dictionnaires phraséologiques* [in] *Terminologie*'77, cz. II, s. 25–35, La Maison du Dictionnaire, 1977
- *Polskie i francuskie frazeologizmy w ujęciu leksykograficznym*, Wyd. UJ, Kraków, 1988

III. WYKAZ AUTORÓW I DZIEŁ CYTOWANYCH W PRZYKŁADACH – AUTEURS ET OUVRAGES CITÉS DANS LES EXEMPLES

Achard Marcel, *Voulez-vous jouer avec moi?*, La Petite Illustration, 1924

XXVIII

- *La Belle Marinière*, La Petite Illustration, 1929
- *Mademoiselle de Panama*, ap. *Théâtre*, Gallimard, 1946
- *Jean de la Lune*, ap. *Théâtre*, Gallimard, 1946
- *Colinette*, ap. *Théâtre*, Gallimard, 1946
- *Le Corsaire*, ap. *Théâtre*, Gallimard, 1946
- *Pétrus*, ap. *Théâtre*, Gallimard, 1946
- *Patate*, La Table Ronde, 1957
- A. D. G., *Cradoque's Band*, Gallimard, 1972
- *Je suis un roman noir*, Gallimard, 1974
- Andreota Paul, *Zigzags*, Julliard, 1970
- Anouilh Jean, *L'Alouette*, La Table Ronde, 1953
- *Le Bal des voleurs*, La Table Ronde, 1958
- *Voyageur sans bagage*, La Table Ronde, 1958
- *Colombe*, La Table Ronde, 1964
- Aragon Louis, *Les Beaux quartiers*, Denoël et Steele, 1936
- *Aurélien I*, Gallimard, 1944
- *Aurélien II*, Gallimard, 1944
- *Servitudes et grandeur des Français*, La Bibliothèque Française, 1945
- Arlet Susanne, *M. Antoine n'a pas déposé l'enveloppe*, Les Éditeurs Français Réunis, 1951
- Arly Dominique, *La Menteuse*, Fleuve Noir, 1968
- Arnaud G.-J., *Chutes*, Fleuve Noir, 1963
- Arno Marc, *Orientation subversive*, Fleuve Noir, 1973
- Arnothy Christine, *Désert brûlant*, Grasset et Fasquelle, 1992
- Aschero Jean-Charles, *L'Étreinte*, Fleuve Noir, 1986
- Auernheimer Raoul, *Quand le duc d'Orléans vint à Vienne*, L'Illustration, 1951
- Augier Émile, *Un Beau mariage*, ap. *Théâtre complet* (7 vol.), t. III, Calmann-Lévy, 1929
- *Les Effrontés*, ap. *Théâtre complet* (7 vol.), Calmann-Lévy, 1929
- *Les Lionnes pauvres*, ap. *Théâtre complet* (7 vol.), t. III, Calmann-Lévy, 1929
- Averlant Michel, *Rien dans les poches*, Ditis, 1958
- *Banco à Brasilia*, Ditis, 1960
- *Maldonne à Monte-Carlo*, Ditis, 1961
- Aymé Marcel, *La Jument verte*, Gallimard, 1933
- *Le Bœuf Clandestin*, Gallimard, 1939
- *Lucienne et le boucher*, Grasset, 1947
- *Clérambard*, Grasset, 1950
- *La Tête des autres*, Grasset, 1959
- *Le Vin de Paris*, Gallimard, 1960
- *Le Passe-Muraille*, Gallimard, 1962
- Bachelin Henri, *Propos de théâtre*
- Baissette Gaston, *Ces Grappes de ma vigne*, Les Éditeurs Français Réunis, 1956
- Balzac Honoré (de), *Eugénie Grandet*, Verviers, Gérard et Cie, s. a.
- *La Femme de trente ans*; ap. *Oeuvres complètes* (40 vol.), T. VI, Conard, 1931
- *Le Père Goriot*, Bibliothèque Larousse, s. a.
- Barbusse Henri, *Clarté*, Flammarion, 1920
- *Le Feu*, Flammarion, 1945
- Bastide François-Regis, *La Fantaisie du voyageur*, Gallimard, 1961
- Bazin Hervé, *La Tête contre les murs*, Grasset, 1949
- *La Mort du petit cheval*, Grasset, 1950
- *L'Huile sur le feu*, Grasset, 1954
- Bayard Georges, *Michel et les routiers*, Hachette, 1960
- Beaucaire Ange, *La Mort cherche un homme*, Hachette, 1950
- *Symphonie en 6,35*, Hachette, 1954
- *Et Tout ça pour mourir*, Hachette, 1955
- Beauchamp Robert, *Des Nuits trop blanches*, Librairie des Champs-Élysées, 1973
- Beauvoir Simone (de), *L'Invitée*, Gallimard, 1943
- *Les Mandarins*, Gallimard, 1954
- *La Longue marche*, Gallimard, 1957

- *Mémoires d'une jeune fille rangée*, Gallimard, 1958
- Behm Marc, *Mortelle randonnée*, Gallimard, 1981
- Benoit Pierre, *Le Déjeuner de Sousceyrac*, Albin Michel, 1958
- Bernanose Georges-Marie, *Qu'allez-vous faire de moi?*, Librairie des Champs-Élysées, 1961
- Bernard Tristan, *Le Petit café*, La Petite Illustration, 1911
- *Jules, Juliette et Julien ou l'école du sentiment*, La Petite Illustration, 1929
- *Le Coup de Cyrano* (dans *Sketches radiophoniques*), La Petite Illustration, 1930
- *Langrevin Père et fils*, La Petite Illustration, 1930
- *La Maison du crime* (dans *Sketches radiophoniques*), La Petite Illustration, 1930
- *La Morale et le hasard* (dans *Sketches radiophoniques*), La Petite Illustration, 1930
- *Une Opération magistrale* (dans *Sketches radiophoniques*), La Petite Illustration, 1930
- *Le Triomphe de la science* (dans *Sketches radiophoniques*), La Petite Illustration, 1930
- Berroyer, *J'ai beaucoup souffert*, Albin Michel, 1981
- *Je vieillis bien*, Albin Michel, 1983
- Bisson André, *La Châtelaine de Shenstone*, La Petite Illustration, 1927
- Blois Jacques, *Le Blouson à redorer*, Fleuve Noir, 1972
- Bonzon J.-P., *Le Voyageur sans visage*, Hachette, 1957
- Boudard Alphonse, *Les Enfants de chœur*, Flammarion, 1982
- *Le Café du pauvre*, La Table Ronde, 1983
- Bouissounouse Janine, *Dix pour un*, Les Éditeurs Français Réunis, 1950
- Boulle Pierre, *Le Pont de la Rivière Kwai*, Julliard, 1958
- Breton Auguste (Le), *Les Jeunes voyous*, Plon, 1967
- Brousseau Jean-Jacques, *Anatole France en pantoufles*, Crès et Cie, 1924
- Bruce Jean, *Ombres sur le Bosphore*, Hachette, 1948
- Caillavet Gaston-Arman (de), Flers Robert (de) et Rey Étienne, *La Belle aventure*, La Petite Illustration, 1914
- Caillavet Gaston-Arman (de) et Flers Robert (de), *Le Bois sacré*, La Petite Illustration, 1918
- Cambri Gérard, *Échec au service „A”*, Nerval-L'Arabesque, 1968
- Camus Albert, *L'Étranger*, Gallimard, 1953
- *La Chute*, Gallimard, 1956
- Canaille Caro, *Les Truands*, Fasquelle, 1958
- Carco Francis, *Rien qu'une femme*, Albin Michel, 1924
- *La Route du bagne*, Ferenczi, 1936
- *À Voix basse*, Albin Michel, 1938
- *Montmartre à vingt ans*, Albin Michel, 1938
- *L'Homme de minuit*, Albin Michel, 1938
- Caroff André, *La Bouche d'égout*, Fleuve Noir, 1963
- *Bonder and Co*, Fleuve Noir, 1975
- Caron Richard, *TTX-75 en famille*, Fleuve Noir, 1968
- Cassou Jean, *L'Homme traqué*, Albin Michel, 1923
- *Millie* (dans *6 Belles Histoires*), Denoël et Steele, 1934
- Castex P., *Le Rallye fantastique*, G. P., 1960
- Cavanna François, *Les russkoffs*, Belfond, 1979
- Céline Louis-Ferdinand, *Voyage au bout de la nuit*, Denoël et Steele, 1933
- *Mort à Crédit*, Gallimard, 1958
- Cesbron Gilbert, *Les Saints vont en Enfer*, Grasset, 1952
- Chabannes Jacques, *Crime au concert Mayol*, Hachette, 1954
- Chabrey François, *Une Peau pour Matt*, Fleuve Noir, 1970
- *Une Valse pour Matt*, Fleuve Noir, 1971
- Chabrol Jean-Pierre, *Je t'aimerai sans vergogne*, Gallimard, 1967
- *Les Chevaux l'aimaient*, Gallimard, 1972
- Chamson André, *Les Hommes de la route*, Grasset, 1927
- Chevallier Gabriel, *Clochemerle*, Rieder, 1934
- Clair René, *Comédies et Commentaires*, Gallimard, 1959
- Clavel Bernard, *Le Tonnerre de Dieu*, Laffont, 1958
- *L'Ouvrier de la nuit*, Laffont, 1971
- Cocteau Jean, *Les Enfants terribles*, Grasset, 1929

XXX

- *Thomas l'impoteur*, Gallimard, 1958
- Colette, *Gigi*, Ferenzi, 1957
- Courcel Pierre, *Concessions caraïbes*, Fleuve Noir, 1966
- *La Course du délégué*, Fleuve Noir, 1974
- *Le Délégué et les ombres noirs*, Fleuve Noir, 1975
- *Nuits chaudes pour le délégué*, Fleuve Noir, 1976
- Courteline Georges, *Boubouroche*, ap. Les Oeuvres Complètes, Bernouard, 1926
- *Les Boulingrin* (dans *Théâtre III et IV*), ap. Les Oeuvres Complètes, Bernouard, 1926
- *Une Canaille*, (ap. *Boubouroche... suivi de...*), ap. Les Oeuvres Complètes, Bernouard, 1926
- *La Cinquantaine*, ap. *Théâtre III et IV (Théâtre III)*, ap. Les Oeuvres Complètes, Bernouard, 1926
- *La Cruche* (ap. *Boubouroche... suivi de Une Canaille, etc.*), ap. Les Oeuvres Complètes, Bernouard, 1926
- *Le Droit aux étrennes*, ap. *Théâtre III et IV (Théâtre III)*, ap. Les Oeuvres Complètes, Bernouard, 1926
- *Henriette a été insultée* (ap. *Boubouroche... suivi de Une Canaille, etc.*), ap. Les Oeuvres Complètes, Bernouard, 1926
- *Madelon, Margot et Cie*, ap. Les Oeuvres Complètes, Bernouard, 1926
- *Mentons Bleus*, (dans *Théâtre III et IV*), Les Oeuvres Complètes, Bernouard, 1926
- *Messieurs les Ronds-de-Cuir*, ap. Les Oeuvres Complètes, Bernouard, 1926
- *La Peur des coups*, ap. *Théâtre III et IV (Théâtre IV)*, ap. Les Oeuvres Complètes, Bernouard, 1926
- *Virginie et Paul* (ap. *Boubouroche... suivi de Une Canaille, etc.*), ap. Les Oeuvres Complètes, Bernouard, 1926
- Croisset Francis (de), *Le Cœur dispose*, La Petite Illustration, 1912
- Croisset Francis (de) et Flers Roger (de), *Le Docteur miracle*, La Petite Illustration, 1927
- Curel François (de), *L'Amour brode*, La Petite Illustration, 1914
- *La Danse devant le miroir*, La Petite Illustration, 1914
- Daeninckx Didier, *Meurtre pour mémoire*, Gallimard, 1984
- Daix Pierre, *Les Embarras de Paris*, Les Éditeurs Français Réunis, 1956
- Daninos Pierre, *Comment vivre avec (ou sans) Sonia*, Plon, 1953
- *Les Carnets du major Thompson*, Hachette, 1954
- *Vacances à tout prix*, Hachette, 1958
- *Le Jacassin*, Hachette, 1962
- Dard Frédéric, *Histoires déconcertantes*, Fleuve Noir, 1977
- Dastier Dan, *Transfuge-party*, Fleuve Noir, 1974
- *Pas de moisson à Guantanamo... M. Warden*, Fleuve Noir, 1981
- Daudet Alphonse, *Le Petit Chose*, Poznań, Eos, 1929
- *Tartarin de Tarascon*, Éditions en langues étrangères, Moscou, 1948
- *Fromont jeune et Risler aîné*, Fayard, s. a.
- *Lettres de mon moulin*, Fayard, s. a.
- Decaux Alain, *Le Tapis rouge*, Club France Loisirs, 1992
- Decrest Jacques, *Les Chambres sans serrures*, Flore, 1948
- Dominique Antoine, *Au Poteau*, Gallimard, 1946
- *Pétrole*, Gallimard, 1959
- Donnay Maurice, *Le Geste*, La Petite Illustration, 1924
- Dorn Dominique, *Notre Métro quotidien*, Ditis, 1960
- Druon Maurice, *Les Grandes Familles*, Calmann-Lévy, 1948
- Duhamel Georges, *Chronique des Pasquier*, (10 vol.), Mercure de France, 1933–1945
- *Positions françaises*, Mercure de France, 1940
- *Biographie de mes fantômes*, Hartmann, 1944
- *Le Temps de la Recherche*, Mercure de France, 1947
- Dumas Alexandre, *Les deux Dianas*, Calmann-Lévy, 1921
- *La San-Felice*, Calmann-Lévy, 1921
- Duquesne André, *C'est mal parti!*, Oedipe, 1977
- Duras Marguerite, *Un Barrage contre le Pacifique*, Hachette, 1961
- Duvernois Henri, *Faubourg Montmartre*, Fayard et Cie, 1929

- *La Fugue*, La Petite Illustration, 1929
- *Jeanne*, Flammarion, 1931
- Duvernois Henri et Dieudonné Robert, *La Guitare et le jazz-band*, La Petite Illustration, 1924
- Erigny Simone (d'), *L'Étrange volonté du professeur Lorrain*, Librairie des Champs-Élysées, 1933
- Exbrayat Ch., *Cet Imbécile de Ludovic*, Librairie des Champs-Élysées, 1960
- *Méfie-toi, gone*, Librairie des Champs-Élysées, 1961
- *Les Douceurs provinciales*, Librairie des Champs-Élysées, 1963
- *Au „trois cassoulets”*, Librairie des Champs-Élysées, 1971
- *C'est pas Dieu possible*, Librairie des Champs-Élysées, 1974
- Faller Roger, *Exportation interdite*, Fleuve Noir, 1966
- Fallet René, *Paris au mois d'août*, Denoël, 1964
- *La Soupe aux choux*, Denoël, 1980
- Fau Guy, *Les Témoins superflus*, Librairie des Champs-Élysées, 1959
- Ferrière Jean-Pierre, *Maquillage*, Ditis, 1957
- *La Fille en question*, Ditis, 1960
- *Évangéline donne le ton*, Ditis, 1961
- Féval Paul, *Le Bossu*, Hachette, 1959
- Feydeau Georges, *On purge bébé*, La Petite Illustration, 1910
- *Occupe-toi d'Amélie*, Bélier, 1948
- *La Dame de chez Maxim*, Bélier, 1954
- Flaubert Gustave, *Madame Bovary*, Gibert jeune, s. a.
- *L'Éducation sentimentale*, Gibert jeune, s. a.
- *Salambô*, Conard, 1921
- *Trois Contes*, Gibert jeune, s. a.
- Flers Robert (de) et Caillavet Gaston-Arman (de), *Papa*, La Petite Illustration, 1913
- *L'Habit vert*, La Petite Illustration, 1913
- Forquin Paul, *Le Procès du Diable*, Hachette, 1958
- France Anatole, *Le Crime de Sylvestre Bonnard*, Calmann-Lévy, 1956
- *Crainquebille*, Calmann-Lévy, s. a.
- François Frédéric, *Linguistique*, PUF fondamental, 1980
- Frapié Léon, *La Maternelle*, Albin Michel, 1959
- Gamarra Pierre, *Le Maître d'école*, Les Éditeurs Français Réunis, 1955
- *La Femme de Simon*, Les Éditeurs Français Réunis, 1961
- Gary Romain, *La Tête coupable*, Gallimard, 1968
- *Les Cerfs-volants*, Gallimard, 1980
- Gavault Paul, *L'Idée de Françoise*, La Petite Illustration, 1912
- Giono Jean, *Le Moulin de Pologne*, Gallimard, 1952
- Giraudoux Jean, *La Guerre de Troie n'aura pas lieu*, La Petite Illustration, 1935
- Giroud Françoise, *Cœur de Tigre*, Plon/Fayard, 1995
- Goffic Charles (Le), *Le Pays de France*, Champion, s. a.
- Guilloux Louis, *La Maison du peuple*, Grasset, 1927
- *Compagnons*, Grasset, 1953
- Guimard Paul, *L'Ironie du sort*, Denoël, 1961
- Guitry Sacha, *Un Beau mariage*, La Petite Illustration, 1912
- *Une Étoile nouvelle*, La Petite Illustration, 1925
- Gyp, *Souvenirs d'une petite fille*, Calmann-Lévy, 1927
- *Le Coup du lapin*, Flammarion, 1929
- *Sœurette*, Flammarion, 1930
- *La Bassinoire*, Flammarion, s. a.
- *La Fée*, Flammarion, s. a.
- *Geneviève*, Calmann-Lévy, s. a.
- *Mademoiselle Ève*, Flammarion, s. a.
- *Le Mariage de Chiffon*, Calmann-Lévy, s. a.
- *Les Femmes du colonel*, Calmann-Lévy, s. a.
- *Une Passionnette*, Flammarion, s. a.
- Hauser Thomas, *Agathe et ses hommes*, Librairie des Champs-Élysées, 1986
- Héroult P.-J., *Réseaux-sommeil*, Fleuve Noir, 1971

Higgins Clark Mary, *La Maison du guet*, Albin Michel, 1984
Hitchcock A., *Histoires avec pleurs et couronnes*, Librairie Générale Française, 1991
– *Le Mort ambulante et autres récits de suspense et d'humour*, Librairie des Champs-Élysées, 1993
Hougron Jean, *Rage Blanche*, Mondiales, 1958
Hugo Victor, *Les Misérables*, Hetzel et Lacroix, 1869
– *Quatre-vingt-treize*, Flammarion, s. a.
Ikor Roger, *Frères humains*, Albin Michel, 1969
Ivoi Paul (d'), *Le Bolide de Lavarède*, Hachette, 1962
Joffo Joseph, *Un Sac de billes*, Librairie Générale Française, 1982
Jonquet Thierry, *Les Orpailleurs*, Gallimard, 1993
Jouglot René, *Les Paysans*, 2 vol., Les Éditeurs Français Réunis, 1951–1952
– *L'Or et le pain*, Les Éditeurs Français Réunis, 1953
Jubelin Amiral, *J'étais aviateur de la France libre*, Hachette, 1966
Kanapa Jean, *Question Personnelle*, Les Éditeurs Français Réunis, 1952
Kane Frank, *La Mort aux dents*, Gallimard, 1968
Kenny Paul, *Fx-18 déblaye le terrain*, Fleuve Noir, 1972
– *La Pitié de Coplan*, Fleuve Noir, 1971
Kessel Joseph, *Mermoz*, Gallimard, 1959
Kleinbaum N.-H., *Le Cercle des Poètes Disparus*, Lafont, 1990
Labiche Eugène, *Un Chapeau de paille d'Italie*, Laffont, s. a.
– *Le Voyage de monsieur Perrichon*, Laffont, s. a.
– *La Poudre aux yeux*, Laffont, s. a.
– *L'Affaire de la rue de Lourcine*, Laffont, s. a.
– *Les trente-sept sous de M. Montaudoin*, Laffont, s. a.
– *Célimare le bien-aimé*, Laffont, s. a.
– *La Grammaire*, Laffont, s. a.
– *Les Trente millions de Gladiator*, Laffont, s. a.
– *La Cagnotte*, Laffont, s. a.
Laforest Serge, *L'Heure de la peur*, Fleuve Noir, 1964
– *Gaunce et la main du diable*, Fleuve Noir, 1972
Lafontaine George, *Le Pétard récalcitrant*, Gallimard, 1976
Lamblin Pierre, *Jacques Rogy chasse le fantôme*, Éditions G. P., 1961
Lasuye Ray, *Retour de baptême*, Librairie des Champs-Élysées, 1975
La Varenne, *La Sorcière*, Hachette, 1954
Lavedan Henri, *Bonne Étoile*, Albin Michel, 1932
– *La Poule*, Flammarion, 1932
– *Un Vieux marcheur*, La Petite Illustration, 1933
– *Avant l'oubli*, L'Illustration, 1934
Leblanc Maurice, *Le Scandale du gazon bleu*, Flammarion, 1935
– *L'Aiguille creuse*, Librairie Générale Française, 1964
– *L'Île aux trente cercueils*, Baudinière, s. a.
– *Arsène Lupin contre Sherlock Holmes*, Baudinière, s. a.
Leroux Gaston, *Le Mystère de la chambre jaune*, La Petite Illustration, 1912
– *Le Fantôme de l'opéra*, Hachette, 1955
– *Le Fils de trois pères*, Baudinière, s. a.
Mac-Orlan Pierre, *Marguerite de la Nuit*, Grasset, 1925
– *La Tradition de minuit*, Grasset, 1925
Malraux André, *L'Espoir*, Gallimard, 1937
Manceron Geneviève, *La Puce à l'oreille*, Ditis, 1957
Mantey Christian, *Six Personnages en quête d'un tueur*, Fleuve Noir, 1977
Marcel Simone, *Histoire de la littérature polonaise*, Vieux-Colombier, 1957
Marguerite Paul et Victor, *Poum*, Plon, s. a.
– *Femmes Nouvelles*, Plon, s. a.
Martet Jean, *Marion des neiges*, Hachette, 1963
Martin du Gard Roger, *Jean Barois*, Gallimard, 1930
– *Les Thibault* (10 vol.), Gallimard, 1960
Maupassant Guy (de), *Mont-Oriol*, Ollendorf, 1901

- *Yvette*, Ollendorf, 1907
- *Une Vie*, Albin Michel, 1925
- *Boule de Suif*, Albin Michel, 1957
- *Berthe*, Ollendorf, s. a.
- *Les Idées du Colonel*; ap. Oeuvres Complètes (29 vol.), T. XIII, Conard, 1930
- *Mohammed-Fripouille*, Albin Michel, s. a.
- *Le Parapluie*, Ollendorf, s. a.
- *Promenade*, Ollendorf, s. a.
- Mauriac François, *Thérèse Desqueyroux*, Grasset, 1927
- Maurois André, *Les Silences du Colonel Bramble*, Grasset, 1921
- *Climats*, Grasset, 1931
- Mérimé Prosper, *Lettres à une inconnue* (2 vol.), Calmann-Lévy, 1880
- *Federigo* (dans *Dernières Nouvelles*), Calmann-Lévy, 1881
- *Mateo Falcone* (dans *Mosaïque*), Calmann-Lévy, 1881
- *Les Mécontents* (dans *Mosaïque*), Calmann-Lévy, 1881
- *La Partie de trictrac* (dans *Mosaïque*), Calmann-Lévy, 1881
- *Tamango* (dans *Mosaïque*), Calmann-Lévy, 1881
- *La Vase étrusque* (dans *Mosaïque*), Calmann-Lévy, 1881
- *Chronique du règne de Charles IX*; ap. Oeuvres Complètes (13 vol.), t. V, Calmann-Lévy, 1923
- *Colomba*, Bibliothèque Larousse, 1927
- Merle R., *Week-end à Zuydcoote*, Gallimard, 1949
- Michelet Claude, *Des Grives aux loups*, Laffon, 1979
- Mirbeau Octave, *L'Abbé Jules*, Fayard, 1888
- Miroir Jean, *Victoire sur une ombre*, Hachette, 1958
- Monod Martine, *Le Nuage*, Les Éditions Français Réunis, 1955
- Montherlant Henry (de), *Le Démon du bien*, Gallimard, 1937
- *Les Célibataires*, Gallimard, 1954
- *Pitié pour les femmes*, Gallimard, 1954
- Montigny Serge, *Une Fleur pour mourir*, Fayard, 1975
- Morgenstern Susie, *La première fois que j'ai eu seize ans*, Médium poche, 1989
- Morris-Dumoulin G., *On en sait toujours trop*, Fleuve Noir, 1963
- Morton Anthony, *Une Corde pour le baron*, Ditis, 1956
- Mouret Philippe, *Les Aveux interdits*, Société Européenne d'Éditions Familiales, 1962
- Muller P., *Avec les femmes on ne sait jamais*, Librairie des Champs-Élysées, 1970
- Murray Jack, *Stratégies de l'ombre*, Fleuve Noir, 1965
- Nemours Pierre, *À 6 heures... au „Calice”*, Fleuve Noir, 1964
- *Rengainez, c'est une erreur*, Fleuve Noir, 1968
- Nord Pierre, *Confession d'un agent double*, Fayard, 1956
- Noro Fred, *Mourir utile*, Fleuve Noir, 1964
- Nova Henri, *Témoin capital*, coll. Feux rouges, Ferenzi, 1958
- Page Alain, *Le Temps de mourir*, Fleuve Noir, 1963
- Pagnol Marcel, *Merlusse*, La Petite Illustration, 1927
- *Topaze*, Fasquelle, 1930
- *Marius*, La Petite Illustration, 1931
- *Fanny*, La Petite Illustration, 1934
- *Le Temps des secrets*, Fasquelle, s. a.
- Pagnol Marcel et Nivoix Paul, *Les Marchands de gloire*, La Petite Illustration, 1926
- Paoli Paul, *Barque-en-Cannes*, Albin Michel, 1957
- Pellerin Marc, *Salauds les copains*, Presses de la Cité, 1968
- Perrault P.-M., *Dix de der pour „3 J”*, Fleuve Noir, 1976
- Peyrefitte Roger, *Les Clés de Saint-Pierre*, Flammarion, 1955
- Pisier Marie-France, *Le Bal du Gouverneur*, Grasset et Fasquelle, 1984
- Prévert Jacques, *Paroles*, Gallimard, 1949
- *Spectacles*, Le Point du Jour, 1958
- Prévost Marcel, *Le Moulin de Nazareth* (dans *Le Mariage de Julienne*), Fayard et Cie, s. a.
- *Nimba* (dans *Le Mariage de Julienne*), Fayard et Cie, s. a.
- Queneau Raymond, *Pierrot mon ami*, Gallimard, 1943

- *Zazie dans le métro*, Gallimard, 1959
- Randa Peter, *Les Parques*, Fleuve Noir, 1967
- Rank Claude, *Le Septième camion*, Fleuve Noir, 1975
- Renard Jules, *Poil de Carotte*, Bernouard, 1926
- *Huit Jours à la campagne*, Bernouard, 1926
- *Le Cousin de Rose*, Bernouard, 1926
- *La Maîtresse*, Bernouard, 1926
- *La Demande*, Bernouard, 1926
- *La Bigote*, Bernouard, 1926
- *La Lanterne sourde*, Bernouard, 1930
- *Monsieur Vernet*, La Petite Illustration, 1933
- Rey Étienne, *Peau Neuve*, La Petite Illustration, 1935
- Ribes F.-H., *Lecomte panique la C. I. A.*, Fleuve Noir, 1967
- *Lecomte mène la danse*, Fleuve Noir, 1978
- Rolland Romain, *L'Âme enchantée* (2 vol.), Ollendorf, s. a.
- *Jean-Christophe*, Albin Michel, s. a.
- Romains Jules, *Monsieur Trouhadec saisi par la débauche*, Flammarion, 1923
- *Knock*, La Petite Illustration, 1925
- *Les Hommes de bonne volonté*, Flammarion, 1941–1944
- Rosny Aîné J.-H., *Marthe Baraquin*, Plon-Nourrit et Cie, 1909
- Roussin André, *L'Amour fou*, ap. *Comédies d'amour*, Calmann-Lévy, 1959
- *Une Grande fille toute simple*, ap. *Comédies d'amour*, Calmann-Lévy, 1959
- *Nina*, ap. *Comédies d'amour*, Calmann-Lévy, 1959
- *Am-Stram-Gram*, ap. *Comédies de fantaisie*, Calmann-Lévy, 1960
- *La Petite Hutte*, ap. *Comédies de fantaisie*, Calmann-Lévy, 1960
- Sagan Françoise, *Un certain sourire*, Julliard, 1956
- *Château en Suède*, Julliard, 1960
- Saint-Laurent Cécil, *Sophie et le crime*, Hachette, 1953
- Saint-Moore Adam, *Les Méditations de Face d'Ange*, Fleuve Noir, 1963
- *Cœur ouvert pour Face d'Ange*, Fleuve Noir, 1967
- *Face d'Ange et la conférence*, Fleuve Noir, 1967
- *Face d'Ange et les petits Français*, Fleuve Noir, 1974
- *La Nuit de l'autre*, Fleuve Noir, 1979
- Saint-Pierre Michel (de), *La Mer à boire*, Calmann-Lévy, 1951
- Salacrou Armand, *L'Archipel Lenoir*, Gallimard, 1955
- *Histoire de Rire*, Gallimard, 1955
- *Le Casseur d'assiettes*, Gallimard, 1955
- *Le Pont d'Europe*, Gallimard, 1955
- *Tour à Terre*, Gallimard, 1955
- Sand George, *Le Meunier d'Angibault*, Hier et Aujourd'hui, 1947
- *La Petite Fadette*, Garnier, s. a.
- Sareil Jean, *Le Pipelet n'a pas pipé*, Gallimard, 1974
- Sartre Jean-Paul, *La Nausée*, Gallimard, 1938
- *Le Mur*, Gallimard, 1939
- *Les Mouches*, Gallimard, 1947
- *Les Chemins de la liberté* (3 vol.), Gallimard, 1949
- *Le Diable et le Bon Dieu*, Gallimard, 1951
- Sempé Jean-Jacques et Goscinny René, *Les Récrés du petit Nicolas*, Denoël, 1987
- Serment Jean, *Bobard*, La Petite Illustration, 1930
- Simenon Georges, *Liberty Bar*, Fayard, 1932
- *Le Fou de Bergerac*, Fayard, 1932
- *La Guinguette à deux sous*, Fayard, 1932
- *La Nuit du Carrefour*, Fayard, 1932
- *L'Ombre chinoise*, Fayard, 1932
- *La Femme du pilote* (dans *Tout Simenon 25*), Gallimard, 1940
- *Le Voyageur de la Toussaint*, Gallimard, 1941
- *L'Amoureux de Mme Maigret* (dans *Tout Simenon 25*), Gallimard, 1944

- *La Vieille dame de Bayeux* (dans *Tout Simenon* 25), Gallimard, 1944
- *Le Clan des Ostendais* (dans *Tout Simenon* 25), Gallimard, 1946
- *Le Client le plus obstiné du monde*, Presses de la Cité, 1946
- *Maigret à New York*, Presses de la Cité, 1947
- *L'Amie de Mme Maigret*, Presses de la Cité, 1950
- *Maigret et la vieille dame*, Presses de la Cité, 1950
- *Les Clients d'Avrenos*, Gallimard, 1951
- *Maigret au Picratt's*, Presses de la Cité, 1951
- *Maigret et la Grande Perche*, Presses de la Cité, 1951
- *Malempin*, Gallimard, 1951
- *45° à l'ombre*, Gallimard, 1951
- *Un Noël de Maigret*, Presses de la Cité, 1951
- *Mon ami Maigret*, Presses de la Cité, 1952
- *Le revolver de Maigret*, Presses de la Cité, 1952
- *Chemin sans issue*, Édition collective sous Couverture Verte s. a.
- *Quartier Nègre*, Édition collective sous Couverture Verte s. a.
- *L'Assassin*, Édition collective sous Couverture Verte s. a.
- *La Marie du port*, Édition collective sous Couverture Verte s. a.
- *L'Affaire Saint-Fiacre*, Fayard, 1956
- *La Maison du canal*, Fayard, 1956
- *Le Relais d'Alsace*, Fayard, 1956
- *L'Homme de la Tour Eiffel*, Fayard, 1956
- *Maigret en meublé*, Presses de la Cité, 1957
- *Maigret s'amuse*, Presses de la Cité, 1957
- *Maigret et le clochard*, Presses de la Cité, 1962
- *Les Trois crimes de mes amis*, Gallimard, 1962
- *La colère de Maigret*, Presses de la Cité, 1963
- *Maigret et la jeune morte*, Presses de la Cité, 1963
- *Le Bougmestre de Furnes*, Labor, 1983
- Simonnet Roger, *Hitler-Polka*, Fleuve Noir, 1970
- Sorgue Jean, *En Désespoir de cause*, Librairie des Champs-Élysées, 1976
- Stendhal, *Le Rouge et le Noir* (2 vol.), Garnier, s. a.
- *La Chartreuse de Parme*, Garnier, s. a.
- *Promenades dans Rome* (2 vol.), Calmann-Lévy, s. a.
- Stil André, *Le Château d'Eau*, Les Éditeurs Français Réunis, 1951
- *Le Premier choc*, Les Éditeurs Français Réunis, 1951
- *Le Coup du Canon*, Les Éditeurs Français Réunis, 1952
- *La Seine a pris la mer*, Les Éditeurs Français Réunis, 1956
- Tanugi Gilbert, *Corde d'argent*, Denoël, 1973
- Téry Simone, *La Porte du bonheur*, Hier et Aujourd'hui, 1947
- *Du Soleil plein le cœur*, Les Éditeurs Français Réunis, 1949
- Thomas Louis C., *Poison d'avril*, Hachette, 1957
- Thorez Maurice, *Fils du Peuple*, Éditions Sociales, 1950
- Tillard Paul, *Les Roses du retour*, La Bibliothèque Française, 1949
- *Les Triomphants*, Les Éditeurs Français Réunis, 1953
- Toudouze G.-G., *Cinq jeunes filles dans l'océan*, Hachette, 1960
- Tournier Michel, *Vendredi ou les limbes du Pacifique*, Gallimard, 1972
- Tray Henry, *Les Colères de Jupiter*, Fleuve Noir, 1975
- Triplet Elsa, *Le Cheval Blanc*, Denoël, 1943
- *Le Premier accroc coûte deux cents francs*, La Bibliothèque Française, 1945
- *Personne ne m'aime*, La Bibliothèque Française, 1946
- *Les Amants d'Avignon* (dans: *6 belles histoires*), La Bibliothèque Française, 1947
- *Les Fantômes armés*, La Bibliothèque Française, 1947
- *L'Inspecteur des ruines*, La Bibliothèque Française, 1948
- *Bonsoir Thérèse*, La Bibliothèque Française, 1949
- *Les Manigances – Journal d'un égoïste*, Gallimard, 1962
- *L'Âme*, Gallimard, 1963

- Troyat Henri, *Les Compagnons du Coquelicot*, Flammarion, 1959
 Vailland Roger, *Un Jeune homme seul*, Corrêa, 1951
 Vallès Jules, *Jacques Vingtras* (4 vol.), Multiéditions, 1946
 Varoux Alex, *Ô combien de marrants...*, Gallimard, 1974
 Vautrin Jean, *À bulletins rouges*, Gallimard, 1973
 Vercors, *L'Imprimerie de Verdun*, La Bibliothèque Française, 1947
 – *Le Silence de la mer*, Albin Michel, 1951
 Véry Pierre, *L'Assassinat du Père Noël*, Pierre Véry, 1947
 – *Un Grand patron*, Julliard, 1951
 Vexin Noël, *Une Affaire en or*, Ditis, 1958
 – *Diamants d'avril*, Ditis, 1960
 Vic, *St Val dore la pilule*, Fleuve Noir, 1971
 – *St Val donne le feu vert*, Fleuve Noir, 1973
 Vidal Georges, *À un cheveu*, Fleuve Noir, 1962
 Vilard Roger, *Le Sorcier*, Fleuve Noir, 1963
 Vildrac Charles, *Découvertes*, Gallimard, 1912
 Villard Marc, *Le roi, la reine et le petit prince*, Gallimard, 1987
 – *La Porte de derrière*, Gallimard, 1993
 Villiers Gérard (de), *SAS contre C. I. A.*, Plon, 1965
 – *Shanghai Express*, Plon, 1979
 – *Tornade sur Manille*, Plon, 1981
 – *Traquenard en Turquie*, Plon/Hunter, 1982
 – *L'Exécuteur*, Plon/Hunter, 1982
 – *Escale à Gibraltar*, Plon, 1987
 – *L'Otage d'Oman*, Plon, 1987
 Willard Marcel, *Des Yeux qui voient*, Les Éditeurs Français Réunis, 1954
 Willy et Colette, *Claudine en ménage*, Mercure de France, 1957
 Zola Émile, *Au Bonheur des dames*, Charpentier, 1883
 – *L'Assommoir*, Fasquelle, 1905
 – *Le Rêve*, Fasquelle, 1911
 – *Germinal*, Éditions en langues étrangères, Moscou, 1949

IV. WYKAZ CZASOPISM I DZIENNIKÓW CYTOWANYCH W PRZYKŁADACH – LISTE DES PÉRIODIQUES ET DES JOURNAUX CITÉS DANS LES EXEMPLES

Art et Science, La Beauté, Cinémonde, Constellation, Le Courrier, La Croix, L'Événement du jeudi, L'Express, L'Express-Paris, Femmes Françaises, Le Figaro, Le Figaro – économie, Le Figaro littéraire, Le Figaro Magazine, Figaroscope, Filles de France, France-Dimanche, France-Soir, France-Soir ouest, Heures Claires, L'Homme Nouveau, l'Humanité-Dimanche, Journal de Genève, Jours de France, Lectures pour tous, Le Français dans le Monde, Libération, Le Matin, Le Monde, Le Nouvel Observateur, Marie pas Claire, Paris-Match, Pariscopes, Peuples du Monde, Le Point, Première, Regards, La Revue du monde noir, Revue Générale Nucléaire, Sélection, Le Soir illustré, Temps Nouveaux, Une Semaine de Paris, TV magazine, La Vie, La Vie Parisienne.

A

A

De A jusqu'à Z ou **De A à Z** ou **Depuis A jusqu'à Z** – du début à la fin, complètement, dans tous les détails • od A do Z; od początku do końca; absolutnie wszystko □ Il connaît le règlement depuis A jusqu'à Z. (DFC) – Zna regulamin od A do Z. || Il faut tout lui expliquer depuis A jusqu'à Z. (DFV) – Trzeba mu wszystko tłumaczyć od A do Z. || Il n'avait pas fallu moins d'une heure à Logan pour expliquer à Ernie sa découverte de A jusqu'à Z. Il parlait doucement, calmement. (G. Lafontaine, Le Pétard...) – Loganowi wystarczyła niecała godzina, by wytłumaczyć Ernie swoje odkrycie od A do Z. Mówił łagodnie, spokojnie. || Quant à l'histoire de France, il est capable de la réciter de A jusqu'à Z. (R. Gary, Les Cerfs-volants) – Jeśli chodzi o historię Francji, to potrafi wygłaszać z pamięci fakty z największą dokładnością. || [...] *Gardénia* avait plié bagages sans demander son reste pour revenir à Cuba et il y avait gros à parier que ce type avait supervisé l'opération de A jusqu'à Z. (D. Dastier, Pas de moisson...) – [...] *Gardénia* zwinął manatki nie czekając dłużej, aby powrócić na Kubę. Można się było założyć, że ten typ skontrolował operację od A do Z.

Démontrer (prouver) (qqch. à qqn) par A + B – démontrer avec évidence • wykazać dokładnie; udowodnić w sposób oczywisty, bardzo dokładnie □ Il me prouva par A + B que j'avais tort. (DFC) – Udowodnił mi w sposób oczywisty, że nie mam racji. || – Écoutez, Krauss [...]. – Ne vous fatiguez pas, murmura Billy avec un sourire un peu amer, je sais que vous êtes imbattable sur le plan de la dialectique et que vous allez me démontrer par A plus B que cette opération n'est pas plus choquante qu'une autre. (J. Murray, Stratèges...) – Słuchaj, Krauss [...] – Nie wysilaj się – mruknął Billy z gorzkim uśmiechem; wiem, że jesteś niepokonany na terenie dialektyki i że wykażesz mi niezbicie, że ta akcja nie jest bardziej nieodpowiednia aniżeli jakaś inna.

Ne savoir ni A ni B – être complètement ignorant • nic nie umieć (nie potrafić) □ Jusqu'à il y a une cinquantaine d'années, un homme qui ne savait ni A ni B pouvait très bien gagner sa vie. Mais c'est bien différent de nos jours: il y a très peu d'emplois qui ne requièrent aucune instruction.

(B. L.) – Gdzieś jakieś pięćdziesiąt lat temu, człowiek, który nic w ogóle nie umiał, mógł bardzo dobrze zarabiać na życie. Ale za naszych czasów jest zupełnie inaczej: jest bardzo mało zajęć, które nie wymagają żadnego wykształcenia.

Qui dit A doit dire B – il faut continuer ce qu'on a commencé • Kto powiedział A, musi powiedzieć B □ Maintenant tu ne peux pas reculer. Qui dit A doit dire B! – Teraz nie możesz się już wycofać. Kto powiedział A, musi powiedzieć B!

ABANDON

À l'abandon [loc. adj.] – dans un état d'abandon; délaissé, négligé • zaniedbany, zapuszczony; bez opieki □ Le jardin est à l'abandon. Je ne m'en occupe jamais et la tonnelle [...] s'est écroulée. (A. Duquesne, C'est...) – Ogród jest zapuszczony. Nie zajmuję się nim nigdy, a altana [...] zawaliła się. || Depuis qu'il est parti à l'étranger, la maison est complètement à l'abandon. – Odkąd wyjechał za granicę, dom jest zupełnie zapuszczony. || [...] Constantin regardait sans le voir le jardin à l'abandon qui s'étalait jusqu'à la route. (N. Vexin, Diamants...) – [...] Konstantyn patrzył nie widząc go na zaniedbanym ogrodzie, który rozciągał się aż do drogi.

Faire abandon de qqch. jur. / litt. – renoncer • zrezygnować z czegoś, odstąpić coś, zrzec się czegoś □ Avant de mourir il fit abandon de ses biens à un orphelinat. – Przed śmiercią oddał swój majątek sierocińcowi.

Laisser qqn / qqch. à l'abandon litt. – délaisser; plaquer • zostawić kogoś / coś; opuścić kogoś / coś, zaniedbać kogoś / coś; **Laisser sa maison à l'abandon, laisser ses affaires à l'abandon, laisser ses enfants à l'abandon** □ Juste avant la Deuxième Guerre mondiale, il partit définitivement pour l'étranger, en laissant sa villa et son jardin à l'abandon. – Tuż przed drugą wojną światową wyjechał ostatecznie za granicę opuszczając swoją willę i ogród. || Après son deuxième mariage, il laissa à l'abandon ses enfants du premier lit. – Po drugim małżeństwie porzucił dzieci z pierwszego łoża.

ABATTAGE

Avoir de l'abattage fam. – (surtout en parlant d'un acteur) avoir de l'entrain, du brio • być peł-

nym werwy, umieć porwać (zapalić) widownię (publiczność); potrafić trzymać w napięciu; (ogólnie) mieć niespożytą energię □ Le patron du caf-conc l'a engagé aussitôt, il savait l'abattage qu'elle avait. (G. G.) – Właściciel kawiarni-kabaretu zatrudnił ją natychmiast; wiedział, jak potrafi trzymać widownię w napięciu. || Cette actrice a de l'abattage. (DFV) – Ta artystka jest pełna werwy. || Il nous fallait quelqu'un qui ait de l'abattage, capable de corriger la totalité des épreuves en deux jours. – Potrzebowaliśmy kogoś bardzo energicznego, kto by potrafił zrobić całą korektę w ciągu dwóch dni.

ABATTIS

Gare à tes abattis! ou **Numérote tes abattis!** *pop.* – (défi avant la lutte, menace, avertissement) • Policz sobie kości! □ C'était rigolo d'entendre ce gosse de 12 ans dire à son adversaire: "Numérote tes abattis, je vais te foutre une raclée." (G. G.) – Zabawne było słyszeć tego 12-letniego dzieciaka krzyczącego do swojego przeciwnika: "Policz swoje kości, spuszczę ci porządnie lanie!" || – [...] Il n'y a pas plus de cadavre ici que de beurre en broche, et de femme non plus! Il n'y a que vous, et vous auriez intérêt à nous expliquer ce que vous fichez dans cette maison, sinon, gare à vos abattis! Sa matraque faisait de dangereux moulins [...] (H. Trey, Les Colères...) – [...] Nie ma tu śladu trupa ani żadnej kobiety! Jesteś tylko ty i w twoim interesie leży, żebyś nam wyjaśnił, co robisz w tym domu, inaczej policz sobie kości! Jego pałka wykonywała niebezpieczne młynki [...].

Numérote tes abattis v. **Gare à tes abattis**

ABATTRE

Ne pas se laisser abattre – rester calme dans une situation difficile • nie poddawać się, nie upadać na duchu, nie kapitulować, nie dawać za wygraną □ La croisière avait été atroce [...]. La vieille, elle, avait trop de vitalité pour se laisser abattre. Elle pensait s'échapper à l'arrivée. (A. Beaucaire, Et Tout ça...) – Przeprawa była okropna [...]. Ale starucha zbyt wiele miała życiowej energii, by upaść na duchu. Miała zamiar wymknąć się zaraz po przyjeździe. || Au début de la guerre, elle a dit à son amie Y... – Maintenant que nos maris sont partis, il ne faut pas que nous nous laissions abattre. (S. Téry, Du Soleil...) – Na początku wojny powiedziała do swojej przyjaciółki Y... – Teraz, gdy nasi mężowie odjechali, nie możemy się poddawać.

ABC

L'ABC – les rudiments, base élémentaire d'une activité, ce qu'il faut au moins savoir • ABC, podstawa, podstawowa zasada, rudymenty □ Je

vous recommande la politesse envers le client, c'est l'abc du métier. (DFC) – Zalecam panu uprzejmość względem klienta; to podstawowa zasada zawodu.

ABCÈS

Crever (vider) l'abcès – résoudre immédiatement, par la force, une situation critique et dangereuse • przeciąć wrzód; użyć energicznych (radikalnych) środków □ Le laisser-aller est trop grand dans ce service, il faut crever l'abcès. (DFC) – Na tym oddziale jest zbyt dużo niedbalstwa, trzeba przeciąć ten wrzód. || Ça me fait mal de te dire cela, mais il faut crever l'abcès au plus vite: on a remarqué que ton travail laissait à désirer depuis un certain temps. Tu vas donc prendre des vacances pour te reposer. C'est ce qu'il y a de mieux pour tous. – Przykro mi mówić ci o tym, ale trzeba przeciąć wrzód jak najszybciej: zauważyliśmy, że od pewnego czasu twoja praca pozostawia wiele do życzenia. Weźmiesz więc sobie wakacje, żeby wypocząć. Tak będzie najlepiej dla wszystkich.

Vider l'abcès v. **Crever** ~

ABÎME

L'abîme appelle l'abîme *prov.* – un malheur en attire un autre • Nieszczęścia chodzą w parze.

ABOIS

Être aux abois* – être à la dernière extrémité, dans une situation désespérée • gonić ostatkami; być w rozpaczliwej sytuacji; ledwo dyszeć; być w sytuacji bez wyjścia, być przyciśniętym do muru; dogorywać □ On m'a affirmé hier que, malgré sa brillante façade, Jave avait des dettes et que, depuis plusieurs mois, il était aux abois. (G. Simenon, Maigret s'amuse) – Oświadczono mi wczoraj, że mimo wspaniałych pozorów Jave ma dług, i że od kilku miesięcy jest w rozpaczliwej sytuacji. || Elle était mortellement pâle et un large cerne bleuâtre soulignait ses yeux de biche aux abois. (J. Bruce, Ombres...) – Była śmiertelnie blada i szeroki niebieski siniec podkreślał jej oczy podobne do oczu dogorywającej łani. || [...] Il suffisait qu'elle eût mal à la tête, qu'il fût aux abois, ne sachant quoi inventer [...]. (J. Kanapa, Question...) – [...] Wystarczyło, żeby ją bolała głowa, a już był zrozpaczony nie wiedząc, co wymyślić [...]. || Le maître chanteur exigea cette fois mille dollars [...]. Jerry Balfour a marché et l'homme a remis ça jusqu'à assécher le compte en banque de "son" client. – Il est revenu à la charge deux fois... Deux mille dollars à chaque reprise! Jerry était aux abois... (P. Courcel, Concession...) – Szantażysta zażądał tym razem tysiąc dolarów [...]. Jerry Balfour zgodził się, a człowiek [bandyta] powtarzał

* L'expression provient du vocabulaire de la vénerie. "Les abois" c'est le moment où l'animal poursuivi est entouré par la meute qui aboie.

szantaż tak długo, aż konto jego "klienta" wyszło zupełnie. – Przypuścił atak jeszcze dwa razy... Za każdym razem dwa tysiące dolarów! Jerry był teraz w sytuacji bez wyjścia.

ABOMINATION

C'est l'abomination de la désolation – le comble du détestable, du mal • obraz nędzy i rozpaczy; skandal nad skandale □ [...] Il n'est pas question d'agir tout seul. [...] Il faut absolument que je me sente avec d'autres qui aient compris comme moi, qui aient envie de hurler comme moi que c'est l'abomination de la désolation [...]. (J. Romains, *Les Hommes...*) – [...] Nie ma mowy, żebym sam miał działać [...] Muszę absolutnie czuć, że jestem z innymi, którzy zrozumieli tak jak ja, którzy mają ochotę krzyczeć tak jak ja, że to skandal nad skandale. || – Votre fils vous donne du fil à retordre. – C'est l'abomination de la désolation. (T.) – Syn sprawia panu kłopoty? – To obraz nędzy i rozpaczy.

ABONDANCE

Parler d'abondance *litt.* – sans préparation, de simple mémoire, en improvisant librement • mówić swobodnie (lekko, ze swadą, bez przygotowania, pod natchnieniem chwili); improwizować □ [...] Dupuche parlait d'abondance au Monti [...] lui expliquait ce que sa situation avait de délicat et... (G. Simenon, *Quartier...*) – [...] Dupuche rozmawiał z Montim ze swadą [...], tłumaczył mu, dlaczego jego położenie jest delikatne i... || [...] Elle était somnambule [...] elle se dressait en sursaut sur son lit, parlait d'abondance en regardant autour d'elle avec effroi [...]. (G. Simenon, *La Maison...*) – Była lunatyczką [...]; zrywała się nagle w łóżku, mówiła coś ze swadą rozglądając się wokół z przerażeniem [...]. || Durant tout le temps de cette pieuse saoulerie, Lafleur parla d'abondance et fut souvent très écouté. (M. Aymé, *Le Vin...*) – Przez cały czas tej zbożnej pijatyki Lafleur mówił pod natchnieniem chwili i często był z uwagą słuchany. || Pendant ce temps Armandine parlait d'abondance. Elle avait déjà fait le tour de la situation, examiné les possibilités. (L. Aragon, Aurélien I) – Przez ten czas Armandyna mówiła ze swadą. Zrobiła ogólny przegląd sytuacji, zbadała możliwości [działania].

Abondance de biens ne nuit pas *prov.* – on accepte encore, par mesure de prévoyance, une chose dont on a déjà une quantité suffisante • Od przybytku głowa nie boli. □ Ma tante qui m'offre mon trousseau veut encore se charger de meubler ma maison; j'accepte, cela s'entend; abondance de biens ne nuit pas. (P.) – Moja ciotka, która daje mi wiano, chce jeszcze wziąć na siebie umebłowanie mojego domu; przyjmuję, ma się rozumieć: Od przybytku głowa nie boli.

ABONNEMENT

Prendre un abonnement *fig., fam.* – devenir une habitude régulière, une réitération (d'un

événement) • stać się modą, zasadą, przyzwyczajeniem; stale się powtarzać □ Paul se fait toujours quitter par ses petites amies dès la première semaine: à croire qu'il a pris un abonnement. – Przyjaciółki Pawła opuszczają go już po tygodniu: można by pomyśleć, że stało się to już modą. || – J'ai raté le car ce matin. – Tu l'as déjà raté deux fois, t'as pris un abonnement? (G. G.) – Nie złapałem autobusu dziś rano. – Już dwa razy go nie złapałeś; to się coś za często powtarza (to już stało się zasadą).
Cf. Être abonné à...

ABONNER

Être abonné à... *fig., fam.* – être habitué à qqch.

• być zwykłą sprawą (rzeczą) (dla kogoś), przyzwyczać się już do czegoś (co stale się powtarza); **Je me suis abonné à...** – To dla mnie zwykła sprawa (rzecz); Już się do tego zdażyłem przyzwyczać □ Chaque hiver j'ai un rhume, j'y suis abonné. (G. G.) – Każdej zimy łapię katar; to już dla mnie zwykła sprawa. || Il est abonné aux bonnes nouvelles: sa fille s'est encore cassé la jambe en faisant une descente à skis. – On się już przyzwyczał do „dobrych” wiadomości: córka znowu złamała nogę zjeżdżając na nartach.
Cf. Prendre un abonnement

ABORD

Au premier abord [loc. adv.] – dès la première rencontre; à première vue, tout de suite • od pierwszego spojrzenia, od razu; na pierwszy rzut oka □ Méfiez-vous en ces matières de votre sensibilité: il y a dans le monde beaucoup moins de mal qu'il ne vous paraît au premier abord. (R. Martin du Gard, Jean Barois) – Nie ufaj w tych sprawach swemu wyczuciu: na świecie istnieje o wiele mniej zła, niż ci się zdaje na pierwszy rzut oka.

Cf. De prime abord

D'abord et d'une pop. – tout d'abord, premièrement • po pierwsze, przede wszystkim □ D'abord et d'une, enlevez votre chapeau, on causera après. (C.) – Po pierwsze zdejm kapelusze, potem będziemy gadać. || D'abord et d'une, ce Casseigne ne vaut pas mieux que Mirabeau, c'est de la même graine. (Ch. Exbrayat, Méfie-toi, gosse; G. G.) – Po pierwsze, ten Casseigne nie jest wart więcej niż Mirabeau, to to samo nasienie.

De prime abord [loc. adv.] – dès la première rencontre; à première vue, tout de suite • od pierwszego wejrzenia, od razu; na pierwszy rzut oka □ [...] Frédéric [...] jugea de bonne tactique de rester en compagnie du père de Laura, envers qui il avait éprouvé de prime abord une vive sympathie [...]. (P. Paoli, *Barque-en-Cannes*) – [...] Fryderyk [...] uznał za dobrą taktykę pozostanie w towarzystwie ojca Laury, do którego od pierwszego wejrzenia poczuł wielką sympatię [...]. || On peut reconnaître de prime abord qu'il provient du Midi de la France: c'est sa prononciation qui le trahit. – Od razu można poznać,

że pochodzi z południa Francji; zdradza go wymowa. || Le copilote lève vers moi un harnachement étrange dont, de prime abord, je ne devine pas la destination. (A. Decaux, *Le Tapis...*) – Drugi pilot podnosi w moim kierunku dziwny ekwipunek, którego przeznaczenia nie odgaduję na pierwszy rzut oka.

Cf. Au premier abord

Dès l'abord *litt.* – depuis le commencement • od samego początku □ Dès l'abord, l'affaire m'a paru simple avec un meurtrier évident. Et puis elle s'est compliquée en se politisant... – Od samego początku – przy jednym oczywistym zabójcy – sprawa wydawała mi się prosta. Potem skomplikowała się, nabierając charakteru politycznego.

Tout d'abord [loc. adv.] – en premier lieu dans le temps, avant (autre chose) • na samym początku □ Mon cher ami, tout d'abord, je veux m'excuser de mon long silence... – Drogi przyjacielu, na początku chcę przeprosić za moje długie milczenie...

Être d'un abord facile (difficile) *litt.* – être accessible (inaccessible) • być przystępnym (nieprzystępnym) □ Écoute, Albert, si c'est comme ça, va de ce pas voir le chef. Il est d'un abord facile et il va certainement examiner ton cas. Mais évite surtout son adjoint. Celui-là il est vache. – Słuchaj, Albercie, jeśli sprawa tak wygląda, to idź natychmiast do szefa. Jest przystępny i na pewno zbada twoją sprawę. Ale unikaj jego zastępcy. Ten to jest pies!

ABRI

Être à l'abri [de... ou abs.] *pr. / fig.* – 1. *pr.* être à couvert des intempéries, être protégé par 2. *fig.* être à couvert des dangers; être protégé, se sentir sûr • 1. być zasłoniętym (osłoniętym) od..., być pod osłoną 2. czuć się bezpiecznie (poza niebezpieczeństwem); być pod osłoną □ 1. A l'abri du vent, la vallée jouissait d'un climat particulièrement clément. – Zasłonięta od wiatru dolina cieszyła się szczególnie łagodnym klimatem. 2. J'étais chez moi, dans ces arbres, à l'abri, et en même temps j'avais l'impression de me trouver en fraude [...]. (J. Cabanis, *Les Cartes...*) – Wśród tych drzew czułem się jak u siebie, bezpieczny, a równocześnie miałem wrażenie, że popełniam oszustwo. || Cet homme, à l'abri de tout soupçon jouissait d'un crédit énorme auprès de tout le monde. – Ten człowiek, znajdujący się poza wszelkim podejrzeniem, cieszył się u wszystkich olbrzymim zaufaniem. || Les parents veulent que leurs enfants soient à l'abri de toutes les misères de ce monde. – Rodzice chcą, aby ich dzieci były zabezpieczone przed wszystkimi nieszczęściami tego świata. || – [...] Sa mère est une brave femme, et Jacqueline est aussi sérieuse que les autres filles de la rue. Mais les plus sages ne sont pas à l'abri des tentations, hein! (D. Arly, *La Menteuse*) – [...] Jej matka jest przyzwoitą kobietą, a Jacqueline jest tak samo poważna jak inne dziewczęta. Ale naj-

rozsądniejsze nie są zabezpieczone przed pokusami, nieprawdą? || – Quel homme êtes-vous donc? s'écria Eugène. Vous avez été créé pour me tourmenter. – Mais non, je suis un bonhomme qui veut se crotter pour que vous soyez à l'abri de la boue [...]. (H. de Balzac, *Le Père...*) – Cóż za człowiek z pana! – zawołał Eugeniusz. Jest pan stworzony, by mnie męczyć. – Wcale nie. Jestem porządnym człowiekiem, który chce się zbrukać, żeby pana ochronić od brudu [...]. || La maison était située de telle façon qu'elle était à l'abri des vents du nord. – Dom był położony w ten sposób, że zasłonięty był od północnych wiatrów. || La menace de guerre s'est éloignée, nous sommes maintenant à l'abri. (DFC) – Groźba wojny oddaliła się; jesteśmy teraz poza niebezpieczeństwem.

Mettre qqn / qqch. à l'abri de... – protéger qqn / qqch. contre • osłaniać (ochraniać) kogoś / coś przed... □ Qui donc pouvait le soupçonner? Sa conduite, jusqu'alors, le mettait à l'abri des soupçons. Et elle était irréprochable, sa conduite... (F. Carco, *L'Homme...*) – Któż mógłby go podejrzewać? Jego dotychczasowe zachowanie osłaniało go przed podejrzeniami. A zachowanie to było nienaganne...

Se mettre à l'abri [de qqch. / qqn ou abs.] *pr. / fig.* – se protéger contre, se mettre à couvert de • schronić się w bezpieczne miejsce; uchronić się przed czymś / kimś □ Pendant l'orage, il s'est mis à l'abri dans une cabane. (DFC) – Podczas burzy schronił się w jakiejś chacie. || – Dépêchons-nous, mon chéri, il faut nous mettre à l'abri de leurs poursuites. Il faut s'en aller. (M. Leblanc, *L'Île...*) – Pospieszmy się, kochany, musimy się schronić w bezpieczne miejsce przed ich prześladowaniami. Musimy stąd odejść. || Le meilleur moyen de nous mettre à l'abri d'une indiscretion est de garder nous-mêmes le silence sur les choses que nous voulons tenir secrètes. (P.) – Najlepszym sposobem uchronienia się przed niedyskrecją jest zachowanie milczenia w sprawach, które chcemy utrzymać w tajemnicy. || Le capitaine Rindt [...] n'aimait pas ce genre d'histoires. D'abord, pour se mettre à l'abri d'éventuels et de futurs reproches, il avait accédé à la demande de Janko et alerté la légation tchécoslovaque. (F. Chabrey, *Une Valise pour Matt*) – Kapitan Rindt [...] nie lubił takich historii. Przede wszystkim, żeby się uchronić przed ewentualnymi przyszłymi wymówkami, przystał na prośbę Janko i zaalarmował przedstawicielstwo czeskie.

ABSENCE

En l'absence de qqn / qqch. [loc. prép.] – 1. lorsque quelqu'un est absent 2. à défaut de qqch. • 1. pod (czyjąś) nieobecność 2. z braku, wobec braku (czegoś) □ 1. En l'absence du chef de service, son adjoint signe les circulaires. (DFC) – Pod nieobecność kierownika jego zastępca podpisuje okólniki. 2. En l'absence de preuves, il a

été relâché. – Wobec braku dowodów został zwolniony.

SYN. 2. Faute de...; À défaut de...; Par manque de...

Avoir des absences – être distrait • mieć chwile (momenty) roztargnienia; bywać roztargnionym; bywać "nieprzytomnym" □ Victor. – [...] Il ne faut pas que monsieur m'en veuille, si des fois j'ai des absences, et si j'oublie [...]. (H. Lavédan, *Le Vieux...*) – Wiktor: [...] Nie trzeba, żeby pan mi brał za złe, jeśli czasami mam chwile roztargnienia i jeśli zapominam [...].

Briller par son absence *iron.* – se dit ironiquement d'une absence remarquée • być ewidentnie nieobecny; świecić pustką □ Malgré la tempête, tous les élèves étaient en classe, mais le professeur, lui, brillait par son absence. (B. L.) – Pomimo burzy wszyscy uczniowie byli w klasie, ale miejsce profesora świeciło pustką.

ABSENTS

Les absents ont toujours tort [loc. prov.] – il faut être présent pour défendre ses intérêts • Nieobecni nie mają racji □ Les absents ont toujours tort... On mettra aussi à son compte l'exécution de Trevino. (P. Courcel, *La Course...*) – Nieobecni nigdy nie mają racji... Wykonanie wyroku na Trevino złoży się również na jego konto.

ABSOLU

Dans l'absolu [loc. adv.] – sans tenir compte des circonstances, sans comparer • abstrahując od okoliczności; w oderwaniu od okoliczności; in abstracto □ Dans l'absolu, vous avez raison. (DFC) – Abstrahując od okoliczności, ma pan rację. || On ne peut pas juger de cela dans l'absolu. (MR) – Nie można o tym sądzić w oderwaniu od okoliczności.

ABSTRACTION

Abstraction faite de – sans tenir compte de • pominiawszy, nie mówiąc o..., abstrahując od...; nie biorąc pod uwagę (czegoś)...; nie licząc czegoś... □ Genève est un charmant séjour, abstraction faite de ses fréquentes brises. (P.) – Genewa jest uroczym miejscem pobytu, jeśli nie brać pod uwagę jej częstych wiatrów. || Abstraction faite de deux semaines où je ne serai pas à Paris, vous pourrez me joindre tous les jours. (DFC) – Nie licząc dwóch tygodni, kiedy nie będę w Paryżu, może mnie pan zastać codziennie.

Faire abstraction de qqch. – ne pas tenir compte de • nie brać czegoś pod uwagę, pozostawiać na boku; abstrahować od czegoś □ Dans vos projets d'avenir, vous faites abstraction de tous les incidents imprévisibles. (DFC) – W waszych przyszłościowych planach nie bierzecie pod uwagę zdarzeń nieprzewidzianych. || Faites un moment abstraction de vos goûts personnels. (DFC) – Zostawcie chwilę na boku wasze osobiste upodobania.

ABUS

Il y a de l'abus *fam.* – c'est exagéré, abusif, injuste; les choses vont trop loin • tego już zanadto; tego już za dużo; to lekka przesada □ Tout plutôt que le genre esthète! affirmait-il épanoui. Vous ne voyez pas qu'on m'appellerait "Cher Maître"? Y aurait de l'abus! (F. Carco, *L'Ami des peintres*; G. G.) – Wszystko raczej aniżeli styl estetyczny! twierdził rozpromieniony. Czy nie rozumiecie, że nazywano by mnie "Drogim Mistrzem"? Tego byłoby już za dużo! || Les bus en grève? Encore? Vraiment, il y a de l'abus. Les consommateurs ne sont pas respectés! – Autobusy strajkują? Znowu? To naprawdę lekka przesada! Nie szanuje się użytkowników!

AC

D'ac(c)! pop. – oui, j'accepte • Zgoda! W porządku! Zgadza się! Tak □ [...] Nous déjeunerons ensemble, tout en bavardant. [...] Rendez-vous à midi et demi chez la mère Renardot. D'accord? – D'acc...! (J. Miroir, *Victoire...*) – [...] Zjemy razem obiad i pogawędzimy sobie. [...] Spotkanie o wpół do pierwszej u mamy Renardot. Zgoda? – Zgoda! || – On prend le métro jusqu'à Charenton, puis le 81 jusqu'à Saint-Maurice? – D'acc, fit-elle. (H. Bazin, *La Mort...*) – Jedziemy metrem do Charenton, później 81 aż do Saint-Maurice, prawda? – Tak – odrzekła. || – Tu ne sais pas ce qu'il me veut cet emmerdeur? – T'envoyer en perm' à ce que j'ai cru comprendre. Tu me suis, hein? Je lui dis que t'arrives? – D'ac. Le sergent se tire. (R. Simonnet, *Hitler-Polka*) – [...] Nie wiesz, czego ode mnie chce ten nudziarz? – Posłać cię na przepustkę, o ile zrozumiałem. Słyszysz mnie tam? Mam mu powiedzieć, że przyjdiesz? – Dobrze! SYN. D'accord!

ACABIT

De bon (mauvais) acabit [loc. adj.; s. qqn / qqch.] *litt., vx* – de bonne (mauvaise) nature • (ktoś) o dobrym (złym) usposobieniu (charakterze); (coś) w dobrym (złym) gatunku □ Ce sont des gens de mauvais acabit. On ne les corrigera pas de leur hypocrisie. – Są to ludzie o złym charakterze. Nie wyleczy się ich z ich zakłamania. || Cet homme est d'un bon acabit, il est d'un caractère facile jusqu'à la faiblesse. – Ten człowiek ma dobre usposobienie, ma charakter łatwy aż do słabości.

De cet acabit *fam.* – de ce genre, de ce type, de cette nature • tego rodzaju, taki □ Cette fois, y a pas, c'est bien le printemps. Je voudrais bien encore en vivre une dizaine de cet acabit. (R. Fallet, *La Soupe aux choux*; G. G.) – Tym razem, nie ma co, to naprawdę wiosna. Chciałbym bardzo przeżyć jeszcze z dziesięć takich samych.

De (du) même acabit [loc. adj.; s. qqn / qqch.] *litt., péj.* – de même qualité, du même genre • tego samego autoramentu (rodzaju) □ Il a remporté une éclatante victoire, mais les sondages d'opi-

nion et autres prophètes de même acabit annonçaient une défaite écrasante. (B. L.) – Odniósł wspaniałe zwycięstwo, ale sondaże opinii publicznej i inne przepowiednie tego rodzaju zapowiadały druzgocącą klęskę. || Les faussaires retrouvaient dans ce bar des individus de même acabit. (PG) – Falszerze spotykali w tym barze indywidua tego samego autoramentu.

Cf. Du même tonneau; De la même farine; Du même tabac; Du même bois; Du même métal; De la même eau

De mon (ton, son, etc.) *acabit fam. péj.* – de mon (ton, son, etc.) genre (type) • mojego (twojego, jego, itp.) rodzaju (autoramentu) □ Les gens de son acabit, je ne les laisse même pas mettre les pieds ici! (G.G.) – Ludziom jego autoramentu nie pozwalam nawet tutaj wchodzić!

De tout acabit *litt. péj.* – de toute sorte, de toute nature • wszelkiego rodzaju (autoramentu); wszelkiej maści □ La salle d'attente, très vaste, était remplie de gens de tout acabit. – Bardzo obszerna poczekalnia wypełniona była ludźmi wszelkiego autoramentu.

SYN. De tout poil

ACCÉLÉRATEUR

Coup d'accélérateur *fig.* – mesure destinée à rendre un processus plus rapide, impulsion soudaine donnée à un processus • impuls, przyspieszenie □ C'est un endettement malsain à un moment où le pays aurait justement besoin d'un coup d'accélérateur pour rejoindre le niveau européen. (Le Nouvel Observateur, 27.4.70; DMC) – Jest to niedobre zadłużenie w chwili kiedy kraj potrzebowałby właśnie przyspieszenia, aby doszłusować do europejskiego poziomu. || En donnant ce coup d'accélérateur à l'économie, le gouvernement [...]. (L'Express, 24.1.72; DMC) – Dając ten impuls gospodarce, rząd [...]. || Le président a décidé de donner un coup d'accélérateur à la réforme agraire en s'impliquant personnellement dans les débats de l'assemblée. – Prezydent postanowił przyspieszyć reformę rolną włączając się osobiście w dyskusje zgromadzenia (narodowego).

Appuyer sur l'accélérateur *fig.* – rendre un processus plus rapide • przyspieszyć proces, dać przyspieszenie □ Pour rattraper économiquement les quatres pays de l'Union Européenne il faut appuyer sur l'accélérateur et doubler notre exportation. – Żeby dogonić gospodarczo inne kraje Unii Europejskiej, trzeba dać przyspieszenie i podwoić nasz eksport.

ACCENT

Avoir de l'accent – parler une langue étrangère de telle sorte qu'on se laisse trahir comme étranger • wymawiać z cudzoziemska, mieć obcy akcent □ Elle parle couramment l'anglais mais on reconnaît de prime abord qu'elle n'est pas Anglaise; elle a trop d'accent. – Ona rozmawia bardzo biegle po angielsku, ale można od ra-

zu poznać, że nie jest Angielką; wymawia za bardzo z cudzoziemska.

Mettre (faire porter) **l'accent sur qqch.** – insister sur qqch.; mettre qqch. en relief; attirer l'attention sur qqch. • kłaść (położyć) nacisk na coś □ – Si vous voulez que votre spectacle plaise et remporte un succès, il faut absolument que vous mettiez davantage l'accent sur la prononciation et la diction de vos jeunes acteurs. – Jeżeli pan chce, żeby wasze przedstawienie podobło się i odniosło sukces, musi pan absolutnie położyć większy nacisk na wymowę i dykcję pańskich młodych aktorów. || Le ministre, dans son exposé, fit porter l'accent sur la situation économique. (DFC) – W swoim wystąpieniu minister położył nacisk na sytuację ekonomiczną. || Il met l'accent sur la nécessité des réformes. (DFC) – Kładzie nacisk na konieczność reform.

Parler (une langue) sans accent – parler une langue étrangère sans se faire reconnaître comme étranger • mieć dobry akcent (w obcym języku) □ Il parlait allemand sans accent et sans faute, mais avec lenteur. (J. Bouissounouse, Dix...) – Mówił po niemiecku z dobrym akcentem i bezbłędnie, lecz powoli.

ACCEPTION

Dans toute l'acception du mot (du terme) – dans son sens profond, premier, essentiel • w całym tego słowa znaczeniu □ L'auteur propose donc un retour à la politique dans toute l'acception du terme comme les Grecs le comprenaient, c'est-à-dire à un espace de dialogue polémique. – Autor proponuje więc powrót do polityki w całym tego słowa znaczeniu, tak jak rozumieli to Grecy, a więc do przestrzeni polemicznego dialogu.

ACCÈS

Avoir accès auprès (près) de qqn • mieć dostęp (dojście) do kogoś □ Avez-vous accès auprès du ministre? (DFC) – Czy ma pan dojście do ministra?

Donner accès à (sur) (un lieu; à un emploi) • dawać dostęp, prowadzić □ La porte du jardin donne directement accès sur la plage. (DFC) – Furtka ogrodu prowadzi wprost na plażę. || Cet examen donne accès à la carrière d'ingénieur. (DFC) – Ten egzamin prowadzi do kariery inżyniera.

ACCIDENT

Par accident [loc. adv.] *litt.* – par hasard • przypadkiem □ Si par accident vous le rencontrez vous lui ferez toutes mes amitiés. (DFC) – Jeżeli przypadkiem pan go spotka, proszę go serdecznie ode mnie pozdrowić.

Avoir l'air d'un accident de chemin de fer v. AIR

ACCORD

D'accord! *fam.* – oui; j'accepte • Zgoda! W porządku! Zgadza się □ [...] Je lui parlerai quand j'au-

rai de l'argent. – D'accord, dis-je. (S. de Beauvoir, *Les Mandarins*) – [...] Porozmawiam z nim, gdy będę miał pieniądze. – Zgoda – powiedziałem. || – Je m'occupe du déjeuner, Philémon... – D'accord, ma bichette. Cahin cahin, la bichette – chaloupant sur ses formes arrondies – descendit dans la "dépense" [...]. (Ch. Exbrayat, *C'est pas Dieu possible*) – Zajmę się obiadem, Filemonie... – W porządku, mój kotku. – "Kotek" powolutku – kołysząc swoje zakrąglone kształty – zszedł do "kredensu".

D'un commun accord – ensemble • wspólnie, jednogłośnie □ Moi, je ne désire qu'une chose: ne pas revenir perpétuellement sur des décisions prises d'un commun accord. (P. Benoit, *Le Déjeuner...*) – Jeśli idzie o mnie, to pragnę tylko jednego: nie musieć wiecznie cofać podjętych wspólnie decyzji.

Être d'accord (avec qqn) – accepter, être du même avis • zgodzić się (na coś); zgadzać się (z kimś), być tego samego zdania □ – Alors, qu'en pensez-vous? demanda-t-il aux autres. Êtes-vous d'accord avec moi? – A więc, co o tym sądzicie? – spytał pozostałych. Czy zgadzacie się ze mną?

Être en accord avec qqch. – s'harmoniser • harmonizować z czymś □ L'architecture de la maison est en accord avec le paysage. (DFC) – Architektura domu harmonizuje z krajobrazem.

Mettre d'accord (qqn avec qqn) – faire réconcilier deux personnes, deux parties • pogodzić kogoś z kimś □ L'émissaire américain a finalement réussi à mettre d'accord le premier ministre israélien avec le représentant du peuple palestinien. – Wysłannikowi amerykańskiemu udało się w końcu pogodzić premiera izraelskiego z przedstawicielem narodu palestyńskiego.

Mettre qqch. en accord avec qqch. – harmoniser qqch. avec qqch. • dobrać, dostosować coś do czegoś; zharmonizować coś z czymś □ Ils ont mis en accord la couleur des tentures et celle des meubles. (DFC) – Dobrali kolor tapet do koloru mebli.

Se mettre d'accord (avec qqn sur qqch.) – s'arranger avec qqn, s'entendre avec qqn • zgodzić się z kimś (co do czegoś), uzgodnić coś z kimś; porozumieć się, dojść do porozumienia z kimś □ D'abord, le parti conservateur actuellement au pouvoir s'est mis d'accord avec la gauche modérée pour lutter contre cette montée catastrophique du terrorisme. (G. de Villiers, *Traquenard...*) – Najpierw partia konserwatywna będąca obecnie u władzy porozumiała się z umiarkowaną lewicą, żeby walczyć z katastrofalnym wzrostem terroryzmu. || Nous nous sommes mis d'accord avec M. Bronze sur les détails. (E. Triolet, *L'Inspecteur...*) – Zgodziliśmy się z panem Bronzem co do szczegółów. || Le gros s'intéressait à notre dispute: Là, là, disait-il, mettez-vous d'accord! (L. Aragon, *Servitude...*) – Grubas interesował się naszą sprzeczką: – No, no, mówił, pogódźcie się! || Américains et Soviétiques se seraient mis d'accord pour éliminer des débats l'"esprit de guerre froide".

(Le Monde, 19.9.63) – Amerykanie i Sowieci porozumieli się prawdopodobnie, żeby wyeliminować z obrad "ducha zimnej wojny". || – [...] Oh! Rassurez-vous, il vous vendra quand même les émeraudes... – Si nous nous mettons d'accord sur le prix [...]. (A. Morton, *Une Corde...*) – [...] O, proszę się uspokoić, sprzeda panu szmaragdy mimo wszystko... – Tak, jeśli dojdziemy do porozumienia co do ceny [...].

Tomber d'accord – accepter qqch.; s'entendre; être du même avis • zgodzić się, dojść do porozumienia □ Plus le Français buvait, plus il céda à ses prétentions. Enfin, on tomba d'accord. (P. Mérimée, *Tamango*) – Im więcej Francuz pił, tym bardziej był ustepliwy w swoich żądaniach. Wreszcie doszli do porozumienia. || Rolande. – [...] Presque tous nos ennuis viennent d'un manque de réflexion. Le Trouhadec. – J'en tombe d'accord. [...] (J. Romain, *Le Trouhadec...*) – Rolanda: [...] Prawie wszystkie nasze kłopoty pochodzą stąd, że się za mało zastanawiamy. Le Trouhadec: Zgadzam się z tym. || [...] on en a parlé une bonne partie de la nuit et finalement on est tombé d'accord sur un point, c'est qu'il y a toujours quelque chose à tenter. (J. Joffo, *Un Sac...*) – [...] rozmawialiśmy o tym dobrą część nocy i w końcu zgodziliśmy się w jednym punkcie, a mianowicie, że zawsze można czegoś próbować.

Cf. Se mettre d'accord

ACCORDÉON

Coup d'accordéon *fig.* – 1. *écon.* procédé consistant à accomplir successivement deux opérations de sens contraire 2. *par ext.* variations soudaines et de sens contraire dans une évolution • 1. działanie polegające na dokonaniu dwóch kolejnych, różnokierunkowych manewrów finansowych; zjawisko wahadłowe; wachnięcie 2. nagle, różnokierunkowe wahania w rozwoju jakiegoś zdarzenia □ 1. En 1970, pour résorber ses pertes, Citroën réalisa un "coup d'accordéon" – réduction du capital, puis émission d'actions nouvelles – qui apporta 245 millions de francs. (L'Express, 8.2.71; PG) – W 1970 roku Citroën, dla zlikwidowania swoich strat, zastosował "coup d'accordéon" – redukcję kapitału, a następnie emisję nowych akcji – co przyniosło 245 milionów franków zysku. 2. Il n'était question que de crise longue. Voici déjà que l'on croit entrevoir le bout du tunnel et les Bourses ont la fièvre. Ce coup d'accordéon psychologique est en soi un phénomène digne d'attention. Il est inquiétant que l'opinion se laisse ainsi remuer à tout vent. (Le Monde, 1.2.75; PG) – Mówiło się o długim kryzysie. A oto widać już koniec tunelu, a giełdy zaczynają wariować. Ten psychologiczny "coup d'accordéon" jest sam w sobie zjawiskiem godnym uwagi. Jest rzeczą niepokojącą, że opinia publiczna daje się w ten sposób powodować.

En accordéon [loc. adv. / adj.] *fam.* – qui présente des plis comparables à ceux d'un soufflet

d'accordéon • w obwarzanki; pozwijane (o skarpetkach; pończochach itp.) □ Je n'aime pas que les chaussettes de ma fille soient en accordéon. – Nie lubię, kiedy skarpetki mojej córki są pozwijane w obwarzanki. || Tire un peu ton pantalon; il est en accordéon. – Podciągnij sobie trochę spodnie, są pozwijane.

Faire l'accordéon *fam.* – s'allonger et se raccourcir par à-coups en parlant d'une file de personnes ou de voitures • rozciągać się jak wąż; zbliżać się i oddalać (o samochodach w korku na drodze) □ Je trouve épuisants ces retours de week-end, quand les bagnoles font l'accordéon sur l'autoroute pendant des kilomètres. (G. G.) – Uważam, że powroty z weekendu są wyczerpujące, kiedy samochody ciągną się wężem na autostradzie przez wiele kilometrów.

ACCOUTUMÉE

Comme à l'accoutumée *litt.* – comme d'ordinaire • jak zwykle □ Il est passé à huit heures, comme à l'accoutumée. (MR) – Wstał o 8-mej, tak jak zwykle.

SYN. Comme d'habitude; Comme à l'ordinaire (d'ordinaire)

ACCRO

Être accro (à qqch.) – 1. être dépendant d'une drogue 2. être passionné pour qqch. • być uzależnionym od narkotyków 2. szaleć, nie móc się obejść bez czegoś □ 1. Robert est accro à l'héroïne. C'est un vrai malheur pour sa famille. – Robert jest uzależniony od heroiny; to prawdziwe nieszczęście dla jego rodziny. 2. Depuis qu'il a assisté au concert de Miles Davis il est accro au jazz. – Odkąd był na koncercie Miles'a Davis, nie może się obejść bez jazzu.

SYN. (1.) Être accroché

ACCROC

Sans accroc [loc. adv.] – sans problème, facilement • gładko, bez trudności, bez przeszkód, bez komplikacji □ Notre voyage en Italie s'est déroulé sans le moindre accroc. (DFC) – Nasza podróż do Włoch odbyła się bez najmniejszych komplikacji.

Cf. Sans encombre

Faire un accroc au contrat – être infidèle à son conjoint • popełnić zdradę małżeńską, zdradzić współmałżonka □ Elle aussi avait la preuve irréfutable que Byron la trompait. Dieu merci, elle était d'une autre trempe... ces petits accroc au contrat ne devaient pas plus compter que des coups d'épée dans l'eau... (G. Tanugi, Cordon...) – Ona również miała niezbity dowód, że Byron ją zdradza. Dzięki Bogu, była innego pokroju... Te drobne zdrady liczyły się dla niej jak rzucanie grochem o ścianę...

Cf. Donner un coup de canif dans le contrat

ACCROCHÉ

Être accroché – 1. *fam.* être drogué 2. *pop.* être amoureux 3. *pop.* être endetté • 1. być uzależ-

nionym 2. być zakochanym 3. być zadłużonym □ 1. Que tu sois accroché à l'acide ou au Ricard, de toute façon t'es bon! (Petit Perret; G. G.) – Czy jesteś uzależniony od kwasu czy od Ricarda [rodzaj alkoholu], tak czy owak porządnie się dostałeś! 2. On te voit toujours avec elle. Tu es vraiment accroché cette fois-ci. (G. G.) – Stale cię z nią widać. Tym razem wzięło cię na dobre (jesteś naprawdę zakochany). 3. Mimile peut pas nous filer un fleche, il est déjà accroché chez le louchebème. (Petit Perret; G. G.) – Mimile nie może nam ciuć ani centa, jest już zadłużony u rzeźnika.

SYN. (1.) Être accro

ACCROCHER

Les avoir bien accrochés *pop.* – être courageux • niczego się nie lękać, być bardzo odważnym; **Il les a bien accrochés** – To chłop z jajami □ Pour faire un saut en parachute sous le feu de l'ennemi, il faut les avoir bien accrochés! – Żeby wykonać skok spadochronowy pod ogniem nieprzyjaciela, trzeba mieć niezwykłą odwagę!

Se faire accrocher *pop.* – se laisser arrêter • dać się "zwinąć" □ À la fin de cette manif, on s'est fait accrocher. (C.) – Pod koniec manifestacji daliśmy się zwinąć.

Tu peux te l'accrocher *pop.* – tu n'auras rien • Guzik! Figa z makiem!; Dostaniesz guzik / figę z makiem; Musisz się obejść smakiem; Lepiej się z tym pożegnać □ Si tu comptes là-dessus, tu peux te l'accrocher. – Jeżeli liczysz na to, to mozesz się obejść smakiem. || Pour ce qui est de laver la piaule plusieurs fois par semaine, elle peut se l'accrocher, la patronne! (B. Clavel, La Maison des autres; G. G.) – Jeśli chodzi o mycie "chaty" kilka razy w tygodniu, to figa z makiem, szefowo!

SYN. Tu peux toujours courir; Peau de balle

ACCROIRE

En faire accroire à qqn *litt.* – 1. abuser de la crédulité de qqn 2. essayer de tromper qqn, de l'abuser • 1. wmawiać coś w kogoś 2. próbować go zwieść, oszukać □ 1. Alors Frédéric se vengea de vicomte en lui faisant accroire qu'on allait peut-être le poursuivre comme légitimiste. (G. Flaubert, L'Éducation sentimentale; Rck.) – Wtedy Fryderyk zemścił się na wicehrabi przekonując go, że będą go może prześladować jako legitymistę. 2. Pauline. – [...] Demande pardon à ta pauvre petite poule à qui tu as voulu en faire accroire [...]. (H. Lavedan, Le Vieux...) – Paulina: Przepróż swoją małą pieszczoszkę, którą chciałeś oszukać.

S'en faire accroire – avoir une idée exagérée de son importance, être présomptueux • mieć o sobie zbyt dobre wyobrażenie, być zarozumiałym, przypisywać sobie znaczenie, wpaść w zarozumiałość, wbić się w pychę □ – Je ne sais ce qui s'est passé: elle, qui était toujours si modeste... – ce sont ses voyages à l'étranger qui lui ont tourné la tête; elle s'en fait accroire maintenant.

– Nie wiem, co się stało: ona, zawsze taka skromna... – To podróże za granicę tak jej w głowie przewróciły; ma teraz o sobie wielkie wyobrażenie.
Cf. Se faire valoir; Se faire mousser; Se donner des coups de pied

ACCUS

Recharger ses (les) accus ou **Se recharger les accus** *fam.* – 1. refaire ses forces, prendre un repos réparateur 2. *pop.* prendre une nouvelle consommation • 1. naładować się, zregenerować się, zregenerować swoje siły; odetchnąć 2. zatankować jeszcze raz □ 1. Il pensa encore un moment puis chassa ce souci immédiat. La partie risquait d'être dure et il lui fallait recharger ses accus en dormant. (P. Courcel, Le Délégué...) – [...] myślał o tym jeszcze przez chwilę, potem odegnał od siebie to bezpośrednie zmartwienie. Walka mogła być ciężka i musiał się zregenerować przez sen. || Après une nuit blanche, s'il se sentait vraiment à plat, il se contentait de dormir une heure de plus la nuit suivante [...]. Jerry pouvait recommencer, ses accus rechargés... (P. Courcel, Concession...) – Po nieprzespanej nocy, gdy czuł się rzeczywiście wypompowany, następnej nocy starał się spać godzinę dłużej [...]. Jerry mógł rozpocząć [walkę] po zregenerowaniu sił. || C'était une des grandes forces de Gunther, cette faculté qu'il avait de pouvoir dormir à volonté, n'importe où et dans n'importe quelles conditions. Il rechargeait ses accus dans les pires situations. (A. Saint-Moore, Les Méditations...) – Była to jedna z wielkich sił Gunthera, owa zdolność, jaką posiadał, by spać kiedy chciał, bądź gdzie i w obojętnie jakich warunkach. Regenerował swoje siły w najgorszych sytuacjach. || Il plongeait sans arrêt d'un rocher en forme de pyramide. [...] C'était le meilleur moyen – m'expliquait-il – de "se recharger les accus". (P. Modiano, Livret de famille) – Nurkował bez przerwy, skacząc ze skały w kształcie piramidy. [...] Był to najlepszy sposób – jak mi wyjaśniał – by zregenerować swoje siły. 2. [...] Chérance courut quérir un autre litre et, les accus rechargés, nos deux mélomanes se surpassèrent [...]. (R. Fallet, La Soupe aux choux; G. G.) – [...] Chérance pobięł po następnego litra i po ponownym zatankowaniu nasi dwaj melomani zaczęli się prześcigać [w swoich umiejętnościach].

ACQUIT

Par acquit de conscience [loc. adv.] – pour en être absolument assuré • dla świętego spokoju, dla spokoju (sumienia) (żeby mieć spokojne sumienie) □ Un soir il était allé voir son ami Pardon, le docteur de la rue Picpus [...] Pardon l'avait longuement examiné, l'avait même, par acquit de conscience, envoyé chez un spécialiste du cœur. (G. Simenon, Maigret s'amuse) – Pewnego wieczoru poszedł do swojego przyjaciela Pardon, doktora na ulicy Picpus [...]. Pardon

długo go badał, a nawet, dla spokoju, posłał go do kardiologa. || – Pardonnez-moi, Maître, de vous avoir une fois de plus fait perdre votre temps... J'irai demain à la Compagnie d'Assurances par acquit de conscience, au cas où Jules Salsigne vous aurait menti comme il nous a menti. (Ch. Exbrayat, C'est...) – Przepraszam, panie mecenasie, że jeszcze raz zabieram panu czas... Idę jutro – dla świętego spokoju – do Towarzystwa Ubezpieczeniowego, na wypadek gdyby Jules Salsigne skłamał panu, jak skłamał nam. || Pas question d'attaquer de front [...]. Surveiller Anne? Surveiller Angelo? Bien sûr. Chartois le ferait par acquit de conscience, mais sans espoir. (A. Beaucaire, Et Tout ça...) – Nie ma mowy o atakowaniu wprost. Śledzić Annę? Śledzić Angelo? Oczywiście. Chartois zrobi to dla spokoju sumienia, ale bez wielkiej nadziei.

Par manière d'acquit *vx* – par pure convenance

• na odczepne, dla świętego spokoju, pro forma □ Je savais qu'il voulait se débarrasser de moi et qu'il me prêtait la somme par manière d'acquit. – Wiedziałem, że chce się mnie pozbyć i że mi pożycza pieniądze dla świętego spokoju.

SYN. Pour la forme

Pour acquit – mention (avec date et signature) portée sur un document attestant un paiement

• Otrzymałem; Zapłacono □ En bas, à droite de la feuille, on voyait une signature illisible audessous du cachet: "Pour acquit". La facture, bien que froissée et jaunie paraissait valide. – Na dole po prawej stronie kartki widać było nieczytelny podpis pod pieczętką: Zapłacono. Mimo że wymięty i pożółkły, rachunek wydawał się ważny.

ACTE

Avaler son acte (son bulletin) de naissance *pop.*

– mourir • trzasnąć w kalendarz □ – Et ton fameux grand-père, qu'est-ce qu'il devient? – Il y a longtemps qu'il a avalé son acte de naissance. (G. G.) – A co się dzieje z twoim wspaniałym dziadkiem? – Już dawno trzasnął w kalendarz. SYN. Dévisser son billard; Sortir les pieds devant; Casser sa pipe; Lâcher la rampe; Fermer son parapluie; Remercier son boulanger; Déposer le bilan; Éteindre le gaz; Tourner de l'œil Passer l'arme à gauche; etc.

Donner acte de qqch. à qqn soutenu – assurer qqn • zapewniać kogoś, oświadczać coś □ – N'avez-vous pas vu quelqu'un sortir de la maison? [...] – Non. Pourquoi? – C'est, mademoiselle, à dix minutes près, l'heure à laquelle Pierre Laisné quittait les lieux. – Je n'en savais rien. – Je vous en donne acte. (P. Andreota, Zigzags) – Nie widziała pani kogoś wychodzącego z domu? [...] – Nie. A dlaczego pan pyta? – Bo, widzi pani, Pierre Laisné opuścił to miejsce jakieś dziesięć minut temu. – Nic o tym nie wiedziałam. – Oświadczam pani!

Faire acte de présence – être présent, sans plus • pokazać się (na chwilę), pojawić się (na przy-

jęciu itp.) □ Même si vous ne pouvez pas assister à notre fête, vous trouverez toujours un moment de loisir pour faire acte de présence. (K.) – Nawet jeśli pan nie może uczestniczyć w naszej uroczystości, może pan zawsze znaleźć trochę wolnego czasu, żeby pokazać się na chwilę. || Le soleil [...] commençait, maintenant qu'ils perdaient de l'altitude, à faire sérieusement acte de présence, développant sa chaleur sèche et poussiéreuse. (F. Noro, Mourir...) – Teraz, gdy tracili na wysokości, słońce [...] zaczynało się pokazywać, dając upał suchy i pełen pyłu.

Prendre acte de qqch. – 1. *jur.* faire constater légalement 2. en prendre bonne note, en conserver le souvenir (pour s'en servir) • 1. wciągnąć do protokołu 2. zakonotować sobie; przyjąć do wiadomości □ 1. Faites bien attention, cela peut se retourner contre vous si j'établis que vous y êtes allé. – Je n'y ai jamais mis les pieds. – Bien, j'en prends acte. (G. Fau, Les Témoins...) – Niech pan uważa, to może się obrócić przeciw panu, jeżeli ustale, że pan tam szedł. – Moja noga nigdy tam nie postąpiła. – Dobrze, wciągamy to do protokołu. 2. Sont-ils tous comme les deux hommes de tout à l'heure? – Oui, presque tous, même j'en prends acte, à cet instant, qu'ils sont tous comme les deux hommes de tout à l'heure. (Ch. Vildrac, Découvertes) – Czy wszyscy są tacy jak ci dwaj ludzie przed chwilą? [uprzejmi i mili] – Tak, prawie wszyscy; nawet notuję sobie to w tej chwili, że wszyscy są jak ci dwaj ludzie przed chwilą.

Dont acte *jur.* – bonne note est prise • Zaprotokolowano; Przyjęto do wiadomości □ Les deux parties du contrat reconnaissent, par la présente, la validité de leur engagement, dont acte Paris, le... – Obie strony umowy uznają w obecnym dokumencie ważność swojego zobowiązania, co zaprotokolowano Paryż, dnia...

ACTIF

Avoir à son actif *fig.* – compter comme succès, comme réussite • mieć na swoim koncie □ Le jeune est un érudit sérieux. Autant que je sache, il a une douzaine d'ouvrages à son actif sans parler d'innombrables articles. – Le jeune est po-
ważnym uczniem. Ma na swoim koncie jakieś dwanaście dzieł, nie mówiąc o niezliczonych artykułach.

ACTIONS

Les actions [de qqn] baissent (montent) ou ~ sont en baisse (en hausse) *fig.* – qqn a moins (plus) de chances de réussir • czyjeś akcje rosną (spadają) □ T'as vu les yeux qu'elle t'a faits? J'ai l'impression que tes actions sont en hausse. (G. G.) – Widziałeś, jakie oko do ciebie robiła? Mam wrażenie, że twoje akcje rosną.

ADDITION

L'addition, s. v. p.! ou Garçon, l'addition! – formule consacrée par l'usage avec laquelle on s'adresse au garçon d'un café ou d'un restaurant

pour payer • Płacić, proszę! □ Pour payer la consommation au restaurant, nous nous adressons au garçon en disant: "L'addition, s'il vous plaît!" – Chcąc zapłacić w restauracji za spożyte posiłki, zwracamy się do kelnera ze słowami: "Płacić, proszę!"

ADIEU

Dire adieu à qqch. – renoncer à qqch.; considérer comme perdu • pożegnać się z czymś □ – Quoi de neuf? – J'ai reçu un télégramme. Josiane arrive demain avec ses trois gosses. Tu peux dire adieu à ta tranquillité. – Alors moi, je pars! – Co nowego? – Dostałem telegram: Josiane przyjeżdża jutro z trzema dziećmi. Możesz się pożegnać ze swoim spokojem. – A więc wyjeżdżam! || Si c'est Gaston qui te l'a emprunté, ton briquet, tu peux lui dire adieu! – Jeżeli to Gaston pożyczył od ciebie zapalniczkę, to możesz się z nią pożegnać.

Cf. Faire son deuil de qqch.; Faire une croix sur qqch.

Dire adieu ou Faire ses adieux à qqn – prendre congé de lui avant de le quitter • pożegnać kogoś, pożegnać się z kimś □ [...] Depuis que vous êtes venue ici, je souffre cent fois plus en songeant qu'il faut vous dire adieu... (P. Mérimée, Colomba) – [...] Od czasu kiedy pani tu przybyła, cierpię sto razy więcej na myśl, że trzeba panią pożegnać. || Madame Guérande s'approcha de Chagny: Je ne vous dis pas adieu, à vous...! vous dînez avec nous, n'est-ce pas...? (Gyp, Le Baron...) – Pani Guérande zbliżyła się do Chagny'ego: Z panem się nie żegnam...! Pan będzie u nas na kolacji, prawda?

ADJAS

Mettre les adjas *pop.* – décamper, prendre la fuite • zwiać, zmyć się, dać dyla □ – [...] Mais, d'abord, qu'est-ce que ça peut te foutre? C'est toi qui donnes les ordres, maintenant? – On s'engueulera après, proposa Tirelire nerveusement. Maintenant, faut mettre les adjas... (A. Varoux, Ô combien...) – [...] Ale przede wszystkim co cię to może obchodzić? Ty tutaj dajesz teraz rozkazy. – Będziemy wymyślać sobie później – proponował nerwowo Tirelire. Teraz trzeba zwać... || Rien qu'à voir sa gueule, j'ai mis les adjas. (FC) – Jak tylko zobaczyłem jego mordę, dałem dyla. || Florence s'était rassise, toute prête à mettre les adjas en quelques secondes. (A. Simonin, Grisbi or not grisbi; G. G.) – Florence znów sobie siadła, gotowa jednak prysnąć w kilka sekund.

SYN. Mettre les bouts / les cannes; Les mettre; Ficher / foutre le camp; Jouer la fille de l'air; Prendre le large / ses jambes à son cou / la poudre d'escampette / l'air; Se faire la malle / la valise / la paire; Lever le pied

ADVENIR

Adviennne (arrive) que pourra! [loc. prov.] – qu'il arrive ce qui pourra arriver • Niech się dzieje,

co chce □ Lauriane. – [...] Adieu donc [...]. Je m'en vais la conscience tranquille. J'ai tout fait! Advienne que pourra. (G. Courteline, Une Cruche) – Lauriane: [...] Żegnaj więc [...]. Odchodzę ze spokojnym sumieniem. Zrobiłem wszystko. Niech się dzieje, co chce!
Cf. Vogue la galère!

Fais ce que dois, advienne que pourra v. **DEVOIR**

AÉRODROME

Aérodrome à mouches (à libellules) – calvitie • łysa pała
Cf. Chauve comme un genou

AFFAIRE / AFFAIRES

Une affaire en or (d'or) – une affaire très avantagée • złoty interes □ – Tu crois que c'est une affaire d'or que de vendre maintenant ce jardin abandonné? J'ai comme une impression que tu te trompes lourdement. – Uważasz, że to złoty interes sprzedawać teraz ten zapuszczony ogród? Tak mi się coś wydaje, że grubo się mylisz!

Toutes affaires cessantes [loc. adv.] – avant toute autre chose, par priorité • natychmiast, odkładając wszystko inne na bok □ Vous devrez vous occuper de ce problème toutes affaires cessantes. (DFC) – Powinien się pan natychmiast zająć tym problemem. || Il faut en finir avec ça. Si notre civilisation n'est pas une blague, elle est tenue d'en finir avec ça. Toute affaire cessante. Tout le reste est le moins urgent. (J. Romains, Les Hommes...) – Trzeba z tym skończyć. Jeśli nasza cywilizacja nie jest blagą, musi z tym skończyć. Natychmiast. Wszystko inne nie jest takie pilne. || Je m'acquittai de cette clause secrète toutes affaires cessantes, en téléphonant au maire adjoint à l'Information. (D. Daeninckx, Meurtre pour mémoire) – Odkładając wszystko inne na bok wywiązałem się z tej tajemniczej klauzuli, telefonując do zastępcy mera do spraw Informacji.

Avoir affaire à qqn – 1. se trouver en rapport avec lui 2. subir la réprimande de qqn • 1. mieć do czynienia z 2. mieć z kimś do czynienia (pogróżka) □ 1. J'avais affaire à un imposteur. Ce n'est qu'après coup que j'ai appris toute la vérité. – Miałam do czynienia z oszustem. Dopiero po wszystkim dowiedziałam się całej prawdy. || Steimer sourit. Il savait depuis le début qu'il avait affaire à un maître espion et non pas à un de ces toquards qui sillonnent le monde entier [...]. (R. Fallet, Exportation...) – Steimer uśmiechnął się. Wiedział od początku, że ma do czynienia z doskonałym szpiegiem, a nie z jednym z tych wariatów, którzy krążą po całym świecie [...]. 2. Si encore une fois tu viens en retard au travail, tu auras affaire au chef de production! – Jak jeszcze raz spóźnisz się do pracy, będziesz miał do czynienia z szefem produkcji.

Avoir affaire à forte partie – avoir un adversaire redoutable, dangereux, puissant • mieć do czy-

nienia z silnym (groźnym) przeciwnikiem □ Il va se rendre compte que même si je suis jeune, il a affaire à forte partie. (B. L.) – Uświadomi sobie, że mimo, że jestem młody, to ma do czynienia z silnym przeciwnikiem.

Avoir l'affaire de qqn vx J'ai ton (votre, etc.) **affaire** – j'ai tout ce qu'il te faut, j'ai trouvé ce dont tu as besoin • Mam to czego ci potrzeba; Znalazłem to, co ci potrzeba □ Ah, au fait, à propos du livre que vous cherchiez, j'ai votre affaire; j'ai réussi à le dégoter chez un bouquiniste des quais de la Seine. – Ach, prawda! A propos książki, której pan szukał, to znalazłem to, co panu potrzeba. Udało mi się ją znaleźć u marszanda na bulwarach nadsekańskich.

Avoir ses affaires pop. – avoir ses règles • mieć period (miesiączkę) □ Une môme de dix-sept piges et qu'avait ses affaires. (Chanson de salle de garde; CM) – Siedemnastoletnia dziewczyna, która miała miesiączkę.

SYN. Avoir ses Anglais

Cf. Les Anglais ont débarqué

Avoir eu son affaire pop. – 1. avoir été battu • dostać za swoje; **Il a eu son affaire** – Dostał za swoje; Wsadzili mu, Spuścili mu manto 2. **Il a eu son affaire** – il est fini, s'en est fait de lui • Koniec z nim; Doigrał się □ 1. C'est lui qui a cherché cette bagarre, mais il a eu son affaire. (G. G.) – To on szukał tej rozróby, ale dostał za swoje. 2. Il a eu son affaire, le patron va le vider dans la semaine, c'est sûr. (G. G.) – Doigrał się. Kierownik wywali go w ciągu tygodnia, to pewne.

Embarquer qqn dans une affaire – l'y engager • wpakować kogoś w coś (w jakąś aferę, sprawę) □ À mon insu, insensiblement, il m'a embarqué dans cette affaire de drogue. J'ai été injustement accusé de trafic de stupéfiants et condamné. – Bez mojej wiedzy i niepostrzeżenie wciągnął mnie w tę aferę z narkotykami. Oskarżono mnie niesprawiedliwie o handel narkotykami i zasądzono.

En faire son affaire – s'en charger, en répondre • brać coś na siebie; **J'en fais mon affaire** – Biorę to na siebie; To już moja sprawa □ Le fougueux Tartarin voulait s'élancer derrière lui, mais le prince l'en empêcha: – Laissez... j'en fais mon affaire. (A. Daudet, Tartarin...) – Zapalczywy Tartarin chciał rzucić się za nim, ale książę przeszkodził mu: – Proszę zostawić, biorę to na siebie. || – Mais comment le ferez-vous? – J'en fais mon affaire. Ne vous inquiétez pas! – Ale jak to pan robi? – Niech się pan nie martwi, to moja sprawa!

En faire toute une affaire – donner de l'importance à ce qui n'en a pas • robić z czegoś całą sprawę, całą historię □ N'en fais pas toute une affaire! Il est normal qu'à son âge il veuille partir seul en vacances. – Nie rób z tego całej historii. Jest rzeczą normalną, że w jego wieku chce się pojechać samemu na wakacje.

SYN. En faire tout un plat / tout un fromage / tout un tintouin

Étouffer une affaire – l'empêcher d'éclater, de se développer • zatuszować sprawę □ [...] la Gestapo sait certainement déjà que des arrestations ont été opérées à Sainte-Marie-des Anges; elle a des informations jusqu'au sein de notre police [...]. Je ne peux donc pas étouffer l'affaire. (R. Vailland, Un Jeune homme seul) – Gestapo wie już na pewno, że dokonano aresztowań w Sainte-Marie-des Anges; posiada nawet informacje pochodzące od naszej policji [...] Nie mogę więc zatuszować sprawy.

Être à son affaire – faire ce qu'on aime et ce qu'on sait faire • być w swoim żywiole, robić to, co się lubi □ Lui qui a toujours voulu être à la tête d'une entreprise est complètement à son affaire maintenant qu'il occupe le fauteuil de PDG. – On, który zawsze chciał kierować jakimś przedsiębiorstwem, jest teraz naprawdę w swoim żywiole, odkąd zajmuje fotel dyrektora.

Être hors d'affaire – être sorti d'une situation difficile • być poza niebezpieczeństwem □ – Et le blessé? – Il est hors d'affaire. – A ranny? – Nic mu już nie grozi.

Être tiré d'affaire *fam.* – être hors de danger, être sorti d'une situation difficile • nie mieć problemów (trudności), wyjść z kłopotów (trudności) □ Enfin, bref, ton oncle et ta tante ont décidé de t'adopter. Ça veut dire que tu seras comme leur fils. Tu es tiré d'affaire maintenant. (R. Sabatier, Les Allumettes suédoises; G. G.) – A więc, krótko mówiąc, twój wujostwo postanowili cię adoptować. To znaczy, że będziesz jakby ich synem. Teraz jesteś już bezpieczny.

Faire l'affaire de qqn [s. qqn / qqch.] – convenir • odpowiadać; **Cela fait mon affaire** – To mi odpowiada □ [...] Il avait besoin d'un troisième pour le "Trio de la mort" et il avait décidé que ce troisième serait Michel. Il faisait son affaire. (E. Triolet, Le Cheval...) – [...] Potrzebował kogoś trzeciego do swojego "Tercetu Śmierci" i postanowił, że tym trzecim będzie Michał. Ktoś taki odpowiadał mu właśnie. || – Vous avez une chambre, monsieur? demanda Denise. – Ça ne ferait pas votre affaire, dit le vieux. (E. Zola, Au Bonheur...) – Czy ma pan pokój, proszę pana? – spytała Dioniza. – To by pani nie odpowiadało – odpowiedział stary. || Je vous donne maintenant le premier acompte et vous me livrez la marchandise dans dix jours. D'accord? – Cela fait mon affaire. – Daję panu teraz pierwszą zaliczkę i dostarczy mi pan towar za dziesięć dni. Zgoda? – To mi odpowiada.

Faire l'affaire [à qqn ou abs.] – pouvoir servir à qqch. • przydać się (komuś do czegoś) □ – Il ne fait pas de doute [...] que ce sont des armes italiennes abandonnées là par des soldats. – Qu'est-ce qu'on en fait? – Je pense à des résistants à qui cela ferait bien l'affaire [...]. (J. Joffo, Un Sac...) – Nie ulega wątpliwości [...], że jest to broń włoska porzucona tu przez żołnierzy. – Co z tym zrobimy? – Myślę o partyzantach z ruchu oporu, którym to mogłoby się przydać. || Le pneu de secours a piètre allure, il est aussi reprisé

qu'une chaussette, mais il fera l'affaire. (J. Joffo, Un Sac...) – Dętka zapewne kiepsko wygląda, jest połatana jak skarpetka, ale się przyda.

Faire (régler) son affaire à qqn *pop.* – 1. le châtier 2. le vaincre, le tuer • 1. rozprawić się z kimś; pokazać komuś 2. zrobić z kimś porządek, załatwić kogoś, zabić kogoś □ 1. Le prochain coup que tu laisses tomber les copains, à l'en douce, pour aller tirer ta crampe, c'est moi qui te fais ton affaire. (J.-P. Chabrol, Un Homme de trop; G. G.) – Następnym razem jak zostawisz po ci chutku twoich kumpli, żeby iść rżnąć, to rozprawię się z tobą. 2. Tu as drôlement bien fait! Mince alors! Qu'il revienne me le dire, ton type, je te jure que je lui fais son affaire! (G. Cesbron, Les Saints...) – Klawo to zrobiłeś. Tam do licha! Niech się tylko ten twój typek wróci, żeby mi to powtórzyć, a przysięgam, że zrobię z nim porządek. || Quand je suis rentrée [...] elle était partie. Ernest était abattu et furieux. Il m'a dit qu'ç'avait tellement bardé qu'elle l'avait menacé d'lui faire son affaire. (A. Beaucaire, Symphonie...) – Kiedy wróciłam [...] tamta już odeszła. Ernest był przygnębiony i wściekły. Powiedział mi, że była cholerna kłótnia i że mu groziła, że się z nim załatwi. || – Écoutez, miss. Je connais quelqu'un qui chantonne souvent cet air-là. Seulement c'est peu croyable que ça soit lui qui aurait fait son affaire à Miss Phyllis. (Ch. Exbrayat, Elle avait trop de mémoire; G. G.) – Niech pani posłucha. Znam kogoś, kto nuci często tę melodię. Tylko, że jest to nie do uwierzenia, żeby to on zamordował miss Phyllis.

Régler son affaire à qqn v. **Faire ~ ~**

S'embarquer dans une affaire *fam.* – s'y engager • wpakować się w jakąś sprawę (w coś) □ Ah! mon cher, tu es trop crédule. On t'a eu et te voilà embarqué dans une belle affaire! – Ach! mój drogi, jesteś zbyt łatwowierny. Dałeś się nabrać i wpakowałeś się w piękną historię!

Se mêler (s'occuper) des affaires des autres – s'immiscer dans les problèmes d'autrui, s'occuper de ce qui ne nous regarde pas • wtrącać się do cudzych spraw □ Nos voisins, moi je trouve, qu'ils se mêlent trop souvent des affaires des autres. – Ja uważam, że nasi sąsiedzi za często wtrącają się do cudzych spraw.

Se tirer d'affaire – se sortir d'une situation pénible, difficile ou dangereuse • wybierać z kłopotu, poradzić sobie □ Dites-moi vaguement où je dois aller et rentrez chez vous, dis-je. – Je vous remercie. Je me tirerai d'affaire tout seul. (J. Martel, Marion...) – Niech mi pan powie mniej więcej, gdzie mam iść i niech pan wraca do domu – rzekłem. – Dziękuję panu, sam sobie dam radę. || Il se tira parfaitement d'affaire, comme un acteur chevronné [...]. (Regards, 3.8.56) – Wybrnął świetnie z kłopotu jak doświadczony artysta.

Tirer qqn d'affaire – tirer qqn d'une situation pénible, difficile ou dangereuse • wybawić kogoś z kłopotu (z przykrych sytuacji) □ – Toi, le matelot, tu peux boucler ta valise. Ne compte pas sur

moi pour te tirer d'affaire. (H. Bazin, La Mort...) – Ty, marynarzu, możesz spakować swoje manatki. Nie licz na mnie, że cię wybawię z kłopotu. || Docteur, docteur, vous ne m'avez pas dit les... honoraires... [...] – Vous vous moquez, je pense, capitaine...? – L'honneur d'être venu à votre aide, et la joie d'avoir tiré d'affaire la malade la plus ravissante... [...]. (G. -G. Toudouze, Cinq...) – Doktorze, doktorze! Nie powiedział mi pan... jakie honorarium... [...] – Zdaje się, że pan żartuje sobie, kapitanie...? Zaszczyt, że przyszedłem na pomoc i radość, że wybawiłem z kłopotu najbardziej uroczą z pacjentek... [...]. || Son frère s'embarrassait dans ses remerciements, lorsque le dîner parut fort à propos pour le tirer d'affaire. (P. Mérimée, Colomba) – Brat jej płatał się w podziękowaniach, kiedy obiad zjawił się w samą porę, by go wybawić z kłopotu.

Cela (ça) fait mon affaire v. **Faire l'affaire de**

Cela ne fait rien à l'affaire – cela n'a pas de rapport, n'exerce pas d'influence sur la chose en question • To nie ma (żadnego) związku; To nie ma nic do rzeczy; To nie ma znaczenia □ [...] cela ne me revient pas, ça n'a aucune importance, le nom ne fait rien à l'affaire. (B. Cendrars, Bourlinguer; RCh.) – [...] nie przypominam sobie, to nie ma żadnego znaczenia, nazwisko nie ma tu nic do rzeczy.

C'est l'affaire d'un instant (d'une heure, d'une semaine, etc.) • To nie potrwa długo; to kwestia chwili (godziny, tygodnia itp.) □ – Dois-je attendre longtemps? – Non, c'est l'affaire d'un instant. – Czy długo muszę czekać? – Nie, to nie potrwa długo. || – Laisse-moi d'abord faire ma valise: c'est l'affaire d'un instant. – Pozwól mi najpierw spakować walizkę; to potrwa chwilę.

C'est toute une affaire – c'est une chose compliquée • To cała historia □ Il a déjà presque quatre-vingt-dix ans et son esprit est un peu détraqué. C'est maintenant toute une affaire de lui faire comprendre les choses les plus simples. – Ma już prawie dziewięćdziesiąt lat i jego umysł jest już trochę zamroczony. To cała historia, żeby mu wytłumaczyć najprostsze sprawy.

En voilà une affaire! – formule exclamative par laquelle on reproche à qqn d'accorder trop d'importance à une chose insignifiante, de se plaindre injustement • Też mi (wielka) sprawa! □ Il a raté son train et doit passer une nuit à l'hôtel. – En voilà une affaire! – Spóźnił się na pociąg i musi spędzić noc w hotelu. – Też mi wielka sprawa!

Cf. La belle affaire!

La belle affaire! *iron.* – exclamation ironique par laquelle on dénie de l'importance à ce qui vient d'être dit • Wielkie mi rzeczy! Co to takiego wielkiego! Głupstwo! (nie ma o czym mówić) □ Lui. – Tu mens! Elle. – Et quand je mentirais! Quand il me l'aurait faite, la cour [...] Le grand malheur! La belle affaire! (G. Courteline, La Peur...) – On: Kłamiesz! Ona: A gdybym kłamała? Gdyby się tak do mnie zalecał [...] Wielkie nieszczeście! Wielkie mi rzeczy! || Cela vous

prendra deux heures, la belle affaire! (Q.) – To panu zajmie dwie godziny, co to jest! || Alors tu as récolté quinze jours de tôle. – C'est comme ça. – C'est quand même embêtant. – La belle affaire! (E. Triolet, Bonsoir Thérèse) – A więc zarobiłeś dwa tygodnie paki. – Tak jest. – To jednak przykre. – Głupstwo!

Cf. En voilà une affaire; Et après?; Qu'importe?

L'affaire est dans le sac *fam.* – l'entreprise est sûre, ne peut pas échouer, peut être considérée comme réglée • Sprawa (jest) załatwiona; Sprawa chwyciła □ – Eh bien, ma fille, j'ai comme l'impression que cette fois l'affaire est dans le sac. (S. Téry, La Porte...) – No cóż, dziewczyno, coś mi się tak zdaje, że tym razem chwyciło. || Chartois le remercia chaleureusement. Grâce à lui, l'affaire était maintenant dans le sac. (A. Beaucaire, Symphonie...) – Chartois podziękował mu serdecznie. Dzięki niemu sprawa była teraz załatwiona. || Graham se frotta mentalement les mains. [...] Sauf imprévu, l'affaire était dans le sac. (M. Arno, Orientation...) – Graham w myśli zatarł ręce [...] Jak nie zajdzie nic nieprzewidzianego, to sprawa jest załatwiona.

L'affaire est faite – l'entreprise est réussie, menée à bien • Sprawa jest załatwiona □ – Je crois que l'affaire est faite. Vous n'avez qu'à signer ici! – Sądzę, że sprawa jest załatwiona. Wystarczy jak pan tutaj podpisze!

Cf. Son affaire est faite

Les affaires sont les affaires *dict.* – business is business • interesy są interesami

Son affaire est faite – il est perdu • Jest zrobiony, załatwiony; v. **Faire son affaire à qqn** □ – Tu ne crois pas qu'il puisse redoubler cette année? – Impossible! Il l'a déjà fait l'année dernière. Son affaire est faite... malheureusement. – Nie sądzisz, że mógłby ten rok powtarzać? – Niemożliwe! Powtarzał już w zeszłym roku. Jest załatwiony... niestety.

AFFECTION

Prendre qqn en affection ou **Se prendre d'affection pour qqn** – avoir de l'attachement pour qqn • polubić kogoś □ Mais Simone de Bauret [...] alla vivre en Bretagne auprès d'une vieille mais riche cousine qui l'avait prise en affection. (H. de Montherlant, Les Célibataires) – Ale Simone de Bauret [...] pojechała do Bretanii, by mieszkać przy starej a bogatej kuzynce, która ją polubiła. || C'est une femme adorable... Elle t'a pris en affection, ne l'oublie pas... (H. Duvernois, Jeanne) – To prześlizczna kobieta... Polubiła cię, nie zapominaj o tym... || Joviane, insouciant, vieille fille, elle avait pris Nadja en affection et s'activait de son mieux pour lui faciliter la tâche. (T. Jonquet, Les Orpailleurs) – Wesola i beztroska stara panna polubiła Nadję i starała się jak mogła, żeby jej ułatwić zadanie. || – Je vous parlerai d'elle après. Sachez seulement qu'elle s'était prise d'affection pour moi et qu'elle m'a fait étudier. (G. Simenon, La Vieille

dame...) – Opowiem panu o niej później. Proszę tylko wiedzieć, że bardzo mnie polubiła i że posłała mnie na studia.

Se prendre d'affection pour qqn v. Prendre qqn en affection

AFFICHE

Crever l'affiche *fam.* – faire un effet remarquable dans une pièce • cieszyć się wielkim powodzeniem (na scenie, w filmie); robić furorę □ Elle est devenue très populaire, son jeu s'est beaucoup amélioré, on peut dire qu'elle crève l'affiche. (G. G.) – Stała się bardzo popularna, jej gra bardzo się poprawiła, można powiedzieć, że robi furorę. *Cf.* Crever l'écran

En faire une affiche *fam.* • afiszować się z czymś □ – Dois-je en faire une affiche: le procès est gagné. (F. Sagan, *La Robe mauve* de Valentine; G. G.) – Czy mam się z tym afiszować: proces jest wygrany.

Faire l'affiche ou Jeter de l'affiche *pop.* – s'afficher ostensiblement pour paraître affranchi • zbyt się afiszować; afiszować się (przynależnością do przestępczego świata) □ Ça s'agite quelques temps, on expédie à la ratière quelques julots qui font un peu trop l'affiche. (A. Boudard, *Le café du pauvre*; CM) – Przez jakiś czas jest trochę ruchu, wysła się do mamra kilku facetów, którzy zbyt się afiszują [ze swoimi anarchistycznymi poglądami].

Tenir l'affiche – être joué (d'une pièce, etc.) • nie schodzić z afisza □ Cette pièce de Faydeau est un vrai succès; elle tient l'affiche depuis près de deux ans. – Ta sztuka Faydeau cieszy się prawdziwym powodzeniem; nie schodzi z afisza od dwóch lat.

C'est à l'affiche *fam.* – c'est visible, évident, manifeste • To oczywiste, jasne □ Une gonzesse pareille, avec un tel châsis [...], elle allait se défendre dans l'existence, c'était à l'affiche. (A. Boudard, *L'Éducation d'Alphonse*; BR) – Taka facetka, z taką karoserią [...], będzie się bronić w życiu, to oczywiste.

Il passerait derrière une affiche (sans la décoller) *fam.* – très maigre • jest chudy, jak nie wiem co

Cf. Maigre comme un clou (un cent de clous) / un hareng; Sec comme un coup trique; C'est un paquet d'os; C'est une planche à pain; N'avoir que la peau et les os

AFFICHÉ

C'est affiché *arg.* – c'est sûr et certain • Mur beton; To pewne □ C'est affiché que notre candidat sera réélu. – Wiadomo na pewno, że nasz kandydat będzie ponownie wybrany.

AFFICHER

Afficher complet – être complètement rempli, ne plus avoir de place; **On affiche complet** – Wszystkie bilety są wysprzedane! • La pièce a un succès fou. On affiche complet tous les soirs.

– Sztuka ma szalone powodzenie. Codziennie wszystkie bilety są wyprzedane.

AFFRONT

Avaler un affront – supporter, sans protester une offense, une chose désagréable, etc. • przełknąć afront □ La remarque faite par l'hôtelier sur mon hôte était très déplacée, mais j'ai avalé l'affront pour ne pas être obligé de chercher une nouvelle chambre en ville. – Uwaga hotelarza na temat mojego gościa była bardzo niestosowna, ale przełknąłem ten afront, by nie być zmuszonym szukać nowego pokoju na mieście. *SYN.* Avaler des coulevres

AFFÛT

Être à l'affût de fig. – rechercher avec une attention soutenue • czatować, czyhać na coś, być w poszukiwaniu czegoś □ Le métier d'éditeur d'art n'est pas un métier comme un autre. On est toujours à l'affût d'un livre qui sera un grand succès... (G. Simenon, *Maigret et le marchand de vin*) – Zawód wydawcy literatury pięknej nie jest zawodem takim jak inne. Stale czyha się na książkę, która stanie się bestsellerem. || Avec les journalistes, il faut être prudent et discret; ils sont toujours à l'affût des nouvelles. (B. L.) – Z dziennikarzami trzeba być ostrożnym i dyskretnym; stale czyhają na jakieś wiadomości.

ÂGE

L'âge bête – l'âge de la puberté • cielece lata, cielecy wiek □ Hervé commence à muer, ce sont les signes avant-coureurs de l'âge bête. – Hervé zaczyna przechodzić mutację głosu; to są zwiastuny cielecych lat.

SYN. L'âge con; L'âge ingrat

L'âge canonique – âge respectable (s'emploie ironiquement pour qualifier l'âge d'une personne qui n'est plus jeune) • podeszły wiek; à l'âge canonique – w pewnym wieku □ Elle n'est pas vieille, et même elle a l'air jeune. Mais admettez qu'elle a certainement l'âge canonique. (B. L.) – Nie jest stara, a nawet ma młody wygląd. Ale musi pan przyznać, że jest zapewne w pewnym wieku.

L'âge con *pop.* – l'âge de la puberté, où l'on manque d'expérience • głupi wiek, cielece lata; *Ex.* v. L'âge bête

L'âge ingrat – celui de la puberté • trudny wiek, okres dojrzewania □ Il n'est pas méchant, mais il traverse cet âge difficile, entre l'enfance et l'adolescence qu'on appelle justement l'âge ingrat. Il faut vous efforcer de le comprendre et de gagner sa confiance. (B. L.) – Nie jest zły, ale przechodzi ten trudny wiek między latami dziecięcymi a młodzieńczymi, który nazywa się właśnie trudnym wiekiem. Musicie się starać go zrozumieć i zyskać jego zaufanie.

SYN. L'âge bête; L'âge con

Dans la fleur de l'âge v. FLEUR

Dans la force de l'âge v. FORCE

Entre deux âges [loc. adv.] – ni jeune ni vieux;

d'un âge difficile à déterminer • w średnim wieku, ani młody ani stary, w nieokreślonym wieku □ Un monsieur entre deux âges sortit de la salle et s'approcha de la caisse. (J.-P. Sartre, *Les Chemins...*) – Jakiś pan w średnim wieku wyszedł z sali i zbliżył się do kasy. || Les gens allaient, venaient, les bouscullaient sans les voir. Ils n'étaient qu'un couple ordinaire, un homme un peu fort, entre deux âges, et une femme de dix ans plus jeune [...]. (G. Simenon, *La Femme du pilote*) – Ludzie szli wokół nich, potracali ich nie widząc ich. Byli zwykłą parą, mężczyzna nieco przysadzisty w nieokreślonym wieku i kobieta o dziesięć lat młodsza.

Être d'âge à... – avoir l'âge pour, être assez âgé pour (faire qqch.) • być dość dorosłym, aby...; być (już) w tym wieku, żeby... □ Je ne te donnerai plus d'argent, tu es d'âge à le gagner toi-même! – Nie będę ci już więcej dawał pieniędzy. Jesteś dość dorosły na to, by je samemu zarobić. || – Qu'est-ce que tu veux? Tu es donc d'âge à prendre tes décisions toi-même! – Czego chcesz? Jesteś już w tym wieku, że możesz sam decydować.

Être sur l'âge vx – être vieux • być w podeszłym wieku □ Mon professeur est sur l'âge et ne peut plus travailler comme autrefois. – Mój profesor jest w podeszłym wieku. Nie może już pracować tak jak dawniej.

Ne pas paraître son âge – paraître plus jeune qu'on est • nie wyglądać na swój wiek (na swoje lata) □ Colette n'avait pas trente ans et ne les paraissait pas [...]. (E. Triolet, *Les Fantômes...*) – Colette nie miała trzydziestu lat i nie wyglądała na nie. || Notre prof d'histoire a cinquante ans, mais il ne paraît pas son âge; on lui donnerait trente-cinq au plus. – Nasz profesor od historii ma pięćdziesiąt lat, ale nie wygląda na swój wiek; można by mu dać najwyżej trzydzieści pięć.

SYN. Ne pas porter son âge

Ne pas porter son âge – n'avoir pas l'air d'être si âgé; paraître plus jeune qu'on est • nie wyglądać na swój wiek, wyglądać na młodszego aniżeli się jest w rzeczywistości □ En fait, il ne portait pas son âge. Il avait des cheveux blancs mais il restait maigre et vif comme un jeune. [...] (P. Gamarra, *La Femme...*) – Istotnie nie wyglądał na swój wiek. Miał siwe włosy, ale był jeszcze szczupły i żywawy jak młodzieniec [...].

SYN. Ne pas paraître son âge

On apprend à tout âge [loc. prov.] – l'enrichissement des connaissances n'est pas réservé à la jeunesse • Człowiek uczy się przez całe życie; Człowiek stale się uczy

AGIR

Agir à chaud – agir en crise • działać na gorąco □ La rébellion d'Algérie a éclaté [...] à ce moment précis, alors qu'au Maroc et en Tunisie il fallait régler „à chaud” le passage d'un état à l'autre. (F. Mauriac, *Bloc-Notes*; RCh.) – Rebelia w Algierii wybuchła [...] akurat w tym momencie,

kiedy w Maroku i Tunezji trzeba było „na gorąco” regulować przejście z jednego państwa w inne.

Agir en dessous – hypocritement • działać po kryjomu, skrycie, podstępnie

AGIR (S')

De quoi s'agit-il? – de quoi est-il question? • O co chodzi? □ – Vous voulez avoir mon avis? mais d'abord de quoi s'agit-il? (P.) – Chcecie mieć moje zdanie? Ale najpierw o co chodzi?

Il s'agit de... [+ n. / inf.] – il est question de...; il faut, il importe • chodzi o... □ Je pense que vous savez de quoi il s'agit, dit madame Kerich [...]. (R. Rolland, Jean-Christophe) – Sądzę, że wie pan, o co chodzi – rzekła pani Kerich. || Il s'agit non seulement de trouver la bonne méthode, mais encore de l'appliquer. (DF) – Chodzi nie tylko o to, by znaleźć dobrą metodę, ale także o to, by ją stosować.

S'agissant de [loc. conj.] – puisqu'il s'agit de • jeśli idzie o, co się tyczy (czegoś/kogoś) □ S'agissant d'Aristote, la question est tout autre. Pensez à ce que nous avons dit à ce propos de Platon. – Jeśli chodzi o Arystotelesa, to problem jest zupełnie inny. Pomyślcie, co powiedzieliśmy w tym względzie o Platonie.

AGITER

Les agiter arg. – s'enfuir précipitamment • zmywać się, spieszczać, wyrwać □ – Tu verras des clous! riposta l'énervé. Agite-les et c'est tout. (Tachet; CM) – Zobaczysz guzik! – odparł zdenerwowany mężczyzna. Zmywaj się, to wszystko! || Avec ce signal d'alarme qu'arrêtais pas de mugir, les agiter s'imposait. (Petit Simonin; G. G.) – Na ten sygnał alarmowy, który nie przedstawiał wyci, należało brać nogi za pas.

SYN. – Lever le pied; Mettre les bouts / les jambes à son cou; Les mettre; Foutre le camp; Se faire la malle; Prendre la poudre d'escampette; Tirer sa coupe; Mettre les adjas, etc.

AGNEAU

Être doux comme un agneau – très doux, très gentil • być łagodnym jak baranek □ J'ai remarqué qu'après cette conversation l'agressivité du malade disparut complètement: il est devenu doux comme un agneau. – Zauważyłem, że po tej rozmowie agresywność chorego ustąpiła zupełnie: stał się łagodny jak baranek.

AGUETS

Aux aguets [loc. adv. / adj.] – très attentif, qui épie, observe • czujny, uważny; czujnie, uważnie □ Il se leva. Sa brusquerie réveilla sa femme, immédiatement aux aguets. (D. Daeninckx, *Meurtre...*) – Wstał. Jego nagły ruch zbudził żonę, od razu czujną i zaniepokojoną.

L'œil aux aguets [loc. adv.] – en observant avec une grande attention, tout en cherchant à n'être pas surpris • z czujnym wzrokiem, obserwując czujnie □ – Vous êtes bien sûre que vous n'en savez rien? C'était la voix de Kreisky. [...]

Renversé en arrière, la tête calée entre deux coussins, l'œil aux aguets derrière ses lunettes à gros verres [...] il avait tout écouté avec beaucoup d'attention. (S. Montigny, Une Fleur...) – Czy jest pani zupełnie pewna, że nic pani o tym nie wie? Był to głos Kreisky'ego. [...] Przechylił do tyłu, z głową między dwiema poduszkami, z czujnie śledzącym wzrokiem za okularami o grubych szklach [...] słuchał wszystkiego z wielką uwagą.

L'oreille aux aguets [loc. adv. / adj.] – en écoutant avec une grande attention, tout en cherchant à n'être pas surpris • pilnie (uważnie, czujnie) nasłuchując; pilnie (uwážnie) nasłuchujący, czujny □ L'oreille aux aguets, toute l'attention du chien était concentrée maintenant sur l'homme qui tenait le couteau. – Cała uwaga psa, nasłuchującego czujnie, skierowana była teraz na człowieka trzymającego nóż.

Être (rester, se tenir) aux aguets – être sur ses gardes; rester en éveil; surveiller • czuwać, uważać, czatować □ Au début de l'automne, je suis continuellement aux aguets: dès qu'il y a une menace de gel, je casse mes tomates et je les rentre. (B. L.) – Na początku jesieni ustawicznie czatuję: jak tylko jest jakaś groźba przymrozku, obrywam swoje pomidory i zwożę je do domu. Cf. – Aux aguets; L'œil aux aguets; L'oreille aux aguets

AIDÉ

Pas aidé *pop.* – pas beau, pas favorisé par la nature • szpetny, wstrętny □ J'ai jamais vu un type aussi pas aidé que celui-là. Sa gueule ferait rater une cuvée de singes. (G. G.) – Nigdy nie widziałem typa tak wstrętnego jak ten. Na widok jego gęby można by zemdleć.

AIGLE

Ce n'est pas un aigle – c'est un médiocre, personne médiocrement intelligente • To nie jest orzeł □ Oriane n'est pas un aigle, mais elle n'est tout de même pas stupide. (M. Proust, À la recherche du temps perdu; RCh.) – Oriane nie jest orłem, ale nie jest także głupia.

AIGUILLE

Une aiguille dans une botte de paille (de foin) – une chose introuvable • igła w stogu siana

De fil en aiguille v. **FIL**

Chercher une aiguille dans une botte (un tas) de foin – chercher une chose presque introuvable • szukać igły w stogu siana □ J'ai essayé de retrouver l'article dont je vous avais parlé. Mais autant chercher une aiguille dans une botte de foin. Vous comprenez, avec le nombre de journaux que je lis. (B. L.) – Próbowałem odnaleźć artykuł, o którym ci mówiłem. Ale to tak, jakby szukać igły w stogu siana. Rozumiesz, przy tej ilości gazet, które czytam.

SYN. Chercher une épingle dans une botte (une meule, un tas) de foin

Disputer (raisonner, discourir) sur la pointe d'une aiguille v. **POINTE**

Être piqué par une aiguille de phono (de gramophone) ou **Être vacciné avec une aiguille de phono** *fam.* – être très bavard • być bardzo gadatliwym; nie mieć języka od parady □ D'habitude on dit que les concierges ont été vaccinés avec une aiguille de phono, mais la nôtre, c'est tout le contraire, elle n'ouvre même pas le bec pour dire bonjour aux gens. (G. G.) – Zazwyczaj mówi się o dozorczyńcach, że gadają, jak nakręcone; ale z naszą jest odwrotnie; nie otworzy dzioba, żeby powiedzieć dzień dobry.

AILE

À tire-d'aile v. **TIRE-d'AILE**

Avoir des ailes aux talons – se sentir léger, transporté de joie • mieć skrzydła u ramion □ Il faut avertir les gendarmes, décida Yann Clech. Va leur téléphoner au bureau. [...] – Entendu, père. Guénolé piqua un sprint, des ailes aux talons. (S. Laforest, Gaunce...) – Trzeba uprzedzić policję – zdecydował Yann Clech. Zadzwoń do nich do biura. [...] – Tak, ojciec. Guénolé ruszył biegiem, jakby miał skrzydła u ramion.

Cf. Se sentir des ailes

Avoir du plomb dans l'aile v. **PLOMB**

Avoir un coup dans l'aile (dans le nez) – être un peu ivre • być pod mucha, być podchmielonym □ Le lieutenant me cligne de l'œil. Ça veut dire: "Le Vivi, il en a un petit coup dans l'aile." Et c'est vrai. Une gueule de bois qui se prépare. (R. Simonnet, Hitler-Polka) – Porucznik mruga do mnie okiem. "Vivi jest troszkę pod mucha." To prawda. Będzie kac.

SYN. Avoir un verre dans le nez / du vent dans les voiles / le nez salé / son plumet / son plumeau / son pompon; Être dans les vignes du Seigneur / dans les vapes / en goguette / entre deux vins / parti / éméché / gris / noir / émoustillé / pompette

Battre de l'aile – fonctionner ou se dérouler imparfaitement, avec peine; avoir perdu une partie de sa force, de sa puissance • podupadać, le dwie dyszeć, gonić resztkami □ Hitler n'était qu'un fantoche. Jamais les ouvriers allemands ne le suivraient. En France la réaction battait de l'aile. Les Laval et Tardieu ne s'en sortaient pas. (P. Gamarra, Le Maître...) – Hitler był tylko marionetką. Nigdy robotnicy niemieccy nie pójdą za nim. We Francji reakcja podupadała. Lavalowie i Tardieu nie mogli sobie dać rady. || Le cinéma français se porte mal, il bat de l'aile, il y a moins de spectateurs et les recettes sont trop maigres pour amortir les frais. (Paris Match, 29.7.62) – Kinematografia francuska choruje i podupada, jest mniej widzów, a dochody są zbyt szczupłe, by zamortyzować koszty. || Les feux battaient de l'aile sous les marmites de campagne. (H. Troyat, Les Compagnons...) – Ognie dogorywały pod polowymi kociołkami. || – Alors, les amours ça roucoule toujours, dit Simone. [...] – Toujours, dit Marthe en riant. – Eh bien, tu en as de la chance, parce que Paul et

moi, bien ça bat de l'aile... (G. Tanugi, Cordon...) – A więc, zakochani stale gruchają – rzekła Simone. [...] – Niezmiennie – odparła Marta śmiejąc się. – No cóż, masz szczęście, bo ja i Paweł, to są ostatnie podrygi.

SYN. Aller à la débandade / à vau-l'eau; Donner de la bande

Cf. Ne battre (n'aller) que d'une aile

Donner des ailes – inciter, stimuler, inviter, pousser à agir • dodawać skrzydeł □ – Je ne savais pas que tu courais si vite. – Hier soir, c'est la peur qui me donnait des ailes. – Nie wiedziałam, że biegasz tak szybko. – Wczoraj wieczorem strach dodawał mi skrzydeł.

En avoir dans l'aile vx – être battu, compromis ou surpris et paralysé par l'amour • być postrzelonym (ugodzonym) strzałą Amora, zakochać się (nagle); być w ciężkim położeniu, być zagrożonym (na zdrowiu, w swej pozycji) □ Lambourde. – Quand la procureuse s'est penchée sur toi, tu es devenu rouge. J'ai vu tes yeux qui chaviraient. Gorin. – Moi? Jamais de la vie! Lambourde. – J'ai compris que t'en avais dans l'aile et j'ai bloqué à deux cent mille, sans quoi tu lui rabattais encore cent billets. (M. Aymé, La Tête...) – Lambourde: Gdy prokuratorowa pochylała się nad tobą, zrobiłeś się czerwony. Widziałem, jak ci się oczy wywracają. – Gorin: Mnie? Nigdy w świecie! Lambourde: Zrozumiałem, że zostałeś postrzelony strzałą amora i zablokowałem na dwustu tysiącach, gdyż inaczej byłbyś spuścił jeszcze sto kawałków. || Traitez doucement le pauvre garçon, il en a dans l'aile depuis un certain jour qu'il vous a vue au Louvre. (P. Mérimée, Chronique...) – Niech pani obchodzi się łagodnie z biednym chłopakiem; on bez pamięci zakochany od dnia, kiedy zobaczył panią w Luwrze.

SYN. (en usage actuellement) Avoir du plomb dans l'aile

Ne battre (n'aller) que d'une aile – fonctionner ou se dérouler imparfaitement, avec peine • ledwo dyszeć, podupadać; patrzeć na księżą oborę □... Je crois que cela ne bat plus que d'une aile et qu'ils ne tarderont pas à être séparés. (M. Proust, A la recherche du temps perdu; RCh.) –... Sądzę, że to ledwo się trzyma i że niedługo się rozejdą. || [...] La révolution de 1848 [...] nous donna le coup de grâce. A partir de ce moment la fabrique ne battit plus que d'une aile. (A. Daudet, Le Petit...) – [...] Rewolucja 1848 [...] dobiła nas. Od tej chwili fabryka zaczęła podupadać.

Cf. Battre de l'aile

Prendre qqn sous son aile – sous sa protection • wziąć kogoś pod swoje skrzydła, zaopiekować się kimś □ Silvia tenait une si grande place dans mes projets! Elle m'avait prise sous son aile. Elle connaissait des gens qui auraient pu m'aider... [...] (B. Fischer, Le Fils...) – Sylwia zajmowała tyle miejsca w moich planach! Wzięła mnie pod swoje skrzydła. Znała ludzi, którzy mogliby mi pomóc... [...].

Se sentir des ailes (aux talons) ou Se sentir pousser des ailes – se sentir léger, plein d'énergie et d'initiative • mieć (poczuć) skrzydła u ramion, czuć jak skrzydła wyrastają (komuś) u ramion □ Comme chaque jour à cette heure-ci, son cœur battait la chamade. Elle se sentait des ailes, toute la fatigue de la longue matinée debout soudain effacée. (P. Nemours, Rengainez...) – Jak każdego dnia o tej porze serce jej stukało mocno. Czula, jakby miała skrzydła u ramion, zniknęło nagle całe zmęczenie po długich przedpołudniowych godzinach spędzonych na stojąco [jako ekspedientka]. || Maintenant il n'était pas question de prendre des précautions. Traînant toujours Jacow derrière lui, il fonça à l'air libre et ils dévalèrent ensemble les marches [...]. C'était presque gagné et Jacew Saneczek se sentit brusquement des ailes... (D. Dastier, Transfuge-party) – Teraz nie musiał już dbać o ostrożność. Ciągąc stale za sobą Jacowa rzucił się na zewnątrz [tunelu, którym uciekali] i zbiegli razem po stopniach [...]. Była to już prawie wygrana i Jacew Saneczek poczuł skrzydła u ramion. || Quand Sandoval apprit les résultats de l'interrogatoire, au début de l'après-midi du dimanche, il se sentit pousser des ailes. (T. Jonquet, Les Orpailleurs) – Kiedy Sandoval wczesnym popołudniem w niedzielę dowiedział się o wynikach przesłuchania, poczuł, że skrzydła wyrastają mu u ramion.

Se sentir pousser des ailes v. Se sentir des ailes

Voler de ses propres ailes fig. – être capable d'agir sans aide extérieure • latać o własnych siłach; zdobyć samodzielność, stać się samodzielnym □ Mais on assiste depuis l'été à une diversification des rôles. Depuis longtemps Solidarité vole de ses propres ailes. Des partis naissent. Un nonce est arrivé à Varsovie. (Le Monde, 10.2.90) – Ale od ostatniego lata jesteśmy świadkami zmiany ról. Od dawna już Solidarność lata o własnych siłach. Rodzą się nowe partie. Do Warszawy przybył nuncjusz papieski. || Un mois plus tard, elle déclara que Rubes était assez grand pour voler de ses propres ailes. Il avait dix-sept ans. (T. Hauser, Agathe...) – W miesiąc później oświadczyła, że Rubes jest dość dorosły na to, by stać się samodzielnym. Ma siedemnaście lat.

AIMABLE

C'est (fort) aimable (gentil) à vous de... – (formule pour souligner l'amabilité de qqn) • to bardzo ładnie (miło) z pana strony □ C'est gentil à vous de ne m'avoir pas oublié. – To ładnie z pana strony, że nie zapomniał pan o mnie. || La porte s'ouvrit. – Salut, dit Gerbert. [...] Il s'approcha du lit. – Que c'est aimable à vous d'être venu, dit Françoise. (S. de Beauvoir, L'Invitée) – Drzwi się otworzyły. – Cześć – powiedział Gerbert. [...] Zbliżył się do łóżka. – Jak to ładnie, że pan przyszedł – rzekła Franciszka. || Malingear. – C'est fort aimable à lui de venir tapoter notre piano sept fois par semaine; mais il faut qu'il s'expli-

que... [...]. (E. Labiche, La Poudre...) – Malin-gear: To bardzo ładnie z jego strony, że przycho-dzi brzdąkać na fortepianie siedem razy w tygo-dniu, ale musi się wytłumaczyć... [...].

AIMER

Aimer à croire – espérer • sądzić, spodziewać się, mieć nadzieję □ J'aime à croire que vous aurez terminé ce travail avant notre départ. – Spodziewam się, że skończy pani tę pracę przed naszym wyjazdem. || Topaze. – Monsieur Pitard-Vergnolles, j'aime à croire que cette réponse saugrenue n'était point préméditée. Mais vous pourriez réfléchir avant de parler. (M. Pagnol, Topaze) – Topaz: Panie Pitard-Vergnolles, spodziewam się, że ta dziwaczna odpowiedź nie była zamierzona. Ale mógłby się pan zastanowić, zanim pan coś powie.

Aimer bien – aimer beaucoup, désirer beaucoup • bardzo lubić, pragnąć □ Tu aimes les confitures, Henri, n'est-ce pas? – Ah oui, je les aime bien! – Henryku, ty lubisz konfitury, prawda? – O tak, bardzo lubię! || Je ne veux pas vous faire parler plus que vous n'en avez envie [...]. J'aimerais bien avoir simplement votre avis sur un point ou deux... (J. Romains, Les Hommes...) – Nie chcę nakłaniać pani, żeby mówiła pani więcej, niż ma ochotę [...]. Pragnąłbym znać po prostu pani zdanie co do jednego czy dwóch szczegółów.

Aimer mieux – préférer • woleć □ – Jean, voulez-vous une pomme? – J'aime mieux une orange. – Czy chcesz jabłko, Janku? – Woleę pomarańczę.

Qui aime bien châtie bien *prov.* – c'est une preuve d'intérêt, d'amitié, que de corriger qqn de ses défauts • Kiedy się kogoś lubi, potrafi się go skarcić (ukarać)

Va te faire aimer! *pop. vieilli* (insulte) – Va-t-en! • Wypchaj się! Wynoś się! Idź do diabła! □ – Tu viens me donner un coup de main? Va te faire aimer! Tu n'as pas aidé, toi, l'autre jour! (G. G.) – Przychodzisz mi pomóc? Wypchaj się! Ty kiedyś mi nie pomogłeś!
Cf. Va te faire fiche

AIR I

Grand air – atmosphère naturelle et pure • świeże powietrze □ A son retour, étourdi par le froid et le grand air, il dormit deux heures [...]. (R. Beauchamp, Des Nuits...) – Po powrocie, odurzony chłodem i świeżym powietrzem, spał przez dwie godziny [...].

Cf. Au grand air

L'air du temps – l'atmosphère, l'air qu'on respire • (samo) powietrze □ Voilà, voilà! bougonna Dulac en me tendant un quart. Tu veux aussi un casse-croûte, sans doute? – Dame! Te figures-tu que l'air du temps me suffit? (R. Simonnet, Hitler-Polka) – No, no, mruczał pod nosem Dulac, podając mi kwaterkę. Chcesz także zapewne coś przekąsić? – Dalibóg! Czy wyobrażasz sobie, że wystarczy mi żyć samym powietrzem?

Cf. Vivre de l'air du temps

À l'air libre – en plein air, à l'air • na wolnym powietrzu □ Trois mois de tôle. Qu'il fait bon d'être enfin à l'air libre! – Trzy miesiące paki. Jak dobrze być wreszcie na wolnym powietrzu!
Cf. Au grand air; En plein air

Au grand air – à l'extérieur, dehors; dans la nature • na świeżym powietrzu □ Ils s'ébattaient au grand air, à la lumière vivifiante du soleil [...]. (M. Thorez, Fils...) – Baraszkują na świeżym powietrzu, w życiodajnym świetle słońca [...].
Cf. En plein air

En l'air [loc. adv. / adj.] – 1. se dit généralement des paroles, propos, promesses, projets ou autres choses du même genre, qui ne méritent pas d'être prises au sérieux ou qu'on considère comme frivoles; **parler en l'air** – de façon peu fondée • mówić na wiatr, niepoważnie; **des paroles en l'air** – peu sérieuses • słowa pущzone na wiatr, etc. 2. en désordre • 1. puszczony na wiatr, lekkomyślny, niepoważny 2. w nieładzie, latający w powietrzu, rozrzucony □ 1. Quand il dit comme ça, qu'il va abandonner ses études pour se marier et travailler, il ne faut pas le prendre au sérieux. Ce sont des paroles en l'air auxquelles il est le premier à ne pas croire. (B. L.) – Kiedy mówi sobie ot tak, że porzuci studia, żeby się ożenić i pracować, nie trzeba tego brać na serio. To są słowa rzucane na wiatr, w które on pierwszy nie wierzy. || Une fois, il y avait de cela quelques années, il avait dit un peu en l'air: Pourquoi ne pas profiter de Noël pour faire un petit voyage? (G. Simenon, Un Noël...) – Pewnego razu kilka lat temu, powiedział trochę na wiatr: – Dlaczego nie skorzystać ze Świąt Bożego Narodzenia, żeby zrobić małą podróż? 2. Il entra dans la pièce; tout était en l'air: linge, pièces de vêtements, souliers, produits de beauté – tout! Visiblement, elle avait hâte de partir à son rendez-vous. – Wszedł do pokoju; wszystko było porozrzucane: bielizna, części odzieży, buciki, kosmetyki, wszystko! Widocznie spieszo jej było wyjść na randkę.

En plein air [loc. adv. / adj.] – dans le vent, au dehors • na dworze, pod gołym niebem; na wolnym powietrzu □ Le concert a eu lieu quand même, mais en plein air, dans le parc du mémorial à Lincoln, devant non moins de 75000 personnes. (Nouvelle Solidarité, 10.9.93) – Koncert odbył się jednak, ale na wolnym powietrzu, w parku poświęconym pamięci Lincolna, wobec co najmniej 75000 osób. || Avec ces étalages en plein air, les abords du cantonnement prenaient un aspect de foire. (H. Troyat, Les Compagnons...) – Te stragany na wolnym powietrzu nadawały okolicom kwatery wygląd jarmarku. || L'homme avait des cheveux gris, des yeux d'un bleu délavé, très froids, et le teint de brique recuite particulier à tous les gens qui vivent continuellement en plein air. (M. Averlant, Rien dans les poches) – Człowiek miał siwe włosy, blade, niebieskie, zimne oczy i cerę podobną w kolorze do wypalanej cegły, właściwą wszyst-

kim tym, którzy ustawicznie przebywają pod gołym niebem (na wolnym powietrzu).

Cf. Au grand air; À l'air libre; À la belle étoile

Libre comme l'air – complètement libre, sans aucune contrainte • swobodny jak ptaszek □ – [...] Tu peux être tranquille qu'il va maintenant s'arranger pour qu'on sache un peu partout que Frank Warden a bel et bien plaqué la C. I. A. J'ai dû lui remettre ma plaque officielle et je suis libre comme l'air. (D. Dastier, Transfuge-party) – Możesz być spokojny, że tak teraz zrobi, żeby wszędzie wiedziano, że Frank Warden rzucił po prostu C. I. A. [...] Musiałem mu oddać oficjalną tabliczkę i jestem swobodny jak ptaszek.

Avoir de l'air dans son porte-monnaie *pop.* – être sans un sou • mieć pustki (puchy) w kieszeni, być bez grosza □ Pas la peine de lui demander de payer, il a de l'air dans son porte-monnaie. (G. G.) – Szkoda go prosić, żeby płacił, ma puchy w kieszeni.

Cracher en l'air *fam.* – agir inutilement et en produisant des effets désagréables pour soi-même • działać na próżno, robić coś niepotrzebnie □ Moreau. – Propose-lui de résilier notre bail. [...] – Lucienne. – Tu nous ennues avec ton bail. Il n'est pas question... Moreau. – Il faudra bien que j'en passe par là, si cet homme... Mais non, je crache en l'air. Toi, tu trouves naturel que je sois obligé de fermer mon magasin mardi... (M. Aymé, Lucienne et le boucher) – Moreau: Zaproponuj mu rozwiązanie dzierżawy [...]. Lusie: Męczysz nas tą twoją dzierżawą. Nie ma mowy... Moreau: Będę musiał przez to przejść, jeśli ten człowiek... Ale nie, nic z tego nie wyjdzie. Dla ciebie to naturalne, że ja muszę zamykać sklep we wtorek...

Déplacer de l'air *pop.* – s'agiter de façon inefficace, se faire remarquer • robić dużo szumu wokół siebie □ C'est comme mes camarades qui m'accusent d'égoïsme, d'ingratitude, de vanité, d'arriérisme, de déplacer trop d'air en scène, de jouer au public [...]. (B. Cendrars, Emmène-moi au bout du monde; G. G.) – To tak jak moi koledzy, którzy oskarżają mnie o egoizm, niewdzięczność, próżność, karierowiczostwo, o to, że robię za dużo szumu na scenie, żeby się pokazać, że gram pod publiczność [...].

Dire qqch. en l'air v. En l'air

Donner de l'air – aérer, faire entrer l'air • przewietrzyć, wywietrzyć □ Il donna de l'air même en plein décembre. (A. Stil, La Pipe) – Wietrzył nawet w grudniu.

Envoyer qqch. en l'air [s. qqn] – briser, défoncer, renverser, laisser en plan • cisnąć, rzucić, puścić kantem □ Les impondérables... Il est capable de mener toute l'affaire d'une façon magistrale [...]. Mais il est également capable d'en envoyer tout en l'air si un incident fait exploser sa rancœur et son dégoût. (J. Murray, Stratèges...) – Imponderabilia... Każdą sprawę potrafi świetnie przeprowadzić [...]. Ale potrafi także

wszystko cisnąć, jeżeli coś wywoła jego niechęć i odrazę.

Cf. Laisser tomber; Laisser en plan / en rade

Faire de l'air *pop.* – s'enfuir, déguerpir • zmywać się, wynieść się □ Manuel, en basque, dit à sa femme que Rizi ne devait pas rester là et qu'elle-même, si elle ne voulait pas prendre une trempe dont elle se souviendrait, avait intérêt à faire de l'air. (S. Japrisot, La Dame dans l'auto...; G. G.) – Manuel powiedział do żony po baskijski, że Rizi nie powinien tu zostawać i że ona sama, jeśli nie chce dostać lania, które popamięta, powinna się wynieść we własnym interesie.

SYN. Prendre l'air; En jouer un air; Jouer la fille de l'air; Se donner de l'air; Mettre les bouts / les adjas; Prendre le large; Les mettre; Prendre les jambes à son cou; Se faire la malle; Ficher / foutre le camp

Foutre qqn en l'air *pop.* – le bouleverser • trzęsnąć, trzasnąć, oszołomić kogoś □ Ça m'a vraiment foutu en l'air d'apprendre que le directeur venait de te virer. (G. G.) – To mnie naprawdę trzępnęło, kiedy dowiedziałem się, że dyrektor cię wylał.

L'avoir en l'air *pop. triv.* – être en érection, bander • mieć wała; mieć wzwód

Manquer d'air *pop.* – perdre contenance • zmieszać się; **J'ai manqué d'air** – Zatkło mnie □ Quand le professeur m'avait demandé mes notes, je t'assure que j'ai manqué d'air cinq minutes; pendant tout le cours j'avais dessiné des chats. (G. G.) – Kiedy profesor spytał mnie o moje notatki, zapewniam cię, że mnie zatkało na pięć minut; przez całą lekcję rysowałem koty.

Cf. Ne pas manquer d'air

Mettre qqch. en l'air – cambrioler • ograbić, włamać się □ Le lendemain, [...] on a encore brisé des bornes lumineuses, flanqué en l'air un kiosque à journaux. (L. Aragon, Les Communistes; G. G.) – Na drugi dzień [...] znowu rozbito świecące słupki, włamano się do kiosku z gazetami.

Mettre (ficher, flanquer) qqch. en l'air *fam. (pop. foutre qqch. en l'air)* – renverser, bousculer, mettre sens dessus dessous • poprzewracać, powywalać, porozrzucać, rozwalić □ Quand les gendarmes ils ont bien mis tout en l'air, même des matelas dans la saleté et des batteries de cuisine dans les flaques, ils ont rassemblé tout le monde. (A. D. G., Cradoque's Band) – Kiedy żandarmi powyrzucali wszystkie materace do błota i naczynia kuchenne do kałuż, wtedy zebrali wszystkich ludzi. || J'ai foutu en l'air tous les vieux machins que j'ai trouvés dans les tiroirs. (G. G.) – Wywaliłem wszystkie stare rzeczy, które znalazłem w szafach. || Que si on touche à un seul cheveu de Luise, moi je fous tout en l'air dans la baraque, compris? (Ch. Exbrayat, Méfie-toi, gosse; G. G.) – Że jeżeli Luizie spadnie jeden włos z głowy, to porozwalam wszystko w jego chacie – zrozumiałe? || Ce sera pour après-demain. Je pense, si votre départ ne fiche pas en l'air tous les projets. (J. Perret, Le

Caporal épinglé; G. G.) – Ustalamy to na pojutrze, tak myślę, jeśli twój wyjazd nie rozwali wszystkich planów. || Mac Norton était rayonnant. – Bravo! s'écria-t-il. Décidément, c'est notre jour de grâce. – Mais ça flanque tout de même en l'air votre théorie, ironisa Lecomte [...]. (F.-H. Ribes, Lecomte panique le C. I. A.) – Mac Norton był rozpromieniony. – Brawo – wołał! Naprawdę jest to dla nas dzień łaski. – Ale to obala jednak zupełnie twoją tezę – rzekł ironicznie Lecomte [...].

Mettre qqn en l'air – 1. *fam.* bouleverser qqn 2. *fam.* se débarrasser de qqn, le renvoyer 3. *arg.* battre, rouer des coups, mettre à mal 4. *arg.* tuer, abattre, assommer qqn • 1. poruszyć kogoś, zbulwersować, wstrząsnąć kimś 2. wyrzucić, wywalić kogoś 3. wlać komuś, sprać kogoś, obić kogoś 4. wykończyć, zadźgać, zakatrupić kogoś □ 1. L'accident de Coupeau avait mis la famille en l'air. (E. Zola, L'Assommoir) – Wypadek Coupeau poruszył całą rodzinę. 2. – [...] faut que je vous cause. – Je vous écoute. – [...] faudra voir à prendre le large. – Sinon? [...] – Sinon, je vous mets en l'air tout de suite. (S. Laforest, À bout...) – [...] Muszę z tobą porozmawiać. – Słucham. – [...] Będziesz się musiała zmyć. – A jak nie? [...] – Jak nie, to cię wywalę natychmiast... 3. Les deux mecs, tu pouvais les mettre en l'air comme un rien! (R. Sabatier, Les Allumettes suédoises; G. G.) – Mogłeś im dolać jak nic, tym dwóm facetom. 4. Depuis que cette salade avec Riton a commencé, je dois l'avouer rien y comprendre [...] pourquoi ils l'ont mis en l'air de cette façon? (A. Simonin, Touchez pas au grisbi; G. G.) – Odkąd zaczęła się ta historia z Ritonem, muszę przyznać, że nic z tego nie rozumiem [...] dlaczego go w ten sposób zakatrupili?

Mettre (renvoyer) qqn en l'air fam. Foutre qqn en l'air pop. – abattre, supprimer • rozwalić, zabić kogoś □ Dans les bois, au-dessus du bled, ça a flingué... on a mis en l'air une dizaine de personnes... des collabos... (A. Boudard, Le Corbillard de Jules; CM) – W lasach nad wioską była strzelanina... rozwalono dwanaście osób... kolaborantów... || S'il ne se réveille plus d'ici deux minutes, on va partir, a-t-elle répondu. Alors je lui ai dit: – S'il se réveille, je le fous en l'air. (M. Duras, Un Barrage contre le Pacifique; G. G.) – Jak nie obudzi się za dwie minuty, to pójdziemy – odpowiedziała. Wtedy ja jej rzekłem: Jak się obudzi, to go kropnę...

Ne pas manquer d'air fam. – ne pas manquer de toupet, avoir un aplomb extraordinaire • być bezzczelnym □ Edith ne s'est pas dégonflée. Elle s'est jetée dans ses bras en lui murmurant: – T'es mon frère! – Tu manques pas d'air! qu'il a répondu. (S. Bertaud, Piaf; FNC) – Edith nie spuściła z tonu. Rzuciła się w jego ramiona. – Jesteś moim bratem! – Co za bezzczelność! – odparł.

SYN. Ne pas manquer de souffle; Avoir du culot

Parler en l'air – de façon peu fondée, à la légère • mówić na wiatr □ Les gens sérieux ne parlent

jamais en l'air. – Poważni ludzie nie mówią nigdy na wiatr.

Cf. En l'air

Pomper l'air à qqn fam. – importuner qqn, excéder qqn, se rendre insupportable à qqn; emmerder qqn • zanudzać (zameczać) kogoś □ Cesse de raconter des salades sur ta frangine; tu nous pompes l'air avec toutes ces histoires. (G. G.) – Przestań opowiadać głupstwa o twojej siostrze. Zanudzasz nas tymi wszystkimi historyjkami. || Detranq souffla la fumée de sa cigarette et laissa tomber mi-figue mi-raisin: – Tu nous pompes l'air avec tes doléances. (G. Cambri, Échec...) – Detranq wypuścił dym z papierosa i rzucił od niechcenia: Zanudzasz nas swoimi narzekaniami. || Faut pas être contre le progrès. Tiens, on râle contre la télé, mais c'est bien commode. Moi, quand j'ai pas envie de parler à ma bonne femme, ou quand j'ai des parents qui viennent me pomper de l'air à la maison, je branche le truc et je suis peinard. (R. Fallet, Paris...) – Nie trzeba być przeciwko postępowi. Patrz, nadajemy na telewizję, a jest to bardzo wygodna rzecz. Jak nie mam ochoty gadać ze swoją połowicą, albo kiedy jacyś krewni przychodzą mnie zanudzać, włączam pudło i mam spokój. || – Tu aurais dû le cacher. [...] – Justement je l'ai caché. – Et si quelqu'un le trouve? chuchota Wheeler, brusquement effrayé. – Personne ne l'a encore trouvé. – Peut-être que quelqu'un risque de le découvrir alors que nous sommes en train de discuter! – Ernie, pour l'amour de Dieu... tu me pompes l'air! Ça fait des années qu'il est là ce fric! (G. Lafontaine, Le Pétard...) – Powinnieś być je [pieniądze] schować. [...] Właśnie je schowałem. – A jeżeli ktoś je znajdzie? – szepnął Wheeler nagle przerażony. – Nikt ich jeszcze nie znalazł. – A może ktoś właśnie je znajduje, kiedy my tu rozmawiamy! – Ernie, na Boga... zanudzasz mnie! Przecież od lat te pieniądze tam są!

SYN. Casser les pieds à qqn; Les casser à qqn; Faire suer qqn; Scier le dos à qqn

Prendre l'air – 1. sortir, aller se promener pour se détendre 2. *fam.* vx s'en aller, fuir 3. s'envoler • 1. przejść (przewietrzyć się) 2. oddalić (ulotnić się), smyknać, zwiać 3. odlecieć, wzbić się, wystartować □ 1. [...] il se mit péniblement debout avec l'idée de prendre l'air avant de dîner [...]. (E. Zola, Germinal) – Podniósł się z trudem z myśla, by przejść się przed kolacją [...]. 2. Qu'est-ce que tu as donc remarqué? – On me file. [...] – Tu ne viendras plus? – Je vais prendre l'air pendant deux mois. (H. Duvernois, Faubourg Montmartre.) – Cóż takiego zauważyłeś? – Śledzą mnie [...]. – Nie przyjdiesz już? – Ulotnię się na dwa miesiące. 3. Notre avion prendra l'air à 11 H 30. – Nasz samolot odleci o 11.30.

SYN. 2. Se donner de l'air; En jouer un air

Se donner de l'air v. Se pousser ~ ~

S'envoyer en l'air pop. – 1. faire l'amour, jouir, prendre du plaisir (sexuel) 2. se suicider, s'entretuer 3. se droguer • 1. puszczać się, iść (z kimś)

do łóżka 2. popełnić samobójstwo 3. narkotyzować się □ 1. [...] Liz aurait-elle accepté de coucher avec moi [...] ? Elle ne laissait pas l'impression de s'envoyer en l'air avec le premier venu. (A. Page, *Le Temps...*) – [...] Czy Liz zgodziłaby się spać ze mną [...] ? Nie sprawiała wrażenia takiej, która by się puszczała z pierwszym lepszym. || Elle le trompe, murmura la femme, elle le trompe, je le sais. On me l'a dit. Elle s'envoie en l'air avec n'importe qui, n'importe où, n'importe comment. C'est bien fait pour sa gueule. (Ch. Frank, *La Nuit américaine*) – Zdradza go – szepnęła kobieta. Zdradza go, wiem o tym, ktoś mi powiedział. Puszczą się z byle kim, bądź gdzie, byle jak. Dobrze mu tak. || Je me suis consolé dans les bras de la guerre... une maîtresse terrible qui ne s'envoie en l'air que dans le sang et les ruines. (A. Boudard, *Les Enfants...*) – Pociążyłem się w ramionach wojny... kochanki strasznej, która puszcza się tylko we krwi i wśród ruin. 2. – Dis, tu connais la nouvelle ? Le PDG s'est suicidé. Il s'est envoyé en l'air avec son propre fusil de chasse ! – Sluchaj, znasz wiadomość ? Dyrektor generalny popełnił samobójstwo. Swoją własną strzelbą myśliwską. 3. Charles se drogue depuis des années. Il a pris cette habitude de s'envoyer en l'air pendant son service en Indochine. – Karol narkotyzuje się od lat. Do narkotyków przyzwyczaił się podczas służby wojskowej w Indochinach.

SYN. 1. Prendre son pied

Cf. 2. Se brûler la cervelle

Se pousser (se donner) de l'air *pop.* – s'enfuir, partir • zwiać, bzyknąć, zmiatać □ Jean. – Et maintenant qu'on se pousse de l'air ! Eusèbe. – Oui, monsieur le comte... (E. Labiche, *Les Trente...*) – Jan: A teraz zmiataj ! Euzebiusz: Tak jest, panie hrabio... || – Maintenant, donnons-nous de l'air en vitesse. Ils tassent le cadavre dans un coin et s'élancent au galop, en proie à une espèce de panique [...]. (H. Barbusse, *Le Feu*) – A teraz zwiewajmy szybko. Układają trupa w kącie i puszczają się galopem ścigani panicznym strachem [...].

SYN. Faire de l'air; Prendre l'air; En jouer un air; Jouer la fille de l'air; Mettre les bouts / les adjas; Prendre le large; Les mettre; Prendre ses jambes à son cou; Se faire la malle

Tomber les quatre fers en l'air v. FERS

Vivre de l'air du temps – vivre de rien, subsister avec très peu de choses, vivre sans travailler, sans revenus assurés • żyć samym powietrzem □ Maurice. – Ah ! femme méticuleuse, vous gardez votre tête, quand vous prêtez votre cœur. Blanche. – Maurice, on ne vit pas de l'air du temps. Maurice. – Blanche, les nations l'affirment. (J. Renard, *La Maîtresse*) – Maurycy: O ! Skrupulatna kobieto ! nie tracisz głowy, gdy odajesz serce. Bianka: Maurycy, przecież człowiek z powietrza nie żyje ! Maurycy: Tak Bianco, narody tak twierdzą. || Il faut bien vivre, n'est-ce pas ? Et de quoi vit-on ? je vous le deman-

de. De l'air du temps bien sûr [...] mais plus capitalement de cette substantifique moëlle qu'est le fric. (R. Queneau, *Zazie...*) – Trzeba przecież żyć, prawda ? A z czego człowiek żyje ? pytam się was. Z powietrza oczywiście [...], ale głównie z tego treściwego szpiku, jakim jest forsa. || – [...] Vous allez être absent pendant quinze jours ou trois semaines... Vous ne vous figurez pas que je vais vivre de l'air du temps en vous attendant... (P. Courcel, *Concession...*) – [...] Nie będzie pana przez dwa lub trzy tygodnie... Nie wyobraża sobie pan, że czekając na pana będę żyła z powietrza...

SYN. Vivre d'amour et d'eau fraîche

De l'air! *pop.* – allez-vous en ! va-t'en ! • Zmywaj ! Zmywajcie ! Zwalaj ! Zwalajcie ! Spadaj ! Spadajcie ! Wynoś się ! Wynoście się ! Wynocha ! □ Le prof est arrivé et nous a tous foutus dehors en criant : "Allez ! de l'air !" (G. G.) – Profesor przyszedł i wszystkich nas wywalił, krzycząc : "No ! Spływajcie !"

SYN. Du balai ! Du vent ! À la gare !

Il y a quelque chose dans l'air ou **Quelque chose est dans l'air** – qqch. se prépare (se dit d'idées, d'opinions, de sentiments qui se répandent, de mouvements qui se dessinent) • Jest coś (wisi coś) w powietrzu □ Je viens de visiter le sud du pays. Les populations sont pauvres et mécontentes ; il y a de la révolte dans l'air. (B. L.) – Zwiedziłem południe kraju ; ludność jest biedna i niezadowolona, w powietrzu wisi bunt.

Laisse-moi mon air! *fam.* – va-t'en, dégage ! • Spływaj !

AIR II

Air de famille – ressemblance • podobieństwo rodzinne □ Ils ne se ressemblent point, bien qu'ils soient frères. – Moi, je leur trouve quand même un petit air de famille ! – Wcale nie są do siebie podobni, mimo że są braćmi. – Ja natomiast znajduję u nich drobne podobieństwo rodzinne !

D'un air d'avoir deux airs [loc. adv.] *fam.* – de façon hypocrite, sournoise • obłudnie, skrycie, nieufnie □ Il me relaquait ce frère-là, d'un air d'en avoir deux. Parce qu'ils sont méfiants dans le coin, les pécores. (B. Taslitzky, *Tambour battant* ; G. G.) – Zerknął na mnie ten typek jakoś nieufnie. Bo są bestie w tej dzielnicy bardzo podejrzliwe.

D'un air de ne pas y toucher ou **Sans avoir l'air d'y toucher** [loc. adv.] – d'un air faussement innocent • jak gdyby nigdy nic ; mimochodem ; tak sobie ; z niewinną miną □ Prenant appui sur le dossier du canapé, Tamara examina ses ongles nacrés. – Et cette fille brune dont tu as parlé ? fit-elle d'un air de ne pas y toucher. Qu'en est-il ? (S. Laforest, *À bout...*) – Opierając się o brzeg kanapy Tamara z uwagą przypatrywała się swoim perłowo lśniącym paznokciom. – A ta brunetka, o której mówiłeś – spytała jak gdyby nigdy nic. Co z nią słychać ?

SYN. L'air de rien ; Mi-figue, mi-raisin ; Comme si de rien n'était

L'air de rien [loc. adv.] – discrètement • dyskretnie, jak gdyby nigdy nic □ Quant au policier, en faction au pied du réverbère, il surveille l'air de rien [...] prêt à intervenir d'un coup de sifflet en cas de trouble de l'ordre. (Figaroscope, 22–28.9.93) – Co do policjanta stojącego pod latarnią, to pilnuje on dyskretnie [...] gotów do interwencji przy pomocy gwizdka w przypadku zaburzenia porządku.

SYN. Comme si de rien n'était; D'un air de ne pas y toucher; Mi-figue, mi-raisin

Sans avoir l'air d'y toucher v. D'un air de ne pas y toucher

Sur l'air des lampions [loc. adv.] – avec des cris, des appels rythmés, répétés plusieurs fois de suite • głośno i rytmicznie skandując hasło (hasła) (podczas manifestacji, pochodów, uroczystości itp.)

Avoir l'air [de + inf. / n.] – paraître • wyglądać, być podobnym, zdawać się □ D'où venez-vous? – Vous ne comprendriez pas. – Essayez toujours. – Je suis plus intelligent que j'en ai l'air. Agathe sourit. (T. Hauser, Agathe...) – Skąd pan wraca? – Nie zrozumiałaby pani. – Proszę jednak spróbować. – Jestem inteligentniejszy niż na to wyglądam. Agata uśmiechnęła się. || Elle parle peu. Elle a constamment l'air de s'ennuyer. (J. Kanapa, Question personnelle) – Mało mówi. Wygląda stale jakby się nudziła. || Il avait l'air d'hésiter encore [...] avant de prendre un parti. (R. Martin du Gard, Jean Barois) – Zdawał się jeszcze wahać [...] przed powzięciem decyzji. || Il avait l'air d'un fruit séché sur la branche. (R. Jouglot, Les Paysans) – Podobny był do uschniętego na gałęzi owocu. || Dans certains moments vous avez l'air d'un chat qui va sauter sur les gens. (M. Prévost, Le Moulin...) – W pewnych momentach wygląda pan jak kot, który chce skoczyć na ludzi. || Robert. – [...] Nous ne pouvons cependant pas rentrer à Paris au mois d'août... De quoi aurions-nous l'air...? (S. Guitry, Une Étoile...) – Robert: [...] Nie możemy przecież wrócić do Paryża w sierpniu... jak byśmy wyglądali...?

Avoir l'air (tout) chose – être dans un état désagréable, indéfinissable, ressentir un vague malaise, physique ou moral • mieć dziwną (niewyraźną) minę; być zmieszanym (speszonym) □ Je remarquais ces temps derniers, qu'ils avaient l'air chose. Parbleu, c'était ça. (J. Renard, Coquecigrues) – Zauważyłem ostatnio, że mają jakąś dziwną minę. Do diaska, to było to! || Qu'est-ce que vous avez...? vous avez l'air tout chose...! Chagny répondit [...] – Je n'ai rien... rien du tout...! (Gyp, Le Baron...) – Co panu jest...? Jest pan jakiś dziwny! – Nic mi nie jest – odparł Chagny – zupełnie nic...! || Martine. – Qu'est-ce que vous avez...? Vous avez l'air tout chose... comme un gosse pris en faute. Denis. – Mais non. J'étais plongé dans des réflexions... (H. Duvernois et R. Dieudonné, La Guitare...) – Martine: Co ci? Masz taką dziwną minę, jak

dzieciak przyłapany na gorącym uczynku. Denis: Ależ nie. Byłem pogrążony w myślach...

SYN. Être (se sentir) tout chose

Avoir l'air de ne pas y toucher *fam.* – cacher son jeu, agir sournoisement • udawać, że się nic nie wie, robić coś jak gdyby nigdy nic, mimochodem, z niewinną miną □ Eh bien, non! Je ne vais pas vous mâcher le travail, messieurs! [...] De toute façon, je ne vous aurais pas appris grand-chose [...]! Je ne sais rien! [...] Et je suis bien sûr que vous en savez déjà plus que moi avec vos airs de ne pas y toucher! (Ch. Mantey, Six Personnages...) – A więc nie! Nie będę za was robił roboty, panowie! [...] W każdym razie niewiele bym wam powiedział [...]! Ja nic nie wiem. I jestem pewien, że wiecie więcej ode mnie z waszymi niewinnymi minami.

Avoir l'air de porter le diable en terre – avoir l'air triste, désolé, malheureux • wyglądać jak siedem nieszczęść (jak półtora nieszczęścia) □ Il avait l'air de porter le diable en terre, et je me demandais ce qu'il avait. Il m'annonça qu'il venait d'être remercié de ses services. (B. L.) – Wyglądał jak siedem nieszczęść i zastanawiałem się, co mu jest. Oświadczył mi, że właśnie podziękowano mu i zwolniono z pracy.

Cf. À porter le diable en terre

Avoir l'air de revenir de Pontoise v. PONTOTISE

Avoir un air de déterré v. Avoir une MINE de déterré

Crier (réclamer) sur l'air des lampions – scanner une formule, un slogan sur quelques syllabes rythmées, émises sur la même note pour revendiquer ses droits • głośno skandować, głośno domagać się czegoś skandując jakieś hasło; głośno protestować

Donner l'air – donner l'apparence, l'aspect; [s'emploie aux différents temps, de préférence à la 3. p. sing. ou plur.] • nadawać wygląd; **qqch. donne l'air à qqch. / qqn** – coś nadaje czemuś / komuś wygląd □ Le Loiret est une terre calme. Les grands champs de la Beauce voisine lui ont donné cet air civilisé et de bon ton qui inspira tant d'hommes politiques, ces hauts dignitaires qui régissent, en coulisses, les affaires de l'État. (La Beauté, Art et Science, n°3, 88) – Loiret jest ziemią spokojną. Wielkie pola sąsiedniej Beauce nadały jej ten wygląd cywilizowany i w dobru tonie, który był natchnieniem dla tylu polityków kierujących za kulisami sprawami państwa.

En avoir l'air et la chanson – en avoir l'apparence; être bien tel qu'on le paraît • być takim, na jakiego się wygląda; być takim w rzeczywistości / naprawdę □ – Elle a l'air bien simplette. – Oui, elle en a l'air et la chanson. (G. Sand, La Petite...) – Bardzo naiwnie wygląda. – Tak, tak wygląda i taka też jest naprawdę.

Prendre des airs v. Se donner des airs

Prendre un air – prendre l'aspect, l'allure • przybierać minę, wygląd □ La plupart des diplomates de carrière quand ils s'adressent à un agent

de renseignement, prennent cet air indulgent d'adulte confronté à un adolescent attardé. (A. Saint-Moore, Face d'Ange et les petits Français) – Większość zawodowych dyplomatów – w momencie gdy zwracają się do agenta wywiadu – przybierają pobłażliwą minę dorosłego, znajdującego się wobec zapóźnionego w rozwoju młodzieńca.

Se donner (prendre) des airs (des grands airs)

– faire l'important • robić się ważnym, zadzierać nosa, udawać wielkiego pana, puszyć się □ Je déteste les gens qui se donnent des grands airs. – Nie cierpię ludzi, którzy udają wielkich panów. || Je ne voudrais pas me donner des airs, mais cette femme-là, elle m'a aimé [...] Et j'en suis sûr elle m'aime encore. (M. Aymé, Le Vin...) – Nie chciałbym się chwalić, ale ta kobieta kochała mnie [...]. I jestem pewien, że kocha mnie jeszcze. || Depuis qu'il travaille au ministère, il prend des airs. – Odkąd pracuje w ministerstwie, udaje wielkiego pana. || Ce n'est pas en prenant des grands airs qu'on a grand air. – Nie wtedy jest się panem, gdy się udaje wielkiego pana. || En tout cas, t'as beau prendre des grands airs, Antoine, tu m'intimides pas! Et c'est pas parce que tu me regardes de haut que tu raisones juste! (Ch. Exbrayat, Les Douceurs...) – W każdym razie, Antoni, chociaż udajesz wielkiego pana, nie zastraszysz mnie. I twoje rozumowanie nie jest słuszne dlatego, że spoglądasz na mnie z góry! || La personne dont vous parlez n'est point une grande dame, c'est une ancienne modiste qui se donne des airs. (P.) – Osoba, o której pan mówi, nie jest wcale jakąś wielką damą, to była modystka, która udaje wielką damę.

SYN. Prendre des allures

Ça m'en a l'air – cela me semble vrai • Na to mi wygląda □ – Tu vas comment ce matin? – J'ai de la fièvre, tous les muscles me font mal, je ressens une grande fatigue... Probablement c'est une vilaine grippe. – Ça m'en a l'air. – Jak się masz dziś rano? – Mam gorączkę, bolą mnie wszystkie mięśnie, odczuwam wielkie zmęczenie. Prawdopodobnie jakaś wstrętna grypa. – Na to mi wygląda.

Cf. J'enai comme une impression

L'air ne fait pas la chanson – les apparences peuvent tromper • Pozory mogą mylić; Wygląd o niczym nie świadczy

AIR III

En jouer un air arg. vx – se sauver, s'enfuir, s'évader • dać dyla (nogę), uciekać, zwiewać □ Pas de preuves, alors vingt ans... Mais malin avec l'idée fixe, tu as joué de l'air, et te voilà. (J.-L. Merlet, Roman d'un forçat; CM) – Brak dowodów [zbrodni] a więc dwadzieścia lat [paki]. Ale będąc sprytnym i myśląc tylko o tym dałeś dyla i jesteś. || On a besoin de savoir qu'une chose, c'est que les Boches sont chez nous enracinés, [...] et qu'il faut qu'ils les mettent un jour ou l'autre – le plus tôt possible, dit le capot

ral Bertrand. – Oui, oui, faut qu'ils en jouent un air... (H. Barbusse, Le Feu) – Musimy zdać sobie sprawę z jednej rzeczy, a mianowicie, że Szwabowie mocno się u nas zakorzeniły [...] i że muszą zwać wcześniej czy później – powiedział kapral Bertrand. – Tak, tak, muszą dać nogę.

SYN. Se donner de l'air; Prendre l'air; Faire de l'air; Se tirer des flûtes; Prendre le large; Jouer la fille de l'air; Mettre les bouts; Les mettre; Se faire la malle

AISE / AISES (n.)

À l'aise (à mon (ton, son, etc.) aise) [loc. adv.] – sans être gêné, avec liberté • swobodnie, bez skrupowania; COLL. Être, mettre, se mettre, se sentir □ Elle ne se sentait pas à l'aise dans cette foule. – Nie czuła się dobrze w tym tłumie. || Quand Grandet eut tiré la porte, Eugénie et sa mère respirèrent à leur aise. (H. Balzac, Eugénie Grandet) – Gdy Grandet zamknął drzwi, Eugénia i jej matka odetchnęły swobodnie.

En parler à son aise v. Vous en parlez à votre aise

En prendre à son aise (avec qqch.) – agir à sa guise, avec désinvolture, faire ce qui nous plaît sans se soucier de ce que pensent ou disent les autres • za dużo sobie pozwalać, robić to, co się komu podoba; nie kępować się, być beztroskim □ [...] Une fois dans la cave, ficelez-moi ces individus qui en prennent un peu trop à leur aise! (G. Bayard, Michel...) – [...] Gdy będziecie już w piwnicy, skrupujcie mi tych jegomości, którzy sobie coś za dużo pozwalają. || Ça fait une bonne heure que nous les attendons. Ils en prennent à leur aise, vous ne trouvez pas? – Czekamy na nich dobrą godzinę. Nie uważa pan, że się nie przejmują? || Il y a un règlement qui défend de fumer dans les salles de cours, mais les étudiants en prennent à leur aise avec les règlements. (B. L.) – Jest przepis, który zabrania palić w salach wykładowych, ale studenci robią z przepisami, co im się podoba.

Être (se sentir) à l'aise (à son aise) – 1. être bien, content, détendu; être confortablement installé 2. vx être dans l'aisance, être financièrement indépendant • 1. czuć się swobodnie, dobrze 2. być zamożnym, dobrze usytuowanym □ 1. Suivez-moi dans la bibliothèque. Nous y serons plus à l'aise pour parler. (H. Troyat, Les Compagnons...) – Proszę iść ze mną do biblioteki. Będziemy tam mogli swobodniej porozmawiać. || Arsène portait un uniforme gris très élégant, mais qu'il avait déboutonné pour être à l'aise [...]. (G. Simenon, La Vieille dame...) – Arsène nosił szary, bardzo elegancki mundur, który rozpiął, żeby czuć się swobodnie. || Il est à l'église avec grand-père. Il s'ennuie. Il n'est pas très à son aise. (R. Rolland, Jean-Christophe) – Jest w kościele z dziadkiem. Nudzi się. Nie czuje się bardzo dobrze. || Les meubles et tous les objets étaient trapus et lourds. [...] Je n'étais pas très à mon aise. Il me semblait que les meubles me regardaient. Ils ressemblaient à ces

gros chats qui font semblant de dormir [...]. (B. Clavel, *Le Tonnerre*...) – Meble i wszystkie przedmioty były przysadziste i ciężkie. [...] Nie czułam się dobrze. Wydawało mi się, że meble patrzą na mnie. Podobne były do dużych kotów, udających, że śpią [...]. || La petite faisait des efforts pour venir ici [...]. Je savais bien qu'elle ne se sentait pas à l'aise en ma présence [...]. (D. Daeninckx, *Meurtre*...) – Małą wiele kosztowało, żeby tu przyjechać [...]. Wiedziałem dobrze, że w mojej obecności nie czuje się swobodnie. 2. Knock. – La population est pauvre? Madame Parpalaid. – Très à l'aise, au contraire et même riche. (J. Romain, *Knock*) – Knock: Czy ludność jest bardzo biedna? Pani Parpalaid: Wprost przeciwnie, zamożna, a nawet bogata. || Monsieur Grandet [...] était en 1789 un maître tonnelier fort à son aise [...]. (H. Balzac, *Eugénie Grandet*) – W 1789 pan Grandet [...] był mistrzem bednarskim, któremu się bardzo dobrze powodziło [...].

Être (se sentir) mal à l'aise (mal à son aise) – se sentir gêné, embarrassé, mal • czuć się nieswojo (złe) □ [...] Il était mal à l'aise; cette nouvelle de Minna qu'il ne connaissait pas l'étonnait et l'inquiétait. (R. Rolland, *Jean-Christophe*) – [...] Czuł się nieswojo; ta wiadomość od Minny, której nie znał, dziwiła go i niepokoiła. || Antoine était fort mal à l'aise et bien incapable de parler. (R. Martin du Gard, *Les Thibault*) – [...] Antoni czuł się nieswojo; nie był w stanie mówić. || [...] Triel [...] se mit à regarder avec attention ses bottes. Il se sentait mal à l'aise, inquiet. (Gyp, *Sœurrette*) – [...] Triel [...] zaczął przypatrywać się uważnie swoim butom. Czuł się nieswojo, był niespokojny. || Fromont se sentit très mal à son aise [...]. (P. Tillard, *Les Roses*...) – Fromont poczuł się bardzo źle [...].

Mettre qqn à l'aise (à son aise) – 1. lui donner toute facilité de s'exprimer, d'agir, lui épargner toute gêne, toute timidité 2. vx mettre dans l'aisance, rendre riche • 1. wprowadzić kogoś w swobodny (dobry) nastrój; ośmielić kogoś 2. doprowadzić do dobrobytu, wzbogacić □ 1. Sa cordialité souriante nous mit à l'aise dès l'abord. (M. Thorez, *Fils*...) – Jego pełna pogody serdeczność ośmieliła nas od razu. 2. Son père était un homme du peuple, un ouvrier qu'un petit commerce et beaucoup d'habileté avaient mis fort à l'aise. (G. Sand, *Le Meunier*...) – Ojciec jego, robotnik pochodzący z ludu, bardzo się wzbogacił na drobnym handlu i dzięki własnemu sprytowi.

Mettre qqn mal à l'aise – le rendre gêné, embarrassé, provoquer sa gêne • krępować kogoś, wywołać skrepowanie, zle samopoczucie, zakłopotanie □ Henriette. – [...] Sa présence ici m'embarrasse, me met mal à l'aise vis-à-vis de mes invités [...]. (E. Augier, *Les Lionnes*...) – Henryczka: [...] Jej obecność tutaj przeszkadza mi i krępuje wobec moich gości [...]. || Je me levai et commençai à arpenter la pièce. [...] cet homme me mettait mal à l'aise et maintenant j'embrouillais tout. (P. Andreota, *Zigzags*) –

Wstałem i zacząłem chodzić po pokoju. [...] ten człowiek wywoływał u mnie skrepowanie i teraz zacząłem wszystko płać. || – Est-ce qu'il leur arrivait de sortir ensemble? – Pas que je sache. – Vous en êtes sûr? [...] Les questions commencent à mettre Rubes mal à l'aise. (T. Hauser, *Agathe*...) – Czy zdarzało się im wychodzić razem? – O ile wiem to nie. – Jest pan tego pewien? [...] Pytania zaczęły wywoływać u Rubesa zakłopotanie. || Le Corse avait l'habitude de commander, de dominer. Le regard aigu, la logique corrosive du Gitan le mettait mal à l'aise. (P. Nemours, *Rengainez*...) – Korsykanin zwykł był rozkazywać, dominować. Ostry wzrok i cięta logika Cygana wprawiały go w zakłopotanie.

Prendre ses aises – ne pas se gêner, s'installer confortablement • wygodnie się urządzić, rozgościć się, poczuć się swobodnie □ La villa étant très grande et complètement inhabitée nous avons pu prendre nos aises librement. – Ponieważ willa była bardzo duża i zupełnie niezamieszkała, mogliśmy się w niej spokojnie rozgościć. || – J'aimerais, en effet, a dit Papa, lire tranquillement mon journal, mais il semble que ce soit une chose impossible dans cette maison! – Oh, bien sûr, Monsieur aime prendre ses aises! Les pantoufles, le journal, et à moi toutes les sales besognes! a crié Maman. (Sempé / Goscinny, *Les Récres*...) – Chciałbym naprawdę – rzekł Papa – móc przeczytać spokojnie gazetę, ale zdaje się, że to w tym domu jest niemożliwe. – O! Oczywiście, Pan lubi sobie spokojnie wypoczywać! Pantofle, gazeta, a dla mnie wszystkie brudne roboty! – zawołała Mama.

Se mettre à l'aise (à son aise) – se sentir libre, détendu, bien • rozgościć się, poczuć się swobodnie □ Il nous a dit tout de suite de nous mettre à l'aise et qu'il y avait une friture de poisson [...]. (A. Camus, *L'Étranger*) – Powiedział nam natychmiast, żebyśmy się rozgościli i że jest smażona ryba. || Mettez-vous à votre aise... Pensez que j'ai connu votre père alors qu'il avait votre âge. (G. Simenon, *Le Voyageur*...) – Proszę się rozgościć... Niech pan pomyśli, że znałem pańskiego ojca, gdy był w pana wieku. || J'ai des ennuis avec les autorités. Je suis... – Bon, bon, bon! coupa James d'un ton sans réplique. Mets-toi à l'aise pour commencer. Nous parlerons de ça tranquillement, un verre à la main. (J. Murray, *Stratégies*...) – [...] Mam kłopoty z władzami. Jestem... – Dobrze, dobrze! – uciął James tonem nie znoszącym sprzeciwu. Odpręż się na początek. Porozmawiamy o tym spokojnie ze szklaneczką w ręce.

Se sentir à son aise v. Être ~ ~

Se sentir mal à l'aise (à son aise) v. Être mal à l'aise

À l'aise, Blaise! fam. – pour souligner la satisfaction, la facilité, la tranquillité • Jasne! Oczywiście! Tak jest! Jeszcze jak! □ Tu as vraiment écoulé toute la marchandise sans accroc? Ouais, à l'aise Blaise! – Naprawdę upłynniłeś cały towar bez problemu? – Oczywiście! || – Tu vois,

pour gagner de l'argent dans ce bas-monde, il suffit d'en avoir. A l'aise Blaise. Tu l'investis et c'est le Jackpot. Mais moi, je n'en ai pas... – Wiesz, żeby zdobywać pieniądze na tym łąz padole, wystarczy je mieć. Jasne. Inwestujesz i masz jak bankomat. Ale ja nie mam pieniędzy... Cf. Cool, Raoul!

À votre aise! – comme vous voudrez (souvent avec une valeur d'avertissement); faites ce que vous voulez, mais vous en subirez les conséquences • Jak panu wygodniej! Niech się pan nie krępuje! Jak pan woli (chce)! Bardzo proszę! □ M. Lepic. – [...] Vous ne fumez pas? Paul. – Si, si, mais plus tard, ça me gênerait en ce moment... [...] M. Lepic. – A votre aise! (J. Renard, La Bigote...) – Pan Lepic: [...] Pan nie pali? Paweł: Tak, tak, zapalę sobie później, to by mi teraz przeszkadzało... [...] – Pan Lepic: Jak panu wygodniej! || Lucienne avait rougi. [...] – Je ne vous dirai plus rien. – A votre aise. Nous vous interrogerons à la brigade, en présence de vos parents. (D. Arly, La Menteuse) – Luscia zaczęła się. [...] – Już nic więcej panu nie powiem. – Jak panu woli. Przestuchamy panią na posterunku w obecności pani rodziców.

Vous en parlez à votre aise! – formule qu'on emploie pour reprocher à qqn de ne pas connaître les difficultés, les ennuis des autres, et de raisonner comme si ces ennuis n'existaient pas • Łatwo panu mówić! □ – Vous passerez haut la main. – Vous en parlez à votre aise, vous oubliez que j'ai aussi des ennemis. (T.) – Przejdzie pan z łatwością [w wyborach]. – Łatwo panu mówić! zapomina pan, że mam także wrogów.

AISE (adj.)

Être bien aise (de, que...) vx – être très heureux • być zadowolonym; **Je suis bien aise** – Jestem bardzo rad □ Ils étaient bien aises de se venger de son intransigence et de la façon dont il les tenait à l'écart [...]. (R. Rolland, Les Amies; Rck.) – Byli radzi, że mogą się zemścić za jego nieprzejednany do nich stosunek i za sposób trzymania ich z daleka.

AÎTRES

Connaître les aîtres (êtres) de la maison litt. (aitres du latin *atrium*) – bien connaître les lieux • znać wszystkie kąty (zakamarki) (mieszkania, domu, itp.) □ Il avait guetté en vain [...]. Il connaissait mal les aîtres de la maison, le personnel empruntait une petite porte débouchant sur le faubourg Montmartre. (P. Daix, Les Embarras...) – Na próżno na nią czekał [...]. Nie znał dobrze wszystkich zakamarków domu; personel wchodził małymi drzwiami prowadzącymi na przedmieście Montmartre'u. || – Je n'arriverai pas avant deux heures de la nuit. Je ne veux pas que vous vous leviez. Laissez la clé sous le paillason: je connais les aîtres de la maison. (B. L.) – Nie przyjdę wcześniej jak o drugiej w nocy. Nie chcę, żeby pan wstawał. Proszę zostawić klucz pod wycieraczką; znam dobrze mieszkanie.

ALARME

Sonner l'alarme – annoncer un danger, lancer des avertissements • bić na alarm □ Les Indiens sont menacés directement [...] ils sont spoliés, réduits au servage, voire assassinés parce qu'encombrants. Et c'est là que nous devons sonner l'alarme [...]. (Peuples du Monde, n° 223; 5.1989) – Indianie są bezpośrednio zagrożeni [...] są łupieni, skazywani na poddaństwo, a nawet mordowani, bo zawadzają. I tu właśnie musimy bić na alarm [...].
SYN. Tirer la sonnette d'alarme

ALFA

N'avoir plus d'alfa sur les hauts plateaux pop. vx – être chauve • mieć łysą czaszkę, być łysym jak kolano
SYN. Chauve comme un genou
Cf. Aérodrome à mouches

ALGÈBRE

C'est de l'algèbre (pour qqn) – c'est incompréhensible • to jest chińszczyzna (dla kogoś) □ Je me considère comme un homme cultivé, mais je vous avoue que le structuralisme, le marxisme, le freudisme, tout cela c'est de l'algèbre pour moi. (B. L.) – Uważam się za człowieka wykształconego, ale przyznam się panu, że strukturalizm, marksizm, freudyzm, wszystko to jest dla mnie chińszczyzną.
SYN. C'est de l'hébreu / du chinois / du grec

ALIGNER

Les aligner pop. – payer, casquer • wyłożyć (wydać) forszę; wykosztować się □ Pour acheter les trucs aussi chers, il s'agit de les aligner. (G. G.) – Żeby kupić takie drogie rzeczy, trzeba się porządnie wykosztować.
SYN. Les allonger

ALLER / VA

À la va comme je te pousse [loc. adv.] fam. – n'importe comment, sans soin, en parlant de la marche d'une entreprise (l'expression ne s'applique guère à l'état de santé d'une personne) • byle jak; ledwo ledwo, na niby □ – Et je ne veux pas de désordre. Ici c'est l'armée. On ne fait pas les choses à la va comme je te pousse! – I nie chcę bałaganu. Tu jest wojsko. Nie robi się rzeczy byle jak! || [...] Les rapports continuaient, de bric et de broc, va comme je te pousse, sans que l'un ni l'autre y eût beaucoup de plaisir [...]. (E. Zola, L'Assommoir) – Ich stosunki, choć nieregularne, trwały nadal kulawo siłą inercji, ale ani jedno, ani drugie nie znajdowało w tym wiele przyjemności [...].
SYN. À la diable

À tout va [loc. adv.] fam. – sans retenue, sans limite • na całego □ [...] Les tankers passent par là-bas au diable mais juste devant nous. Des centaines par jour, toutes les citernes de l'Aramco, de Shell [...]; toute la future essence qui

permettra aux rombières d'Europe et d'Amérique de polluer à tout va les campagnes et les villes. (A. Saint-Moore, *Face d'Ange*...) – [...] Tankowce przejeżdżają tamtędy, gdzie diabeł mówi dobranoc, ale tuż koło nas. Setkami dziennie, wszystkie cysterny Aramco i Shella [...]; cała przyszła benzyna, która pozwoli panom z Europy i Ameryki zanieczyszczać na całego wsie i miasta.

Aller + part. prés. ou gérondif – exprime la progression constante et progressive d'une action: aller montant, aller croissant • stopniowo się podnosić, stopniowo wzrastać itp., stale (stopniowo + forma os. czas.) □ Dès lors, l'importance de ce quotidien devait aller croissant. (Le Monde, 19.9.63) – Od tego czasu znaczenie tego dziennika miało stale wzrastać. || La route allait toujours en montant et ma motocyclette ralentissait de plus en plus. – Droga stale się wznosiła, a mój motor zwalniał coraz bardziej.

Aller bien (mal) – se sentir bien (mal), se porter bien (mal); marcher bien (mal) (en parlant des affaires, etc.) • czuć się dobrze (źle), być zdrowym (chorzym), powodzić się dobrze (źle) □ Mes parents vont bien, dit Roberte, mais depuis ce matin, ils sont dans une grande inquiétude [...]. (M. Aymé, *Le Bœuf*...) – Rodzice czują się dobrze – rzekła Roberte – ale od dziś rana żyją w wielkim niepokoju [...]. || Vous allez bien... Juliette? [...] – Je vais très bien, et vous-même? (E. Triolet, *Les Amants*...) – Dobrze ci się powodzi... Julka? [...] Bardzo dobrze, a panu? || Mes affaires vont de plus en plus mal. – Moje interesy idą coraz gorzej.

Aller chercher qqn / qqch. – aller dans un lieu où se trouve cette personne ou cette chose pour la ramener ou la rapporter • iść po kogoś / coś □ Vers dix heures nous sommes allés les chercher à la gare. – Około dziesiątej poszliśmy po nich na dworzec. || Télégraphiez-moi à *La Grande Ourse* votre heure d'arrivée, j'irai vous chercher. N'oubliez pas: Fred Hamilton. (R. Beauchamp, *Des Nuits*...) – Niech mi pani przetelegrafuje godzinę przyjazdu do *Grande Ourse*, przyjadę po panią. Proszę nie zapomnieć: Fred Hamilton. || On s'est assis. La femme est allée chercher du lait et l'a servi dans des tasses devant nous. (P. Vaillant-Couturier, *Nous ferons*...) – Usiedliśmy. Kobieta poszła po mleko i postawiła je w filiżankach przed nami. || [...] Nanon alla chercher une bouteille de cassis dans la chambre de Monsieur Grandet [...]. (H. Balzac, *Eugénie Grandet*) – [...] Nanon poszła do pokoju pana Grandet po butelkę wina z czarnych porzeczek [...].

SYN. Aller prendre qqn / qqch.

Aller chercher dans... v. CHERCHER: Ça va chercher dans...

Aller de mal en pis – se détériorer, se gâter (en parlant de la santé, des affaires ou d'une autre situation) • czuć się coraz gorzej; przedstawiać się coraz gorzej, psuć się, upadać □ Il n'en a pas pour longtemps; il va de mal en pis. – On długo

nie pociągnie; czuje się coraz gorzej. || Chacun avait bien besoin de réconfort et d'encouragement, car les choses [...] allaient de mal en pis, le monde entier vivait dans l'attente de la guerre [...]. (S. Téry, *L'Histoire*...) – Każdy bardzo potrzebował pociechy i pokrzepienia, ponieważ sprawy [...] przedstawiały się coraz gorzej, cały świat żył w oczekiwaniu wojny [...]. || En 1930, le petit commerce commençait à aller de mal en pis. La période de prospérité d'après la guerre était bien finie. (R. Vailland, *Un Jeune Homme Seul*) – W 1930 roku drobny handel zaczął upadać. Okres powojennego dobrobytu skończył się.

Aller de pair v. PAIR

Aller de soi – être tout à fait évident • być oczywistym (s'emploie le plus souvent à la 3. dans la formule: **Ça va de soi** – To się samo przez się rozumie) □ Juliette. – [...] Ne laissez rien soupçonner de ce que je vais te dire à ton mari ni à Gaston. Catherine. – Cela va de soi... [...]. (T. Bernard, *Jules*...) – Julcia: [...] Ale nie zdradz się z tego, co ci powiem ani przed mężem, ani przed Gastonem. Katarzyna: To się samo przez się rozumie... [...]. || Il n'osa pas dire qu'il rentrerait déjeuner à la maison, mais la chose allait de soi et, à midi il trouva son couvert mis. (M. Aymé, *Le Bœuf*...) – Nie odważył się powiedzieć, że wróci do domu na obiad, ale to się samo przez się rozumiało i w południe zastał swoje nakrycie przygotowane. || – Là, où nous allons, dit-il d'une voix égale, il y a tout ce que vous pourrez désirer. – Et où allons nous? – A Neuilly, dit-il comme si ça allait de soi. (A. D. G., *Je suis un roman noir*) – Tam, gdzie jedziemy – rzekł równym głosem – jest wszystko, czego możesz zapragnąć. – A gdzie jedziemy? – Do Neuilly – rzekł, jak gdyby było to rzeczą oczywistą.

Aller de travers v. TRAVERS

Aller et venir – s'affairer • krzątać się, kręcić się, chodzić tu i tam □ On entendait Mme Ringuet aller et venir dans la cuisine. (G. Simenon, *Le Voyageur*...) – Słychać było, jak pani Ringuet krząta się po kuchni. || Les ouvriers qui vont et viennent ont la figure garnie d'un masque de treillis métallique. (G. de Maupassant, *Au Soleil*) – Robotnicy, którzy krzątają się, mają twarze zasłonięte maską z drucianej siatki.

Aller fort – les affaires vont énergiquement de l'avant • iść do przodu, dobrze się układać □ – Je suis content. Depuis le début de l'année ça va fort. J'ai battu à deux reprises mon record personnel. – Jestem zadowolony. Od początku roku sprawy idą ładnie do przodu. Dwukrotnie pobili swój własny rekord.

Aller loin fig. [s. qqn] – être promis à la réussite, au succès • zająć daleko, zrobić karierę □ Le petit est doué. Il ira loin, vous verrez! – Mały jest zdolny. Zajdzie daleko, zobaczycie!

Aller loin fig. [s. qqch.] – être de grande conséquence, avoir une grande portée • zająć daleko, mieć poważne konsekwencje □ Oh là là! mais cette infraction c'est grave, ça peut aller loin, ma petite dame! – Ojej! Ale to wykroczenie

to poważna sprawa, to może mieć, paniusiu, poważne konsekwencje.

Aller mal v. Aller bien

Aller prendre qqn / qqch. – aller dans un lieu où se trouve cette personne ou cette chose pour la ramener ou la rapporter • pójść, pojechać po kogoś / coś □ – Voulez-vous que j'aille vous prendre à votre hôtel? (G. Simenon, *Liberty Bar*) – Czy chce pan, żebym przyjechał po pana do hotelu? || – Et Georges, où est-il? – Il est allé prendre nos billets à la gare; il reviendra d'un moment à l'autre. – A gdzie Jerzy? – Poszedł na dworzec po nasze bilety; wróci lada chwila. || Faute de pouvoir trouver l'adresse de M. Steimer [...] l'autorisation de visite avait été adressée à l'ambassade où M. Steimer devait aller la prendre. (R. Fallet, *Exportation...*) – Wobec niemożności znalezienia adresu pana Steimera [...] pozwolenie na wizytę zostało skierowane do ambasady, gdzie pan Steimer miał je odebrać.

SYN. – Aller chercher qqn / qqch.; Aller trouver qqn

Aller se coucher v. Va te coucher

Aller se faire (faire) – partir, s'en aller, disparaître • wynosić się, spływać, spadać; formule lapidaire pour se débarrasser de la présence de qqn: **Va te faire faire!** – Spływaj! Spadaj! □ – Toi, tu ferais mieux d'aller te faire faire. On n'a pas besoin de morveux dans mon bar. – A ty lepiej byś zrobił, gdybyś się wyniósł. Nie potrzeba w moim barze takich smarkaczy! || Alors, je lui dis. – Toi le rouquin, va te faire! On t'a rien demandé. – A więc powiadam do niego: – Te, rudzielec, spływaj! Nikt ci się o nic nie pytał.

SYN. Débarrasser le plancher; Vider les lieux; Aller se faire voir ailleurs; Aller se faire voir; Aller se promener / se coucher; Ficher / foutre le camp; Tirer ses guêtres; Se faire la malle

Aller se faire voir – s'en aller au diable, disparaître • iść do czorta (licha); dać się wypchać □ – Mais qu'est-ce qu'on fout ici, Ern? Pourquoi ne pas prendre l'argent et leur dire d'aller se faire voir? Qu'est-ce qui nous arrive? (G. Lafontaine, *Le Pétard...*) – Ale co my tu jeszcze robimy, Ern? Dlaczego nie wziąć forsy i powiedzieć im, żeby się dali wypchać? Co się z nami dzieje? || Finalement, après un troisième ou un quatrième interrogatoire, il leur avait dit d'aller se faire voir. Ils lui avaient fichu la paix. (M. Behm, *Mortelle...*) – W końcu po trzecim lub czwartym przesłuchaniu powiedział im, żeby się dali wypchać. Zostawili go w spokoju.

SYN. Aller se faire promener / se faire faire / se coucher / se faire voir ailleurs; Débarrasser le plancher; Vider les lieux; Ficher / foutre le camp; Se faire la malle; Tirer ses guêtres

Aller se promener fam. – s'en aller au diable, disparaître (le plus souvent sous la forme d'une invective); **Va te promener!**, **Allez-vous promener!** – va t'en au diable (allez-vous en au diable) • iść do diabła, do czorta, do licha □ Eusèbe. – [...] Monsieur, je vous demande la

main de votre fille! Gredane. – Vous? Allez-vous promener! (F. Labiche, *Les Trente...*) – Euzebiusz: [...] Proszę pana o rękę pańskiej córki! Gredane: Pan? Niech pan idzie do licha! || Preïnce, preïnce – murmura Tartarin tout blême [...] descendons [...]. – Va te promener! le chameau était lancé et rien ne pouvait plus l'arrêter. (A. Daudet, *Tartarin...*) – Książę, książę – szeptał Tartarin zupełnie błądy [...] zsiądźmy [...] – Gadaj zdrow! Wielbłąd już się rozpedził i nic nie mogło go zatrzymać.

SYN. Aller se faire voir / se faire faire / se coucher / se faire voir ailleurs; Débarrasser le plancher; Vider les lieux; Ficher / foutre le camp; Se faire la malle; Tirer ses guêtres

Aller se rhabiller v. RHABILLER

Aller sur + détermination de l'âge de qqn; Je vais sur (mes dix ans) – Będę miał (dziesięć lat); Idzie mi (dziesiąty rok) □ – J'ai dix ans et vous? – Je vais sur mes onze ans... (E. Triolet, *Le Cheval...*) – Ja mam dziesięć lat, a ty? – Ja mam jedenasty rok...

Aller tout seul [s. qqch.] – progresser sans difficulté, facilement • iść gładko, łatwo □ – Vous dites qu'il nous laisse...? – Un tiers de sa fortune! Il est probable que cela n'ira pas tout seul. Sa seconde femme fera sans doute opposition... (G. Simenon, *L'Ombre...*) – Powiadasz, że nam zostawia...? – Jedną trzecią swojego majątku! Możliwe, że to nie pójdzie gładko. Jego druga żona będzie się na pewno sprzeciwiała...

SYN. Aller comme sur des roulettes; Baigner dans l'huile / dans le beurre / dans la margarine Cf. Aller comme (une) lettre à la poste

Aller trop loin (un peu trop loin) [s. qqn] *fig.* – exagérer, dépasser la mesure • za daleko się posuwać □ Cette fois-ci tu es allé trop loin avec ta belle-mère lorsque tu lui as dit que tu ne l'aimais pas. – Tym razem za daleko posunąłeś się z twoją teściową mówiąc jej, że jej nie lubisz. Cf. Y aller trop fort

Aller (venir) trouver qqn – aller dans un lieu où se trouve cette personne pour la ramener • iść (przyjść) po kogoś □ Il m'a dit de venir le trouver dans son bureau vers trois heures. – Powiedział mi, żebym przyszedł po niego do biura koło trzeciej.

SYN. Aller chercher qqn; Aller prendre qqn

Aller voir qqn – aller chez qqn, rendre visite à qqn • odwiedzić kogoś, przyjść do kogoś □ Knock. – Rentrez chez vous, gardez la chambre. J'irai vous voir demain matin et je vous examinerai plus à fond. (J. Romain, *Knock*) – Knock: Niech pani wróci do domu i nie wychodzi. Odwiedzę panią jutro z rana i zbadam dokładniej.

Ne faire qu'aller et venir – 1. aller quelque part et en revenir rapidement 2. s'affairer continuellement • 1. na chwilę wyskoczyć, zaraz wrócić 2. kręcić się (krzątać się) ustawicznie □ 1. Attendez-moi ici, je ne fais qu'aller et venir. – Proszę tu na mnie zaczekać, wychodzę i zaraz wracam. 2. En été, les abeilles ne font qu'aller et venir

autour de la ruche. (P.) – W lecie pszczoły kręca się niestrudzenie wokół ula.

Ne pas aller loin – 1. [s. qqch.] être de peu de valeur 2. [s. qqch.] être près de la mort • 1. być niewiele wartym 2. nie pociągnąć długo □ 1. Ses blagues en général ne vont pas bien loin. Elles sont à l'image du personnage. – Na ogół jego kawały nie są wiele warte. Są na obraz tego, kto je mówi. 2. Il a quatre-vingt-dix ans et il est complètement gâteux. Il n'ira pas loin. – Ma dziewięćdziesiąt lat i jest zupełnie zniedołężniały. Nie pociągnie długo.

Se laisser aller (à) – 1. s'abandonner à qqch. 2. se laisser abattre, se négliger • 1. oddawać się, dawać się, pozwalać się unieść (np. marzeniom) 2. poddawać się, zaniedbywać się □ 1. Simon allumait sa pipe et se laissait aller à toutes sortes de rêveries [...]. (P. Gamarra, Le Maître...) – Szymon zapalał fajkę i oddawał się wszelkiego rodzaju marzeniom [...]. 2. Ça passera soufflat-il, ça passera [...]. Faut pas que je me laisse aller, j'ai trois gosses. (R. Fallet, Paris...) – To minie – szepnął – to minie [...]. Nie mogę się poddawać, mam trójkę dzieci. || Faust [...] s'allongea sur le dos, le regard au plafond, la cigarette éteinte collée à la lèvre inférieure. – Tu te laisses aller, fit Marguerite. [...] – Je me laisse aller...! Je me laisse aller...! L'indignation le suffoquait [...]. (P. Mac Orlan, Marguerite...) – Faust [...] położył się na plecach ze wzrokiem utkwionym w sufit, z wygasłym papierosem przylepionym do dolnej wargi. – Poddajesz się – rzekła Małgorzata [...] – Ja się poddam! Ja?! Oburzenie zatykało mu oddech [...]. || Je vais aller me coucher [...], je tombe de fatigue. Il fallait qu'elle fût vraiment fatiguée pour l'avouer. Elle n'aimait pas se laisser aller. (E. Triolet, Les Fantômes...) – Idę się położyć [...] upadam ze zmęczenia. – Musiała być rzeczywiście zmęczona, gdy się do tego przyznawała. Nie lubiła się poddawać.

SYN. 2. Se laisser abattre

Y aller de + n. pop. – participer à une activité collective; se décider à payer • dać swój wkład, wnieść swój udział, hojnie coś ofiarować; ciunąć (grosz); **Y aller de ses économies** – włożyć w coś swoje oszczędności □ Quelle est cette femme assise les yeux bandés [...] ? – C'est une "voyante extra-lucide". Elle vous dira votre avenir [...]. Justement une grand-maman y va de ses cent francs: elle veut des nouvelles de son petit-fils [...]. (G. Mauger, Langue et civilisation françaises) – Kto to jest ta kobieta, co siedzi z zawiązanymi oczyma? – To jest "wróżka ekstrakwidząca". Przepowie wam przyszłość. [...] Akurat jakaś babcia decyduje się na zapłacenie stu franków: chce się coś dowiedzieć o swoim wnuku [...]. || À la fin du banquet, chacun des convives y alla de son petit discours ou de sa chanson. (P.) – Na zakończenie uczyty każdy z gości palnął jakąś mówkę lub zaprodukował się w piosence. || [...] Allez, Lafleur, raconte. Lafleur y va de sa petite histoire, en commençant [...] au moment

du bombardement de la route de Guise. (R. Simonnet, Hitler-Polka) – [...] No, Lafleur, opowiada. Lafleur rozpoczął swoją historię, zaczynając [...] od momentu bombardowania drogi do Guise. || Edmond éprouva une amère envie de rire. Charlotte était donc si certaine qu'il irait de son bouquet? (L. Aragon, Les Beaux Quartiers; G. G.) – Edmund odczuł gorzką chęć śmiechu. Czyż Carlotta była więc tak pewna, że ofiaruje jej swój bukiet?

Y aller d'une pop. – payer une tournée à qqch • postawić butelkę, kolejkę □ – Va, ça s'arrose! – On est entrés dans un bistro et il y est allé d'une. – No, to trzeba oblać! – Weszliśmy do knajpy i postawił jedną kolejkę.

Y aller (un peu <trop>) fort fam. – exagérer, dépasser les bornes • przesadzać, trochę za dużo sobie pozwalać □ Quant à toi, Guillaume, permets-moi de te dire que tu y vas un peu fort! Après la visite que tu as reçue ce matin, voilà que tu t'attaques à Olga, à l'épouse d'un ami? Je ne m'attendais pas à ça de ta part! (Ch. Exbrayat, Les Douceurs...) – Co do ciebie, Wilhelmie, pozwól mi powiedzieć sobie, że przesadzasz! Po wizycie, którą otrzymałeś dziś rano, zaczynasz atakować Olę, małżonkę przyjaciela! Nie spodziewałem się tego po tobie. || La générosité n'est pas votre caractéristique essentielle! – La générosité! Vous pensez pas que vous y allez un peu fort! Alors pour vous, accepter d'être cocu, c'est de la générosité! (Ch. Exbrayat, C'est pas Dieu possible) – Wspaniałomyślność nie jest główną cechą twojego charakteru! – Wspaniałomyślność! Nie uważasz, że trochę przesadzasz? A więc dla ciebie zgodzić się być rogaczem, to jest wspaniałomyślność! || – Elle y va quelquefois un peu fort dans la discussion, me dit Cuvrot. Elle devrait ménager ses mots. Tout de même, j'étais déjà communiste qu'elle n'était pas encore née [...]. (R. Vailland, Beau masque; Rck.) – Ona sobie czasem to bardzo pozwala w dyskusji – rzekł Cuvrot. Powinna się trochę liczyć ze słowami. Bądź co bądź byłem już komunistą wtedy, gdy jej jeszcze na świecie nie było [...]. || Avec tes plaisanteries, parfois, franchement, tu y vas trop fort! – Naprawdę z twoimi żartami posuwasz się czasem za daleko!

Y aller mollo fam. – aller doucement • działać, postępować wolno, ostrożnie □ Si un convoi motorisé s'amenait on l'entendrait sûrement. – Surtout que dans le noir ils seraient obligés d'y aller mollo... Ça nous donnerait bien le temps de filer. (R. Simonnet, Hitler-Polka) – Gdyby nadjeżdżał oddział zmotoryzowany, usłyszeliśmy go na pewno. – Zwłaszcza że po ciemku musieliby jechać wolno... To dałoby nam czas do ucieczki. || Et allez-y mollo... c'est pas le moment de gaspiller la matière première, corbleu! (J.-P. Chabrol, Le Bout-galeux; G. G.) – I działajcie ostrożnie... To nie czas, do cholery, by marnować surowce [amunicję]!

Allez (donec) voir (là-bas) si j'y suis! vx fam. – partez, sortez d'ici, laissez-moi tranquille • Wy-

noś się! Zmiataj! Spływaj! □ Cependant Adèle, sans même écouter achevait de desservir la table, mais tout d'un coup, la colère de madame Josserrand tomba sur elle. – Que faites vous-là, à nous moucher? [...] Allez donc voir dans la cuisine si j'y suis! (E. Zola, Potbouille; Rck.) – Tymczasem Adela nie słuchając nawet kończyła zbierać ze stołu. Ale nagle gniew pani Josserrand spadł na nią. – Po co ty tam sterczysz, żeby nas szpiclować? [...] Idźże, wynocha do kuchni!

Allons bon! (la formule exprime la déception ou la surprise) • No (no)! No proszę! Bardzo proszę! □ – Allons bon! Qu'est-ce qui t'arrive encore! – No, co ci się znów dzieje! || Allons bon! Vous avez fait la même faute. (Q.) – Proszę bardzo! Zrobił pan ten sam błąd! || Allons bon! Voilà l'encrier renversé. – No proszę! Ktoś przewrócił kałamarz!

Allons donc! – (indique l'incrédulité) c'est pas possible! vous exagérez! • Niemożliwe! Jak to! Cóż znów! Gdzie tam! Skądże! □ Myra. – Vous faites bien quelque chose dans la vie? Jim. – Non. Myra. – Allons donc! – En ce moment je ne fais rien... (A. Bisson, La Châtelaine...) – Mira: Przecież musi się pan czymś zajmować? Jim: Nie. Mira: Jak to? – W tej chwili nic nie robię... || Lucienne voulait s'en aller. – Allons donc! [...] Il gèle à pierre fendre, une gorgée de vin cuit vous donnera du cœur... (P. Gamarra, La Femme...) – Łucja chciała odejść. – Jak to! [...] jest siarczysty mróz; lyk grzanego wina robi pani dobrze... || – Il a réussi? – Allons donc! (Q.) – Powiodło mu się? – Gdzie tam! || Comment pouvait-on supposer que son enfant à lui, une demoiselle Chêbe, fille d'un honorable commerçant [...] fût capable de... Allons donc! (A. Daudet, Fromont...) – Jak można było przypuszczać, że jego własne dziecko, panna Chêbe, córka poważanego kupca [...] jest zdolna... Skąd! || – Qu'est-ce que vous faites ici, Lou? [...] De qui protégez-vous les intérêts? – Je ne comprends pas ce que vous voulez dire! – Allons donc! (Logan éclata de rire pour dissimuler la colère qui montait en lui). (G. Lafontaine, Le Pétard...) – Co tu robisz, Lou? [...] Czyich bronisz interesów? – Nie rozumiem, co pan chce powiedzieć! – No, no! (Logan wybuchnął śmiechem, żeby ukryć gniew, który w nim wzbierał).

Ça ira! – ça s'arrangera, on se débrouillera • będzie dobrze; jakoś to będzie, uda się □ Vous allez voir, ça ira très bien, vous serez installée rapidement [...]. (E. Triolet, Les Fantômes...) – Zobaczysz, będzie bardzo dobrze, będziesz miała szybko mieszkanie [...]. || Nous attendons un renfort d'Oviedo: faites le possible pour qu'il arrive au plus tôt. Mais soyez sans inquiétude: chez nous ça ira. (A. Malraux, l'Espoir) – Czekamy na posiłki z Oviedo: niech pan zrobi co możliwe, by nadeszły jak najszybciej. Ale niech się pan nie obawia: poradzimy sobie jakoś.

Ça me va v. Cela me va

Ça ne va pas fort – je ne suis pas en bonne forme physique ou morale • Nie najlepiej się czuję; Nie

jest najlepiej □ – Ça va aujourd'hui, monsieur Baluchon? – Oh, ça ne va pas fort, non. J'ai perdu mon chat. – Jak tam dzisiaj, panie Baluchon? – O, nie najlepiej. Zgubiłem kota.

Ça ne va pas (très) loin – c'est médiocre, le niveau en est faible • To jest mizerne, mierne, słabe □ – Et son anglais? Bof! Ses progrès en anglais, ça ne va pas très loin. Il ne sait même pas lire comme il faut. – A jego angielski? – O! Jego postępy z angielskiego są mizerne; nie umie nawet przyzwycię czytać.

Ça peut aller fam. – comme ci comme ça; c'est passable • Ujdzie; Tak sobie; Może być □ – Elle est gentille, votre petite Silvia. – Ça peut aller. – C'est le bel âge pour les enfants [...]. (R. Ikor, Frères humains) – Miła jest ta wasza Sylwia. – Tak sobie. – To piękny wiek dla dzieci. || – Quelle étourdie tu fais! Vois ce que tu as écrit. [...] – C'est vrai! Je me suis trompée! [...] Je vais le corriger. [...] – Non, laisse-le. Ça peut aller. (H. Lavedan, Bonne Étoile) – Ale jesteś roztrzępana! Popatrz, coś napisała. [...] – To prawda, pomyliłam się! [...] Poprawię to. [...] – Nie, zostaw. Może być tak jak jest.

Ça va (?) – ça marche bien, tout est dans l'ordre; on accepte, on est d'accord • Wszystko w porządku, Zgoda; la formule **Ça va?** correspond au polonais: Jak tam? Jak się masz? Co tam słychać? Wszystko w porządku?; **Ça va** avec une intonation d'irritation signifie: "ça suffit" – Wystarczy! Dość tego! □ [...] Comment vas-tu? – Ça va; mais j'ai du travail par-dessus la tête. (S. de Beauvoir, Les Mandarins) – Jak się masz? – Dobrze; ale mam pracy powyżej uszu. || Il se leva [...] et s'avança vers Mathieu. – Bonjour vieux [...] ça va? (J.-P. Sartre, Les Chemins...) – Wstał [...] i zbliżył się do Mateusza. – Dzień dobry, stary [...] co tam słychać? || Michel Favart, en blouse blanche, tachée d'encre de couleurs, se tenait debout devant sa table à dessin [...]. Quand son fils entra: – Ça va? demanda-t-il sans lever la tête. – Ça va, répondit Eugène-Marie, en posant sa serviette de lycéen sur la table [...]. (R. Vailland, Un Jeune...) – Michał Favart w białym kitlu poplamionym różnokolorowym atramentem stał przed deską kreślarską [...] Kiedy syn wszedł, spytał nie podnosząc głowy: – Wszystko w porządku? – W porządku, odparł Eugène-Marie, kładąc swoją szkolną teczkę na stole.

Cf. Ça roule; Ça boume; Ça gaze

Ça va, ça va! fam. – n'insiste pas! • No dobrze! Dobrze, już dobrze! No już dobrze (w porządku)! □ Les jeunes, débarrassez le plancher. C'est une propriété privée ici! – Ça va, ça va. Fous-nous la paix! On ne fait rien de mal! – No, młodzi! Zmykajcie stąd! Tu jest posiadłość prywatna! – No dobrze, już dobrze. Zostaw nas w spokoju. Nie robimy nic złego!

Ça va, ça vient! fam. – il en arrive et il en repart; ce qui se perd d'une main se regagne de l'autre (en parlant d'argent) • Raz są, raz ich nie ma! Jako tako; Tak sobie □ – Les recettes sont bon-

nes? – Ça va, ça vient... – Utarg jest dobry? – Tak sobie... || – Ça va, la santé? – Ça va, ça vient, il n'y a pas d'amélioration. – Jak tam zdrowie? – Raz lepiej, raz gorzej, nie ma poprawy.

Ça va comme ça peut vieillir – ça ne va pas très fort, ça va tout doucement • Jakoś tam idzie; Jakoś się pcha □ – Salut, ça va? – Oh, ça va comme ça peut. Ça pourrait être pire, comme on dit. – Cześć, w porządku? – Jakoś się pcha. Mogłoby być lepiej, jak to się mówi.

SYN. Ça va comme un lundi

Ça va comme tu veux? *fam.* – ça va? • Wszystko w porządku? □ – Salut! Ça va comme tu veux? – Oui, oui, ça marche, on fait aller. – Cześć! Wszystko w porządku? – Tak tak, jakoś idzie, jakoś się pcha.

Ça va fort! *fam.* – pour exprimer que l'on est au mieux, au plus haut (de sa forme physique, morale ou intellectuelle, de sa situation professionnelle, etc.) • Świetnie! Doskonale! □ – Comment tu te portes? – Ça va pas fort ce soir. – Jak się czujesz? – Teraz wieczorem nie najlepiej.

Cela (ça) me (te, lui, etc.) va – 1. cela me convient 2. (en parlant d'un habit, etc.) c'est séant • 1. To mi (ci, mu itd.) odpowiada 2. To mi (ci, mu itd.) pasuje; Jest mi (ci, mu itd.) w tym do twarzy □ 1. [...] Eh bien, viens après-demain soir chez moi. Ça te va? – Si ça lui allait! (E. Triolet, Le Cheval...) – [...] No to przyjdź do mnie pojutrze wieczór. Odpowiada ci to? – Czy to mu odpowiadało! || Je vous apporterai la facture. Ça vous va-t-il? (G. de Maupassant, Le Parapluie) – Przytniesz panu rachunek. Odpowiada to panu? 2. Ce complet gris vous va très bien [...]. (Willy et Colette, Claudine...) – W tym popielatym garniturze jest ci bardzo do twarzy [...]. || Anne! faites-vous photographier avec Lewis! Vous avez une belle robe et cette coiffure vous va si bien! (S. de Beauvoir, Les Mandarins) – Anno! Daj się sfotografować z Lewisem! Masz taką piękną suknię i z tym uczesaniem jest ci tak do twarzy!

Cela va sans dire – la chose est évidente • To się rozumie samo przez się; Ma się rozumieć; Oczywiście □ – Pardon, puis-je utiliser le téléphone? – Cela va sans dire, je vous en prie; au fond à droite. – Przepraszam, czy mogę skorzystać z telefonu? – Oczywiście, proszę bardzo; w głębi, po prawej stronie. || Il va sans dire que toutes les sympathies étaient pour mon père. (A. Dumas, Le San-Felice) – Rozumie się samo przez się, że sympatia wszystkich była po stronie mego ojca. || – Est-ce que tu emportes ce livre? – Cela va sans dire! – Czy zabierasz ze sobą tę książkę? – Ma się rozumieć!

Comment allez-vous? – comment vous portez-vous? • Jak się pan (pani) ma? Jak się panu (pani) powodzi? □ Topaze. – Bonjour, chère madame, comment allez-vous? (M. Pagnol, Topaze) – Topaz: Dzień dobry, droga pani, jak się pani ma? || – Comment allez-vous? fit-il la main tendue. – Bien, et vous? – La santé est bonne, assurément Lemminger [...]. (J. Murray, Stratèges...) – Jak się pan ma? – spytał wyciągając rękę. –

Dobrze, a pan? – Zdrowie jest dobre – zapewnił Lemminger [...].

Comment ça va? – formule de politesse courante et familière • Co słyhać? Jak tam? □ – Bonjour, mon vieux, comment ça va? – Dzień dobry, mój drogi, jak tam?

Comment va? *fam.* – comment ça va? • Jak tam? Jak (tam) idzie? □ – Tu as repris ton boulot, à ce qu'il paraît. Comment va? – Zdaje się, że podjąłeś pracę. Jak idzie?

Et allez donc! – exclamation ironique • No, coś takiego! No proszę! □ Elle ajouta: Guillaume Fontenoy est à Coxyde; nous espérons l'y voir. "Et allez donc!" pensa madame Valiche, en clignant de l'œil. (J. Cocteau, Thomas l'Imposteur; RCh.) – Dorzuciła: Guillaume Fontenoy jest w Coxyde; spodziewamy się go tam spotkać. – "No, proszę!" – pomyślała pani Valiche, mrugając okiem.

Il en va de même pour (de)... – c'est pareil pour...; c'est la même chose pour...; la situation est la même s'il s'agit de... • to samo odnosi się do...; tak samo sprawa wygląda, jeśli idzie o... □ Les primes du février et d'octobre 1954 ont sensiblement amélioré les salaires des travailleurs les plus mal payés. Il en va de même pour les plus défavorisés des fonctionnaires. (L'Humanité, 4.12.54) – Premie z lutego i października 1954 znacznie polepszyły płace pracowników najgorzej wynagradzanych. Odnosi się to również do najbardziej upośledzonych urzędników państwowych. || La vie privée du "Grand Juge" Chrétien Lamoignon de Malesherbes n'appartient qu'à lui. Il n'en va pas de même de sa vie publique. (La Beauté, Art et Science, n°3, 1988) – Życie prywatne "Wielkiego Sędziego" Chrétien Lamoignon de Malesherbes należy tylko do niego. Inaczej się sprawa przedstawia, jeśli idzie o jego życie publiczne.

Il y va de (qqch.) – il s'agit de • Chodzi o... □ Blanche. – [...] Il y va de ma santé. Mon médecin m'ordonne le repos. Au moindre trouble, je ne mange plus, et j'ai des migraines [...]. (J. Renard, La Maîtresse) – Bianca: [...] Chodzi o moje zdrowie. Lekarz zaleca mi spokój. Przy najmniejszym zmartwieniu przestaję jeść i dostaję migreny [...]. || Léonide. – [...] Dois-je aller à ce rendez-vous? Il y va de mon bonheur peut-être... (E. Labiche, La Cagnotte) – Leonida: [...] Czy mam iść na to spotkanie? Być może chodzi o moje szczęście! || Pour lui, il y allait de la gloire et de l'honneur de cette vieille maison qu'il servait depuis sa jeunesse. (A. Daudet, Fromont...) – Co do niego, to chodziło mu o sławę i honor tego starego domu, w którym służył od młodości. || Les règles de sécurité qui vous sont imposées ne sont pas des enfantillages, ne l'oubliez pas. Il y va de votre avenir et de celui de notre mouvement. (P. Renny, la Pitié de Coplan) – Zasady bezpieczeństwa, które są wam narzucone, nie są dziecinadą, nie zapominajcie o tym. Chodzi o waszą przyszłość i przyszłość naszego ruchu. || Le premier ministre ukrainien

[...] a déclaré devant le Parlement qu'il y allait de la dernière chance de l'Ukraine. (Nouvelle Solidarité, 10.9.93) – Premier Ukrainy [...] oświadczył wobec Parlamentu, że chodzi o ostatnią szansę Ukrainy.

Je ne sais pas où on va, mais on y va (tout droit / très vite) *fam.* – pour marquer l'issue inexorable ou imminente d'une situation dont l'évolution est défavorable • Idziemy chyba prosto do jakiejś katastrofy □ Quatre millions de chômeurs c'est vraiment la crise. – Je ne sais pas où on va, mais on y va. – Cztery miliony bezrobotnych to naprawdę kryzys. – Idziemy chyba prosto do jakiejś katastrofy.

J'y vais! – j'arrive • **Już idę!** □ – Va donc faire la vaisselle tout de suite! – Ne te mets pas en colère, j'y vais, j'y vais! – Idź natychmiast zmyć naczynia! – Już idę, już idę, nie złość się! □ – On redemande Monsieur au téléphone... Antoine fit un geste d'impatience. – Dites que je suis... Non! cria-t-il, j'y vais! (R. Martin du Gard, Les Thibault) – Jest pan znowu proszony do telefonu... Antoni uczynił gest zniecierpliwienia. – Proszę powiedzieć, że jestem... Nie! – zawołał – już idę!

On fait aller *fam.* – ça va à peu près • Jakoś się pcha! Popycha się! □ – Ça va? – On fait aller, merci. (H. Bazin, Qui j'ose aimer; G. G.) – W porządku? – Dziękuję, jakoś się pcha. □ – Ça va la famille? – Oh, oui, tu sais comme d'habitude, on fait aller! – Jak tam rodzina? – O, wiesz, jak zwykle, pcha się!

Où tu vas, (toi)? *fam.* – tu te trompes complètement, tu perds la tête • Chyba nie wiesz, co mówisz □ – Quoi, tu dis que je suis prétentieux? Mais tu vas où, toi? Tu ne crois pas que c'est plutôt le contraire avec tes airs de dandy? – Co? Mówisz, że ja jestem zarozumiały? Chyba nie wiesz, co mówisz! Nie sądzisz, że to raczej odwrotnie, z twoim wyglądem dandysa?

Tu peux y aller *fam.* – tu peux me faire confiance, y croire • Możesz iść zobaczyć, sprawdzić; Możesz mi zaufać □ – Tu peux y aller, c'est de la bonne qualité. Tu peux acheter les yeux fermés. Tiens, touche... – Chodź, zobacz, to dobra jakości. Możesz kupić z zamkniętymi oczami! No, dotknij...

Va comme je te pousse *v.* **À la va comme je te pousse**

Va donc! *vx* – interjection précédant une injure

Va pour – exprime l'acceptation • Niech będzie □ Va pour deux mille francs. – Niech już będzie dwa tysiące franków. □ – Tiens, prends un fauteuil. Veux-tu un whisky? – Va pour un whisky [...]! (J.-P. Sartre, Les Chemins...) – No usiądź sobie w fotelu. Chcesz kieliszek wódki? – Niech będzie wódka [...]! □ Il faudra courir vite et sans bruit. [...] Des chaussures de basket peut-être? la semelle de caoutchouc strié ne risque pas de dérapier. Va pour les baskets! (P. Guimard, L'Ironie du sort) – Trzeba będzie biec szybko i bezszelestnie. [...] A może tenisówki? Rowkowana gumowa podeszwa nie będzie miała poślizgu.

Niech będą tenisówki! □ [...] Voulez-vous boire quelque chose? Je ne bois que du lait, mais si vous voulez de l'Old Crow, ou du Cutty Sark... – Va pour Old Crow... (H. Trey, Les Colères...) [...] Chcesz się czegoś napić? Ja piję tylko mleko, ale jeśli chcesz Old Crow albo Cutty Sark... – Niech będzie Old Crow...

Va te coucher! *pop.* – l'impératif *aller*, suivi d'un verbe pronominal réfléchi à l'infinitif sert d'invective, le verbe pronominal exprime en général la disparition et l'inaction ou la passivité • Wynos się (do czorta)! Idź do licha! Idźże! Gadaj zdrów! Daj się wypchać! □ Il paraît que Germaine part en vacances aux Baléares. – Va te coucher! Elle m'a dit qu'elle allait passer tout le mois d'août ici. (G. G.) – Zdaje się, że Germaine wyjeżdża na wakacje na Baleary. – Gadaj zdrów! Mówiła mi, że cały sierpień będzie tutaj. □ Va te coucher! Tu me tapes sur les nerfs! – Idź do czorta! Działasz mi na nerwy!

SYN. Va te faire foutre, Va te faire pendre ailleurs; Va te promener; Va te faire voir; Va te faire fiche

Va te faire fiche (te faire foutre)! *fam.* – va-t'en, va au diable, débarrasse • Idź do wszystkich czortów (do licha)! □ Xaintrailles. – [...] Je suis amoureux d'elle pour de vrai...! Ça paralyse mes effets...! Je la regarde, et puis va te faire fiche! je ne sais plus ce que je dis...! (Gyp, Mademoiselle Eve) – Xaintrailles: [...] Kocham się w niej naprawdę...! To paraliżuje moje działania...! Patrzę na nią i nagle szukaj wiatru w polu! nie wiem już co mówię...! □ Gédéon. – Ecoutez, mon vieux, voilà un quart d'heure que vous m'embêtez avec vos scrupules! Si vous ne voulez pas entrer, allez vous faire foutre... (M. Achard, Mademoiselle...) – Gedeon: – Słuchaj, mój drogi, już kwadrans jak mnie zanudzasz swoimi skrupułami! Jak nie chcesz wejść, wynos się do wszystkich czortów...!

Va te faire voir! *fam.* – va au diable • Idź do czorta (do licha); Wypchaj się □ – Je me demande bien ce que je pourrais vous apprendre! – Parlenous de l'Espagnol. Tu comprends ce que je veux dire? – Le visage de la Buick se crispa. Son regard devint dur. – Vous pouvez aller vous faire voir. D'abord je ne connais rien de ses affaires... (A. Beaucaire, Et tout ça...) – Zastanawiam się, co bym mogła wam nowego powiedzieć! – Mów nam o Hiszpanie. Rozumiesz, co chcę powiedzieć? Twarz Buick skurczyła się, wzrok stał się twardy. – Może się pan wypchać! □ C'était gentil, cette prise de contact, vous ne trouvez pas? – Allez vous faire voir! – Non, mon biquet, non. C'est un genre de distractions que je te laisse. (M. Averlant, Maldonne...) – Przyjemne było to "nawiązanie kontaktu", nie uważa pan? – Może sobie pan sam spróbować! – Nie, mój kochasiu, nie! To rozrywka, którą już tobie pozostawiam. **SYN.** Va te faire fiche; Va te faire foutre; Va te faire pendre ailleurs; Va te promener

ALLER (n.)

Au pis aller [loc. adv.] – en supposant l'éventualité la plus fâcheuse • w najgorszym razie, w najgorszym wypadku □ – C'est pour vous que j'ai peur. – Il ne faut avoir peur ni pour moi ni pour vous... Au pis aller, nous sommes de taille à nous défendre [...]. (M. Leblanc, L'Ile...) – To o panią się boje. – Nie trzeba bać się ani o mnie, ani o siebie... W najgorszym razie potrafimy się obronić [...].

ALLONGER

Les allonger pop. – 1. payer sur une invite pressante et à contrecœur 2. presser le pas • 1. wyciągnąć forse z kieszeni, sięgnąć do kieszeni; wybulić 2. wyciągać nogi, spieszyć się □ 1. C'est le moment de payer, allonge-les et barrons-nous. (G. G.) – Trzeba płacić, wyciągaj forse i zmywajmy się. 2. Si on veut arriver à l'heure à la gare il va falloir les allonger: il reste encore presque un kilomètre. (G. G.) – Jak chcemy zdążyć na dworzec, musimy dobrze wyciągać nogi: mamy jeszcze prawie kilometr.

SYN. (1.) Les aligner

SYN. (2.) Allonger le compas; Presser le pas

ALLONGÉS

Être aux allongés pop. – être mort, être au cimetière • leżeć w kostnicy, być na cmentarzu □ À quarante ans [...] les muscles ne se réchauffaient pas aussi vite. Parfois, en lisant les comptes rendus sportifs où l'on appelait vétérans un athlète de trente ans, il haussait les épaules. "Si c'est un vétérans, disait-il à Fernand, alors moi, je suis déjà aux allongés" (TLF, A. Camus; G. G.) – W czterdziestym roku życia mięśnie nie rozgrzewają się już tak szybko. Czasem, czytając sprawozdania sportowe, gdzie weteranem nazywano trzydziestoletniego atletę, wzruszał ramionami. "Jak to jest weteran – mówił do Fernandy – to ja jestem już na cmentarzu".

SYN. Manger / bouffer les pissenlits par la racine

ALLUMAGE

Avoir du retard à l'allumage fam. – réagir avec trop de lenteur • mieć spóźniony zapłon, zwolnioną reakcję □ Je te cause en français, non? T'as du retard à l'allumage? Prends le sac, vite, et on se barre! – Przecież po polsku do ciebie mówię! Masz spóźniony zapłon? Bierz worek, szybko, i spadamy!

SYN. Être lent à la détente

ALLURE / ALLURES

À toute allure – à toute vitesse • całym pędem, pełnym gazem, w pełnym biegu □ La voiture grimpait à toute allure un chemin qui faisait des S... (E. Triolet, Les Fantômes...) – Wóz piał się całym pędem pod górę drogą wijącą się w esy... || La camionnette roulait à toute allure sur la route nationale. (P. Tillard, Les Roses...) – Półciężarówka jechała szosą pełnym gazem. || Il

sauta dans le tramway qui passait à toute allure. (E. Triolet, Le Cheval...) Wskoczył do przejeżdżającego w pełnym biegu tramwaju.

SYN. À toute vitesse; À fond de train / la caisse / les manettes / les gamelles / les ballons / les casseroles; À toute pompe; À toute vapeur; En quatrième vitesse

Prendre des allures – se donner de grands airs • zadzierać nosa □ Depuis qu'il a été nommé directeur il a tendance à prendre des allures. – Odkąd mianowano go dyrektorem, ma skłonność do zadzierania nosa.

SYN. Prendre des grands airs; Se donner des airs

ALOÏ

De bon (mauvais) aloï – de bonne (mauvaise) qualité • uczciwy, rzetelny, w dobrym gatunku; dobrej próby □ Il aime bien se moquer un peu de ses amis et même faire des mots d'esprit à leurs dépens. Mais il n'est pas méchant et ses plaisanteries sont toujours de bon aloï. (B. L.) – Lubi kpić sobie trochę ze swoich przyjaciół, a nawet dowcipkować sobie ich kosztem. Ale nie jest złośliwy i jego żarty są zawsze dobrej próby. || Les commerçants honnêtes n'emploient, pour écouler leurs marchandises, que des procédés de bon aloï. (P.) – Porządni kupcy stosują wyłącznie uczciwe sposoby, aby upłynnić swoje towary.

ALORS

Ça alors! fam. – cette locution exclamative a deux nuances de sens; elle exprime 1. l'indignation devant des reproches ou exigences bizarres ou des prétentions non fondées de l'interlocuteur; 2. la surprise et l'admiration • Coś podobnego! Coś takiego! No, no! A! Niesamowite! Rzeczywiście! □ 1. – Je t'embête, hein? Tu me mets dans un pétrin épouvantable et c'est moi qui t'embête! Ça alors! (J. Bruce, Les Ombres...) – Co? Ja cię zanudzam? Wpakowałeś mnie w straszliwy kłopot i to ja cię zanudzam! Coś podobnego! || Ah, ça alors! Vous n'manquez pas d'culot [...]. On n'entre pas comme ça chez les gens quand même! (A. Beaucaire, La Mort...) – Coś takiego! Nie brak panu tupetu [...]. Wchodzić tak do ludzi bez pardonu! || – Tu as picolé, hein? – Non! s'exclama Bob avec indignation. Ça alors! Je nous trouve une fortune et la seule réaction, c'est de me demander si j'ai bu! (G. Lafontaine, Le Pétard...) – Popijałeś, co? – Nie! – krzyknął Bob pełen oburzenia. Coś podobnego! Znajduję dla nas fortunę, a twoją całą reakcją jest pytanie, czy piłem! 2. – Vous savez mon nom? – Je l'ai demandé à votre maîtresse. Nous sommes pays... Je suis de Jannina... [...]. – Ça alors! (J. Bruce, Les Ombres...) – Pan zna moje nazwisko? – Spytałem o nie twojej pani. Jesteśmy ziomkami... Ja jestem z Jannina... [...]. – Coś podobnego! || – Et quel est votre métier? – Journaliste, dit Gunther. Je fais un reportage sur Athènes. Elle fait un air extasié. – Journaliste! Ça alors! (A. Saint-Moore, Les Médi-

tations...) – A jaki jest pana zawód? – Dziennikarz – odparł Gunther. Przygotowuję reportaż o Atenach. – A... Dziennikarz! – zawołała zachwycona. || Et qu'est-ce que tu as maintenant en vue pour te causer des ennuis? demanda-t-il. – Une femme... [...] – Ça alors, c'est dangereux. (E. Triolet, *L'Âme*...) – A co ci teraz znowu sprawia problemy? – spytał. – Kobieta... [...] – Rzeczywiście, to niebezpieczne.

Mince alors! ou **Mince!** *fam.* – (l'exclamation exprime une grande surprise) • Tam do licha! Co ty powiesz! □ On l'a assassinée dans la nuit de samedi à dimanche! [...] – Mince alors! Comment tu sais ça? (D. Dorn, *Notre...*) – Zamordowano ją w nocy z soboty na niedzielę! [...] – Co ty powiesz! Skąd to wiesz? || Soudain, il découvrit derrière Mel l'épaisse stature de l'inspecteur Romain. [...] – Mince, vous n'êtes pas seul! (D. Dorn, *Notre...*) – Nagle za Mel odkrył ciężką sylwetkę inspektora Romain. [...] – Tam do licha! Pan nie jest sam!

ALOUETTES

Attendre que les alouettes tombent toutes rôties dans le bec *prov.* – ne faire aucun effort et s'attendre à des succès faciles • czekać, aż pieczone gołąbki same wleczą do gąbki, liczyć na gotowe □ Il n'a fait aucune démarche pour se trouver un emploi. S'il attend que les alouettes lui tombent toutes rôties dans le bec, il va rester longtemps chômeur. (B. L.) – Nie poczynił żadnego kroku, żeby znaleźć sobie zajęcie. Jak będzie czekał, aż pieczone gołąbki same wleczą mu do gąbki, to zostanie długo bez pracy.

Les alouettes ne tombent pas toutes rôties dans la bouche [*loc. prov.*] – rien ne vient sans effort • Pieczone gołąbki nie lecą same do gąbki □ C'est presque trop facile, les alouettes nous tombaient toutes rôties dans la bouche. (C. Canaille, *Les Truands*) – To było prawie że za łatwe: pieczone gołąbki leciały same do gąbki.

ALPAGUE

Les avoir sur l'alpague *arg.* – avoir les policiers sur le dos • mieć policję na karku □ Faites gaffe, vous avez des poulets sur l'alpague! – Uwważajcie, macie gliny na karku!

Tomber (bondir) sur l'alpague à qqn – le surprendre (pour l'attaquer) • spaść komuś na kark, zaatakować go □ On aurait presque pu en profiter pour lui bondir sur l'alpague, lui piquer son Mauser... détourner le camion! (A. Boudard, *Les Combattants du petit bonheur*; G. G.) – Można było nieomal skorzystać z tego, żeby mu skoczyć na kark, świsnąć mu Mauzera... porwać ciężarówkę!

AMAN

Demander l'aman *vx / litt.* – demander la fin du combat en s'avouant vaincu, faire sa soumission • poddać się; uznać się za zwyciężonego □ Le F. L. N. contraint par la force à demander l'aman. (Mauriac; PR) – F. L. N. [Front de Libération

Nationale] zmuszony siłą, by prosić o zaprzestanie walki.

AMBAGES

Sans ambages [*loc. adv.*] – sans détours, franchise • szczerze, bez ogródek □ Boulingrin. – [...] Donnez-moi votre parole d'honneur de répondre sans ambages, sans détours [...] à la question que je vais vous poser. (G. Courteline, *Les Boulingrin*) – Boulingrin: [...] Niech mi pan da słowo honoru, że odpowie pan szczerze i bez ogródek [...] na pytanie jakie panu postawię.

AMBULANCE

On ne tire pas (jamais) sur l'ambulance – il faut ménager qqn qui est en difficulté • Nie strzela się do karetki pogotowia; Oszczędzajmy tych, którzy są w wielkim zagrożeniu (nieszczęściu)

ÂME

Âme damnée de qqn *fig.* – celui qui inspire à un autre des actions criminelles • (czyjś) zły duch □ Dans votre dissertation sur *Britannicus* vous n'avez pas souligné le fait que Burrhus est l'âme damnée de Néron: c'est lui qui lui inspire ses crimes, par bassesse et flatterie. (B. L.) – W swojej dysertacji o *Britannikusie* nie podkreśliłeś faktu, że Burrhus jest złym duchem Nerona. To on, swoją podłością i pochlebstwami, inspiruje jego zbrodnie.

L'âme sœur, une âme sœur – une personne avec laquelle on a des affinités sentimentales • bratnia dusza □ On a des atomes crochus. Vous êtes mon âme sœur, n'est-ce pas? – Mamy dużo wspólnych cech. Jesteś moją bratnią duszą, prawda?

Une bonne âme *iron.* – qqn qui veut paraître bon, mais qui ne l'est pas • poczwiwna, prostak □ En versant 500.000 FR au diocèse, il croit gagner sa place au paradis. C'est une bonne âme. – Przekazując 500.000 FR diecezji wyobraża sobie, że zdobędzie sobie miejsce w raju. Poczwiwna!

À fendre l'âme [*loc. adj.*] – déchirant, très émouvant, à faire pleurer (se dit surtout des soupirs) • rozdzierający; aż serce boli (się ścisła) □ Lorsque les policiers sont venus arrêter son mari, la pauvre femme s'est mise à pousser des cris à fendre l'âme. (B. L.) – Kiedy policjanci przyszli zaarrestować jej męża, biedna kobieta zaczęła wydawać rozdzierające krzyki.

Comme une âme en peine – tristement, solitairement (en parlant d'une personne qui marche, se promène, etc.) • (błąkać się) jak pokutująca dusza; *COLL.* (le plus souvent) errer □ Ils retrouvèrent le malheureux "suiveur" de Coumbre qui errait comme une âme en peine dans les ruelles de Bender Djedid. (A. Saint-Moore, *Face d'Ange*...) – Odnaleźli nieszczęsnego tropiciela z Coumbre, który błąkał się po uliczkach Bender Djedid jak pokutująca dusza.

Corps et âme v. CORPS

En son âme et conscience [*loc. adv.*] – avec la

plus grande sincérité • szczerze, z ręką na sercu
 □ Ne croyez pas le mal qu'on peut dire de lui. Je le connais bien et je puis vous assurer en mon âme et conscience qu'il est digne de votre confiance. (B. L.) – Nie wierz w to, co mówią o nim złego. Znam go dobrze i mogę cię zapewnić z ręką na sercu, że jest godny twojego zaufania.

La mort dans l'âme v. MORT

Avoir l'âme chevillée au corps – avoir une grande vitalité et lutter avec succès contre la mort, avoir une volonté farouche de vivre • być twar-dym, mieć twardą duszę □ – Et vous vous en êtes tiré de cette maladie? – Oh, moi, j'ai l'âme chevillée au corps... – I wygrzebał się pan z tej choroby? – O, ja jestem twardy!

Cf. Avoir la vie dure

Être l'âme (d'une entreprise) – être le personnage principal, qui joue le rôle le plus important d'une entreprise, l'inspirateur, l'animateur de qqch. • być duszą (przedsięwzięcia) □ Ce que je pense d'Adam? Il est brillant, dynamique, intelligent, et avec ça, très sympathique. Il est l'âme de notre expédition. – Co ja myślę o Adamie? Jest błyskotliwy, dynamiczny, inteligentny, a przy tym sympatyczny. Jest duszą naszej wyprawy.

Mettre de l'âme (toute son âme) dans qqch. – faire tout son possible pour..., faire de son mieux, faire qqch. avec sentiment • wkładać w coś całą duszę □ Elle est vraiment exceptionnelle: dans tout ce qu'elle fait, elle met toute son âme. – Ona jest naprawdę wyjątkowa – we wszystko, co robi, wkłada całą duszę.

Recommander son âme à Dieu – se préparer à mourir • polecieć duszę Bogu □ Il recommanda son âme à Dieu et poussa le dernier soupir. – Poleciał duszę Bogu i wydał ostatnie tchnienie.

Rendre l'âme – mourir • wyzionać (oddać) ducha □ Après une longue nuit d'insomnie, le roi rendit l'âme à cinq heures du matin. – Po długiej, bezsennej nocy król oddał ducha o piątej z rana. || [...] Bigoude, avant de rendre l'âme, a reconnu son crime. On a dressé, de ses aveux, un procès-verbal qu'il a signé. (F. Carco, La Route du bague) – [...] przed śmiercią Bigoude wyznał swoją zbrodnię. Z jego zeznań spisano protokół, który podpisał. || Sur le chemin qui mène à Jangu, à 30 kilomètres de Bucarest, la vieille Dacia rouge glisse sur le verglas ou manque à chaque nid-de-poule de rendre l'âme. (Le Monde, 10.2.90) – Na drodze, która prowadzi do Jangu, 30 kilometrów od Bukaresztu, stara czerwona Dacia ślizga się na gołoledzi i wydaje się, że wyzionie ducha na każdym wyboju.

SYN. Rendre le dernier soupir

Il n'y a âme qui vive ou Il n'y a pas une âme – il n'y a personne • nie ma żywej duszy (żywego du-

cha) □ Le soleil se levait derrière les dunes; sur la plage il n'y avait âme qui vive mises à part les mouettes qui se promenaient le long de la côte. – Słońce wstawało za wydhami; na plaży nie było żywego ducha, nie licząc mew, które spacerowały wzdłuż wybrzeża. || Personne ne veille plus à la porte largement ouverte du ministère: des papiers oubliés jonchent le parquet. Pas âme qui vive. Partout le silence. (A. Decaux, Le Tapis Rouge) – Nikt już nie czuwa przy szeroko otwartych drzwiach ministerstwa: zapomniane dokumenty zaścielają podłogę. Żywego ducha. Wszędzie panuje milczenie. || On pouvait se demander comment Janneke gagnait sa vie, car on ne voyait pas âme qui vive dans son café. (G. Simenon, Le Bourgmestre...) – Można było się zastanawiać, w jaki sposób Janneke zarabiał na życie, bo w jego kawiarni nie było widać żywego ducha. || – La frontière! Hé, je la vois bien. Arrières levées. Pas une âme en vue. Impatient, je donne des gaz. (R. Simonnet, Hitler-Polka) – Granica! Cóż, widzę ją dokładnie. Podniesione rampy. Nigdzie żywego ducha. Pelen niecierpliwości dodają gazu. || Il a pris soudain la rue qui traverse le cimetière Montparnasse et dont j'ai oublié le nom... Il n'y avait pas une âme... C'était lugubre... (G. Simenon, La tête d'un homme) – Wszedł nagle w aleję, która przecina cmentarz Montparnasse i której nazwy nie pamiętam... Nie było żywego ducha... Było to posępne...

SYN. Il n'y a pas un chat

Il n'y a pas une âme v. Il n'y a âme qui vive

AMENDE

Faire amende honorable* – demander publiquement pardon; reconnaître qu'on a tort • publicznie się pokajać, przyznać się publicznie do winy, uznać swój błąd (swoją winę) □ Nous faisons amende honorable. Une erreur s'est glissée dans le Palmarès de Cannes 1961. (Ciné-Monde, 12.61) – Przyznajemy się publicznie do winy. Do listy nagrodzonych na Festiwalu w Cannes w 1961 zakradła się pomyłka. || C'était un vrai Français [...] il aimait frauder, tourner les règlements [...]. Il a vécu longtemps ainsi et il est mort sans avoir été contraint par les faits à baisser pavillon, à faire amende honorable. (G. Duhamel, Biographie...) – Był to prawdziwy Francuz [...]; lubił oszukiwać, obchodzić zarządzenia [...]. Długo żył w ten sposób i zmarł nie będąc zmuszonym przez okoliczności do kapitulowania i do publicznego kajania się. || Je vais faire amende honorable et enterrer ce rapport, décida-t-il. Cela vaudra mieux pour tout le monde. (S. Laforest, A Bout de patience) – Przyznam się publicznie do winy i zataję ten raport

* L'expression est empruntée à l'ancien droit, où l'amende honorable consistait en un aveu public que le condamné faisait de son crime. Infligée aux sacrilèges, aux faussaires, aux séditeux, etc., elle a été supprimée définitivement seulement en 1830.

– zdecydował. Tak będzie najlepiej dla wszystkich.

Cf. Battre sa coulpe

AMÉRIQUE

Découvrir l'Amérique – se dit par ironie de quelqu'un qui a l'illusion de découvrir quelque chose de nouveau • **odkrywać Amerykę** □ Ce que je n'aime pas chez certains jeunes qui n'ont pas de culture, c'est qu'ils énoncent des idées vieilles comme le monde, des lieux communs, et qu'ils croient découvrir l'Amérique. (B. L.) – Czego nie lubię u niektórych młodych ludzi bez kultury, to tego, że wygłaszają myśli stare jak świat, jakieś komunały, a wydaje im się, że odkrywają Amerykę.

AMI / AMIS

Ami de cœur – un ami intime • **przyjaciół od serca** □ – Tu connais bien Catherine? – Oui, on se connaît depuis des années, c'est mon amie de cœur. – Dobrze znasz Kasię? – Tak, znamy się od wielu lat; to moja przyjaciółka od serca.

Amis à la vie à la mort – amis fidèles • **dozgonni przyjaciele, przyjaciele do grobowej deski** □ Depuis ce jour mémorable, ils étaient devenus amis à la vie à la mort. – Od tego pamiętnego dnia stali się dozgonnymi przyjaciółmi.

Être amis comme cochons v. **COCHONS**

Faire ami-ami avec qqn – faire des démonstrations d'affection • **kumać się; przypochlebiać się komuś** □ – Vous pensez bien que je me suis dit tout ça! grogna-t-il. Je sais qu'on fait ami-ami avec les Arabes! Je sais qu'on est un pays fraternel et que notre grandissime politique méditerranéenne [...]. (A. Saint-Moore, Face d'Ange...) – Wiesz dobrze, że ja się nad tym wszystkim zastanawiałem – mruknął. Wiem, że kumamy się z Arabami! Wiem, że jesteśmy sprzymierzonymi krajami i że nasza wielka polityka śródziemnomorska [...].

AMIALE

À l'amiable [loc. adv.] – par voie de conciliation • **polubownie, ugodowo** □ [...] Tout conflit peut être réglé à l'amiable [...]. Plus de guerre, jamais! (E. Triolet, Le Cheval...) – [...] Każdy konflikt może być załatwiony polubownie [...] Nigdy więcej wojny!

AMITIÉ / AMITIÉS

Faire ses amitiés à qqn – dire à qqn des choses affectueuses par l'intermédiaire de qqn • **oddać komuś ukłony, pozdrowienia; pozdrowić kogoś, kłaniać się komuś** □ Landhouville. – Tu feras mes amitiés à ma tante Virginie et tu l'embraseras pour moi. (G. Courteline, Le Droit...) – Landhouville: Oddasz ukłony ciotce Wirginii i uściskasz ją ode mnie.

Lier amitié avec qqn – contracter un lien d'amitié • **związać się z kimś przyjaźnią** □ À bord du paquebot qui m'acheminait vers le Nou-

veau Monde, j'ai lié amitié avec un jeune Chinois dont les idées sur l'homme et l'existence m'avaient beaucoup frappé. – Na pokładzie statku, który wiozł mnie ku Nowemu Światu, związałem się przyjaźnią z młodym Chińczykiem, którego myśli o życiu i człowieku bardzo mnie zainteresowały.

SYN. Se lier d'amitié avec qqn; Se prendre d'amitié pour qqn

Prendre (qqn) en amitié (en affection, en aversion, en horreur, etc.) – devenir ami de qqn • **zaprzyjaźnić się z kimś (polubić kogoś, poczuć wstętność (antypatię) do kogoś, znienawidzić kogoś itd.)** □ Je l'ai prise en amitié au premier coup d'œil. – Polubiłem ją od pierwszego wejrzenia. || C'est une femme adorable... Elle t'a pris en affection, ne l'oublie pas... (H. Duvernois, Jeanne...) – To prześliczna kobieta... Polubiła cię, nie zapominaj o tym... || On disait: Tiens, il a une blouse! – Le professeur fit la grimace et tout de suite me prit en aversion. (A. Daudet, Le Petit...) – (Chłopcy) mówili: O! Nosi bluzę! – Profesor skrzywił się i natychmiast poczuł do mnie antypatię. || L'un d'entre eux, un garçon très réfléchi, très doux [...] m'avait pris en amitié. (J. Joffo, Un Sac...) – Jeden z nich, chłopiec bardzo rozsądny i łagodny [...] polubił mnie.

Cf. Lier amitié avec qqn; Se lier d'amitié avec qqn

Se lier d'amitié avec qqn – contracter un lien d'amitié • **związać się z kimś przyjaźnią, zaprzyjaźnić się z kimś** □ Je me suis lié d'amitié avec lui. Il était de deux ans mon aîné et m'imposait beaucoup. – Związałem się z nim przyjaźnią. Był dwa lata starszy ode mnie i bardzo mi imponował.

SYN. Lier amitié avec qqn; Se prendre d'amitié pour qqn

Se prendre d'amitié (d'amour, etc.) pour qqn – se lier d'amitié avec qqn, devenir ami de qqn • **zaprzyjaźnić się z kimś (zakochać się w kimś, itp.)** □ Le petit garçon avait huit ans, il s'appelait Dick; il s'est tout de suite pris d'une grande amitié pour Lewis. (S. de Beauvoir, Les Mandarins) – Chłopczyk miał osiem lat, nazywał się Dick; natychmiast zaprzyjaźnił się z Lewisem. || Nous ne nous sommes rencontrés que quelques fois à peine, mais je me suis pris d'une grande amitié pour lui. – Spotkaliśmy się zaledwie kilka razy, ale bardzo się z nim zaprzyjaźniłem. || Tu n'épouserai pas [...] la petite Franchon [...] si elle se prenait d'amour pour toi? (G. Sand, Le Meunier...) – Nie ożeniłbyś się [...] z Franią [...], gdyby się w tobie zakochała?

AMOUR

Faire l'amour – faire l'acte sexuel • **kochać się, oddawać się miłości (w sensie fizycznym)** □ D'autres dormaient, rêvaient, ronflaient, faisaient l'amour... (R. Jougllet, Les Paysans) – Inni spali, marzyli, chrapali, kochali się... || La fille lui avait dit qu'elle s'appelait Agatha, mais ce

n'était pas sûrement son nom. [...] Graham s'en fichait comme de sa première chemise. Il avait seulement envie de faire l'amour avec elle. (M. Arno, Orientation...) – Dziewczyna powiedziała mu, że nazywa się Agata, ale to na pewno nie było jej imię. [...] Graham miał to w nosie. Miał jedynie ochotę kochać się z nią.

Filer le parfait amour – s'aimer longtemps et avec constance • kochać się miłością idealną, przeżywać idealną miłość; gruchać sobie (jak dwa gołąbki); świata nie widzieć poza miłością □ En ce temps-là, elle et moi, nous filions le parfait amour, retirés du reste du monde [...]. (G. Courteline, Madelon...) – W owym czasie byliśmy zakochani po uszy i żyliśmy z dala od świata [...]. || – Tu veux que je file ton mari au trou! – Ben! S'il le mérite! – Qu'il le mérite ou pas, ce que tu souhaites c'est qu'il te débarrasse pour que tu puisses filer le parfait amour avec ton Jules Peyrecave! (Ch. Exbrayat, C'est pas Dieu possible) – Chcesz, żebym wsadził twojego męża do ciupy! – No, jeśli sobie zasłużył! – Czy sobie zasłużył, czy nie, pragniesz tylko się go pozbyć, żebyś mogła sobie gruchać z twoim Julkiem Peyrecave!

Vivre d'amour et d'eau fraîche – se contenter des sentiments et ne pas se préoccuper des nécessités matérielles • żyć powietrzem i miłością □ C'est dans les chansons qu'on "vit d'amour et d'eau fraîche", pas dans la vie. (J.-Ch. Aschero, L'Étreinte) – To w piosenkach "żyje się powietrzem i miłością", nie w życiu. || Il n'y a qu'à être amoureux; on vit alors d'amour et d'eau fraîche. – Nie ma to jak być zakochanym; człowiek żyje wtedy powietrzem i miłością.

AMOUREUX

Tomber amoureux de qqn – commencer à éprouver de l'amour pour qqn • zakochać się w kimś □ Odette était la femme d'un planteur, une bien jolie fille [...]. Tous les officiers de marine qui faisaient escale dans l'île, tombaient amoureux d'elle. (E. Triolet, Personne...) – Odetka była żoną plantatora i bardzo ładną dziewczyną [...]. Wszyscy oficerowie marynarki, którzy zatrzymywali się na wyspie, zaczęli się w niej kochać.

AMPOULES

Ne pas se faire d'ampoules (aux mains) fam. • „szanować” pracę; nie przemęczać się □ Il y a des gens qui n'aiment pas se faire d'ampoules aux mains. Des fainéants! – Są ludzie, którzy nie lubią się przemęczać! Nieroby!
SYN. Avoir un poil dans la main; Ne pas se la fouler; Ne pas se fouler la rate; Ne pas en mettre une secousse / une rame / un coup; Tirer au flanc / au cul; Les avoir palmés

AMYGDALES

S'humecter (se rincer) les amygdales pop. vx – boire un coup • przeplukać sobie gardło □ Châdal se marrait et se rinçait les amygdales avec

son pastis. (J. Barnais, Mort aux ténors; CM) – Châdal był w dobrym humorze i przeplukiwał sobie gardło anyżówką.

SYN. Se rincer la dalle; Avoir la dalle en pente
Se caler les amygdales pop. v. **Se caler les joues**
Se rincer les amygdales v. **S'humecter...**

AN

Bon an mal an [loc. adv.] – d'une façon habituelle, en moyenne • rokrocznie, przeciętnie, średnio □ Outre les sept pensionnaires internes, Mme Vauqueur avait, bon an mal an, huit étudiants en droit et en médecine [...] abonnés tous pour le dîner seulement. (H. Balzac, Le Père...) – Prócz siedmiu stałych pensjonariuszy, pani Vauqueur miała rokrocznie ośmiu studentów prawa i medycyny [...], którzy korzystali tylko z obiadu. || L'affaire était excellente. Bon an mal an, elle devait rapporter au Dingo trois ou quatre millions au minimum. (A. Beaucaire, La Mort...) – [...] Interes był doskonały. Miał przynosić rokrocznie Dingowi minimum trzy do czterech milionów.

Cent sept ans [loc. adv.] – très longtemps • cała wieczność; strasznie długo, sto lat □ Il n'y a tout de même pas besoin de réfléchir cent sept ans, dit-il d'une voix sifflante. Il n'y a que deux solutions [...]. (P. Nemours, Rengainez...) – Nie ma co przecież zastanawiać się tak długo – rzekł świszczącym głosem. Są tylko dwa rozwiązania. || Tu dois me prendre pour une folle... ou pis puisque nous ne nous connaissions pas il y a quelques heures. – Il ne faut pas cent sept ans pour savoir qu'on se plaît. (P. Randa, Les Parques) – Musisz mnie uważać za wariatkę... Albo jeszcze coś gorszego; przecież jeszcze kilka godzin temu nie znaliśmy się. – Nie trzeba stu lat, żeby wiedzieć, że ktoś się komuś podoba.

Cf. Attendre cent sept ans

En l'an de grâce + date litt. ou plais. – (compte à partir de l'ère chrétienne) • W roku Pańskim, roku Pańskiego □ Saint Louis mourut en l'an de grâce 1270. (DFV) – Święty Ludwik zmarł w roku Pańskim 1270.

Attendre cent sept ans fam. (employé surtout négativement) – attendre trop longtemps et en vain • czekać rok i sześć niedziel; czekać całą wieczność; czekać bardzo długo; sto lat □ – Tu manges, oui? On va pas attendre cent sept ans que tu finisses. Tu arrives en retard et tu lambines. (Sapho, Ils préféraient la lune; PR) – Jesz czy nie? Nie będziemy czekać stu lat aż skończysz. Spóźniasz się, a potem się guzdrasz.

Cf. Cent sept ans

S'en moquer (s'en ficher, s'en soucier) comme de l'an quarante fam. – s'en moquer complètement, être complètement indifférent • troszczyć się o coś jak o zeszłoroczny (łoński) śnieg □ Julie. – Oh! Évidemment! évidemment! Sa santé morale, c'est comme sa santé physique: tu t'en soucies comme de l'an quarante! (G. Feydeau, On purge...) – Julia: O, oczywiście, oczywiście! Jego zdrowie moralne to tak samo

jak jego zdrowie fizyczne; tyle ci na nim zależy co na zeszłorocznym śniegu! || – Vient-il souvent dans ta fabrique? – Oh, vous savez, du moment où il a connu cette jeune fille il s'en soucie comme de l'an quarante. – Czy często przychodzi do fabryki? – O, wie pan, od czasu jak poznał tę dziewczynę, troszczy się o to jak o łośński śnieg. || – Que faites-vous? [...] Il s'agit du triomphe de l'Angleterre. – Dont je me soucie comme de l'an neuf! railla le Parisien [...]. (P. d'Ivoi, Le Bolide...) – Co pan robi? [...] Przecież chodzi o triumf Anglii! – Na której tyle mi zależy, co na łośńskim śniegu! – zadrwił Paryżanin [...]. || Je n'ai rien de séducteur et mes débuts ont été trop difficiles pour donner mes sous à des petites qui, au fond, se ficheraient de moi comme de l'an quarante. (Ch. Exbrayat, Méfie-toi, gosse!) – Nie mam nic z uwodziciela, a moje początki były zbyt trudne, żebym dawał moje pieniądze dziewczętom, które w głębi duszy troszczyłyby się o mnie jak o zeszłoroczny śnieg.

Il y a cent sept ans – il y a très longtemps • bardzo dawno temu
Cf. Cent sept ans

ANALYSE

En dernière analyse [loc. adv.] – tout bien examiné, en fin de compte • koniec końców; ostatecznie; po namyśle □ A quoi vous décidez-vous en dernière analyse? (P.) – Na co się pan decyduje koniec końców?

ANATOLE

Ça colle, Anatole! *pop.* – ça va, tout marche bien, ça me convient • Szafa gra! □ Je rentrerai après minuit. – Bon, alors je laisserai la clé sous le paillason. – Ça colle, Anatole. (G. G.) – Wróć po północy. – Dobra, a więc zostawię klucz pod wycieraczką. – Szafa gra!
Cf. Ça va! D'accord!

ANATOMIE

Avoir une belle anatomie – avoir un corps harmonieux • mieć piękną budowę ciała □ D'après ce que tu m'en as dit, elle a une belle anatomie, ta Josiane! – Superbe même. Si tu pouvais la voir! – Według tego, co mi powiedziałeś, to twoja Josiana ma piękną budowę ciała! – Nawet wspaniała! Gdybyś mógł ją zobaczyć!

ANCRE

Jeter l'ancre *pr./fig.* – 1. *pr.* arrêter un navire; mouiller 2. *fig.* s'installer, se fixer • 1. zarzucić kotwicę, zakotwiczyć 2. osiedlić się na stałe, zakotwiczyć □ 1. Nous avons jeté l'ancre loin de la côte, à cause des récifs. – Zarzuciliśmy kotwicę z dala od brzegu z powodu raf. 2. Après des années de vie de vagabondage à travers le monde, il a fini par jeter l'ancre à Singapour. – Po latach włóczęgi po świecie, osiedlił się wreszcie na stałe w Singapurze.

SYN. 1. Mouiller l'ancre

Lever l'ancre *pr./fig.* – 1. *pr.* – quitter le port

(d'un navire); appareiller 2. *fig. fam.* s'en aller, partir, s'éloigner • 1. podnosić kotwicę 2. odejść, oddalić się, ruszyć □ 1. [...] Je vis manœuvrer un cargo anglais qui levait l'ancre [...]. (F. R. Bastide, La Fantaisie du voyageur) – [...] Widziałem angielski statek towarowy manewrujący i podnoszący kotwicę. 2. Je lui affirme que je n'ai rien contre Chignoux [...]. Je lève l'ancre, il est presque vingt heures trente et Dogne doit piaffer d'impatience. (A. D. G., Je suis un roman noir) – Tłumaczę mu, że nie mam nic przeciwko Chignoux [...]. Ruszam dalej. Jest prawie wpół do dziewiątej i Dogne musi usyschać z niecierpliwości.

ANT. 1. Mouiller l'ancre

Mouiller l'ancre *mar.* – arrêter un navire • zarzucić kotwicę, zakotwiczyć □ Trois coups de sirène et notre paquebot mouille l'ancre juste devant la gare maritime. – Trzy syreny i nasz parowiec zarzuca kotwicę tuż przed dworcem morskim.

ANT. Lever l'ancre

ANDOUILLE

Faire l'andouille (*son andouille*) *fam.* – 1. faire des manières 2. faire des bêtises; faire semblant d'être idiot • 1. robić ceregiele, grać komedie, dawać się prosić 2. wygłupiać się, udawać głupka □ 1. Non, non, merci, répéta le chapelier. Vous êtes trop gentil, ce serait abuser. – Coupeau, cette fois, éclata. – Est-ce qu'il allait faire son andouille encore longtemps? (E. Zola, L'Assommoir) – Nie, nie, dziękuję – powtórzył kapelusznik. – Jest pan nadzwyczaj uprzejmy, to byłoby wykorzystywanie. Tym razem Coupeau wybuchnął: – Czy długo jeszcze będzie robić te ceregiele? 2. Arrête de faire l'andouille. Reviens tout de suite à table! – Przestań się wygłupiać. Wracaj natychmiast do stołu! || – Les diams maintenant, fait Salviati. – Quoi? – Les diamants. [...] – Quels diamants? – Fais pas l'andouille. (A. Duquesne, C'est mal parti!) – A teraz diamenty – mówi Salviati. Co? – Diamenty. [...] – Jakie diamenty? – Nie rób z siebie głupka! || [...] il peut venir d'un moment à l'autre. [...] – Dans ce cas, je préférerais rester dans la bagnole. [...] – Ne fais pas l'andouille... Tu aurais l'air de quoi à poireauter au volant...? (A. Duquesne, C'est mal parti!) – [...] może przyjąć lada chwila. [...] – W takim razie wolalibyśmy zostać w samochodzie. [...] – Nie wygłupiaj się... jak by to wyglądało, gdybyś czekał przy kierownicy...?

ÂNE

Âne bâté – individu stupide, ignorant et paresseux • skończony osioł, osioł patentowany □ Les médecins peuvent traiter les malades mentaux. Mais que voulez-vous faire avec un âne bâté comme lui? Il ne gagnera jamais sa vie. (B. L.) – Lekarze mogą leczyć umysłowo chorych. Ale co można zrobić z takim patentowanym osłem jak on? Nigdy nie zarobi na życie.

Être comme l'âne de Buridan * – ne pas arriver à choisir entre deux propositions également tentantes • być niezdecydowanym, nie wiedzieć co wybrać; Osiolkowi w żłoby dany... □ Lorsque l'on reçoit à la fois deux propositions également séduisantes, l'on est comme l'âne de Buridan et l'on hésite avant de décider. (P.) – Gdy człowiek otrzymuje naraz dwie propozycje równie pojętne, jest niezdecydowany i waha się, którą wybrać. || – Si je ne réponds pas à ses attaques, on croit qu'il dit vrai; si je me défends, je donne de la publicité à ses calomnies. Je suis comme l'âne de Buridan. Que feriez-vous à ma place? (B. L.) – Jak nie odpowiem na jego ataki, będą myśleli, że mówię prawdę; jak będę się bronił, zrobię reklamę jego kalumniom. Jestem zupełnie niezdecydowany. Co by pan zrobił na moim miejscu?

Faire l'âne pour avoir du son vx – faire l'imbécile pour obtenir un avantage • udawać głupka (by osiągnąć jakąś korzyść) □ Il jouait l'étonnement, bien qu'il eût parfaitement compris. Et quand Adèle, une impertinence sur la langue, lui eut crié de prendre la lampe et de ne pas perdre son temps à faire l'âne pour avoir du son, ce fut fini [...]. (G. Courteline, Boubouroche) – Udawał zdziwienie, choć doskonale rozumiał. I gdy Adele, z impertynencją na ustach, zawołała, żeby wziął lampę i nie tracił czasu na udawanie głupka, nastąpił wybuch [...]. || En tout cas ils ont annoncé la couleur, et j'ai décidé de faire l'âne, j'y gagnerai toujours un peu de temps. – Je ne comprends pas, qui êtes-vous? Pourquoi suis-je attaché? (P.-J. Hérault, Réseaux-sommeil) – W każdym razie odkryli karty. Postanawiam grać głupka, zyskam może trochę na czasie. – Nie rozumiem, kim pan jest. Dlaczego jestem związany?

ANGE / ANGES

Discuter sur le sexe des anges v. SEXE

Dormir comme un ange – tranquillement, d'un sommeil réparateur • spać spokojnie; jak suseł □ Je dormais comme un ange jusqu'à neuf heures trente [...]. Je pris ma douche, me rasai en réfléchissant aux événements de la nuit. (P. Muller, Avec les femmes...) – Spałem jak suseł do wpół do dziesiątej [...]. Wzięłem natrysk, ogoliłem się, rozmyślając nad wydarzeniami nocy.

SYN. Dormir comme une marmotte / un loir / une bûche / une souche / un plomb / un bienheureux / du sommeil du juste

ANT. Dormir comme un gendarme

Être aux anges – être ravi, très heureux • być w

siódmym niebie □ Hortense. – [...] Et tous ces ennuis devant votre mari! – La Princesse. – Le Prince? mais il est aux anges! Hortense. – Aux anges? – La Princesse. – Il adore tout ce qui est distraction! (A. Salacrou, L'Archipel...) – Hortensja: [...] I wszystkie te kłopoty, które pani mąż ma przed sobą! Księżna: Książę? Ależ on jest w siódmym niebie! Hortensja: W siódmym niebie? Księżna: Uwielbia wszystko, co jest rozrywką! || Malgré tout, Jacques était aux anges [...]. (J. Kanapa, Question Personnelle) – Mimo wszystko Jakub był w siódmym niebie [...]. || [...] Ronnie me demande si je veux aller au cinéma avec lui la semaine suivante. Je suis aux anges [...] ça me remonte dans l'estime de mes sœurs et de mes copines. (S. Morgenstern, La Première fois...) – [...] Ronnie pyta, czy chcę iść z nim do kina w przyszłym tygodniu. Jestem w siódmym niebie [...] to podnosi mnie w oczach moich sióstr i koleżanek. || – Eh bien, c'est entendu. Je vous enlève, dit-elle en riant [...]. La maison est bien assez grande [...]. Pour une fois ma vie me semblera moins terne et j'aurai vraiment l'impression de servir à quelque chose. [...] Jacow était aux anges. Maintenant il n'était plus seul... (D. Dastier, Transfuge-party) – A więc zgoda. Porywam pana – rzekła z uśmiechem [...]. Dom jest przecież dosyć duży [...]. Życie będzie mi się znów wydawało mniej szare i będę miała wrażenie, że jestem do czegoś potrzebna. [...] Jacow był w siódmym niebie. Teraz nie był już sam...

Être le bon ange (le mauvais ange) de qqn – être celui qui protège qqn et le guide dans la bonne voie ou celui qui donne de mauvais conseils • być czymś dobrym aniołem, dobrym (złym) duchem

Rire aux anges v. Sourire ~ ~

Sourire (rire) aux anges – 1. rire pour rien, d'un air niais 2. rire d'un air heureux, ravi • 1. uśmiechać się bezmyślnie (głupkowato, bez powodu) 2. błogo się uśmiechać; być zachwyconym; uśmiechać się do siebie □ 1. Krato souriait aux anges. Sa casquette toute de travers sur ses cheveux gris lui donnait un air facétieux. (D. Daix, Les Embarras...) – Krato uśmiechał się głupkowato. Jego czapka nałożona na bakier na siwe włosy nadawała mu dziwnie śmieszny wygląd. 2. [...] Il se retourna: les types dormaient déjà; Clapot, les yeux clos, rajeuni, souriait aux anges [...]. (J.-P. Sartre, Les Chemins...) – [...] Odwrócił się; bractwo już spało; Clapot z zamkniętymi oczyma, odmłodził się, uśmiechał się błogo [...]. || – Qu'est-ce que tu rêvais? – Pourquoi? – Tu souriais aux anges. (G. Simenon, Maigret a peur) –

* C'est une allusion à Jean Buridan, docteur scolastique, recteur de l'Académie de Paris qui vécut entre le XIIIe et le XIVe siècles. Son nom est connu par le sophisme de l'âne qui lui est attribué: l'animal, placé entre deux identiques picotins d'avoine doit mourir de faim, car n'étant pas doué du libre arbitre, il est incapable de décider lequel des deux attaquer en premier. Ce célèbre dilemme a été transmis par une tradition orale jusqu'à nos jours; il symbolise l'indécision de quelqu'un qui hésite entre deux partis sans pouvoir faire un choix.

Co ci się śniło? – Dlaczego pytasz? – Tak błogo się uśmiechałeś!

C'est un ange qui passe ou **Un ange passe** (a passé, passera) – remarque qu'on fait lorsqu'au cours d'une conversation un silence embarrassé se produit à propos de rien • Cisza na morzu (za chwilę odezwie się bałwan); Zapanowała cisza □ – Et qu'est devenu votre informateur? – On a retrouvé sa voiture dont le moteur tournait encore sur Central Park South. De lui, plus aucune trace. [...] Un ange passa. (G. de Villiers, Escalade...) – A co się stało z pana informatorem? Znalezione jego samochód na Central Park South, silnik był jeszcze w ruchu. Po nim ani śladu. [...] Zapanowała nieprzyjemna cisza. || – Connaissez-vous Mme Anne Sinclair? – C'est une amie. Ma femme et moi l'aimons beaucoup. – Ah! Vous la connaissez..., dit-il d'un air profond. Un ange passe. (A. Decaux, Le Tapis rouge) – Czy zna pan panią Annę Sinclair? – To przyjaciółka. Moja żona i ja bardzo ją lubimy. – Ah, pan ją zna... rzekł poważnie. Zapanowała krępująca cisza.

ANGLAIS I (n.)

Avoir ses Anglais – avoir ses règles • mieć menstruację (okres)

Encore un (une) que les Anglais (les Allemands) n'auront pas iron. *plais.* – formule familière utilisée quand on mange ou boit, en faisant mine de croire que l'objet (un repas, un verre, une bouteille...) risquerait d'être confisqué par l'ennemi – profitons de la vie, de l'instant • Korzystajmy z życia (z każdej chwili)

Les Anglais ont débarqué pop. – elle a ses règles • nadszedł period, dostała miesiączkę □ J'étais sûre que ça y était. Et puis, l'autre matin, catastrophe, les Anglais ont débarqué. Jamais je l'aurai, ce bébé. (C. Sarraute, Allo Lolotte, c'est Coco; CM) – Byłam już pewna, że się udało. I nagle któregoś dnia – katastrofa – przyszło krwawienie. Nigdy nie będę miała tego dzieciaka.

ANGLAISE II

Filer (partir, s'en aller, se sauver...) à l'anglaise – sans dire au revoir, sans se faire remarquer • wymknąć się (wyjść) po angielsku □ Il y avait beaucoup de monde; alors j'ai seulement pris congé des hôtes et j'ai filé à l'anglaise. – Było dużo gości, pożegnałem się więc tylko z gospodarzami i wymknąłem się po angielsku.

ANGLE

Sous l'angle de [loc. prép.] – dans une certaine perspective, en se plaçant à un certain point de vue • pod kątem, z perspektywy □ Si l'on considère ce problème sous l'angle de ce que les gens ressentent, sous l'angle de la souffrance humaine, c'est une tragédie. – Jeżeli rozważymy ten problem pod kątem tego, co ludzie odczuwają, pod kątem ludzkiego cierpienia, to jest to tragedia.

Cf. Sous un angle

Sous un angle [loc. adv.] – sous un point de vue, un aspect particulier • pod kątem, z perspektywy □ L'estomac garni, les choses nous apparaissent sous un angle beaucoup plus optimiste. Les fines plaisanteries se mêlent à la fumée des cigarettes. (R. Simonnet, Hitler-Polka) – Gdy żołądek jest pełny, sprawy zaczynają się nam wydawać pod kątem o wiele bardziej optymistycznym. Dowcipne żarciki mieszają się z dymem papierosów.

Cf. Sous l'angle de...

Arrondir les angles – atténuer les oppositions, les causes de disputes • łagodzić nieporozumienia (sprzeczności); mitygować □ Le naturel conciliant de Joseph cherchait toujours à arrondir les angles: „Pour une petite écorchure, vous pourriez vous arranger. Sûrement, ce monsieur a été contrarié. Dame, mettez-vous à sa place [...]”. (J. Sorgue, En désespoir de cause) – Ugodowe usposobienie Józefa starało się zawsze łagodzić sprzeczności: „O takie drobne zadrapanie [uszkodzenie stateczku przy zderzeniu] moglibyście jakoś dojść do porozumienia. Ten pan był na pewno zmartwiony. O Boże, wstawcie się w jego położenie [...]”. || Le soir, en rentrant, je n'avais pas à subir le choc brutal. C'était la pression de tes doigts sur mes épaules, la douceur de ton baiser qui m'apprenaient la nouvelle. Tu avais passé ta journée à l'envelopper de tendresse, à l'adoucir, à en arrondir les angles avant de me la confier. (B. Clavel, L'Ouvrier...) – Wracając wieczorem nie musiałem się spotkać z gwałtownym szokiem. Wiadomość przekazały mi łagodne dotknięcia twych rąk na moim ramieniu i słodycz twojego pocałunku. Przez cały dzień starałaś się otoczyć ją [tę wiadomość] twą czułością, złagodzić ją i osłodzić zanim mi się z niej zwierzyłaś.

ANGUILLE

Écorcher l'anguille par la queue vx – faire le contraire de ce qu'il faudrait pour réussir • robić coś na opak, zabierać się do czegoś od końca □ Vous traduisez les derniers chapitres de l'ouvrage avant les premiers? Mais pourquoi donc écorcher l'anguille par la queue? (P.) – Tłumaczy pan najpierw ostatnie rozdziały dzieła, a potem pierwsze? Ale po cóż zaczynać rzecz od końca?

SYN. Mettre la charrue devant les bœufs

Glisser (se faufiler) comme une anguille – 1. glisser, se faufiler lestement, adroitement, sans qu'on puisse le retenir 2. *fig.* tergiverser, se tirer d'affaire habilement; ruser • 1. wic się, wywijać się jak piskorz 2. wywijać się, wykręcać się od czegoś sprytnie, zręcznie, chytrze □ 1. Il était difficile d'attraper ce petit polisson qui se faufilait comme une anguille dans l'eau peu profonde de l'étang, tout près du bord. Finalement, il a perdu ses forces et il a cédé. – Trudno było złapać tego małego, zwinnego urwisa, który wił się jak piskorz w płytkiej wodzie tuż przy brzegu

stawu. W końcu jednak osłabł i dał za wygraną. 2. On pensait déjà que le garçon allait avouer, qu'il allait dire la vérité, mais lui, il a glissé de nouveau comme une anguille. – Już myśleliśmy, że chłopak się przyzna, że powie prawdę, ale on znów wykręcił się jak piskorz.

Il y a anguille sous roche – il y a, en dessous de cela, quelque chose de caché, de mystérieux, de louche, d'inquiétant • W tym coś jest; Coś się za tym kryje; Coś jest (tam) na rzeczy; Coś się święci; Na coś się zanosi □ – Je suis sûre qu'il ressent des douleurs. Je crains, enfin [...] – Elle voyait déjà son enfant plein de pus! – Allons, chère madame, ne nous laissons pas aller à l'imagination! S'il y a anguille sous roche, le thermomètre se ferait un devoir de nous le dire! (P. Véry, *Un Grand...*) – Jestem pewna, że odczuwa bóle. Boję się w końcu [...] – Wyobrażała już sobie swoje dziecko pokryte ropnymi wrzodami! – No, szanowna pani, nie ulegajmy naszej wyobraźni! Gdyby się coś pod tym kryło, to termometr by nam to wykazał! || Il connaissait bien le patron. Il savait ce que cela voulait dire quand il le voyait ainsi absorbé [...]. Il y avait anguille sous roche. (A. Beaucaire, *La Mort...*) – Znał dobrze swojego szefa. Wiedział, co znaczy, gdy siedzi taki zamyślony [...]. Coś się za tym kryło. || Ma femme n'y comprend rien, mais elle flaire quelque anguille sous roche. (H. Duvernois, *La Poule*) – Moja żona nic z tego nie rozumie, ale czuje, że coś się za tym kryje.

ANNÉES

Les années de vaches grasses v. **VACHES grasses**

Les années de vaches maigres v. **VACHES maigres**

C'est la meilleure de l'année – c'est incroyable, inouï • To niesamowite (niesłychane) □ – Quoi? Vous refusez de me livrer sous prétexte que je n'ai pas payé la dernière traite! C'est la meilleure de l'année! Vous voulez me tuer! Vous savez pourtant que je suis honnête! – Co! Nie chce mi pan dostarczyć towaru pod pretekstem, że nie zapłaciłem ostatniej raty? To niesamowite! Ależ to dla mnie śmierć! Wie pan przecież, że jestem uczciwy. || La balle de tennis, reprise de volée, était venue se loger dans le filet et était restée suspendue. – Bah, ça alors, s'écria Patrick, c'est la meilleure de l'année! – Piłka podjęta w locie wpadła do siatki i zawiesiła się w niej. – No, coś podobnego – zawołał Patrick – to niesamowite!

ANSE

Faire danser l'anse du panier *fam. vx* – faire des profits illicites sur les denrées qu'on achète (en parlant d'une domestique) • brać koszyczkowe; chować resztę do kieszeni (o służącej robiącej zakupy) □ Mme Oreille était économe. [...] La bonne [...] avait grand mal à faire danser l'anse du panier [...]. (G. de Maupassant, *Le Parapluie*) – Pani Oreille była oszczędna [...]. Służącej było bardzo trudno brać koszyczkowe [...]. ||

Dans un pays comme dans une maison, il faut un maître; autrement, chacun fait danser l'anse du panier. (G. Flaubert, *L'Education...*) – W każdym kraju tak jak w domu potrzebny jest gospodarz; inaczej każdy bierze sobie koszyczkowe.

Faire le pot à deux anses *fam. vx* – tenir une personne à chaque bras; se faire tenir par le bras par deux personnes • podać ramię dwóm kobietom naraz □ Les messieurs étant en minorité à ce banquet, chaque cavalier dut faire le pot à deux anses pour conduire les dames à table. (P.) – Ponieważ na tym bankiecie panowie byli w mniejszości, każdy z nich musiał podać ramię dwóm paniom, żeby je zaprowadzić do stołu.

ANTENNES

Avoir des antennes – 1. *abs.* avoir de l'intuition, percevoir avant les autres 2. avoir des sources clandestines d'information • 1. mieć szósty zmysł, mieć intuicję 2. mieć poufne (tajne) informacje; mieć wtyczki □ 1. Il était très difficile de lui cacher la vérité; elle avait des antennes. – Było bardzo trudno ukryć coś przed nią, miała jakiś szósty zmysł. 2. Il y avait dans sa bonne humeur, quelque chose d'un peu agressif, peut-être un peu crispé. Maigret, pourtant, avait l'impression de montrer le même visage que la veille. Mais sans doute avait-elle des antennes. (G. Simenon, *Maigret en meublée*) – W jej dobrym humorze było coś agresywnego, może nawet pewien brak swobody. Maigret natomiast starał się zachować ten sam wyraz twarzy co dnia poprzedniego. Bez wątpienia miała jakieś poufne informacje.

SYN. Avoir du flair /du nez

ANTICHAMBRE

Faire antichambre – attendre que quelqu'un veuille bien nous recevoir • czekać długo na przyjęcie; wyczekiwać □ Françoise. – Je vous demande pardon de forcer votre porte, monsieur, mais je n'ai pas coutume de faire ainsi longtemps antichambre. (P. Gavault, *L'Idée*) – Franciszka: Przepraszam pana, że wchodzę nieproszona, ale nie mam zwyczaju wystawać tak długo w przedpokoju. || Au mieux, on ne ramènerait pas Doumel avant deux heures. Et des ordres étaient donnés pour qu'on lui fasse faire antichambre un petit moment, sous bonne garde. Manière de le laisser mariner dans sa peur. (S. Montigny, *Une Fleur...*) – W najlepszym wypadku przyprowadzą Doumela za jakieś dwie godziny. I wydano polecenie, żeby czekał na przyjęcie pod dobrą strażą, tak by mu trochę ru-ra zmiękła. || – M. Talière va vous voir dans quelques instants [...]. – Je ne tiens pas à attendre une demi-heure. Si Talière m'a convoqué à neuf heures, ce n'est certainement pas pour me faire faire antichambre! (G. Cambri, *Échec...*) – Pan Talière przyjmie pana za chwilę [...]. – Nie chcę czekać pół godziny. Jeżeli Talière we-

zwał mnie na dziewiątą, to na pewno nie po to, bym wyczekiwał przed drzwiami.
Cf. Croquer le marmot

ANTIENNE

Chanter toujours la même antienne – toujours dire, répéter la même chose • powtarzać tę samą śpiewkę □ Quand nous partons en excursion, la mère nous chante toujours la même antienne: soyez prudents, prenez des vêtements chauds, ne revenez pas trop tard. (B. L.) – Kiedy wyruszamy na wycieczkę, matka powtarza stale tę samą śpiewkę: uważajcie, weźcie ciepłą odzież, nie wracajcie za późno.

C'est toujours la même antienne – c'est toujours la même histoire qu'on raconte • Stale ta sama śpiewka

APARTÉ

En aparté [loc. adv.] – en confidence, à part, à l'écart • na osobności, na stronie; w zaufaniu □ J'ai eu en aparté une petite conversation avec le directeur qui m'a dit tout ce qu'il pensait de toi. – Miałem krótką rozmowę na osobności z dyrektorem, który mi powiedział wszystko, co o tobie myśli.

SYN. En catimini; En tête à tête

Cf. En cachette; en tapinois

Faire des apartés – s'entretenir en particulier dans une réunion • rozmawiać na stronie, na osobności □ – Vous deux au fond de la classe, cessez de faire des apartés! Ou vous serez punis. – Wy tam dwaj w głębi klasy, przestańcie dyskutować na osobności! Albo zostaniecie ukarani.

SYN. Faire des messes basses

APLOMB

D'aplomb [loc. adv.] – 1. en équilibre stable; v. **Être d'aplomb** 2. verticalement; v. **Tomber d'aplomb** • 1. w równowadze 2. pionowo, prostopadle *Ex.* v. **Être d'aplomb**

Avoir de l'aplomb *fam.* – avoir une assurance excessive un peu insolente • być zbyt pewnym siebie, mieć tupet

Cf. Avoir du culot / du toupet

Être (tenir) d'aplomb *pr.* [s. qqn / qqch.] – 1. [s. qqn] tenir droit 2. [s. qqch.] tenir, être droit • 1. trzymać się prosto 2. stać prosto □ 1. Il a trop bu, il ne tient pas d'aplomb sur ses jambes. (DFC) – Za dużo wypił i nie trzyma się prosto na nogach. 2. L'armoire n'est pas posée d'aplomb; elle risque de tomber. (DFC) – Szafa nie została prosto ustawiona i może się wywrócić.

Être (se sentir) d'aplomb – se sentir bien, être en forme, en bonne santé • czuć się dobrze, być w formie □ Ses traits étaient un peu tirés mais il avait déclaré au Délégué qu'il se sentait d'aplomb, que son épaule ne lui faisait pas mal. (P. Courcel, Nuits Chaudes...) – Rysy jego były trochę ściągnięte, ale oświadczył Delegatowi, że czuje się dobrze, że ramię [po postrzale] już go nie boli. || Je ne suis pas d'aplomb, je dois avoir

de la fièvre. (DFC) – Nie czuję się dobrze, chyba mam gorączkę.

Reprendre son aplomb – reprendre de l'assurance • nabierać pewności siebie □ Je reprenais mon aplomb. Je commençais à me sentir en pleine forme pour y aller d'un grand discours. (B. Clavel, L'Ouvrier...) – Nabierałem pewności siebie. Zaczynałem czuć się w pełnej formie, żeby wygłosić wielką mowę.

Tomber d'aplomb [s. qqch., le plus souvent le soleil] – tomber verticalement • padać pionowo □ Et la vie coulait au ralenti, sur les quais comme dans les rues, parce que le soleil tombait d'aplomb [...]. (G. Simenon, Le clan...) – I życie na przybrzeżnych bulwarach i na ulicach płynęło w zwolnionym tempie, bo promienie słońca padały pionowo. || Le soleil tombait presque d'aplomb dans le jardin [...]. (G. Simenon, Chemin...) – Słońce padało do ogrodu prawie pionowo [...].

Remettre qqn d'aplomb – mettre qqn en bon état physique et moral • poprawić komuś samopoczucie □ À présent il était honteux, le cœur et l'estomac barbouillés et il fallait que ce fût Maigret qui le remit d'aplomb, qui lui posât sa lourde patte sur l'épaule. (G. Simenon, Maigret à New York) – Teraz było mu wstyd, bolał go żołądek i serce i dopiero Maigret musiał go "ustawić", kładąc mu swoją dużą łapę na ramieniu.

Tenir d'aplomb v. **Être** ~ ~

APÔTRE

Faire le bon apôtre *vx* – avoir une apparence hypocrite de bonté, de douceur, etc. • robić się dobrym, udawać świętoszka □ Guy de Lucé eut un geste de modestie. Mme de Liserolles reprit: – Oh! ne faites pas le bon apôtre [...]. (G. Courteline, Madelon...) – Wit de Lucé zrobił ruch pełen skromności. – O! niech pan nie udaje świętoszka – odezwała się pani Liserolles.

SYN. Faire le petit saint

Cf. Faire la sainte Nitouche

APPAREIL

Dans le plus simple appareil – en négligé, très peu vêtu; tout nu • w bardzo skąpym stroju, rozneglizowany □ Le classeur était plein de photos de "nus artistiques". Il y avait des tas de filles dans le plus simple appareil, la plupart de grosses poufiasses [...]. (A. Saint-Moore, Les Méditations...) – Klaser pełen był fotosów "aktów artystycznych". Było tam mnóstwo dziewcząt leżących w odzianych, większość grubych dziwek. || – Dites vite! – Elle m'a dit d'entrer. Et qu'ai-je vu? – C'est une devinette, Ralph? J' imagine qu'elle s'est montrée dans le plus simple appareil. (P. Muller, Avec les femmes...) – Mów szybko! – Kazała mi wejść. I cóż zobaczyłem? – To zagadka, Ralf? Wyobrażam sobie, że pokazała ci się w bardzo skąpym stroju.

Cf. En costume d'Adam (d'Ève); Nu comme un ver / comme la main / comme le dos de la main / comme le bon Dieu l'a fait

APPARENCES

Il ne faut pas se fier aux apparences – il ne faut pas se contenter de l'aspect extérieur des choses • Pozory mylą □ Chanlatte. – [...] Je ne suis pas heureux. Denis. – Avec cette bonne balle-là! Chanlatte. – Avec cette bonne balle-là! Il ne faut pas se fier aux apparences. La bonne mine ne signifie rien. [...] (H. Duvernois et R. Dieudonné, *La Guitare...*) – Chanlatte: [...] Nie jestem szczęśliwy. Denis: Z tą miłą facją? Chanlatte: Z tą miłą facją! Pozory mylą! Ładny wygląd nic nie znaczy [...].

APPEL

Appel du pied – une invitation déguisée ou camouflée à faire quelque chose • dyskretna (ukryta) zachęta (do czegoś, do zrobienia czegoś); flirt □ Le parti socialiste dit qu'il prévoit des troubles, mais qu'il ne les souhaite pas. Le gouvernement considère que c'est un appel du pied aux syndicats. (B. L.) – Partia socjalistyczna mówi, że przewiduje zamieszki (niepokoje), ale że ich nie chce. Rząd uważa, że jest to dyskretna zachęta dla związków zawodowych.

Faire appel [abs.] *jur.* – en appeler • złożyć apelację (odwołanie) □ Je croyais cette question-là réglée. Puisqu'elle est condamnée... – Elle peut faire appel. Il y a recours en grâce. (Ch. Bayet, *Mon Cadavre...*) – Wydawało mi się, że ta sprawa jest załatwiona. Skoro jest skazana... – Może zrobić odwołanie. Jest możliwość prawa łaski.

Faire appel à qqn / qqch. – invoquer l'intervention de qqn / qqch., solliciter • odwoływać się (uciekać się) do kogoś / czegoś, zwracać się do kogoś; apelować do, złożyć apelację (odwołanie) □ M. Sajou, d'ailleurs, était un brave homme. [...] tous les gens du quartier faisaient appel à lui pour leurs petits travaux de menuiserie. (S. Montigny, *Une Fleur...*) – Pan Sajou był zresztą porządnym człowiekiem. [...] wszyscy ludzie z dzielnicy zwracali się do niego w sprawie drobnych robót stolarskich. || Ma situation est un peu à part et l'on ne fait pas appel à moi que dans des cas extrêmement particuliers. (Ch. Exbrayat, *Les Douceurs...*) – [...] Moja sytuacja jest trochę szczególna i ludzie zwracają się do mnie jedynie w zupełnie specjalnych sprawach. || L'entraîneur voulait me rencontrer pour me parler de ses ennuis. Il m'avait expliqué que c'était la première fois qu'il faisait appel à un détective privé. (M. Averlant, *Rien...*) – Trener [wyścigi] chciał się ze mną spotkać, żeby powiedzieć mi o swoich kłopotach. Wy tłumaczył mi, że po raz pierwszy odwołuje się do usług prywatnego detektywa. || Puisque Schalberg n'est pas à Téhéran aujourd'hui, je lui dirai que j'ai fait appel à vous en son absence. D'accord? Le Belge bourra sa pipe et hochait la tête. (G. de Villiers, *S. A. S. contre la C. I. A.*) – Ponieważ Schalberga nie ma dziś w Teheranie, powiem mu, że zwróciłem się do pana pod jego nieobec-

ność. Zgoda? Belg nabił fajkę i potrzaskał głową. || Les progrès continus des sciences et des techniques ont exigé la création d'un grand nombre de termes nouveaux [...]. On fait appel souvent, pour les former, au grec [...]. (J. Dubois, G. Jouannon, *Grammaire et exercices de français*) – Ustawiczny postęp nauk ścisłych i techniki wymagał stworzenia wielkiej ilości nowych terminów [...]. By je stworzyć, uciekamy się często do greki. || Puis, faisant appel à tout mon courage, j'entrai dans notre chambre d'un air libéré. (A. Daudet, *Le Petit Chose*; Rck.) – Potem, zbierając całą swoją odwagę, wszedłem do pokoju ze stanowczą miną.

Faire l'appel – vérifier la présence des personnes dans un groupe (classe, section, etc.) en prononçant leurs noms • robić zbiórkę (by sprawdzić obecność) □ Je me levais le matin à cinq heures et demie, rien que pour l'entendre dire "présente!" quand on faisait l'appel. (M. Behm, *Mortelle...*) – Wstawałam o wpół do szóstej z rana tylko po to, by usłyszeć ją jak mówi podczas zbiórki: "jestem!". || Le professeur a fait l'appel de la classe pour savoir qui était absent. – Nauczyciel zrobił zbiórkę klasy, by zorientować się, kto jest nieobecny.

APPÉTIT

Couper l'appétit (à qqn) – écœurer ou dégoûter • odebrać (komuś) apetyt □ Je ne peux pas la regarder manger; ça me coupe l'appétit. – Nie mogę patrzeć jak je; odbiera mi to apetyt.

Mettre qqn en appétit *pr. / fig.* – donner l'envie de faire, avoir qqch. • dodać komuś apetytu; rozochocić kogoś □ Cette longue promenade nous a mis en appétit; Robert, ce petit mangeur, a redemandé des patates et de la viande. – Ten długi spacer dodał nam apetytu; ten niedojadek Robert poprosił dodatkowo o ziemniaki i mięso.

Ouvrir l'appétit (à qqn) – donner faim • dodać apetytu □ – Buvez ce petit verre de vermouth; ça vous ouvrira l'appétit, vous verrez! – Proszę się napić ten kieliszeczek wermutu, to panu doda apetytu, zobaczy pan!

L'appétit vient en mangeant *prov.* – plus on a de succès, de biens, plus on en veut • Apetyt przychodzi w miarę jedzenia; Daj kurze grzedy, a ona: ja se wyżej sięde; Kto ma dużo, chce jeszcze więcej □ La semaine dernière, je lui ai permis de prendre part à une petite sauterie; aujourd'hui il veut aller à un grand bal; l'appétit vient en mangeant. – W zeszłym tygodniu pozwoliłem jej wziąć udział w małej potańcówce; dziś chce iść na dużą zabawę: Pozwól kurze grzedy, ona ze chce wszędy.

APPOINT

Faire l'appoint – 1. compléter une somme (en petite monnaie) 2. payer un achat en remettant la somme exacte 3. compléter qqch. • 1. uzupełnić sumę 2. odliczyć pieniądze 3. uzupełnić □ 1. Ne t'inquiète pas. Si tu n'as pas assez d'argent pour payer cette bagnole je ferai l'appoint. – Nie

martw się. Jeżeli nie masz dość pieniędzy, żeby zapłacić za ten wóz, to ja uzupełnię resztę. 2. La vendeuse lui demanda expressément de faire l'appoint car elle n'avait pas de monnaie à lui rendre. – Sprzedawczyni poprosiła go specjalnie, żeby odliczył sumę, bo nie ma wydać. 3. J'aurais besoin d'un chauffage qui fasse l'appoint. Mes calorifères ne fonctionnent pas bien. – Potrzebowałbym dodatkowego ogrzewania. Moje kaloryfery nie działają dobrze.

APPRENDRE

Apprendre à vivre à qqn *fam.* – le corriger, lui donner une leçon • dać komuś nauczkę; **Cela lui apprendra à vivre** – To będzie dla niego nauczka; Będzie miał nauczkę □ Deux fois déjà il m'a manqué de parole, et j'attends toujours la somme que je lui ai prêtée. Mais je lui apprendrai à vivre. La prochaine fois je refuserai catégoriquement de l'aider. – Już dwa razy nie dotrzymał słowa i stale czekam na sumę, którą mu pożyczyłem. Ale ja go nauczę; na następny raz odmówię mu kategorycznie pomocy.

APRÈS

Après ça v. ÇA

Après vous (je vous en prie)! – passez devant moi, s. v. p. (formule de politesse employée, à la porte, quand on laisse passer qqn devant nous) • Bardzo proszę; (ja) za panem! □ – Oui, cette porte, monsieur. Mais non, monsieur, après vous! – Tak, to te drzwi, proszę pana. Ależ nie, proszę pana, ja za panem!

Et (puis) après? – formule d'indifférence; quelle importance? • I co z tego? No i co (z tego)? No bo co? □ Hector. – Que racontes-tu là? Andromaque. – Ne sais-tu pas que Paris a enlevé Hélène? Hector. – On vient de me le dire... Et après? (J. Giraudoux, La Guerre...) Hektor. – Cóż ty tu opowiadasz? Andromacha: Czy nie wiesz, że Parys porwał Helenę? Hektor: Powiedziano mi o tym przed chwilą... No i co z tego? □ Topaze. – Vous êtes la... la maîtresse de cet homme adultère. Suzy. – Et après? (M. Pagnol, Topaze) – Topaz: Ty jesteś ko... kochanką tego cudzołoznego mężczyzny. Zuzia: I co z tego? □ J'étais assise sur le rebord de la fenêtre et j'ai tout entendu. – Après? (S. de Beauvoir, Les Mandarins) – Siedziałam na parapecie okna i wszystko słyszałam. – No i co? □ – Bon... Vous admettez donc... – Entendu, elle était ma maîtresse et puis après? (Ch. Exbrayat, C'est pas Dieu possible) – Dobrze... Przyznaje pan więc... – Zgadza się, była moją kochanką. No i co z tego? Cf. Qu'est-ce que ça peut faire?

Être après qqn v. ÊTRE

Être après qqch. v. ÊTRE

ARAIGNÉE

Avoir une araignée au plafond *fam.* – avoir l'esprit quelque peu dérangé, être fou • być stukniętym (szurgniętym) □ – Il nous donne des instructions, et le lendemain on voit qu'il a

complètement oublié ce qu'il nous avait dit la veille. Franchement, je me demande s'il n'a pas une araignée au plafond. (B. L.) – Daje nam polecenia, a na drugi dzień widać, że zupełnie zapomniał, co nam powiedział poprzedniego dnia. Naprawdę zastanawiam się, czy nie jest stuknięty. □ Amandine (*digne*). – Mais j'aime mon mari, moi, monsieur! Dufausset. – Hein! Vous! [...] mais, je n'en doute pas, Madame [...] (*à part*) Qui est-ce qui lui demande quelque chose? Encore une qui a l'araignée. (G. Feydeau, Chat en poche; Rck.) – Amandyna (*godnie*): Ależ proszę pana, ja kocham swojego męża! Dufausset: No, proszę pani [...] Ależ ja nie wątpię w to, proszę pani [...]. (*na stronie*) Kto się jej o coś pyta? Jeszcze jedna szurgnięta!

SYN. Avoir une hirondelle dans le soliveau / un grain; Travailler du chapeau / de la visière; Être à la masse / marteau / toc-toc

Araignée du matin, chagrin, araignée du soir, espoir [loc. prov.] – formule de présage □ Pajak z rana, zmartwienie, pajak wieczorem, nadzieja

ARBITRE

Arbitre des élégances – une personne très élégante • *arbiter elegantiarum*

ARBRE

Faire l'arbre droit (figure de gymnastique) – se tenir la tête en bas et les jambes en l'air, les pieds joints • stać na rękach (głową w dół i ze złożonymi nogami)

Faire l'arbre fourchu (figure de gymnastique) – se tenir la tête en bas et les jambes en l'air, les pieds écartés • stać na rękach (z głową w dół i z rozłożonymi nogami)

Faire monter (grimper) (qqn) à l'arbre (à l'échelle) *fam. vx* – mystifier, tromper • naciągać, nabierać kogoś □ [...] Vous le savez très bien, mon bon Du Chatain... qui prenez un air candide pour nous faire monter à l'arbre. (Gyp, Le Coup...) – [...] Wiesz pan o tym bardzo dobrze, mój pocziwy Du Chatain... i robisz niewinną minkę, żeby nas nabrać...

SYN. Monter un bateau à qqn; Mener qqn en bateau

Grimper à l'arbre v. Monter ~ ~

Monter (grimper) à l'arbre *fam. vx* – être victime d'une mystification • dać sobie coś łatwo wmówić, wierzyć w byle co □ Il y en a pas une comme Michèle pour grimper à l'arbre... (Gyp, Le Coup...) – Nie ma drugiej takiej jak Michalina, żeby dać sobie wmówić bądź co.

C'est au fruit qu'on connaît l'arbre [loc. prov.] – c'est à l'œuvre, au résultat qu'on peut juger l'auteur ou la cause • Po owocach poznajemy drzewo

Entre l'arbre et l'écorce il ne faut point mettre le doigt [loc. prov.] – il ne faut pas s'immiscer dans une affaire où il y a des intérêts contradictoires • Nie kładź palca między drzwiami

ARDOISES

Avoir des ardoises *fam.* – avoir des dettes dans un débit de boissons, etc. [s'emploie souvent au sing.] • mieć dług w sklepie; mieć otwarty rachunek □ Cinquante dollars par jour me paraît raisonnable, dit-il enfin [...] – Mettons cent, et n'en parlons plus. J'ai des ardoises dans la moitié des bars de la ville [...]. (H. Trey, Les Colères...) – Pięćdziesiąt dolarów dziennie wydaje mi się odpowiednim wynagrodzeniem – rzekł w końcu [...] – Powiedzmy sto i nie wracamy do tego. Jestem zadłużony w połowie barów w mieście. || – J'avais déjà remarqué qu'il avait des ardoises dans les bars et les restaurants. (G. Simenon, Maigret et les témoins récalcitrants) – Zauważyłem już, że jest zadłużony w barach i restauracjach.

ARGENT

Argent comptant – argent versé, compté sur le champ • gotówka □ Si vous voulez, je peux vous tirer un chèque; je n'ai pas d'argent comptant. – Jeśli pan chce, mogę panu wystawić czek; nie mam gotówki.

Argent noir – ressources illégales • brudne pieniądze □ Il s'agissait de blanchir l'argent noir, souci majeur des Américains ayant des ressources illicites. (Le Point, 12.1.76) – Chodziło o pranie brudnych pieniędzy, największe zmartwienie Amerykanów mających nielegalne dochody.

Argent sale – ressources illégales • brudne pieniądze

Avoir de l'argent à remuer à la pelle *fam.* – avoir beaucoup d'argent, être très riche • mieć pieniędzy jak lodu □ Il a deux maisons, une belle voiture, sans parler d'autres choses. C'est un riche qui a de l'argent à remuer à la pelle. – Ma dwa domy, piękny samochód, nie mówiąc już o innych rzeczach. To bogacz, który ma pieniędzy jak lodu.

SYN. Rouler sur l'or; Être cousu d'or; Être (plein) aux as; Avoir de ça / du foin dans les bottes / le sac

ANT. Être sans un / sans le sou / raide (comme un passe-lacet) / à sec; N'avoir pas un radis

Cf. Remuer l'argent à la pelle

Blanchir de l'argent sale – écouler les ressources illicites • prać brudne pieniądze; *Ex. v.* **Argent noir**

Claquer de l'argent *fam.* – le gaspiller, dépenser tout • szastać pieniędzmi □ Il est très dépensier. Dès qu'il reçoit ses droits d'auteur, il claque de l'argent à droite et à gauche. – Jest bardzo rozrzutny. Gdy tylko otrzyma honorarium autorskie, szasta pieniędzmi na lewo i prawo.

SYN. Faire valser l'argent; Jeter l'argent par les fenêtres

En avoir pour son argent – 1. recevoir en proportion de ce qu'on a payé 2. *fig. iron.* en avoir plus qu'on en voudrait, en avoir assez • 1. nie na darmo wydać pieniądze; dostać tyle ile się należało 2. mieć (dostać) za swoje □ 1. Ils sont allés voir

cette pièce qui les a déçus: ils n'en ont pas eu pour leur argent. – Poszli zobaczyć tę sztukę, która ich bardzo zawiodła: wydali na darmo pieniądze. || C'est une excellente étoffe! Je porte ce complet depuis quatre ans et il est encore présentable. – Tu en as eu alors pour ton argent, n'est-ce pas? – To jest doskonały materiał! Noszę to ubranie od czterech lat, a jeszcze można się w nim pokazać. – A więc opłaciło ci się, prawda? 2. – Oui, ce fut tout un examen. Nous en avons eu pour notre argent: dix questions toutes plus difficiles les unes que les autres. (B. L.) – Tak, to był cały egzamin. Dostaliśmy za swoje: dziesięć pytań, jedno trudniejsze od drugiego.

Faire de l'argent – devenir riche, s'enrichir • robić pieniądze □ Tu ne t'intéresses à rien d'autre qu'à faire de l'argent?! – Czy ciebie nie interesuje nic poza robieniem pieniędzy?!

Faire valser l'argent – le dépenser sans compter, le gaspiller • trwonić pieniądze; szastać pieniędzmi □ – Et j'aime mieux vous dire qu'il les fait valser, les marks! (R. Fallet, La Soupe aux choux; G. G.) – I chcę panu powiedzieć, że strasznie szasta markami!

SYN. Claquer l'argent; Jeter l'argent par les fenêtres

Gagner l'argent à la pelle – gagner de l'argent en grande quantité • zarabiać krocie (mnóstwo pieniędzy) □ Il était très riche. Il gagnait l'argent à la pelle. Je pensais qu'il pourrait m'aider... (G. Simenon, Maigret et le marchand de vin) – Był bardzo bogaty. Zarabiał krocie. Myślałem, że będzie mógł mi pomóc...

Jeter l'argent par les fenêtres – être très dépensier • wyrzucać pieniądze przez okno; trwonić pieniądze □ – Si je comprends bien, Boulay n'avait avec elles que des rapports de patron à employées? – Certainement. Il aimait sa femme [...]. Il ne possédait ni auto ni villa à la campagne ou au bord de la mer... Il ne jetait pas l'argent par la fenêtre [...]. (G. Simenon, La Colère...) – O ile dobrze rozumiem, Boulay miał z nimi stosunki czysto służbowe? – Oczywiście. Kochał swoją żonę [...]. Nie miał ani auta, ani willi na wsi czy nad morzem... Nie wyrzucał pieniędzy przez okno. || Pour mener ce projet à bien, il commença par apprendre à taper. Comme il n'était pas homme à jeter l'argent par les fenêtres, il fit l'acquisition d'une machine à écrire d'occasion [...]. (A. Hitchcock, Histoires avec pleurs et couronnes) – Żeby zrealizować ten plan, zaczął się uczyć pisać na maszynie. Ponieważ nie był człowiekiem, który wyrzuca pieniądze przez okno, nabył używaną maszynę do pisanja. || Il ne s'était pas fait remarquer, ne s'était pas mis à jeter l'argent par les fenêtres. (G. Simenon, Maigret au Picratt's) – Nie afiszował się. Nie zaczął wyrzucać pieniędzy przez okno.

SYN. Faire valser l'argent; Claquer de l'argent

Mettre de l'argent à gauche – économiser • odkładać pieniądze, oszczędzać □ Il faut que je mette de l'argent à gauche pour faire face à tou-

tes ces dépenses imprévues. – Muszę odkładać, żeby podolać wszystkim tym nieprzewidzianym wydatkom.

SYN. Mettre de l'argent de côté

Mettre de l'argent de côté – économiser, faire des économies • odkładać pieniądze □ Il ne gagnait pas gros, mais en mettant l'argent de côté il espérait s'acheter une bagnole usagée dans quelques mois. – Nie zarabiał dużo, ale odkładając spodziewał się móc kupić za kilka miesięcy używany samochód.

SYN. Mettre de l'argent à gauche

Payer (argent) comptant – payer immédiatement toute la somme • płacić gotówką □ [...] Je paye comptant. Je suis honnête marchande: je ne trompe mes clients que juste ce qu'il faut pour vivre. (R. Rolland, L'Âme...) – Płacę gotówką. Jestem uczciwą kupcową: oszukuję swych klientów tylko tyle, ile trzeba, żeby żyć. || Je suis à court d'argent, je ne peux pas vous payer argent comptant aujourd'hui. – Nie mam pieniędzy, nie mogę panu dzisiaj zapłacić gotówką.

Prendre qqch. pour argent comptant – accepter qqch. sans esprit critique • brać coś za dobrą monetę; wierzyć, przyjmować coś bezkrytycznie □ Leblanc s'accorda un instant de réflexion. [...] Il serait naïf de prendre pour argent comptant les affirmations de Mareuille, aussi longtemps qu'elles n'auraient pas été vérifiées. (R. Lasuye, Retour...) – Leblanc pozwolił sobie na chwilę namysłu. [...] Byłoby naiwnością brać za dobrą monetę twierdzenia Mareuille'a tak długo, jak nie zostaną sprawdzone. || Ils étaient tellement crédules qu'ils prenaient pour argent comptant tout ce qu'on leur disait. – Byli tak łatwowierni, że brali za dobrą monetę wszystko, co się im mówiło.

Remuer l'argent à la pelle – avoir beaucoup d'argent, être très riche • mieć pieniędzy jak lodu □ – Tu as vu ce gros monsieur qui vient de passer? Eh bien, c'est le propriétaire d'une grande entreprise industrielle. Très riche, il remue l'argent à la pelle. – Czy widziałeś tego grubego pana, który przechodził? Otóż jest to właściciel wielkiego przedsiębiorstwa przemysłowego. Bardzo bogaty, ma pieniędzy jak lodu.

SYN. Rouler sur l'or; Être cousu d'or; Être (plein) aux as; Avoir de ça / du foin dans ses bottes / le sac

ANT. Être sans un / sans le sou / raide (comme un passe-lacet) / à sec; N'avoir pas un radis

Cf. Avoir de l'argent à remuer à la pelle; Gagner l'argent à la pelle

Ne pas revoir la couleur de son argent v. COULEUR

L'argent mène le monde [loc. prov.] – l'argent joue un rôle essentiel dans les relations humaines, il est la force motrice du développement et du progrès • Pieniądz rządzi światem □ Aujourd'hui plus qu'avant, je suis d'avis que l'argent mène le monde. Et ça ne changera jamais. – Uważam, że dzisiaj, bardziej niż kiedyś, pieniądz rządzi światem. I nigdy się to nie zmieni.

L'argent ne fait pas le bonheur [loc. prov.] – il y a d'autres sources de bonheur que la richesse • Pieniądz nie daje szczęścia; Pieniądz nie stanowi o szczęściu

Pas (point) d'argent, pas (point) de Suisse [loc. prov.] – on ne donne ou on ne fait rien pour rien • Nic nie ma za darmo; Jak chcesz mieć, to zapłać; Kto nie smaruje, ten nie jedzie

ARGENTON

Aller à Argenton *pop. vx* – aller toucher son salaire, de l'argent; ce dicton est né du jeu de mots sur *Argenton*, petit village situé au bord d'une rivière portant le même nom et *argent* • iść po pieniądze (po pensję, wynagrodzenie) □ – Où cours-tu comme ça? Mais où veux-tu que je coure! A Argenton, bien entendu. – Bête que je suis; j'ai complètement oublié que c'est la Sainte-Touche aujourd'hui! – Gdzież ty tak biegniesz! – A gdzie mam biegać? Po pieniądze oczywiście. – Ale dureń ze mnie; zupełnie zapomniałem, że to dzisiaj "Matki Boskiej Pieniężnej".

ARGUS

Ne plus être coté à l'Argus – être très âgé (d'une personne) et comme hors service • być za starym, nie liczyć się, nie wchodzić w grę □ Avec ses quarante cinq ans bien sonnés, sur le marché des séducteurs, il n'est plus coté à l'Argus. – Ze swoimi 45 latami, które mu dawno stuknęły, nie liczy się już na rynku uwodzicieli.

ARME / ARMES

Une arme à double tranchant *fig.* – un argument, un moyen qui peut avoir deux effets opposés, se retourner contre soi • obosieczna broń □ En faisant appel aux forces de l'ordre, on peut briser une manifestation, mais cela peut aussi déclencher une véritable révolution. C'est une arme à double tranchant. (B. L.) – Zwracając się do sił porządkowych można rozbić manifestację, ale to może również wywołać prawdziwą rewolucję. To obosieczna broń.

L'arme blanche – l'arme utilisée dans le combat corps à corps • biała broń □ Après l'échange de feu des deux côtés, les soldats sont partis à l'assaut à l'arme blanche. – Po wymianie ognia z obu stron, żołnierze poszli do ataku na białą broń.

Avec armes et bagages [loc. adv.] – en emportant avec précipitation tout ce qui nous appartient ou du moins tout ce qu'on peut • ze wszystkimi manatkami, z całym dobytkiem (ekwipunkiem) □ Devant les pluies torrentielles qui se sont mises à tomber nous étions obligés de battre en retraite avec armes et bagages. – Wobec ulewnych deszczów, jakie zaczęły padać, zmuszeni byliśmy wycofać się z całym ekwipunkiem. || Tout de suite après le déjeuner et d'un commun accord, les Gerson étaient retournés à *La Lutine* avec armes et bagages [...]. (S. Laforest, À Bout...) – Natychmiast po obiedzie i za wspólną zgodą

Gersonowie wrócili do *La Lutine* z całym swoim dobytkiem.

En armes [loc. adj.] – prêt à combattre • pod bronią, gotów do walki □ La mobilisation a été déclenchée. Dans vingt-quatre heures toutes les troupes seront en armes. – Mobilizacja została puszczona w ruch. W ciągu 24 godzin, całe wojsko będzie pod bronią.

Par les armes [loc. adv.] – en utilisant des moyens militaires • zbrojnie □ Le conflit fut réglé par les armes. – Konflikt został uregulowany zbrojnie.

Batte qqn avec ses propres armes – vaincre qqn en utilisant ses propres méthodes, arguments • pokonać kogoś jego własną bronią □ Ils se sont montrés plus rusés que nous et ils nous ont battus avec nos propres armes. – Okazali się sprytniejsi od nas i pokonali nas naszą własną bronią.

Déposer (rendre) les armes – se rendre • złożyć broń, poddać się

Donner (fournir) des armes à qqn contre soi – donner soi-même des raisons, des arguments, des moyens à ses adversaires • dać (dostarczyć) komuś broń przeciwko sobie; □ Pourquoi a-t-il parlé à Philippe de ce fâcheux malentendu? Il ne comprend pas qu'il a donné des armes à notre pire ennemi? – Dlaczego powiedział Filipowi o tym przykrym nieporozumieniu? Nie rozumie, że w ten sposób dał broń do ręki naszemu najgorszemu wrogowi?

Être sous les armes – être prêt à combattre, être à l'armée • być pod bronią, być w wojsku

Faire des armes – se battre en duel, s'escrimer • fechtować (się), walczyć bronią □ [...] Sois tranquille, elle monte très bien et elle fait des armes, et elle danse des ballets...! (Gyp, Souvenirs...) – [...] Bądź spokojny, ona bardzo dobrze jeździ na koniu... walczy bronią i tańczy w balecie...!

Faire ses premières armes *fig.* – débiter dans une carrière • przejść, przechodzić chrzest bojowy □ Lorsqu'il est arrivé ici, il avait déjà de l'expérience comme professeur: il avait fait ses premières armes dans une école privée. (B. L.) – Kiedy tutaj przybył, miał już doświadczenie jako profesor: chrzest bojowy przeszedł w jakiejś szkole prywatnej. || Le maire [...] savait bien qu'il était difficile dans ce village perdu de garder un homme jeune et actif. [...] Le plus souvent, quand le débutant avait fait ses armes, il essayait de se rapprocher des siens ou d'un chef-lieu. (P. Gamarra, Le Maître...) – Mer wiedział dobrze, że trudno jest w tej odległej wsi zatrzymać młodego i przedsiębiorczego człowieka. [...] Najczęściej, gdy początkujący przeszedł chrzest bojowy, próbował zbliżyć się do swoich albo do większego miasta.

Cf. Faire son baptême du feu

Mettre bas les armes – se rendre • złożyć broń, poddać się □ Dominique [...] sourit en voyant entrer Patrice. – Eh bien, lui dit-elle, l'ennemi a mis bas les armes. Dalbot ne nous menace plus [...]. (M. Leblanc, Le Scandale...) – Dominika [...] uśmiechnęła się widząc wchodzącego Pa-

tryka. – No co – rzekła – nieprzyjacieli poddał się. Dalbot już nie jest dla nas groźny [...].

SYN. Déposer / rendre les armes

Passer l'arme à gauche *fam.* – mourir • wyciągnąć nogi, kipnąć □ Charitois se ressaisit. Le temps pressait. – Je vais l'interroger tout de suite, avant qu'il ne passe l'arme à gauche. (A. Beaucaire, Symphonie...) – Charitois otrząsnął się. Czas nagiął. – Przesłucham go natychmiast, zanim kipnie. || Il a passé l'arme à gauche depuis un bon bout de temps [...]. Il a été descendu hier au soir. (A. Beaucaire, Symphonie...) – Ładny kawałek czasu jak kipnął [...]. Zastrzelili go wczoraj wieczorem. || – Ne vous pressez pas de le soigner! [...] Quand la fièvre le travaillera, il se décidera à parler. Sinon, tant pis pour lui... Il en bavera avant de passer l'arme à gauche... (P. Courcel, Concession...) – Nie spieszcie się z udzieleniem mu pomocy! [...] Kiedy gorączka będzie go trawić, zdecyduje się na mówienie. Jak nie, to tym gorzej dla niego... Porządnie się wycierpi zanim kipnie. || Il est rentré hier aux États-Unis et je l'ai perdu ce matin. Qu'est-ce que je dois faire? – Laissez tomber. Ses parents ont passé l'arme à gauche, la semaine dernière, dans un accident de voiture en Floride. (M. Behm, Mortelle...) – Wrócił wczoraj do Stanów i dziś rano straciłem go z oczu. Co mam robić? – Zostaw to. Jego rodzice zginęli w zeszłym tygodniu w wypadku samochodowym na Florydzie. SYN. Tourner de l'œil; Avaler son bulletin / son contrat / son acte de naissance; Dévisser son billard; Casser sa pipe; Sortir / s'en aller les pieds devant; Lâcher la rampe; Fermer son parapluie

Passer qqn par les armes – fusiller qqn • rozstrzelać kogoś □ Tous les prisonniers ont été passés par les armes. – Wszyscy jeńcy zostali rozstrzelani.

Prendre les armes – s'apprêter au combat • chwycić za broń; ruszyć do boju □ Tout le monde a pris les armes pour combattre l'invasisseur. – Wszyscy chwycili za broń, by walczyć z najeźdźcą.

Présenter les armes – se dit d'un soldat qui salue selon des modalités précises • prezentować broń

Rendre les armes *fig.* – renoncer à poursuivre le combat, s'avouer vaincu • poddać się □ Devant les protestations des syndicats, des corps intermédiaires et des groupes de pression, le gouvernement s'est vu forcé de rendre les armes, et il a retiré son projet de loi. (B. L.) – Wobec protestów związków zawodowych, ciał pośrednich i grup nacisku, rząd zmuszony był skapitulować i wycofał swój projekt ustawy.

Tourner les armes contre qqn – le combattre après avoir été son allié ou son ami • obrócić (zwrócić) broń przeciwko komuś

ARMOIRE

Armoire à glace *fam.* – individu de forte carrure, personne (homme surtout) à la carrure impressionnante • silny, barczysty mężczyzna o potężnej budowie ciała; olbrzym, siłacz, atleta, zwali-

sty chłop; kolos □ À cette hauteur, la foule des Boulevards avait un air louche... Des jeunes gens aux chemises déboutonnées bas, des blue jean's en plein Paris, des femmes trop ridées, des hommes bâtis en armoire à glace [...]. || Le Triolet, L'Âme) – Z tej wysokości tłum na bulwarach miał jakiś podejrzaný wygład... młodzi ludzie w rozpiętych nisko na piersiach koszulach, dzinsy w środku Paryża, zbyt pomarszczone twarze kobiet, mężczyźni jak kolosy [...]. || Le Nantais bondit. Deux armoires à glace le ceinturèrent. Il hurla [...]. Le chef de la Mondaine [...] poursuivit sa revue. Les deux King-Kong entraînaient le truand. (A. le Breton, Razzia sur le schnouf; FNC) – Nantejczyk skoczył. Pochwyciły go dwa zwaliste chłopcy. Zawył. Szef policji [zajmującej się zwalczaniem handlu narkotykami] kontynuował rewizję. Dwaj kolosi odciągnęli sutenera na bok. || Les gendarmes m'attendent dans la salle à manger [...]. Un petit gaillard replat au regard bonasse. [...] A côté de lui, un bel athlète baraqué en armoire à glace. (P. Randa, Les Parques) – W jadalni czekali na mnie policjanci [...]. Niski otyły typek o dobrotnym spojrzeniu. [...] Obok piękny atleta zbudowany jak kolos.

SYN. Armoire bretonne (normande)

Armoire bretonne *fam.* – individu à la carrure impressionnante • kolos, atleta, olbrzym
SYN. Armoire à glace; Armoire normande

ARRACHE-PIED

D'arrache-pied [loc. adv.] – en fournissant un effet immense, avec acharnement et persévérance • bez wytchnienia, nieprzerwanie, z kopyta; *COLL.* travailler □ [...] il travaillait d'arrache-pied tant et si bien que deux ans plus tard, il occupait les fonctions d'aide-comptable. (Ch. Exbrayat, Cet imbécile...) – [...] pracował tak dzielnie, że w dwa lata później pełnił już funkcję zastępcy głównego księgowego. || Les six tunnels [...] sont en voie d'achèvement. Ouvriers et techniciens égyptiens et soviétiques y travaillent d'arrache-pied. (Le Monde, 19.9.63) – Sześć tuneli jest na ukończeniu. Robotnicy i technicy egipscy i radzieccy pracują bez wytchnienia. || Pour terminer ce travail il doit travailler d'arrache-pied du matin au soir. – Aby skończyć tę pracę, musi pracować bez przerwy od rana do wieczora. || [...] C'est à peine si on a le temps de souffler. [...] Il faut se mettre au travail d'arrache-pied. (H. Barbusse, Le Feu) – Załedwie mamy czas odetchnąć. [...] Trzeba się zabrać z kopyta do roboty [...]. || Il a travaillé d'arrache-pied pour se tailler une situation... Il s'est efforcé de donner à Janine une vie brillante... (G. Simenon, La Colère...) – Pracował bez wytchnienia, by zdobyć jakieś stanowisko... Stała się dać Janinie wspaiałą egzystencję...

ARRACHER

Ça arrache! *fam.* – 1. (d'un condiment) très piquant 2. ça a de l'allure, c'est remarquable • 1.

ostre (że gębę chce wykrzywić) 2. Coś fantastycznego! Mózg staje! □ 1. La moutarde de Dijon, ça arrache! – Musztarda z Dijon jest bardzo ostra. 2. – T'as vu la nouvelle bagnole de Robert? Ça arrache! – Widziałeś nowy wóz Roberta? Mózg staje!

SYN. 2. Ça décoiffe; Ça déménage; Ça dégage

ARRACHEUR

Mentir comme un arracheur de dents *fam.* – mentir facilement, à tout propos, pour n'importe quelle raison • kłamać jak z nut □ – Méfiez-vous de ce qu'il vous raconte; il ment comme un arracheur de dents. – Niech pan nie wierzy w to, co panu opowiada; kłamie jak z nut. || – Vous pourriez pas le prouver. – Nous avons un témoin, Mendy. Carter se décida à fermer la porte et s'approcha du bureau. – C'est sa parole contre la mienne. Il est menteur comme un arracheur de dents. (F. Kane, La Mort...) – Nie będzie pan mógł tego dowieść. – Mam świadka, Mendy. Carter zdecydował się zamknąć drzwi i zbliżył się do biurka. – To jego słowo przeciwko mojemu. On kłamie jak z nut (To skończony kłamca).

ARRÊT

Coup d'arrêt *fig.* – action énergique, décision soudaine, destinées à bloquer un processus, à mettre fin sans délai à un état de choses • wstrzymanie, powstrzymanie, zatrzymanie □ La transformation des méthodes de police a provoqué un coup d'arrêt au développement de la criminalité. – Zmiana metod policyjnych spowodowała wstrzymanie (zatrzymanie) rozwoju przestępczości.

Être (rester) en arrêt – rester immobile, aux aguets • stać bez ruchu (nasłuchując, wypatrując)

Marquer l'arrêt – s'arrêter un moment • zatrzymać się □ – On doit marquer l'arrêt devant un stop, vous ne l'avez pas fait. – J'habite Brignoles, j'ai l'habitude de la route [...]. Le motard sortit son carnet. (J. Sorgue, En désespoir de cause) – Trzeba zatrzymać się przed znakiem stop. Pan nie zrobił tego. – Mieszkam w Brignoles i znam dobrze drogę. [...] Policjant z drogówki wyciągnął notes.

Tomber en arrêt devant qqch. / qqn – s'arrêter immobile, aux aguets • znieruchomieć, stanąć jak wryty (znieruchomiały) □ – Bon Dieu! Lafleur, viens m'aider... En trois foulées, je le rejoins, tombe en arrêt devant ce qu'il vient de découvrir: une moto. (R. Simonnet, Hitler-Polka) – O Boże! Lafleur, pomóż mi... W trzech susach jestem przy nim i znieruchomieję wobec tego, co odkrył: motocykl!

ARRIVER

Arriver à faire qqch. – réussir à, finir par; traduit une action qui s'est réalisée ou qui pourra être réalisée malgré les difficultés et grâce à notre persévérance • udać się w końcu, zrobić wreszcie □ Il n'arrivait pas à lire ce qui était écrit

sur la plaque... (E. Triolet, L'Inspecteur...) – Nie mógł przeczytać, co było napisane na tabliczce... || Les yeux écarquillés, Mercier n'arrivait d'abord pas à comprendre. (P. Tillard, Les Roses...) – Mercier, wytrzeszczywszy oczy, nie mógł z początku długo zrozumieć. || Christophe lut quatre fois la lettre avant d'arriver à la comprendre tout à fait. (R. Rolland, Jean-Christophe) – Krzysztof przeczytał list cztery razy, zanim udało mu się go w końcu zupełnie zrozumieć.

Arrive que pourra [loc. prov.] – qu'il arrive ce qui pourra arriver • Będzie co Bóg da; Niech się dzieje co chce □ – Moi, j'abandonne: arrive que pourra! – Ja rezygnuję: Niech się dzieje, co chce! SYN. Advienne que pourra

En grand arroi [loc. adv.] vx / litt. – en grande pompe, solennellement • z wielką pompą, bardzo uroczystie □ La reine de Saba arrivait avec une suite brillante, en grand arroi. (D. Rops; PL) – Królowa Saba nadchodziła ze wspaniałą świtą, z wielką pompą.

ARROSER

Se faire arroser fam. – se faire mouiller par la pluie • zmoknąć □ Il pleuvait tant que je me suis fait arroser avant d'arriver à la porte de la maison. – Tak bardzo padało, że przemoczyło mnie zanim dotarłem do bramy domu. SYN. Se faire doucher / saucer

Ça s'arrose ou **On va arroser ça** – formule par laquelle on propose de célébrer un succès, un heureux événement par l'absorption de boissons • To trzeba oblać; Oblejmy to! □ – [...] Un coca. – Tu vas pas boire du coca, non! On s'est pas vus depuis quinze ans, ça s'arrose, merde! (Berroyer, Je vieillis bien) – [...] Poproszę Colę. – No nie, nie będziesz pił Coli! Nie widzieliśmy się piętnaście lat, to trzeba oblać, do cholery!

ARTABAN

Fier comme Artaban* – très fier • niesamowicie (niezmiernie) dumny □ Et moi, dit Justin, fier comme Artaban, j'aimerais bien voir la gueule que fait le commissaire devant son vrai Breton. (C. Canaille, Les Truands) – A ja – powiedział Justyn niesamowicie dumny – ja chciałbym teraz widzieć minę komisarza w obliczu swojego prawdziwego Bretończyka.

ARTHUR

Se faire appeler Arthur pop. – se faire fermement et vertement réprimander, mériter une série de vifs reproches • dać komuś za swoje □ Quand les copains verront que tu les as caftés, tu vas te faire appeler Arthur. (G. G.) – Jak kumple zobaczą, żeś ich wydał, dadzą ci za swoje.

ARTICLE

À l'article de la mort [loc. adv.] – à l'agonie, sur le point de mourir • w ostatniej godzinie życia, w godzinę śmierci □ À votre âge on a besoin de précautions. Un vieillard est toujours à peu près à l'article de la mort. (R. Joulet, Les Paysans) – W pańskim wieku trzeba na siebie uważać. Starzec musi być zawsze przygotowany na ostatnią godzinę.

Être porté sur l'article pop. vx – être porté aux plaisirs de l'amour • być babiarzem (kobieciarzem); lubić podrywać babki □ – Alors, à votre avis, tous les hommes sont portés sur l'article? – À peu de chose près. – A więc, pani zdaniem, wszyscy mężczyźni są babiarzami? – Z małymi wyjątkami. || Quand on est porté sur l'article on ne donne pas de leçons de morale aux autres. (G. G.) – Kiedy się lubi podrywać babki, to nie udziela się innym lekcji moralności.

SYN. (actuellement en usage) Être porté sur la chose / sur la bagatelle

Faire l'article vx – vanter la marchandise, faire valoir qqn ou qqch. • zachwalać towar, reklamować coś □ J'ai été mousse sur un bateau. Je ne vous fais pas l'article, mais les mousses savent tout faire. Je vous briquerai le plancher et les tables que vous ne les reconnaîtrez plus! (E. Triolet, Le Cheval...) – Byłem majtkiem na statku. Nie reklamuję się przed panią, ale majtkowie umieją wszystko robić. Wyszoruję pani podłogę i stoły, że ich pani nie pozna!

AS

As de pique – un endormi, un insignifiant • oryginalny; dziwny typ; ktoś przeciętny, pajac □ Je ne puis compter sur lui pour m'aider. D'ailleurs, il ne pourrait que me nuire: c'est un as de pique et il n'est bon à rien. (B. L.) – Nie mogę liczyć na jego pomoc; zresztą mógłby mi tylko zaszkodzić: to pajac, niezdolny do niczego.

Aux as [loc. adj.] – riche, en fonds • nadziany, z nabita kabza; Ex. v. Être plein ~ ~ SYN. Plein aux as

Foutu comme l'as de pique v. Être fichu comme l'as de pique

Avoir qqch. à l'as pop. – gratuitement, sans le payer • mieć coś, dostać coś za darmo, za darmość, za frajer

Être aux as v. Être plein aux as

Être ficelé comme l'as de pique v. Être fichu ~ ~

Être fichu (ficelé, fagoté) comme l'as de pique fam. – être mal habillé, être habillé de façon bizarre • być śmiesznie (dziwnacznie, okropnie) ubranym; wyglądać jak strach na wróble □ Lucien. – Mais regarde-toi donc... tu as l'air d'un professeur de grec...! Toujours fichu comme l'as de pique... (M. Donnay et H. Duvernois, Le Ge-

* L'expression est d'origine littéraire: *Artaban* est un personnage important du "roman-fleuve" de La Calprenède, intitulé "Cléopâtre". L'auteur, qui était né Gascon, a doté la plupart de ses personnages de l'orgueil et de l'arrogance qui étaient les siens.

ste) – Lucjan: Ale spójrzże na siebie... wyglądasz na profesora greki...! Zawsze dziwnie ubrany... || – Tes belles affaires, tu n'as pas envie de les remettre? – Non. – Tu préfères rester jusqu'à la fin de ta vie, fichue comme l'as de pique, à t'esquinter chez les Mouronneau? (H. Duvernois, Faubourg Montmartre) – Nie masz ochoty włożyć swoich pięknych rzeczy? – Nie. – Wolisz być do końca życia lichy ubrany i mordować się u Maronneau? || – Robert, viens ici que je t'arrange... Tu es encore fichu comme l'as de pique! Dire que je lui ai acheté cette veste il y a deux mois... (P. Daninos, Le Jacassin) – Chodź tu, niech ci poprawię ubranie... Wyglądasz jak strach na wróble! I pomyśleć, że kupiłam mu tę marynarkę dwa miesiące temu.

SYN. Être fichu (fiché) comme quat' sous

Être passé à l'as [s. qqn] – ne pas tenir compte de, être complètement oublier • nie brać (kogoś) pod uwagę, pominąć kogoś, zapomnieć o kimś □ Dans la distribution du dessert, je suis passé à l'as. (G. G.) – Przy rozdzielaniu deseru pominęto mnie zupełnie (zupełnie o mnie zapomniano). Cf. Passer à l'as; Faire passer à l'as

Être passé à l'as [s. qqch.] – ne pas être pris en considération, être négligé, passé sous silence • nie być brany pod uwagę, być zaniedbanym (przemilczanym); ująć płazem □ Dans d'autres corps d'armée, ce serait passé à l'as. Mais pas chez les spahis. Il fut déferé à la justice militaire. (A. Spaggiari, Journal d'une truffe; CM) – W innym korpusie uszłoby to płazem. Ale nie u Spahisów. Został oddany pod sąd wojskowy. || Henri avait bien calculé ses chances en voulant faire l'impasse; la moitié du programme est passé à l'as; il avait donc une chance sur deux; il a joué, il a perdu. – Henryk obliczył swoje szanse chcąc opuścić część materiału do egzaminu; połowa programu została wyeliminowana; miał więc jedną szansę na dwie; grał i przegrał.

Être plein aux as fam. – avoir beaucoup d'argent • być porządnie nadzianym, być przy forsie, mieć nabita kabzę, być dobrze ładowanym □ Sa femme [...] Emily, c'était une folle. Une tapée. Une dingue. Mais pleine aux as. (A. Page, Le Temps...) – Jego żona [...] Emily, była wariatką, stukniętą, pomieszaną, ale miała nabita kabzę. || Il lève les filles. Ils les habitue à la drogue. Quand il est sûr de bien les tenir, il s'en sert pour distribuer cette drogue à des clients pleins aux as. (M. Averlant, Maldonne...) – Podrywa dziewczęta. Przyzwyczajają je do narkotyków. Gdy jest pewien, że dobrze je ma w garści, posługuje się nimi do rozprowadzania narkotyków wśród dobrze ładowanych klientów. || La vieille [...] extrait avec difficulté un portefeuille-porte-monnaie [...]. Je ne la quitte pas des yeux, il est évident qu'elle est pleine aux as, il y a un tas de billets là-dedans [...]. (J. Joffo, Un Sac...) – Staruszka [...] wydobywa z trudem portfelik [...]. Nie spuszcza jej z oczu; to oczywiste, że jest nadziana, w środku jest pełno banknotów [...]. || C'était une chambre de bon-

ne. Habitée par un plein aux as, comme souvent dans ce quartier-là. (M. Pellerin, Salauds...) – Był to skromny pokoik zamieszkały przez nadzianego faceta, jak to bywa w tej dzielnicy. || – Qu'est-ce que tu prends? Pour une fois c'est moi qui offre! Il siffle d'admiration: "Tu es pleine aux as, alors? Quelle robe, ma chère!" (L. Aragon, Aurélien I) – Czego się napijesz? Tym razem ja funduję! Gwizdże z podziwu: "A więc jesteś przy forsie? Co za suknia!"

Faire passer (qqn) à l'as pop. – le faire disparaître, l'éliminer • spowodować (czyjeś) zamilknięcie, usunąć kogoś □ [...] si vous continuez à tirer sur nous, ce sera la vraie guerre. Il est compliqué de faire passer à l'as un agent de la D. S. T. À Paris ils détestent ça. Compris [...] (S. Laforest, Gaunce...) – [...] jak będziecie dalej do nas strzelać, to będziecie mieli prawdziwą wojnę. Nie tak łatwo zlikwidować agenta specjalnych służb wywiadu. W Paryżu strasznie tego nie lubią. Zrozumiałe [...]?

Faire passer (qqch.) à l'as pop. – dissimuler, camoufler • ukryć, zataić □ Jeanson raconte comment un trafiquant du marché noir réussit à faire "passer à l'as" ses vastes gains illicites. (Galtier-Boissière; CM) – Jeanson opowiada, jak pewnemu handlarzowi z czarnego rynku udało się zataić duże nielegalne zyski.

Passer à l'as [s. qqch.] pop. – disparaître, être escamoté • wsiąknąć, ulotnić się, zniknąć □ Jeanne. – Je vais envoyer Charles chez le pharmacien. Le Docteur. – Ce n'est pas urgent. Jeanne. – Si! Autrement encore une petite ordonnance qui passerait à l'as. (H. Duvernois, La Fugue) – Janina: Poślę Karola do apteki. Doktor: Nie spieszy się. Janina: Owszem. Inaczej jeszcze jedna recepta wsiąknie.

Cf. Faire passer à l'as; Être passé à l'as

ASCENSEUR

Renvoyer l'ascenseur à qqn fam. – se montrer reconnaissant envers quelqu'un en lui "rendant la pareille" • odpłacić usługą za usługę, dobrym za dobre, odwzajemnić się tym samym □ C'est grâce à moi que Viviane [une compagne de détention] avait eu chaud l'hiver précédent. C'est grâce à elle que je n'ai pas eu trop froid l'hiver suivant. Viviane savait renvoyer l'ascenseur. (N. Gérard, Sept ans de pénitence; PG) – To dzięki mnie Vivianie [towarzyszka więzienia] było ciepło zeszłej zimy. To dzięki niej nie było mi zbyt zimno następnej zimy. Viviana potrafiła odwzajemnić się tym samym. || Je vais bien te rendre ce service, mais par la suite, n'oublie pas à l'occasion de renvoyer l'ascenseur. (G. G.) – Oddam ci tę przysługę, ale nie zapomnij przy okazji odwzajemnić się tym samym.

ASPERGES

Aller (venir, être) aux asperges arg. – se livrer à la prostitution, faire l'asphalte • łąpać klienta; zajmować się prostytutką; być prostytutką □ –

Dis-moi, tu bosses en usine? dans un bar comme serveuse...? – Non, mon chou, [...] je vais aux asperges si tu veux savoir. (C. Lépidis, Monsieur Jo; CM) – Powiedz, robisz w fabryce? Może w barze jako kelnerka...? – Nie, kochasiu [...], łapię klientów na ulicy, jak chcesz wiedzieć.

SYN. Faire l'asphalte / le trottoir / le tapin / (de) la retape

Cf. Faire la verdure

ASPHALTE

Faire l'asphalte *fam.* – se livrer à la prostitution

• uprawiać nierząd, zajmować się prostytucją

SYN. Faire le trottoir

ASSAUT

Faire assaut de... – lutter à qui l'emportera, en faire à qui mieux mieux, rivaliser de • prześcigać się (w uprzejmościach, grzecznościach, komplementach itp.); robić coś na wyścigi (np. prawić komplementy, itp.) □ Les gourmets font assaut de politesse auprès des dames qui donnent de grands dîners. (P.) – Smakosze prześcigają się w uprzejmościach wobec dam, które wydają duże przyjęcia. || Entre Zurich et Bucarest, June-Amélia Peachflower me fit assaut d'amabilité à l'endroit de son voisin. Cette fois [...] ce fut à la vie de Frank qu'elle s'intéressa. (F. Chabrey, Une Valse...) – Między Zurichem a Bukaresztem June-Amelia Peachflower znów zaczęła prześcigać się w uprzejmościach pod adresem swojego sąsiada. Tym razem [...] interesowało ją życie Franka.

Faire l'assaut de fig. – se précipiter sur qqch.; solliciter qqch. avec insistance • rzucić się na, szturmować □ Pour obtenir son permis de séjour, il a fait l'assaut de toutes les institutions de la République possibles et imaginables. – Żeby otrzymać kartę pobytową, szturmował wszystkie możliwe i wyobrażalne instytucje Republiki. || A Noël, les gens font l'assaut de tous les magasins. – Na Boże Narodzenie ludzie rzucają się na wszystkie sklepy.

Prendre (emporter) d'assaut *pr. / fig.* – s'y précipiter nombreux; prendre de haute lutte • wziąć, zdobyć szturmem □ Et, à cette heure dernière, au milieu de cet air surchauffé, les femmes régnaient. Elles avaient pris d'assaut les magasins, elles y campaient, comme en pays conquis, ainsi qu'une horde envahissante, installée dans la débâcle des marchandises. (E. Zola, Au bonheur des dames; RCh.) – I w tej ostatniej godzinie, w tym przegrzanym powietrzu, panowały kobiety. Wzięły szturmem sklepy, obozowały tam, jak w zdobytym kraju, jak ta zalewająca horda, panująca wśród ruin towarów. || Le comptoir était pris d'assaut par les supporters d'une équipe de rugby qui fêtaient [...] la victoire de leurs champions [...]. (M. Pellerin, Salauds...) – Łada została wzięta szturmem przez kibiców jakiejś drużyny rugby, świętującej [...] zwycięstwo swoich mistrzów [...].

ASSEOIR

S'asseoir dessus *fam.* – se moquer de..., ne pas se soucier • mieć coś gdzieś (w wielkim poważaniu, w nosie) □ Et la famille, alors, qu'est-ce qu'on en fait? On s'asseyait dessus? (A. Roussin, L'Amour fou) – No a rodzina, co z nią zrobimy? Zlekceważymy ją? || Fini le temps où les gens savaient tenir leur langue et se seraient cru déshonorés d'être pris pour des donneurs [...]. La dignité, on s'assied dessus. (P. Randa, Les Parques) – Skończyły się czasy, kiedy ludzie potrafili trzymać język za zębami i uważaliby się za zhańbionych, że biorą ich za darczyńców. [...] Teraz ludzie mają godność gdzieś. || Godichaux sortit une tabatière de la poche intérieure de son gilet de laine, versa un peu de tabac à priser sur le dos de sa main et renifla. "Maman ne veut pas que tu prises", dit Béatrice. – Ce que ma fille veut on ne veut pas... [...] si les Russes ne m'avaient pas ruiné, les volontés de ma fille, il y a longtemps que je m'assoierais dessus... (R. Vailland, Un Jeune...) – Godichaux wyciągnął tabakierkę z wewnętrznej kieszeni wełnianej kamizelki, nasypał trochę tabaki na wierzch dłoni i pociągnął nosem. "Mama nie chce, żebyś zażywał tabakę" – rzekła Béatrice. – To co chce moja córka, tego my nie chcemy... [...] gdyby mnie Ruski nie zrujnowały, to już dawno chęci mojej córki miałbym w wielkim poważaniu...

ASSIETTE

Assiette au beurre *fam., péj.* – source de profits plus ou moins licites; situation qui rapporte de l'argent • "złób"; źródło zysku

Avoir l'assiette au beurre *fam., péj.* – avoir une source de profits plus ou moins licites, une situation qui rapporte de l'argent • być przy żłobie □ – Tu crois qu'ils s'en soucient si nous avons de quoi manger ou non? Ils ont l'assiette au beurre, c'est ça qui existe pour eux. – Sądziś, że troszczą się o to, czy mamy co jeść, czy nie? Są przy żłobie i to tylko dla nich istnieje.

Être dans son assiette *v.* **Ne pas être ~ ~**

Ne pas être (ne pas se sentir) dans son assiette *fam.* – ne pas être dans son état normal, habituel, se sentir indisposé • być nie w sosie; czuć się nieswojo, nie być w formie □ Il faut dire qu'il n'était pas tout à fait dans son assiette [...]. (R. Jouglet, Les Paysans) – Trzeba przyznać, że nie był zupełnie w sosie [...]. || – Qu'est-ce que tu as? – Rien. – Il n'avait rien, mais il n'était pas tout à fait dans son assiette. (G. Simenon, Chemin...) – Co ci jest? – Nic. Nic mu nie było, ale nie czuł się zupełnie w formie. || Il n'était pas ivre, mais il ne se sentait pas non plus dans son assiette [...]. (G. Simenon, La Guinguette...) – Nie był pijany, ale nie był też w formie [...]. || Mais ce matin-là, elle ne se sentait pas dans son assiette. C'était peut-être le brusque changement de température. (G. Tanugi, Cordon d'argent) – Tego ranka czuła się jakoś nieswojo. To była może nagła zmiana temperatury. || – Tout

va bien pour vous? demanda-t-il en continuant à fixer Miguel. Vous n'avez pas l'air dans votre assiette! – Si, si, tout va bien [...]. – Wszystko u ciebie w porządku? – spytał wpatrując się w Miguela. Coś nie wydajesz się w formie! – Nie, nie, wszystko w porządku [...].

ASSIS

En rester assis *fam.* – être déconcerté • sięgnąć sobie ze zdziwienia □ Il m'a raconté ses aventures, j'en suis restée assise. (G. G.) – Opowiedział mi swoje przygody: siadłam sobie ze zdziwienia.

Être (rester, se tenir) assis – être appuyé sur son séant • siedzieć □ Elle était assise sur sa petite valise, dans le couloir encombré de valises et de gens [...]. (E. Triolet, Les Amants...) – Siedziała na swojej walizeczce w przejściu zawalonym walizkami i ludźmi [...]. || Au devant, sur le siège impérial, César se tenait assis, revêtu d'un manteau de pourpre. (Julian, Vercingétorix) – Naprzeciw, na imperatorskim tronie, siedział Cezar przybrany w purpurowy płaszcz.

Cf. Être debout

Rester assis v. **Être** ~

Se tenir assis v. **Être assis**

ASSISES

Tenir ses assises qqpart *vx* – se réunir pour discuter, pour décider de qqch. • zbierać się, schodzić się (na narady) □ On les avait débarquées dans le golfe du San Mathias, au port de San Antonio. Un petit bled au bord de la pampa, à la pointe nord de la Patagonie, où la traite des blanches tenait ses assises ouvertement. (A. Beaucaire, Et tout ça...) – Wysadzono je w zatoce Św. Mateusza, w porcie San Antonio, małej miejscinie nad brzegiem Pampy na północnym cyplu Patagonii, gdzie handel żywym towarem toczył się otwarcie. || L'état major du premier "bâton" tient ses assises dans une grande maison bourgeoise, en plein mitan du patelin. (R. Simonnet, Hitler-Polka) – Sztab pierwszego baonu obraduje (zbiera się na obrady) w dużym prywatnym domu w samym środku miasteczka.

ATHÉNIENS

C'est là que les Athéniens s'atteignirent (et que les Satrapes s'attrapèrent (que les Perses se percèrent)) *pop.* – c'est maintenant qu'il faut faire attention, c'est à cet instant que tout va se décider • I od tego wszystko się zaczęło; I wtedy nadszedł decydujący moment □ Jojo a traité Marie d'andouille, ses copines se sont mises à râler, il y avait un peu trop d'orage dans l'air, c'est là que les Athéniens s'atteignirent. (G. G.) – Jojo nazwał Marię safandulą, jej kumpelki zaczęły szumieć, atmosfera była bardzo naelektryzowana i wtedy właśnie wszystko się zaczęło.

ATOME / ATOMES

Atomes crochus *fam. plais.* – sympathie spontanée entre deux personnes, des ressemblances

qui font naître la sympathie • nici sympatii, wzajemna sympatia; *COLL.* avoir, il y a; *Cf.* Avoir des atomes crochus avec qqn; Il n'y a pas d'atomes crochus entre eux

Avoir des atomes crochus avec qqn *plais.* – une sympathie réciproque, des affinités • być związanym wspólną nicią sympatii (upodobań) □ Il y avait assez d'affinités spirituelles entre nous, assez d'atomes crochus pour résilier une vraie symbiose. Vous avez raté cette chance. Nous respectons en vous le mythe de l'homme blanc, voilà qu'il s'écroule! (A. Jubelin, J'étais aviateur...) – Było wystarczająco duchowej więzi i wzajemnej głębokiej sympatii wśród naszych ludzi, by stworzyć prawdziwą symbiozę. Straciliście tę szansę. Szanowaliśmy w was mit białego człowieka i oto mit ten runął.

Ne pas avoir un atome de (bon sens, raison) – en être tout à fait dépourvu • nie mieć za grosz (zdrowego rozsądku, rozumu itp.) □ Ce garçon n'a pas un atome de bon sens. – Ten chłopak nie ma za grosz zdrowego rozsądku.

SYN. Pas pour un sou, Pas un sou de

ATTAQUE

Être d'attaque – être dispos, en forme • być w świetnej, bojowej formie □ Il partagea les biscuits et les quatre prisonniers se restaurèrent. [...] "Maintenant, dit Arthur, nous sommes d'attaque". (G. Bayard, Michel...) – Podzielił suchary i czterech więźniowie posilili się [...]. "Teraz – rzekł Artur – jesteśmy w bojowej formie." || Robert réussit [...] à lui apprendre que la Soupape était alité à la suite d'un accident. – Revenez dans une quinzaine, le patron sera d'attaque. (P. Castex, Le Rallye...) – Robertowi udało się [...] wytłumaczyć mu, że Soupape leży na skutek wypadku. – Wróć za dwa tygodnie, szef będzie już w formie. || [...] Il avait peu dormi et pourtant, débarbouillé à l'eau fraîche, il était d'attaque [...] débordant de vie contenue. (G. Simenon, La Marie...) – [...] Niewiele spał, a jednak przemywszy się zimną wodą, czuł się krzepki [...] tryskając utajonym życiem. || Ce matin, continua Yvonne, on était d'attaque tous les deux, on est partis à six heures, on a grimpé la côte Butanges d'un de ces coups de pédales [...]. (R. Queneau, Pierrot...) – Dziś rano – ciągnęła Iwona – byliśmy oboje w świetnej formie. Wyjechaliśmy o szóstej, wspieiliśmy się fantastycznie pedałując na stoki góry Butanges [...].

ATTEINTE

Porter atteinte à qqch. – attaquer qqch., porter un dommage, un préjudice • przynosić ujmę, uszczerbek, uwłaczać komuś □ Il faut que tu y ailles doucement. De toute façon, ça ne peut pas porter atteinte à ses principes. Il faut respecter les principes des autres. – Musisz postępować bardzo delikatnie. W każdym razie nie może to dotknąć jego zasad. Trzeba szanować zasady innych ludzi. || Ses déclarations scandaleuses portent atteinte à la morale publique. – Jego skan-

daliczne zeznania przynoszą uszczerbek moralności.

ATTENDRE

En attendant [loc. adv.] – jusqu'au moment attendu • tymczasem, w międzyczasie, na razie □ Notre émission commence dans dix minutes. En attendant, nous vous prions d'écouter quelques disques. (K.) – Nasza audycja rozpoczyna się za dziesięć minut. Na razie prosimy państwa o posłuchanie kilku płyt.

En attendant de... + inf. [loc. prép.] – jusqu'à ce que vienne le moment de • zanim + czas.; przed + rzecz.; inne możliwości tłumaczenia □ Restons dans le jardin en attendant de passer à table. (MR) – Zostańmy w ogrodzie, zanim przejdziemy do stołu.

En attendant que [+ subj.] – jusqu'à ce que • zanim + czas.; przed + rzecz.; inne tłumaczenie □ Raconte-moi tout en attendant qu'il arrive. (MR) – Opowiedz mi wszystko, zanim on przyjdzie.

Attends voir; Attendez voir *fam.* – attendez; un moment • Zaczekaj; Chwileczkę □ – Pas de problème? [...] – À première vue, non. Je dois pouvoir obtenir ton renseignement, mais attends voir... 91, c'est en banlieue, ça? (D. Dastier, Transfuge-party) – Nie ma kłopotów? [...] Na pierwszy rzut oka, nie. Muszę otrzymać od ciebie wiadomość. Ale czekaj... 91 to jest na peryferiach? □ L'homme se gratta le sommet du crâne, paraissant réfléchir. – Attendez voir... Ça me dit quelque chose, mais je n'arrive pas à me souvenir. (D. Dastier, Transfuge-Party) – Człowiek podrapał się po czubku głowy, zdając się zastanawiać. – Zaczekaj pan... Coś mi to mówi, ale nie mogę sobie przypomniać.

Je l'attendais! – j'attendais justement ce moment • Na to tylko czekałem! Tę go czekał! □ Au lieu de s'excuser de sa conduite il alla jusqu'à me faire des reproches. Je l'attendais! (K.) – Zamiast usprawiedliwić się ze swojego postępowania, zaczął mi jeszcze robić wymówki. Na to tylko czekałem!

ATTENTE

Contre toute attente – d'une manière absolument imprévisible • wbrew wszelkim oczekiwaniom □ Contre toute attente il a passé l'examen avec mention "bien" – Wbrew wszelkim oczekiwaniom zdał egzamin z oceną dobrą.

qqch. dépasse toute attente – qqch. va au – delà de ce qui était attendu, qqch. se passe mieux qu'on ne l'avait prévu • coś przechodzi najśmielsze oczekiwania □ Le nombre de touristes qui sont venus visiter notre région cet été a dépassé toute attente. – Liczba turystów, którzy odwiedzili tego lata nasz region, przeszła wszelkie oczekiwania.

ATTENTION

Attirer l'attention de qqn sur qqch. [s. qqch. / qqn] – attirer la vigilance de qqn sur qqch. •

przyciągać czyjąś uwagę na coś □ [...] Matt feuilleta le journal du matin. En bas de page, un entrefilet attira son attention [...]. (T. Hauser, Agathe...) – [...] Matt przeglądał poranną gazetę. Jakiś artykuł na dole strony przyciągnął jego uwagę. □ Tu devrais davantage attirer l'attention de tes étudiants sur la prononciation et sur la diction. C'est si important de nos jours. – Powinieneś bardziej przyciągać uwagę twoich studentów na wymowę i dykcję. To takie ważne w naszych czasach.

Faire attention (à qqn / qqch.) – être attentif, se concentrer, observer qqch. / qqn, s'occuper de qqch. / qqn • uważać, zwracać uwagę na; uważać na kogoś / na coś □ Il suivait tous les cours très régulièrement; il faisait toujours attention et prenait soigneusement des notes. – Uczęszczał bardzo regularnie na wszystkie wykłady; zawsze uważał i starannie notował. □ [...] Toutes ces pensées l'empêchaient de faire attention à la route qu'il suivait [...]. (P. Mérimée, Colomba) – [...] Wszystkie te myśli nie pozwalały mu zwracać uwagi na drogę, którą się posuwał [...]. □ Minna ne semblait faire aucune attention à Christophe, qui se tenait oublié, malheureux, à côté du piano. (R. Rolland, Jean Christophe) – Minna zdawała się nie zwracać żadnej uwagi na Krzysztofa, który stał przy fortepianie zapomniany i nieszczęśliwy. □ Je récupère mon vélo sur le trottoir et me mets en route. Qui ferait attention à un petit livreur des journaux? (J. Joffo, Un sac...) – Biorę swój rower z chodnika i ruszam w drogę. Kto by tam zwracał uwagę na malca rozwożącego gazety?

Cf. Prendre garde; Prêter attention

Prêter attention à qqn / qqch. – y être attentif • zwracać uwagę na kogoś / na coś; przywiązywać wagę do czegoś □ Pour la première fois il prêta attention au garçon mal vêtu [...] qui se trouvait auprès de lui [...]. (M. Druon, Les Grandes...) – Po raz pierwszy zwrócił uwagę na źle ubranego chłopaka [...], który znajdował się koło niego [...]. □ L'arthrite est le mal du pays. Tout le monde en est plus ou moins atteint. C'est tellement répandu que l'on n'y prête plus attention. (B. Clavel, L'Ouvrier...) – Zapalenie stawów jest chorobą tego regionu. Wszyscy są nią dotknięci w mniejszym lub większym stopniu. Jest to tak rozpowszechnione, że nie zwraca się już na to uwagi. □ J'ai eu le trac quelques secondes mais ils ont filé sans prêter la moindre attention à notre véhicule ferrailant. (J. Joffo, Un Sac...) – Przez moment miałem stracha, ale przemknęli [Niemcy] nie zwracając najmniejszej uwagi na nasz zgrzytający wehikuł. □ La circulation était dense, des trolleys, des vélos, des camions, mais personne ne prêtait attention à lui. Les étrangers étaient nombreux dans ce quartier. (G. de Villiers, Shanghai Express) – Ruch był duży: trolejbusy, rowery, ciężarówki, ale nikt nie zwracał na niego uwagi. Cudzoziemcy byli liczni w tej dzielnicy.

Attention les yeux! *pop.* (sert à renforcer une as-

sertion) – 1. attention! prudence! 2. c'est impressionnant • 1. Ostrożnie! Uwaga! 2. Niesamowite! □ 1. – [...] nous on marche tous comme ça dans les paras; c'est à cause des chevilles; faut avoir de la souplesse dans les chevilles. Parce que sans ça, à l'arrivée au sol! Pardon! Attention les yeux! (V. Lanou, Le Péril bleu; G. G.) – [...] my spadochroniarze wszyscy tak chodzimy, a to z powodu kostek; trzeba mieć w kostkach elastyczność. Bo inaczej przy kontakcie z ziemią... Ostrożnie, uwaga na kostki! 2. J'ai assisté à un défilé de mode extravagant avec des robes époustouflantes de couleurs: attention les yeux! – Wzięłam udział w ekstrawaganckim pokazie mody: suknie zdumiewające swoimi kolorami; coś niesamowitego!

AUBERGE

C'est comme une auberge espagnole [s.: lieu ou situation] – parce qu'elles étaient pauvres, on disait de ces auberges qu'il fallait y apporter ce dont on avait besoin • Wszystkiego tu brakuje; Są podstawowe braki □ Pour apprécier le théâtre classique il faut le connaître, l'avoir étudié. C'est comme une auberge espagnole: chacun y trouve ce qu'il y a apporté. Comment aimer Phèdre, si vous ignorez tout de Racine? (B. L.) – Żeby ocenić teatr klasyczny, trzeba go znać i studiować go: to tak jak hiszpański zajazd: każdy znajduje tam to, co sam przyniósł. Jak kochać Fedrę, jeżeli nie wiecie nic o Racinie?

On n'est pas sorti de l'auberge *fam.* – les difficultés, les ennuis ne sont pas près de cesser, le plus dur reste à venir • To jeszcze nie koniec kłopotów: Niemala trudności jest jeszcze do pokonania □ Il a un bel avenir devant lui. Pensez donc: élève à Centrale! Une pépinière de cadres supérieurs. La fleur de la nation. Mais il ne se monte pas la tête. "Tante, me dit-il toujours, je ne suis pas encore sorti de l'auberge". (J.-L. Curtis, L'Horizon dérobé; G. G.) – Ma przed sobą piękną przyszłość: pomyślcie tylko: uczeń Szkoły Głównej! Kuźnia wyższej kadry urzędniczej. Elita narodu. Ale on się nie wywyższa: "Ciociu – powtarza mi stale – przede mną jeszcze dużo trudności do pokonania". || Elle se mord les lèvres nerveusement. – Dites comment croyez-vous qu'ils... Elle s'interrompt. Décidément, cette petite foutrait le cafard à un régiment. D'accord, on est pas sorti de l'auberge. Mais nous sommes encore en vie. (P.-J. Hérault, Réseaux-sommeil) – Przygryza nerwowo wargi. – Niech pan powie, jak pan sądzi, jak oni... Nie kończy zdania. Naprawdę ta mała zarażałaby cały regiment czarnymi myślami. Zgoda, nie wyszliśmy jeszcze z kłopotów, ale jesteśmy przy życiu.

AUDACE

Payer d'audace [s. qqn] – faire preuve d'audace, obtenir à force d'audace • zdobyć się na odwagę; wystąpić śmiało; zaryzykować, iść przebojem □ – Est-ce que vous êtes de la police? Vous venez

pour enquêter? – M. Guénec paya d'audace. – Non, pas de la police [...]. C'est un terrain à vendre qui m'intéresse. (P.-J. Bonzon, Le Voyageur...) – Czy pan jest z policji? Przychodzi pan przeprowadzić śledztwo? – Pan Guénec zdobył się na odwagę: Nie jestem z policji [...]. Interesuje mnie ta parcela do sprzedania. || Il se sentit lié par son premier mensonge. Nier était plus sûr; quelle preuve pourrait le confondre, s'il payait d'audace? (P. et V. Margueritte, Femmes Nouvelles) – Czuł się związany pierwszym kłamstwem. Bezpieczniej było zaprzeczyć; jaki dowód mógłby go zbić z tropu, gdyby wystąpił śmiało?

AUGURE

Être de bon (de mauvais) augure [s. qqch.] – qui annonce qqch. d'heureux (de malheureux) • dobrze (złe) wróżyć, być dobrą (złą) wróżbą; **qqch. est de bon augure** – coś jest dobrą wróżbą, coś dobrze wróży... □ C'était plutôt de bon augure avant leur rencontre même si, en politique et en diplomatie, le proverbe *Qui se ressemble s'assemble* se trouve souvent démenti. (Libération, 27.8.93) – To było raczej dobrą wróżbą przed ich spotkaniem, nawet jeśli przysłowie "Swoją drogą ciągnie" nie zawsze sprawdza się w dyplomacji i w polityce.

Acceptons-en l'augure *litt.* – espérons voir se réaliser l'événement prédit • Zobaczymy czy przepowiednia (przewidywanie, wróżba) się sprawdzi; Miejmy nadzieję, że przewidywania się sprawdzą

AUGUSTE

Tout juste, Auguste! *pop.* – C'est cela! Tu l'as dit! Tu l'as deviné! (la formule joue sur l'homophonie des finales) • Oczywiście! Ma się rozumieć! *Cf.* Tu parles, Charles!

AUJOURD'HUI

Au jour d'aujourd'hui [loc. adv.] *fam.* – maintenant • w obecnych czasach; dzisiaj □ Alexis. – [...] Au jour d'aujourd'hui, il y a des domestiques qui n'aiment pas la campagne. (M. Donnay et H. Duvernois, Le Geste...) – Aleksy: [...] W obecnych czasach są tacy służący, którzy nie lubią wsi.

SYN. De nos jours; À l'heure actuelle

C'est pas (ça ne date pas) d'aujourd'hui *fam.* – d'il y a longtemps; ça remonte loin • To stara (dawna) historia □ Perfectionner le monde, cette idée, elle est belle, mais c'est pas d'aujourd'hui. – Doskonalić świat. To piękna myśl i bardzo już stara.

C'est pour aujourd'hui ou pour demain? *fam. iron.* – exprime l'impatience • Wyguzdrasz się wreszcie? Czy długo jeszcze mam czekać? (expression familière pour exprimer l'impatience de qqn qui attend et voit lambiner l'autre personne) □ – Encore un petit instant. – C'est pour aujourd'hui ou pour demain? – Le temps de changer la cravate. (T.) – Jeszcze chwileczkę. –

Czy wyguzdrasz się wreszcie? – Już, tylko zawiążę krawat.

AUNE

Mesurer (juger) qqn à son aune – juger qqn d'après ses propres critères • mierzyć kogoś swoją miarką, sądzić kogoś według siebie □ Vous êtes un honnête homme, et celui dont vous parlez est un coquin, vous ne pouvez le mesurer à votre aune. (P.) – Pan jest uczciwym człowiekiem, a ten, o którym pan mówi, jest łotrem; nie może go pan sądzić według siebie.

Savoir ce que vaut l'aune – connaître par expérience le peu de prix, de valeur, de la chose dont il s'agit, le peu de confiance dont elle mérite • wiedzieć, ile to warte, wiedzieć coś z własnego doświadczenia □ Je ne participe plus à ce mouvement en faveur de la paix mondiale. Je sais maintenant ce que vaut l'aune: il s'agit simplement d'une croisade américaine. (B. L.) – Nie biorę już udziału w tym ruchu na rzecz światowego pokoju. Wiem już teraz, ile to warte: chodzi po prostu o amerykańską kampanię. || AUNE – tout le monde sait apparemment ce qu'en vaut l'aune. (P. Daninos, Le Jacassin) – MIARKA – wszyscy wiedzą prawdopodobnie, ile to warte.

AUORES

Aux aurores litt. plais. – très tôt le matin • o świcie, z pierwszym brzaskiem dnia □ À cette heure-là, il devait entendre le son du clairon. Tout civil qu'il soit redevenu, il se lève encore aux aurores. (P.-J. Hérault, Réseaux-sommeil) – O tej porze powinien słyszeć głos trąbki. Mimo że stał się znowu cywilem, wstaje z rannym świtem. SYN. Dès potron-minet (potron-jacquet); De bonne heure; De bon (grand) matin; Au petit jour

AUSPICES

Sous de bons (d'heureux, de fâcheux, de tristes) auspices – sous un bon (mauvais) présage • pod dobrymi (szczęśliwymi, złymi) auspicjami □ La première étape du Tour de Pologne a commencé pour nos cyclistes sous de bons auspices. – Pierwszy etap wyścigu dookoła Polski rozpoczął się dla naszych kolarzy pod dobrymi auspicjami.

Sous les auspices de qqn – sous la direction, sous l'égide, le patronage de qqn • pod czyimiś auspicjami □ Le festival estival annuel de théâtre se déroule sous les auspices de la municipalité. – Doroczny Letni Festiwal Teatralny odbywa się pod auspicjami władz miejskich.

AUTANT

D'autant plus (moins) que... – encore plus, encore moins, pour la raison que... • tym więcej (mniej), że..., zwłaszcza że... □ Il faisait nuit close. Il ne savait où aller, d'autant plus que ses lunettes inondées de pluie l'empêchaient de voir à deux pas devant lui. – Była zupełna noc. Nie

wiedział gdzie iść, zwłaszcza że okulary zalane deszczem nie pozwalały mu widzieć na dwa kroki przed sobą.

Pour autant [loc. adv.] – néanmoins, pour cela • tym niemniej, jednak, przecież, mimo to □ Mais la finance américaine n'avait pas voulu demeurer pour autant à l'écart de ces "Français de Londres" [...]. (J. Cathala, Ils trahissent la paix; Rck.) – Niemniej finansjera amerykańska nie chciała pozostać z dala od tych "Francuzów z Londynu" [...]. || Marcel ne s'étonnait pas tellement de se trouver dans cette baraque. Il n'en était pas rassuré pour autant. Jusqu'où les choses iraient-elles? (P. Tillard, Les Triomphants) – Marcel nie dziwił się specjalnie, że znajdował się w tym baraku. Niemniej wcale nie czuł się tym uspokojony. Dokąd sprawy się posuną? || Tous ou presque s'apprêtaient à se rendre à l'office dominical sans, pour autant, témoigner de la moindre vertu chrétienne. (Ch. Exbrayat, C'est pas Dieu possible) – Wszyscy albo prawie wszyscy przygotowywali się, by udać się na niedzielne nabożeństwo nie wykazując przy tym najmniejszego chrześcijańskiego zapału.

En faire autant – faire la même chose • robić zupełnie to samo □ Je quitte Paris dans huit jours, et je te conseille d'en faire autant... (E. Triolet, Le Cheval...) – Wyjeżdżam z Paryża za tydzień i radzę ci zrobić to samo... || Pendant six mois tout alla bien! Le captif dormait tout le jour [...] et le gardien en faisait autant [...]. (G. de Maupassant, Sur l'eau) – Przez pół roku wszystko szło dobrze. Więzień spał przez cały dzień [...] a dozorca robił to samo [...].

Autant pour moi! fam. (formule par laquelle on reconnaît s'être trompé) – je me suis trompé et je le reconnais • Przyznaję, pomyliłem się □ – Très bien. Autant pour moi. Enfin, ça ne veut pas dire que je lui donne raison. (P. Djian, Echine; Rch.) – Świetnie. Przyznaję, że się omyliłem, ale to nie znaczy, że przyznaję mu rację. || – Oui, oui, je me suis trompé, autant pour moi, mais tu avoueras que ça ne m'arrive pas très souvent. – Tak, tak, pomyliłem się, przyznaję, ale zgodzisz się, że nie zdarza mi się to bardzo często. || – Le total n'est pas le même, ici, pour-quoi? – Je me suis trompé, autant pour moi. – Suma nie jest tu taka sama, dlaczego? – Pomyliłem się, przyznaję.

C'est toujours autant v. TOUJOURS

AUTORITÉ

Faire autorité – s'imposer auprès de tous comme incontestable, servir de règle en quelque matière • być wzorem (autorytetem, powagą) □ Le dictionnaire de l'Académie fait autorité en ce qui concerne l'orthographe. (P.) – Słownik Akademii jest wzorem, jeśli chodzi o ortografię. || Vous connaissez sûrement l'ouvrage de Dom Bastien, Monsieur? – De Dom Bastien? Non, je dois dire. – Pourtant il fait autorité sur la question. (J. Romains, Les Hommes...) – Zna pan zapewne dzieło Dom Bastiena? – Dom Bastiena? Muszę

się przyznać, że nie. – To jest przecież powaga, jeśli chodzi o to zagadnienie.

AUTRE

Sans autre – de façon catégorique • bez niczego, kategorycznie □ – Et vous avez accepté ce poste avantageux? – Non, je leur ai répondu sans autre que je ne quitterais pas ma famille pour travailler dans une autre ville. – I przyjął pan to korzystne stanowisko? – Nie. Odpowiedziałem im bez niczego, że nie opuszczę rodziny, żeby pracować w innym mieście.

En avoir vu d'autres *fam.* – n'être ni surpris, ni épaté, ni scandalisé (parce qu'on a déjà vu des choses plus surprenantes encore) • nie takie rzeczy widzieć (oglądać), wszystkiego (różnych rzeczy) się napatrzeć; niejedno widzieć (przeżyć) □ – Vous êtes surpris de ça, vous? Pas moi. Vous savez, à mon âge, j'en ai vu d'autres! (B. L.) – Dziwi się pan temu? Ja nie. Wie pan, ja w moim wieku napatrzyłem się już różnych rzeczy! || Gustave. – [...] Ça va... ça va... N'essayez pas de m'attendrir. J'en ai vu d'autres. (J. Anouilh, *Le Bal...*) – Gustaw: Dobrze już dobrze... Niech się pani nie stara mnie rozczulać. Nie takie rzeczy oglądałem!

SYN. En avoir vu de drôles (de toutes les couleurs)

En valoir bien un autre – valoir autant qu'un autre, le surpasser en compétence • wartać (być wartym) tyle samo albo i więcej, być lepszym od wielu innych □ Ma fille rédige toute ma correspondance, et c'est un secrétaire qui en vaut bien un autre. (P.) – Moja córka sama prowadzi moją korespondencję i jest sekretarką lepszą od wielu innych.

N'en faire jamais d'autres *fam.* – faire toujours les mêmes sottises, les mêmes étourderies, les mêmes gaffes • robić stale to samo, te same głupstwa; robić stale swoje □ Les gens hochèrent la tête. Ce Fabre n'en faisait jamais d'autres. Sous prétexte d'économie il jetait l'argent à l'eau. (P. Gamarra, *Le Maître...*) – Ludzie pokiwali tylko głowami. Ten Fabre robił stale te same głupstwa. Pod pozorem oszczędzania rzucał pieniądze na wiatr. || – Figure-toi! Il est encore arrivé en retard et il a manqué la moitié du programme. – Il n'en fait jamais d'autres! – Wyobraź sobie! Znowu się spóźnił i opuścił pół programu. – Stale robi swoje!

À d'autres! (interjection dont on se sert ordinairement pour répondre à une promesse qui paraît impossible ou quand on essaie de tromper qqn) – vous vous moquez; prenez votre dupe ailleurs • Opowiedz to innym! Niech pan takie rzeczy komu innemu opowiada! Bujać to my! □ – Tu me contes des balivernes. À d'autres! (R. Rolland, *L'Âme...*) – Opowiadasz mi bzdury; bujać to my! || Ça, du vrai drap anglais? Allons donc! À d'autres! – To ma być prawdziwy angielski materiał? Skądże! Niech pan innym takie rzeczy opowiada! || – Vous prétendez avoir fait ce travail-là tout seul? À d'autres! – Pan twier-

dzi, że wykonał pan tę pracę sam? Niech pan to innym opowiada! || – Je t'avais dit que Bellamy était un assassin. Il a fait étrangler Holmes... – À d'autres, dit Lark d'une voix rauque. J'ai mes tuyaux, moi. On a relevé vos empreintes partout [...]. (A. Morton, *Une Corde...*) – Powiedziałem ci, że Bellamy jest zabójcą. Kazał uduśić Holmesa. – Bujać to my! – odrzekł Lark chrapliwym głosem. Ja mam swoje informacje. Wszędzie znaleziono ślady twoich palców [...].

Comme dit (dirait) l'autre – formule qu'on emploie quand on énonce une vérité banale: comme on dit parfois • Jak to się mówi, Jak to się zwykło mówić □ – Et oui, je suis comme dit l'autre un homme heureux! – Ależ tak, jestem, jak to się mówi, człowiekiem szczęśliwym. || Ici se place, mon cher ami, quelque chose d'un caractère absolument particulier, devant lequel l'auteur reste embarrassé, et qu'il ne peut toutefois se décider à passer sous silence. Sous peine de retirer à ce récit son seul côté un peu piquant. – La scène à faire? comme dit l'autre? – Hélas! oui [...]. (G. Courteline, *Madelon...*) – Tutaj następuje, mój drogi przyjacielu, coś o charakterze zupełnie specjalnym, wobec czego autor staje zakłopotany, a czego nie może się zdecydować jednak pominąć milczeniem pod groźbą odebrania temu opowiadaniu jedynej strony nieco dowcipnej. – Scena do zrobienia, jak to się mówi?

SYN. Comme il dit, Comme il disait

En voici (voilà) bien d'une autre (!) *fam.* – caractérise un événement inattendu et désagréable qui s'ajoute à d'autres, de même caractère; en voilà une surprise • Cóż to znowu nowego! Znowu coś nowego! A tu znowu niespodzianka! □ En ce moment la grande Nanon apparut, armée d'une bassinoire. En voilà bien d'une autre! dit monsieur Grandet. (H. Balzac, *Eugénie...*) – W tej chwili ukazała się wielka Nanon uzbrojona w fajerkę. – Znowu coś nowego – zauważył pan Grandet. || Nous étions déjà très contrariés de n'avoir rien trouvé au marché mais en voici bien d'une autre, nos trois cousines nous annoncent leur arrivée pour le dîner. (P.) – Byłyśmy już bardzo zmartwione, że nic nie znalazłyśmy na rynku, a tu znowu niespodzianka! Nasze trzy kuzynki zapowiadają swoje przybycie na kolację.

En voilà une autre! – voilà encore quelque chose de nouveau • Też ci! Dobrze sobie! □ – Tu devrais te laver plus souvent, Jules. – En voilà une autre! Est-ce que tu te trouverais que je sens mauvais des fois? (Ch. Exbrayat, *C'est pas Dieu possible*) – Powinieneś się częściej myć, Julku. – Też ci! Może uważasz przypadkiem, że nieładnie pachnę!

Nous autres (vous autres) – pour insister et contraster; traduit une mise en relief, une opposition renforcée; la traduction polonaise dépend du contexte et souvent il suffit de changer d'intonation • my (wy) natomiast, zaś my (wy), co do nas (was), jeśli o nas (o was) chodzi; (wyraża

nacisk, wzmocnione przeciwstawienie, na język polski tłumaczy się różnie, zależnie od kontekstu, często wystarczy zmiana intonacji) □ Ah! Vous ne comprenez pas vous autres, comme c'est amusant, les affaires [...]. (G. de Maupassant, Mont-Oriol) – A, wy nie rozumiecie, jaka to zabawna rzecz interesy [...].

AUTRUCHE

La politique de l'autruche v. **POLITIQUE**
Avoir un estomac d'autruche v. **ESTOMAC**

AVALER

Faire avaler qqch. à qqn – lui faire croire qqch. facilement en abusant de sa crédulité • wmówić coś w kogoś; przekonać kogoś o czymś □ Il s'imagina qu'il peut me faire tout avaler, dit-elle, il va être étonné. (S. de Beauvoir, L'Invitée) – Wyobraża sobie, że może mi wszystko wmówić – rzekła. Rozczaruje się.

AVANCE

Avoir de l'avance sur qqn – avoir progressé plus rapidement que qqn • wyprzedzić (przegonić) kogoś, być przed kimś □ J'ai pédalé comme un fou. Au bout d'une heure, j'avais déjà près de 500 mètres d'avance sur mes adversaires. – Jechałem jak szalony. Po godzinie wyprzedziłem już swoich przeciwników o prawie 500 metrów.

Faire des avances à qqn – faire les premières démarches en vue de nouer des relations d'amour, d'amitié, de bonne entente, de collaboration • ubiegać się o czyjeś względy; zaczynać się umizgać; robić pierwsze kroki, wyjść komuś na przeciw □ Rolande. – Une autre femme vous aurait fait des avances? Le Trouhadec. – De quoi allez-vous vous inquiéter? (R. Romans, M. Le Trouhadec...) – Rolanda: Czy może przypadkiem inna kobieta zaczęła się do pana umizgać? Le Trouhadec: Czymże znowu będzie się pani niepokoić?

Prendre de l'avance • wyprzedzić kogoś, wysunąć się do przodu □ [...] Mais comme Colosse avait pris de l'avance, son père le rejoignit à grands pas. (G. de Maupassant, Mont-Oriol) – [...] Ale ponieważ Colosse wysunął się do przodu, ojciec doścignął go wielkimi krokami.

AVANCÉ

Me (te, le, la, etc.) voilà bien avancé(e) iron. – ce que j'ai fait (tu as fait, etc.) ne m'a servi à rien (ne t'a servi, etc.) • Dużo mi (ci, mu itp.) z tego przyszło □ – On m'a soufflé Gerson quasiment sous le nez. – J'avais suggéré au professeur de venir habiter avec nous. Il n'a pas voulu accepter. Ce brave servant a une sacrée tête de bois! – Le voilà bien avancé! (S. Laforest, À Bout...) – Zdmuchnięto mi Gersona niejako sprzed nosa [chodzi o uprowadzenie] – Proponowałem profesorowi [tj. Gersonowi], żeby zamieszkał z nami. Nie chciał się zgodzić. Ten pocziwy uczony to straszny uparciuch! – Dużo mu z tego przyszło! || Vous avez eu le plaisir de dire à votre patron

que c'est un imbécile. Mais vous voilà bien avancé: vous avez perdu votre emploi. (B. L.) – Miałeś przyjemność powiedzieć szefowi, że to jest duren. Dużo ci z tego przyszło! Straciłeś posadę!

AVANTAGE

Changer à son avantage – avoir subi un changement, une évolution positive au physique ou au moral • zmienić się na korzyść □ Depuis notre première rencontre à Paris, Marc a maigri et a changé à son avantage. – Od czasu naszego pierwszego spotkania w Paryżu, Marek zeschuplał – zmienił się na korzyść.

AVENANT

À l'avenant [loc. adv.] – en accord, en conformité, en rapport • podobnie, odpowiednio; w tym samym stylu (gatunku, typie); tego samego pokroju □ Ordinairement il portait une vieille redingote, un mauvais gilet, la méchante cravate noire, flétrie, mal nouée de l'étudiant, un pantalon à l'avenant et des bottes ressemelées. (H. Bazac, Le Père...) – Nosił zazwyczaj stary surdut, brzydką kamizelkę, lichy czarny krawat, wymięty i niedbale, jakby ręka studenta zawiązany, odpowiednio do tego wszystkiego spodnie i polatane buty. || Comment se régaler à un dîner où la soupe est brûlée, la viande coriace et le tout à l'avenant. (P.) – Jak można uraczyć się kolacją, gdy zupa jest przypalona, mięso łykowate i wszystko w tym samym gatunku. || Le bar faisait le restaurant. [...] Freddy mangea bien. Entre deux obèses qui discutaient d'affaires [...] et deux poules de bonne qualité qu'accompagnaient des gigolos issus de bonnes familles du quartier. Toute la clientèle du *Corsica* était à l'avenant. (A. Beaucaire, Et Tout ça...) – Bar był także restauracją. [...] Fred zjadł dobrze. Między dwoma grubasami, którzy dyskutowali o interesach [...] i dwiema kobietami lekkich obyczajów w towarzystwie facetów pochodzących z dobrych rodzin mieszkających w dzielnicy. Cała klientela *Korsyki* była odpowiednio w tym stylu. || *Bahia Blanca*. Les lettres étaient à moitié effacées et le reste à l'avenant. Un vieux cargo rouillé qui semblait prêt à couler [...]. (G. de Villiers, Escale...) – *Bahia Blanca*. Litery były częściowo wytarte, reszta to samo. Stary zardzewiały statek towarowy, który zdawał się być gotów do zatonięcia.

AVENU

Nul et non avenue v. **NUL**

AVENTURE

À l'aventure [loc. adv.] – au hasard, sans dessein précis • na los szczęścia; na chybił trafił; w nieznane □ On marchait. On allait à l'aventure avec inquiétude et en craignant de trouver ce qu'on cherchait. (V. Hugo, Quatre-vingt-treize) – Maszerowaliśmy. Szliśmy z niepokojem na los szczęścia, lękając się znaleźć to, czegośmy szu-

kali. || "Maman... maman... je t'ai attendue si longtemps!" [...] Durant une heure, ils parlèrent à l'aventure, du passé, du présent, de cent choses [...]. (M. Leblanc, L'Ile...) – "Mamusi... mamusi... tak długo na ciebie czekałem!" [...] Przez godzinę mówili na chybił trafił o przeszłości, teraźniejszości, o mnóstwie innych rzeczy [...]. || Elle partait généralement après le déjeuner, toute seule, et ne revenait que le soir. Et lorsque Renée fut assez grande pour l'accompagner, elles partaient ensemble à l'aventure. (S. Téry, L'Histoire...) – Wyruszała zazwyczaj po obiedzie, zupełnie sama i wracała dopiero wieczorem. A gdy Renée była na tyle duża, żeby jej towarzyszyć, wyruszały w nieznanne razem.

SYN. Au petit bonheur

D'aventure (par aventure) litt. – par hasard • przypadkiem □ [...] À aucun moment elle n'était gentille avec lui, et, si d'aventure elle le servait, elle renversait une bonne partie de son verre en le posant sur la table. (G. Simenon, La Marie...) – [...] Nie zdarzyło się, by była dla niego uprzejma, a jeżeli przypadkiem usługiwała mu, to wylewała niemal pół szklanki stawiając ją na stole.

Dire la bonne aventure à qqn – prédire l'avenir d'une personne • wróżyć komuś, przepowiadać przyszłość □ "Donne-moi ta main, ma belle, je te dirai ta bonne aventure" – Françoise tressaillit et tendit machinalement sa main à une belle bohémienne vêtue de jaune et de violet. (S. de Beauvoir, L'Invitée) – "Daj mi rękę, ślicznotko; powróż ci." – Franciszka drgnęła i machinalnie wyciągnęła rękę do pięknej cyganki ubranej w kolory żółte i fioletowe. || Apercevant une dame, la vieille aussitôt s'approcha de nous en offrant de dire la bonne aventure à ma compagne. (G. de Maupassant, Misti) – Spostrzegłszy damę, starucha zbliżyła się do nas natychmiast, ofiarując się wróżyć. || – Connaissez-vous dans le pays une certaine dame prénommée Nadine? – [...] Vous voulez parler de la vieille russe? – Je ne sais pas. Elle s'appelle Nadine? – Oui, et elle dit la bonne aventure aux vieilles sorcières du coin. (F. Dorn, Histoires...) – Czy zna pan przypadkiem w okolicy niejaką damę, którą nazywają Nadina? [...] – Mówi pan o starej Rosjance? – Nie wiem, nazywa się Nadina. – Tak, i przepowiada przyszłość starym wiedźmom z dzielnicy.

Se tirer la bonne aventure – prédire l'avenir à soi-même • wróżyć sobie □ L'après-midi, par désœuvrement, elle [...] se tirait la bonne aventure. (G. Flaubert, L'Éducation...) – Po południu, nie mając co robić [...] wróżyła sobie.

AVERSION

Prendre qqn en aversion – commencer à détester qqn • poczuć do kogoś antypatię, zniechęcić kogoś □ – On disait: – Tiens, il a une blouse! Le professeur fit la grimace et tout de suite me prit en aversion. (A. Daudet, Le Petit...) – [Chłopcy] mówili: – O! Nosi bluzę! Pro-

fesor skrzywił się i natychmiast poczuł do mnie antypatię.

Cf. Prendre en amitié, en horreur

AVEUGLE

Il n'est pas aveugle que celui qui ne veut pas voir – il est difficile de convaincre qqn qui ne veut pas écouter ou qui a son parti pris • Nie ma gorszego ślepeca od tego, który nie chce widzieć

AVEUGLETTE

À l'aveuglette [loc. adv.] *pr.* / *fig.* – 1. *pr.* sans y voir clair 2. *fig.* au hasard, sans prendre de précaution • 1. po omacku 2. po omacku, na ślepo □ Ceux qui marchaient à l'aveuglette trébuchaient en jurant [...]. (J. H. Louwyck, La Dame...) – [...] Ci, którzy szli po omacku, potykali się klnąc [...]. 2. Par manque d'information professionnelle, beaucoup trop de jeunes s'orientent à l'aveuglette. (Le Nouvel Observateur, 29.6.-5.7.95) – Z braku fachowej informacji zbyt wielu młodych wybiera swój kierunek po omacku.

SYN. À tâtons

AVIS

Jusqu'à avis contraire – jusqu'à ce qu'un avis contraire vienne modifier la situation • aż do odwołania □ Tous les cours et travaux pratiques sont suspendus jusqu'à avis contraire. – Wszystkie wykłady i ćwiczenia są zawieszone aż do odwołania.

Cf. Jusqu'à nouvel ordre

M'est avis que... – selon mon avis • według mojego zdania; moim zdaniem □ [...] Il y a manière et manière de faire son travail de douanier. Jugez, messieurs les douaniers de France, si celle de votre collègue [...] est la bonne. M'est avis [...] qu'on ne peut pas en rêver de pire. (France Dimanche, 21-28.9.63) – [...] Są różne sposoby wykonywania pracy celnika. Osądźcie sami, panowie celnicy Francji, czy sposób waszego kolegi [...] jest dobry. Moim zdaniem jest on taki [...], że nie można wyobrazić sobie gorszego.

Deux avis valent mieux qu'un prov. – il est plus prudent de considérer un problème avec quelqu'un • Co dwie głowy to nie jedna □ Vous avez consulté votre oncle, consultez aussi votre tuteur; deux avis valent mieux qu'un. (P.) – Poradziłeś się swego wuja, poradź się także swojego opiekuna, co dwie głowy to nie jedna.

Les avis sont partagés – les opinions sont très diverses • Zdania są podzielone □ Tout le monde s'accorde qu'une réforme de l'enseignement est nécessaire, pourtant les avis sont partagés quant à la façon de la mener. – Wszyscy zgadzają się, że reforma szkolnictwa jest konieczna, jednak zdania co do sposobu jej przeprowadzenia są podzielone.

AVOINE

Filer (pop. foutre) une avoine à qqn fam. – donner une bonne correction à qqn • dowalić ko-

muś, sprać kogoś □ – Bon Dieu, ricana Pierre, ce serait tout de même marrant que ces débris foutent une avoine au noircicaud. (B. Clavel, L'Hercule sur la place; G. G.) – O Boże, szydził Pierre – to byłoby jednak zabawne, gdyby te wapniaki dowalały czarnuchowi.

SYN. Filer une valse / une trempe; Tanner la peau; Astiquer les côtes; Rentrer dans le chou / le lard / le suif / dedans; Casser la gueule; Battre comme plâtre; Faire une grosse tête / la tête au carré

AVOIR

Avoir à + inf. – devoir, avoir besoin • mieć, musieć + bezok.; **Je n'ai pas à + inf.** – Nie muszę; Nie potrzebuję □ Elle eut une exclamation moqueuse, en apercevant Christophe [...]. – Vous venez à propos, j'ai justement à vous parler. (R. Roland, Jean Christophe) – Spostrzegając Krzysztofa wykrzyknęła drwiąco [...] – Przychodzi pan w sam raz; mam właśnie z panem porozmawiać. || [...] Il m'a interrompu: Vous n'avez pas à vous justifier, mon cher enfant. (A. Camus, L'Étranger) – [...] Przerwał mi: nie potrzebujesz się usprawiedliwiać, drogie dziecko. || Elle [...] sortit par la porte de derrière pour ne pas avoir à faire des adieux à tout ce monde. (E. Triolet, Les Fantômes...) – [...] Wyszła tylnymi drzwiami, by nie musieć się żegnać z tymi wszystkimi ludźmi. || Vous connaissez Nine Moinard? – Je n'ai pas à la connaître! Son adresse seule, rue Pigalle, me donne une idée de... (G. Simenon, L'Ombre...) – Czy zna pan Ninę Moinard? – Nie potrzebuję jej znać! Już sam jej adres – ulica Pigalle – daje mi wyobrażenie o...

Avoir à gauche – avoir de l'argent de côté • mieć odłożone (zaoszczędzone) pieniądze □ – Je pense bien – dit le fakir. Avec une entreprise comme celle-là, vous devez avoir pas mal d'argent à gauche. – Vous pouvez dire que je ne suis pas de ceux qui tremblent quand ils voient arriver le terme. Puisque je suis mon propriétaire. (R. Queneau, Pierrot mon ami) – Tak myślę, rzekł fakir. Przy takim przedsiębiorstwie jak to, musi pan mieć sporo odłożonych pieniędzy. – Może pan powiedzieć, że nie należę do tych, co drżą, kiedy widzą zbliżający się termin płatności. Bo jestem swoim własnym właścicielem.

Avoir qqn à la bonne v. **BONNE**

Avoir beau + inf. – faire qqch. inutilement, sans obtenir de résultat • na próżno, daremnie + forma osob. czas.; chociaż + forma osob. czas. (zwrot ma wartość zdania przyzwolonego lub ograniczającego) □ [...] Elle n'est plus revenue. J'avais beau aller à la station de métro. Personne. (E. Triolet, L'Inspecteur...) – [...] Nie wróciła więcej. Na próżno chodziłem na stację metra. Nikogo. || Il avait beau se répéter que la partie était déjà perdue, son espoir demeurerait vivace. (H. Troyat, Les Compagnons...) – Na próżno powtarzał sobie, że sprawa jest już przegrana, jego nadzieja była stale żywa. || Ils avaient beau travailler du matin au soir, ils n'avaient pas de

quoi se procurer une bouteille de lait pour les enfants [...]. (V. Pozner, Les États...) – Chociaż pracowali od rana do wieczora, nie mieli za co kupić butelki mleka dla dzieci [...]. || Elle avait beau descendre d'un prince roumain, elle était née à Paris dans la pauvreté. (P. Peyrefitte, La Coloquinte) – Chociaż pochodziła z rodziny jakiegoś rumuńskiego księcia, urodziła się w biedzie w Paryżu. || Loulou. – [...] Qu'est-ce que vous voulez, j'ai beau faire, je ne peux pas me changer...! (Gyp, Mademoiselle Eve) – Loulou: [...] Co pan chce, na próżno się wysilam, nie potrafię się zmienić...!

Avoir dans les + détermination de mesure, d'âge, etc. v. **DANS**

Avoir de ça fam. (avec un geste expressif) – de quoi payer, être riche • mieć to, mieć (posiadać) pieniądze, być bogatym □ – Tu me demandes ce que je ferais, si j'avais de ça? Eh bien, je me ferais construire un modeste pavillon dans la banlieue et je m'achèterais une belle voiture, voilà! – Pytasz, co bym zrobił, gdybym miał to? Otóż zbudowałbym sobie skromny domek na przedmieściu i kupiłbym piękny wóz, ot co!

SYN. Rouler sur l'or; Être cousu d'or; Être plein aux as; Avoir de l'argent à remuer à la pelle / du foin dans les bottes / pignon sur rue / du bien au soleil

ANT. Être à l'étroit / à sec / à court / raide (comme un passe-lacet) / sans le sou / sur le sable / fauché (comme les blés) / à la côte / à bout d'argent; Ne pas arriver à joindre les deux bouts; Faire la soudure

Avoir de quoi fam. – de quoi payer • móc sobie pozwolić (na coś, na zapłacenie czegoś), mieć z czego żyć □ – Tu vas acheter du pain? – Oui. – Tu as de quoi? – Non, donne-moi 5 francs. – Idziesz kupić chleb? – Tak. Masz za co? Nie, daj mi 5 franków. || – Cela fait cinq ans que je veux changer ma voiture, mais je n'ai malheureusement pas de quoi. – Już od pięciu lat chcę zmienić samochód, ale niestety nie mam pieniędzy (nie mam za co). || – Elle est riche? – Elle doit avoir de quoi. Un jour, elle m'a avoué qu'elle possédait deux maisons quelque part dans le XXème arrondissement. (G. Simenon, Margret...) – Czy jest bogata? – Musi mieć sporo pieniędzy. Kiedyś przyznała się przede mną, że ma dwa domy gdzieś tam w XX dzielnicy.

Avoir du bon v. **BON**

Avoir eu qqn fam. – tromper, bernar qqn • dostać kogoś, nabrać kogoś □ Il m'a bien eu, celui-là, avec son numéro dix-huit, se dit-il. Il a inventé son histoire [...]. (G. Bayard, Michel...) – Ten to mnie porządnie nabrał ze swoim osiemnastym numerem! – pomyślał. Wymyślił sobie tę historię [...]. || Il se moque toujours un peu de moi, parce que je sais beaucoup moins de choses que lui. Mais hier, je l'ai eu, il n'a pas su répondre à une question fort simple. (K.) – Zawsze sobie ze mnie pokpiwa, bo wiem o wiele mniej niż on. Ale wczoraj złapałem go! Nie umiał odpowiedzieć na bardzo proste pytanie. || – Que s'est-il passé? –

Il s'est passé qu'on nous a eus et dans les grandes largeurs! rouspéta Pepino. (H. Trey, Les Colères...) – Co się stało? – To się stało, że nas nabrali na całej linii – rzekł z niezadowolaniem Pepino.

SYN. Avoir possédé; Faire marcher; Faire monter / grimper à l'arbre; Mettre / fourrer / foutre dedans; Mener en bateau; Monter en bateau; Rouler dans la farine

Avoir fort à faire – avoir beaucoup de travail, être très pris; peiner • mieć sporo pracy, trudzić się □ L'effervescence régnait dans le *Bar de la poste*. [...] Raymonde, une plantureuse jeune femme, avait fort à faire derrière son comptoir. (L.-C. Thomas, Poison...) – W *Barze pod pocztą* wrzało. [...] Rajmunda, młoda kobieta o obfitych kształtach, miała co robić za swoją ladą. || [...] dans ce brouillard opaque qui estompait les formes, Charlotis oubliait la réalité extérieure, se concentrait, suivait mieux le fil des idées qui se nouaient et dénouaient sans résultat dans sa tête. Et Charlotis avait fort à faire pour y mettre de l'ordre. (A. Beaucaire, Et tout ça...) – [...] W tej gęstej mgłę, która zacierала kształty, Charlotis zapominał o rzeczywistości zewnętrznej, skupiał się, śledził lepiej tok myśli, które się zawiązywały i rozwiązywały bezskutecznie w jego głowie. I Charlotis niemało się trudził, żeby wprowadzić do nich jakiś ład.

Avoir mieux à faire – avoir autre chose de plus important, de plus intéressant à faire • mieć coś lepszego do roboty (do zrobienia) □ – Tu sors? – Non. Nous avons mieux à faire. (M. Averlant, Maldonne...) – Wychodzisz? – Nie. Mamy coś lepszego do roboty. || – Qu'est-ce que Roger répondait? – Rien! Il ne restait jamais longtemps! Il devait avoir mieux à faire ailleurs... (G. Simenon, L'Ombre...) – Co odpowiadał Roger? – Nic! Nigdy długo nie zostawał. Widocznie gdzie indziej miał coś lepszego do roboty!

SYN. Avoir d'autres chats à fouetter

Avoir qqch. sur soi – avec soi, dans la poche, dans le sac, etc. • mieć coś przy sobie □ – Avez-vous ce livre sur vous? J'aimerais bien le voir! Czy ma pan tę książkę przy sobie? Bardzo chciałbym ją zobaczyć!

Avoir tôt fait de + inf. – faire qqch. très rapidement • momentalnie (szybko) coś zrobić □ A tour de rôle, ils eurent tôt fait de raconter les incidents qui leur valaient d'être réunis. (G. Bayard, Michel...) – Jeden za drugim szybko opowiedzieli sobie o wypadkach, dzięki którym spotkali się razem. || [...] Antipe eut tôt fait de dresser dans le réduit deux lits de planches recouverts de toiles de sac. (H. Troyat, Le Compagnons...) – [...] Antyp momentalnie rozłożył w komórcie dwa łóżka z desek, przykryte płótnem z worka. || Elle eut tôt fait de discerner à quel benêt elle avait affaire [...] (La Vie Parisienne, 8.60) – Szybko się zorientowała, z jakim półgłówkiem ma do czynienia [...].

Avoir tout bon *fam. étud. scol.* [s. qqch.] – s'être bien passé, avoir vu juste, ne s'être pas trompé

• pójść dobrze, wypaść dobrze; **J'ai eu tout bon** – Wszystko poszło (wypadło) dobrze □ – Comment se sont passés tes trois jours? – J'ai eu tout bon. J'ai été déclaré apte au service. – Jak poszły [przedpoborowy] badania lekarskie? – Wszystko wypadło dobrze. Uznano mnie za zdolnego do służby wojskowej.

Avoir tout de... + n. – ressembler entièrement à... • wyglądać zupełnie jak..., być zupełnie podobnym do □ Avec ses cheveux hirsutes, tu as tout d'un sauvage. (DFC) – Ze swoimi rozczochranymi włosami jesteś zupełnie podobny do dzikusa. || Il a tout d'un clown. (DFC) – Jest zupełnie podobny do clowna.

Avoir qqn / qqch. quelque part *fam.* – le traiter d'une manière méprisante • mieć kogoś / coś gdzieś (w nosie) □ – Oh vous, monsieur, sachez bien que je vous ai quelque part et que je m'en réjouis! – Niech pan wie, panie, że mam pana gdzieś i że cieszę się z tego!

SYN. Avoir qqn dans le cul, S'asseoir dessus

Avoir vite fait de + inf. – expédier qqch. rapidement; avoir vite raison de qqch. • szybko coś załatwić, uwinać się z czymś □ En tout cas, moi, si j'attrapais une de ces maladies-là, j'aurais vite fait d'en finir! (P. Véry, Un Grand...) – W każdym razie, gdybym ja złapał którąś z tych chorób, szybko bym się z nią załatwił.

En avoir (deux) *pop.* – être viril, courageux • być odważnym, być prawdziwym mężczyzną; **Il en a** – To chłop z jajami □ Si tu en as, amène-toi, on va se battre dehors. (G. G.) – Jak jesteś chłop, to chodź, będziemy się bić na dworze. || Un gars qui en a...! Il était dragon, il a demandé de passer dans la biffe. (R. Verdel, Capitaine Conan; CM) – Chłop z jajami...! Był w dragonach, poprosił o przeniesienie do piechoty! || – Regardez, comme elles sont faites! – Oh, elles en ont les filles qui font du karaté... – Popatrz na nie, jak są zbudowane! – O! Dziewczyny, które uprawiają karate, są bojowe!

En avoir à qqn *fam.* – lui en vouloir, ressentir des griefs, de l'hostilité contre lui • być złym na kogoś; mieć pretensję do kogoś, być niezadowolonym z kogoś □ Machut. – C'est une calomnie... et je le prouverai! Caboussat. – Machut...! à qui en as-tu donc? Machut. – C'est monsieur Chaf-tinet [...] qui fait courir sur mon compte un bruit infâme! (E. Labiche, La Grammaire) – Machut: To jest oszczerstwo... i dowiodę tego! Caboussat: Machut...! do kogoż masz pretensję...? Machut: To pan Chaf-tinet [...] rozgłasza na mój temat nikczemne pogłoski! || – Vous avez l'air de mauvaise humeur: à qui en avez-vous? – Jest pan chyba w złym humorze; na kogo jest pan zły? || Madeleine. – Tu vois comme tu étais injuste tout à l'heure. Ce pauvre Alfred. Moreau. – Tu sais bien que je n'en avais pas à Alfred. Je suis persuadé que c'est un brave garçon [...]. (M. Aymé, Lucienne...) – Magdalena: Wiesz, jaki byłeś przed chwilą niesprawiedliwy? Biedny Alfred. Moreau. – Wiesz dobrze, że nie miałem pretensji do Alfreda. Jestem przekonany

ny, że to porządny chłopak [...]. || Maigret se surprit à grommeler: – Idiot! Ce n'était pas aux journalistes qu'il en avait mais à Janvier [...]. (G. Simenon, Maigret s'amuse) – Maigret przyłapał się na tym, że mruczy: – Idiota! – Nie miał pretensji do dziennikarzy lecz do Janviera.
 SYN. En vouloir à qqn; En avoir après qqn

En avoir après qqn *pop.* – lui en vouloir • mieć żal (pretensje) do kogoś □ – Je vous prie en tout cas d'accepter mes excuses [...] – Il n'y a pas de quoi, dit-elle, radoucie. Ce n'est pas après vous que j'en ai, bien sûr. C'est après ces hommes... (S. Téry, La Porte...) – W każdym razie proszę panią, żeby mi pani zechciała wybaczyć [...] – Nie ma pan za co przepraszać – powiedziała udobruchana. To nie do pana mam żal, oczywiście; to do tych ludzi... || – Reprenez la ligne droite maintenant. Si cette bagnole est toujours derrière nous après les opérations c'est qu'elle en a réellement après nos personnes. (A. Saint-Moore, Les Méditations...) – Jedź teraz prosto. Jeśli po tym manewrowaniu ten samochód będzie nadal jechał za nami, to będzie znaczyło, że coś do nas mają. || – Ricardo Esposa a filé, d'accord! Ce n'était peut-être qu'une précaution. Si personne n'en avait eu après lui, il aurait pu revenir tranquillement et nul n'en aurait rien su. (P. Courcel, Nuits chaudes...) – Ricardo Esposa zwał – w porządku! To była może tylko ostrożność. Gdyby nikt nie miał do niego pretensji, mógłby był sobie spokojnie wrócić i nikt by o niczym nie wiedział. || Je hurlais, ne sachant plus si j'en avais après lui ou après moi. (S. Japrisot, Piège pour Cendrillon; G. G.) – Wyłem nie wiedząc, czy mam mieć żal do niego, czy do siebie.
 SYN. En avoir à qqn; En vouloir à qqn

En avoir assez – en être excédé • mieć dość czegoś; **J'en ai assez!** – Mam tego dość! □ – J'en ai assez! Maman, dis-lui qu'il cesse de me taquiner! – Mam tego dosyć! Mam, powiedz mu, żeby przestał mi dokuczać!

SYN. En avoir jusque-là! / marre / soupé / ras le bol / sa claque / plein le dos / plein le cul

En avoir épais (de + inf.) *pop.* – en avoir assez • mieć czegoś dość; **Il en a épais** – Dojadło mu; Zbrzydło mu □ C'était pas le moment de faire le marle, pourtant j'en avais épais. (A. Simonin, Touchez pas au grisbi) – To nie był moment, żeby się wymądrzać, ale miałem tego po dziurki w nosie.

SYN. En avoir sa claque / marre / plein le baba / plein les bottes / le cul / le dos / ras le bol; Faire la rue Michel; Avoir soupé

En avoir jusque-là (le plus souvent avec un geste expressif) – être dégoûté, lassé de qqch. • mieć czegoś potąd, mieć dość czegoś, mieć powyżej uszu □ – Ma mère? Elle sera enchantée [...] Il était malpoli avec elle, vous savez, elle en avait jusque-là. (J.-P. Sartre, Le Mur) – Moja matka? Będzie zachwycona [...]. Był niegrzeczny wobec niej, wie pan, miała tego potąd!

SYN. En avoir assez / marre / soupé / ras le bol / sa claque / plein le dos / plein le cul

En avoir pour + détermination du temps – avoir besoin d'une certaine quantité de temps pour exécuter une action, mettre un certain temps à faire qqch. • potrzebować (pewną ilość czasu); zużyć pewną ilość czasu (na zrobienie, na wykonanie czegoś) □ Germaine. – Dépêche-toi, au moins, il faut que tu t'habilles pour ce soir. François. – J'en ai pour cinq minutes [...] (F. Rey, Peau Neuve) – Germaine: Pospiesz się przynajmniej; musisz się porządnie ubrać na ten wieczór. Franciszek: Jestem gotów za pięć minut [...]. || Certains astres en ont pour des milliers d'années à parcourir leur cycle. (P.) – Niektóre gwiazdy potrzebują tysięcy lat, żeby przebyć swój cykl. || Il faut que je finisse mon plancher... [...] – Vous en avez pour longtemps? – Un petit quart d'heure. (E. Triolet, Le Cheval...) – Muszę skończyć swoją podłogę... [...] – A długo ją pan będzie mył? – Jakiś kwadransik. || – Il y a quelqu'un chez le procureur? – Oui. – Vous ne savez pas s'il en a pour longtemps? – Je suppose! [...] (G. Simenon, La Vieille dame...) – Czy ktoś jest u prokuratora? – Tak. – Nie wie pan, czy będzie tam długo? – Przypuszczam, że tak [...].

En avoir pour longtemps v. **En avoir pour + détermination du temps**

Il n'y a pas jusqu'à + n. + qui ne + subj. – même + n. + verbe à la forme personnelle • nawet + rzecz. + czas. w formie osobowej □ Il n'y a pas jusqu'au savetier qui n'ait du vin à la maison. (Regards, 3.56) – Nawet zwykły szewc ma w domu wino. || Il n'y a pas maintenant jusqu'aux enfants qui ne se passionnent pour les voyages cosmiques. – Nawet dzieci interesują się teraz żywo podróżami kosmicznymi.

Il n'y a qu'à + inf. – il suffit de... • wystarczy + bezok. □ On ne nous a même pas réparé les deux petits ponts à la sortie de la ville... Il n'y aurait que quelques planches à mettre. (E. Triolet, L'Inspecteur...) – Nie naprawiono nam nawet dwóch małych mostków przy wyjeździe z miasta... Wystarczyłoby położyć kilka desek. || [...] Les bois sont pleins de branches mortes, il n'y a qu'à les ramasser. (S. de Beauvoir, Les Mandarins) – [...] Lasy pełne są zeschłych gałęzi, wystarczy je tylko zebrać.

Il y a • jest, znajduje się, istnieje; są, znajdują się, istnieją (cette construction courante, typique du français fonctionne pour le singulier et le pluriel; Cf. *es gibt* en allemand)

Il y a + détermination du temps – avant; depuis • przed + określenie czasu; od + określenie czasu; określenie czasu + temu □ Je me sens aujourd'hui le même qu'il y a dix ans. (R. Martin du Gard, Les Thibault) – Czuję się dziś taki sam, jak przed dziesięciu laty. || Quand vous êtes-vous pesé? – Oh! Il y a peut-être un an. (J. Romains, Les Hommes...) – Kiedy się pan ważył? – O, może rok temu. || Il y a longtemps que vous m'attendiez? dit Dubreuilh en lui tendant la main. (S. de Beauvoir, Les Mandarins) – Czy długo na mnie czekasz? – spytał Dubreuilh po-

dając mu rękę. || Je me trouvais, il y a peu, en plein Tyrol [...]. (P. Daninos, Comment...) – Znajdowałem się niedawno w głębi Tyrolu [...].

La trouver mauvaise v. L'avoir mauvaise

L'avoir bon bon – avoir été berné, avoir perdu • ładnie się urządzić, ładnie się dostać □ Robert a misé sur le mauvais cheval. En une course, il a tout perdu, il l'a eu bon bon. – Robert postawił na złego konia. W jednym biegu przegrał wszystko! Ładnie się urządził!

L'avoir dur (pour une fille) – la désirer fortement • pragnąć (pożądać) kogoś □ – Je l'aimais et je crois que de son côté, il l'avait dur pour moi. (J. Cordelier, la Dérobade; CM) – Kochałam go i myślę, że ze swej strony on także mnie pożywał.

SYN. Avoir dans la peau

L'avoir (la trouver) mauvaise fam. – être mécontent; déplaire, ne pas être content, ne pas trouver qqch. à son goût, être déçu; **Il l'a trouvée mauvaise** • Nie spodobało mu się to, nie był z tego zadowolony, nie poszło mu w smak; był zawiedziony □ Quand il rentrera à la maison et qu'il verra que tout le monde est parti, il va la trouver mauvaise. (G. G.) – Kiedy wróci do domu i zobaczy, że wszyscy wyszli, nie będzie zadowolony. || [...] mais là où je l'ai eue mauvaise, c'est quand il s'est réveillé de son coma... Pas un merci. Pas un adieu... Rien. La gueule! (C. Rich, Le Zouave; G. G.) – [...] ale to, co mi się nie spodobało, to kiedy obudził się z omdlenia... Żadnego słowa podziękowania, żadnego pożegnania... Tylko wymyślanie!

L'avoir sec v. SEC

Les avoir palmés pop. – ne pas vouloir travailler, être paresseux • być skończonym leniem; **Il les a palmés** – Nic mu się nie chce robić □ René la Paupière Lourde les avait tellement palmés que rien que de décaniller du page l'essoufflait. (A. Le Breton, Langue verte et noirs desseins; G. G.) – René la Paupière Lourde był tak straszonym leniem, że dostawał zadyszki, kiedy trochę szybciej zwlekał się ze swojego wyrka.

SYN. Avoir un poil dans la main / les côtes en long / les doigts palmés; Avoir / battre sa flemme; Les avoir à la retourne; Avoir / tirer sa cosse; Être né un samedi.

Malgré qu'il en ait (plus rarement **qu'il en eût**) *litt.* – quoi qu'il puisse éprouver, penser; bon gré mal gré; en dépit de l'opposition qu'il manifeste • wbrew (jego) chęci (woli); rad nie rad; na przekór □ Un citoyen est bien obligé, malgré qu'il en ait, de se ranger à l'opinion générale. (P.) – Obywatel jest zmuszony, czy chce czy nie chce, dostosować się do opinii ogółu. || Vint le dimanche. Il était peut-être onze heures du matin et il faisait un clair soleil d'été quand on entendit, dans la rue paisible, retentir le klaxon aigu de Mikael. Malgré qu'il en eût, Cyprien ne put se retenir de voler à la fenêtre: – C'est lui, cria-t-il. (G. Duhamel, Archange de l'aventure; Rck.) – Nadeszła niedziela. Była może jedenasta rano i świeciło jasne letnie słońce, gdy na cichej ulicy dał

się słyszeć ostry klakson Mikaela. Nie mogąc się powstrzymać Cyprien skoczył mimo woli do okna i krzyknął: To on! || Il faut se plier à une certaine discipline, malgré qu'on en ait. (DFC) – Czy się chce czy nie, trzeba się poddać pewnej dyscyplinie (pewnym rygorom). || Malgré qu'il en ait, il doit payer une amende. (DFV) – Mimo że nie ma ochoty, musi zapłacić mandat. || En surprenant Jules qui tentait de se glisser subrepticement le long de son jardin, elle s'exclama: – Monsieur Salsigne! Quoi qu'il en eût, force lui fut de s'arrêter. (Ch. Exbrayat, C'est pas Dieu possible) – Dostrzegając Julka, który usiłował prześlizgnąć się niepostrzeżenie koło ogrodu, zawołała: Panie Salsigne! – Chcąc nie chcąc musiał się zatrzymać.

Malgré qu'il en eût v. Malgré qu'il en ait

Malgré qu'on en ait v. Malgré qu'il en ait

N'avoir pas à + inf. v. Avoir à + inf.

N'avoir qu'à + inf. – on n'a qu'à... il suffit de... • wystarczy tylko + bezok. □ Vous n'avez qu'à monter au sommet de la tour Eiffel pour embrasser tout Paris d'un seul coup d'œil. – Wystarczy, żeby pan wszedł na szczyt wieży Eiffla, by objąć jednym spojrzeniem cały Paryż. || Vous n'avez qu'à presser le bouton et la porte s'ouvre toute seule. – Wystarczy, żeby pan tylko nacisnął guzik, a drzwi same się otwierają.

N'avoir que faire de... – n'avoir aucun besoin de..., aucun intérêt pour... • nie wiedzieć, co zrobić (z czymś), nie potrzebować czegoś, uważać coś za zbędne □ Le mieux serait que tu ailles lui présenter tes excuses avant qu'il ne soit trop tard. – Je n'ai que faire de tes conseils. – Byłoby najlepiej, gdybyś poszedł go zaraz przeprosić, zanim będzie za późno. – Nie potrzebuję twoich rad.

Ne pas avoir de quoi + inf. – ne pas avoir ce qu'il faut pour exécuter qqch. • nie mieć czym (np. pisać, uciąć itd.); nie mieć z czego (np. żyć, itd.) □ – Garçon, fit Holmès, de quoi écrire. Il écrivit, et rappelant le garçon: Portez cette lettre au concierge de la maison qui est en face. (M. Leblanc, Arsène...) – Kelner – rzekł Holmes – proszę mi dać przybory do pisania. Po napisaniu listu zawezwał znowu kelnera: – Proszę zanieść ten list dozorczy domu z naprzeciwnika. || Il entra dans une brasserie, s'assit à l'intérieur, commanda un demi et de quoi écrire. (G. Simenon, Maigret s'amuse) – [...] wstał do piwiarni, usiadł sobie w środku, zamówił małe piwo i poprosił o coś do pisania.

Ne rien avoir – n'avoir pas souffert; **Il n'a rien** • Nic mu nie jest □ [...] Karen arriva soudain près des combattants. Couverte de poussière, son chignon à moitié défait [...]. Baker laissa fuser un soupir de soulagement [...]. – Je me suis fait du souci pour vous! – Je n'ai rien! dit la jeune femme d'une voix entrecoupée. (P. Courcel, Nuits chaudes...) – [...] Karen zjawiła się nagle przed walczącymi. Pokryta kurzem, z rozwiązanym do połowy kokiem [...]. Baker odetchnął z ulgą [...]. – Martwiłem się o panią. – Nic mi nie

jest – odparła młoda kobieta urywanym głosem. || [...] Il me traitait comme un malade [...] Et voilà qu'il est distrait, voilà qu'il est triste... "je te dis que je n'ai rien... Un coup de pompe". (E. Triolet, Les Manigances) – [...] Traktował mnie jak chorego [...] Bo on taki roztrągniony, bo on taki markotny... „Mówię ci, że nic mi nie jest... nagle zmęczenie”.

Se faire (se laisser) avoir – se faire tromper, berner, rouler • dać się wrobić, nabrać, złapać □ – Comment te sens-tu? s'inquiéta Rambaud. – Fatigué! Mon pauvre vieux, je me suis fait avoir comme un enfant... Le type s'était embusqué là...! (P. Castex, Le Rallye...) – Jak się czujesz? – zaniepokoił się Rambaud. – Jestem zmęczony! Mój kochany, dałem się złapać jak dziecko... Typ zaczął się tam... || En somme, il s'était fait avoir comme un bleu. Il sentit la colère, une colère folle gronder en lui. (M. Averlant, Banco...) – Jednym słowem, dał się nabrać jak rekrut. Czuł jak wzbiera w nim gniew, wściekły gniew. || – [...] Elle m'a tout naturellement proposé de m'aider une fois en France, et moi, j'ai marché. Ça lui a permis de m'amener ici sans crainte que je lui échappe et alors j'ai compris que je m'étais fait avoir comme un gosse. (D. Dastier, Transfuge-party) – [...] Oczywiście zaproponowała mi, że mi pomoże jak tylko będziemy we Francji a ja uwierzyłem. To pozwoliło jej sprowadzić mnie tu bez obawy, że jej ucieknę i wtedy zrozumiałem, że dałem się nabrać jak dzieciak. || Papa est là. Inutile de feindre, il ne se laisse jamais avoir par nos truquages. (J. Joffo, Un sac...) – Tam jest tato. Szkoda udawać, on nigdy nie nabierze się na nasze tryki. || – Oh! quelle salope, s'exclama intérieurement Laurent, vexé de s'être laissé avoir au sentiment... il n'y a vraiment que le fric qui compte pour elle... (J.-P. Ferrière, Maquillage) – O! co za świnią – zawołał w duchu Laurent, zły, że dał się wziąć na uczucie... dla niej liczą się tylko pieniądze...

SYN. Se faire posséder

Cf. Couper dans le pont

Se laisser avoir v. Se faire avoir

Tout ce qu'il y a de [+ adj. au comparatif] (renforce la valorisation d'une épithète) – au plus haut point, très très • jak najbardziej, w najwyższym stopniu □ Marceline. – Il n'est pas intimidant... c'est un homme tout ce qu'il y a de plus simple... (M. Donnay et H. Duvernois, Le Geste) – Marcelina: Nie jest onieśmielający... To człowiek jak najbardziej skromny...

On les aura! fam. – on les attrapera; on les vaincra • Dostaniemy ich! □ – Ne t'inquiète pas: une défaite, ce n'est pas si terrible que ça. Et puis on les aura la prochaine fois. – Nie przejmuj się: jedna przegrana, to nic strasznego. A poza tym dostaniemy ich następnym razem!

Qu'avez-vous? Qu'est-ce que vous avez? – formule qu'on adresse à quelqu'un qu'on voit triste, inquiet, indisposé, dans un état inhabituel • Co panu jest? Co ci jest? □ Cher, [...] vous êtes

triste. Qu'est-ce que vous avez? (A. Maurois, Climats) – Drogi, [...] jesteś smutny. Co ci jest? || Je ne sais ce que j'ai. Je n'ai pas pris mon petit déjeuner ce matin. (E. Triolet, Les Amants...) – Nie wiem, co mi jest. Nie jadłam rano śniadania. || Qu'est-ce que tu as? s'inquiéta Odette, tu es tout pâle. – Je n'ai rien. (A. Duquesne, C'est...) – Co ci jest? – zaniepokoiła się Odetka, jesteś zupełnie błydy. – Nic mi nie jest.

Cf. Qu'est-ce qui vous prend?

Qu'est-ce qu'il y a? (Qu'y a-t-il?) – de quoi s'agit-il? qu'est-ce qui se passe? • Co się dzieje? Co jest?; O co chodzi? □ – C'est madame Salsigne, chef. Elle dit qu'elle veut vous parler [...] – Qu'est-ce qu'il y a, Mme Salsigne? C'est encore votre mari qui fait des siennes...? (Ch. Exbrayat, C'est pas Dieu possible) – To pani Salsigne, szefie. Mówi, że chce z panem rozmawiać [...] – O co chodzi, pani Salsigne? Czy to znowu pani mąż wyprawia swoje zwykłe kawały? || Qu'est-ce qu'il y a? s'informa-t-elle. – Je ne sais pas... J'ai cru entendre du bruit... (G. Simenon, Le Voyageur...) – Co się dzieje? – spytała. – Nie wiem... Zdawało mi się, że słyszę jakiś szelest... || Monsieur Antoine, venez vite! – Qu'y a-t-il? – Panie Antoni, niech pan szybko idzie! – Co tam? || – Tante Annette! Tante Annette! – Eh bien, qu'est-ce qu'il y a? (R. Rolland, L'Âme...) – Ciociu Aniu! Ciociu Aniu! – No, co tam?

Qu'y a-t-il? v. Qu'est-ce qu'il y a?

AVRIL

En avril ne te découvre pas d'un fil (ne quitte pas un fil), en mai fais ce qui te plaît [loc. prov.] • Od Świętego Ducha nie zdejmuj kożucha, a po Świętym Duchu chodź dalej w kożuchu □ La sagesse populaire nous donne beaucoup de préceptes qu'on ne peut prendre à la lettre mais qui n'en sont pas moins parfois justes, comme p. ex. celui-ci: "En avril ne te découvre pas d'un fil, en mai fais ce qui te plaît". – Mądrość ludowa daje nam wiele nauk, których nie można brać dosłownie, które niemniej są czasem słuszne, jak na przykład: "Od Świętego Ducha nie zdejmuj kożucha, a po Świętym Duchu chodź dalej w kożuchu".

AZIMUTS

Tous azimuts [loc. adv. / adj.] fam. – dans tous les domaines, dans toutes les catégories; de toutes espèces, de toutes sortes; en tous genres, en tous sens; sur tous les plans, etc. • różnokierunkowy; (działający, rozwijający się) w różnych (we wszystkich) kierunkach, dziedzinach, na wszystkie strony □ Une vraie politique commerciale ne consistait pas à attendre le client tous azimuts [pour la publicité à la télévision] mais au contraire [...] (DMC) – Prawdziwa polityka handlowa nie powinna polegać na oczekiwaniu klienta wszelkiego rodzaju [do reklamy telewizyjnej], ale wprost przeciwnie [...]. || Nous autres, médecins de campagne, nous sommes conseillers tous azimuts. (DMC) – My, lekarze wiejscy,

jesteśmy doradcami w rozmaitych dziedzinach. || La bande dessinée attaque tous azimuts. (DMC) – Komiks rozszerza się na wszystkie strony. || Une campagne de propagande a été lancée tous azimuts. (DMC) – Kampanię wyborczą skierowano we wszystkich kierunkach. || Une concurrence tous azimuts: elle s'exerce d'abord sur le plan vertical de l'économie. Cette concurrence s'exerce également sur le plan horizontal, à l'intérieur même du territoire national comme à l'extérieur. (DMC) – Konkurencja

idąca we wszystkich kierunkach: działająca najpierw na pionowym planie ekonomii. Konkurencja ta działa również poziomo, wewnątrz terytorium narodowego, jak i na zewnątrz. || De déjeuner en dîner, les contacts tous azimuts (entre les hommes politiques) se multiplient, puis se relâchent, au fil des mois. (DMC) – Poprzez obiady i kolacje [dyplomatyczne] różnokierunkowe kontakty [między dyplomatami] mnożą się; później, z upływem miesięcy, stają się coraz rzadsze.

B

B

Être marqué au B *ux* – être bigle, borgne, boiteux ou bossu • być upośledzonym (kalekim), być naznaczonym losem □ – Je ne permettrai jamais qu'on dise du mal de ce pauvre Mimile! Il est marqué au B! – Nie pozwolę nigdy, aby źle mówiono o tym biednym Emilu. I tak jest upośledzony!

Ne parler que par B et F *ux* – être très grossier (certains jurons français commencent par un B ou un F) • używać stale ordynarnych słów, przeklinać

B. A.

La B. A. – bonne action dans le langage des scouts • dobry uczynek **Faire sa B. A.** – zrobić dobry uczynek □ La petite Marie a dit, toute fière, qu'elle avait eu l'occasion de faire sa B. A. en aidant un aveugle à traverser la rue. (B. L.) – Marysia, bardzo dumna, powiedziała, że miała okazję spełnić dobry uczynek pomagając ślepcowi przejść przez ulicę.

B-A-B

Avoir le b-a-ba – avoir les premiers éléments (de connaissances), les rudiments (d'un métier) • mieć elementarne podstawy, elementarne wiadomości □ À dix-sept ans, on ne peut pas avoir de talent. Je sais. Mais je n'avais même pas le b-a-ba élémentaire, nécessaire au départ. J'avais seulement le désir, la volonté de l'acquérir. (B. Clavel, L'Ouvrier...) – Mając siedemnaście lat nie posiada jeszcze człowiek talentu. Wiem o tym. Ale ja nie miałem nawet elementarnych podstaw, koniecznych na początku. Miałem tylko chęć i wolę, aby je nabyć.

B. C. B. G. – abréviation de: **Bon chic, bon genre** v. **CHIC**

BABA

(En) être baba ou **(En) rester baba** *pop.* – être stupéfait, ébahi • zdębieć, zbaranieć, osłupieć □ Madame, qu'il me fait, je vois à qui je cause... Votre garçon, pour moi, c'est bien simple... Vous êtes comme tant d'autres mères... Vous l'avez gâté! Pourri! Voilà tout! [...] On fait le malheur de ses enfants! [...] – J'en suis restée toute baba! (L.-F. Céline, Mort...) – Pani, powiada, widzę z kim rozmawiam... Pani chłopak, to dla mnie

bardzo proste... Jesteś pani, jak tyle innych matek... Rozpieściłaś go, pani! Zepsułaś! ot co! [...] Sami jesteśmy nieszczęściem dla naszych dzieci! – Oniemiałam ze zdumienia! || Amélie. – Le v'là revenu! Étienne. – Mais oui, j'en suis baba! Qu'est-ce qu'il fait ici? Je le croyais en Hollande. (G. Feydeau, Occupe-toi...) Amelia: Wrócił! Stefan: Właśnie. Zupełnie zdębiałem! Co on tu robi? Myślałem, że jest w Holandii. || Je suis averti officieusement que je vais être nommé chef d'escadron... et j'en suis baba...! (Gyp, Sœurlette) – [...] Powiadomiono mnie półoficjalnie, że zostanę mianowany dowódcą szwadronu... Zbaraniałem! || – [...] Ainsi, la victime était M. Delcenserie? J'en suis resté baba, en voyant sa photo dans le journal! Où en est votre enquête, monsieur l'inspecteur? (R. Lasuye, Retour...) – [...] A więc ofiarą był pan Delcenserie? Zgłupiałem, widząc jego zdjęcie w gazecie! Na jakim etapie jest dochodzenie, panie inspektorze?

SYN. En rester comme deux ronds de flan / comme du flan; En être; En bayer des ronds de chapeau; En avoir le souffle coupé

L'avoir dans le baba *pop.* – être le dupe, être refait, perdre, manquer, rater • zostać oszukany, dostać po kulach □ Janine pensait nous retrouver à la maison des jeunes, mais elle l'a eu dans le baba, on avait déjà mis les bouts. (G. G.) – Janina myślała, że znajdzie nas w domu młodzieży, ale nic z tego nie wyszło, spłynęliśmy już stamtąd. || – La *patrulla*..., balbutia l'autre. [...] – Eh oui, la *Patrulla*, mon pote. Et tu as du pot. [...] Si elle n'était pas là, la *patrulla* tu l'aurais dans le baba. (G. Lafontaine, Le Pétard...) – Patrol... wybełkotał człowiek. [...] – Tak przyjacielu, patrol. Masz fuksa. [...] Gdyby tu się nie pojawił, ten patrol, dostałbyś po kulach. || – J'ai vu l'hélico. C'était un appareil civil bien équipé de deux mitrailleuses... Dans l'obscurité, et d'en bas, impossible d'apercevoir son immatriculation. Herter acquiesça. – Je m'en doutais. Nous l'avons dans le baba? – Pas encore. Davies est sur la trace d'un certain Claudius [...]. (A. Caroff, Bonder and Co) – Widziałem śmigłowiec. Był to aparat cywilny, dobrze wyposażony, miał dwa karabiny maszynowe... W ciemności i z dołu nie można było zobaczyć jego znaków. Herter skinął potakująco głową. – Domyślałem się.

Przewaliliśmy? – Jeszcze nie. Davies jest na tropie niejakiego Claudina [...].

SYN. L'avoir dans le dos / dans l'os / dans le cul

Le mettre dans le baba à qqn *pop.* – tromper, duper, refaire qqn • nabrać kogoś □ Quant à moi, essayer d'imaginer la façon dont les Volfoni nous l'avaient mis dans le baba, tout en faisant gaffe à ce qui pouvait se présenter devant mes phares, suffisait à me rendre muet. (A. Simonin, Grisbi or not grisbi; G. G.) – Co do mnie, to próbować wyobrazić sobie sposób w jaki Volfoniowie nas nabrali, uważając równocześnie na to, co mogło pojawić się przed moimi oczami, wystarczyło do tego, by mnie замуrować.

SYN. Le mettre à qqn; Faire marcher / courir qqn; Avoir eu / possédé qqn; Rouler dans la farine; Mettre (fourrer, foutre) dedans; La faire à l'oseille; Monter un bateau à qqn; Mener qqn en bateau; Faire monter (grimper) à l'arbre; Donner le change à qqn

BABINES

À s'en lécher les babines [loc. adj.] – savoureux, délicieux • palce lizać, wyborny, przepyszny, że palce lizać □ Notre ami nous fit entrer dans un petit bistrot qui ne payait pas de mine. Mais ce n'était qu'une apparence. Bientôt, on nous servit un plat du pays à s'en lécher les babines. – Nasz przyjaciel wprowadził nas do malej, niepozornej restauracyjki. Było to jednak tylko powierzchowne wrażenie. Wkrótce podano nam przepyszną potrawę regionalną.

SYN. À se lécher les doigts; À se mettre à genoux

S'en lécher (s'en pourlécher) les babines *fam.* – se lécher les lèvres en signe de satisfaction après un bon repas • obliżywać się, lykać ślinkę □ Il paraît que pour dîner, nous aurons du canard à l'orange. Rien que d'y penser, je m'en pourlèche les babines. (B. L.) – Zdaje się, że na kolację będzie kaczką z pomarańczą. Na samą myśl o tym, obliżuję się. || Autour de moi les gens prenaient des mets appétissants; le fumet des viandes et le bouquet de bons vins se répandaient dans l'air. Nous autres, penchés sur notre bock, nous nous en léchions les babines. – Wokół nas ludzie zajadali smaczne potrawy; zapaszek mięs i dobrych win rozchodził się w powietrzu. A my, pochyleni nad naszymi kuflami, lykaliśmy ślinkę.

Cf. Mettre l'eau à la bouche

BADA

Porter le bada *arg.* – 1. prendre la responsabilité (souvent malgré soi), être tenu pour responsable ou coupable d'une infraction, d'un délit 2. avoir mauvaise réputation • 1. ponosić odpowiedzialność, być uważanym za odpowiedzialnego 2. mieć złą reputację (o donosicielach) □ 1. La découverte de Josy y tenait une assez bonne place, mais comme dans les canards ils devaient l'avoir apprise, en dernière minute, la nouvelle, je continuais de porter avec Riton le bada du ravisseur. (A. Simonin, Touchez pas au grisbi; G.

G.) – Odkrycie Josy miało tu duże znaczenie, ale ponieważ w gazetach musieli się o tym dowiedzieć w ostatniej chwili, ja dalej uważany byłem – razem z Ritonem – za odpowiedzialnego za porwanie. 2. Le métier est parfois dangereux. Il n'est pas bon de porter un trop grand bada. Prosper Pozzo, qui balançait à tout va [...] a payé de sa vie sa collaboration avec la police. (A. Larue, Les Flics; CM) – Ten zawód jest czasem niebezpieczny. Nie jest dobrze mieć złą reputację. Prosper Pozzo, który denuncjował na lewo i na prawo [...] przypłacił życiem swoją współpracę z policją.

BADERNE

Vieille baderne *fam. péj.* – vieillard borné • stary dureń □ Comment pourrait-il aimer cette vieille baderne, cette figure dérisoire de Père terrible? (J.-L. Curtis, L'Horizon dérobé; G. G.) – Jak mógłby kochać tego starego ramola, tę śmieszna figurę straszliwego Ojca?

BAGAGE

Faire ses (les) bagages *pr.* – préparer ses bagages pour un voyage • spakować bagaże □ Nous avons passé la journée suivante à faire les bagages [...]. (S. de Beauvoir, Les Mandarins) – Cały następny dzień spędziliśmy na pakowaniu bagaży [...].

Plier bagage *fam.* – 1. s'en aller, partir rapidement 2. mourir • 1. zwinąć manatki, wynieść się 2. wynieść się na tamten świat □ 1. Dans quel guépier, mon pauvre Jean-Marie, m'as-tu fourré [...]! Ah! Je ferais mieux de plier bagage et de fuir ces Causses où je suis en danger. (J. Miroir, Victoire...) – W jakie gniazdo os wpakowałeś mnie, mój drogi Jean-Marie [...]! A! Zrobiłbym lepiej, gdybym zwinął manatki i uciekł z tych Causses, gdzie mi grozi niebezpieczeństwo. || Installé au creux d'un fauteuil il se sentait de moins en moins prêt à plier bagages. – Vous n'avez aucune raison de nous quitter, dit Sophie. (H. Troyat, Les Compagnons...) – Siedząc wygodnie w głębokim fotelu, czuł się coraz mniej usposobiony do odejścia. – Nie ma pan powodu nas opuszczać – rzekła Zofia. 2. Le Comte. – [...] C'était quelques heures avant sa mort [...] "Mon garçon, m'a-t-il dit, je m'aperçois un peu tard que je ne me suis jamais occupé de vous. J'ai très peu de temps, je plie bagage [...]" (J. Anouilh, La Répétition ou l'amour puni, Rck.) – Hrabia: [...] To było na kilka godzin przed jego śmiercią [...] "Mój chłopcze – powiada do mnie – dostrzegam trochę późno, że nigdy się tobą nie zajmowałem. Mam mało czasu, idę na tamten świat [...]."

SYN. 1. Faire ses cliques et ses claques; Se faire la malle / la valise

SYN. 2. Fermer son parapluie; Dévisser son billard; Payer sa note au boulanger; Lâcher la rampe

BAGATELLE

La bagatelle de + indication d'une somme *iron.* – une somme considérable □ Elle a perdu au casino la bagatelle de vingt mille francs. (DFC) – Przegrała w kasynie "drobnostkę": dwadzieścia tysięcy franków (Przegrała w kasynie "drobne" ("skromne") dwadzieścia...).

Être porté sur la bagatelle ou **Aimer la bagatelle** ou **Ne penser qu'à la bagatelle** – n'avoir d'intérêt que pour les plaisirs de l'amour • myśleć o głupstwach; **Il est porté sur la bagatelle** – Jego się tylko głupstwa trzymają. Jemu tylko głupstwa w głowie; (on) lubi flirtować □ Je n'aurais jamais cru qu'il fût porté sur la bagatelle; il a l'air si sérieux! – Nigdy bym nie uwierzył, że on potrafi myśleć o głupstwach; tak poważnie wygląda!

SYN. Être porté sur la chose / sur l'article

BAGOU(T)

Avoir du bagou(t) fam. – avoir une grande facilité de parole; être loquace et savoir convaincre • być wygadany, mieć gadane, mieć buzię □ – Qu'est-ce qu'elle a du bagout, cette petite! Elle trouve réponse à tout. – Ale ta mała jest wygadana! Na wszystko ma gotową odpowiedź.

SYN. Avoir une sacrée tapette; Avoir une bonne (une sacrée, une fameuse, une rude) platine

BAGUE

Aller comme une bague au doigt fam. vx – convenir parfaitement • pasować jak ulał; świetnie odpowiadać □ – Tu veux qu'on aille ensemble regarder ce vélo à vendre? – Mais comment donc! – Tu peux venir me chercher chez moi vers six heures? – Ça me va comme une bague au doigt. – Chcesz, żebyśmy poszli razem zobaczyć ten rower do sprzedania? – No pewnie! – Możesz przyjść po mnie koło szóstej? – To mi świetnie odpowiada.

Cf. Ça me botte; Ça me gante; Ça me chante; Ça me va

Aller comme une bague à un chat fam. vx [s. qqch.] – ne pas aller avec, ne pas cadrer • pasować jak kwiatek do kozucha □ Je ne suis pas étonné qu'on rie de lui: ce chapeau lui va comme une bague à un chat. – Nie dziwię się, że się z niego śmieją; ten kapeluszu pasuje do niego, jak kwiatek do kozucha.

SYN. Aller comme un tablier à une vache

BAGUETTE

Baguettes de tambour fam. – cheveux raides • włosy jak postronki □ – Coiffe-toi enfin, Sophie! Ne te promène pas comme ça avec les baguettes de tambour! – Uczesze się wreszcie Zośka! Nie chodź z włosami jak postronki!

Coup de baguette magique – une solution miraculeuse à un problème • dotknięcie czarodziejskiej różdżki □ Ce n'est pas par un coup de baguette magique que vous résoudrez tous les

problèmes du quartier, il faut être plus réaliste. – Nie rozwiążecie wszystkich problemów dzielnicy jak za dotknięciem czarodziejskiej różdżki, trzeba być bardziej realistycznym.

D'un coup de baguette (magique) [loc. adv.] – comme par miracle, par enchantement, très facilement • jak za dotknięciem czarodziejskiej różdżki □ – Il faut faire des enquêtes, étudier des rapports, préparer des projets. Il ne faut pas croire que les réformes se font d'un coup de baguette magique. (B. L.) – Trzeba przeprowadzać ankiety, studiować sprawozdania, przygotowywać projekty. Nie należy sądzić, że reformy dokonują się jak za dotknięciem czarodziejskiej różdżki.

Marcher à la baguette fam. – obéir sans discussion, fonctionner avec régularité sous une dure autorité • chodźć na pasku (jak w zegarku) □ Avec le nouveau professeur de français il faut marcher à la baguette; il ne supporte ni retard, ni bavardage et surtout aucune faute d'orthographe. – Przy nowym profesorze od francuskiego trzeba chodźć jak w zegarku; nie znosi spóźnień ani gadulstwa, a szczególnie błędów ortograficznych.

Mener (faire marcher, commander) (qqn / qqch.) à la baguette – commander avec rigueur et autorité • krótko (kogoś) trzymać; wodzić na pasku □ Vous voyez bien que les ouvriers ont besoin d'être menés à la baguette comme des esclaves, pour travailler. (S. Téry, La Porte...) – Widzicie sami, że robotników trzeba trzymać krótko jak niewolników, jeśli się chce, żeby pracowali. || Je ne les punissais jamais. A quoi bon? [...] le plus âgé de l'étude avait onze ans. Onze ans, je vous demande! Et le gros Serrières qui se vantait de les mener à la baguette...! (A. Daudet, Le Petit...) – Nigdy ich nie karałem. Po co? [...] Najstarszy w klasie miał jedenaście lat. Jedenaście lat! – pomyślcie tylko! A ten gruby Serrières chwalił się, że ich krótko trzyma! || Le nouveau directeur voudrait nous mener à la baguette, mais nous n'accepterons jamais une telle dictature. (B. L.) – Nowy dyrektor chciałby nas wodzić na pasku, ale my nigdy nie zgodzimy się na taką dyktaturę.

BAIL

D'un bon bail [loc. adv.] *pop.* – pendant fort longtemps • przez długi czas, sporo czasu minie zanim □ [...] les femmes qui passent, emmitoufflées dans leurs fourrures... jambes gainées de bas à couture [...]. D'un bon bail je vais plus en revoir, je suis promis à quelques années d'eau fraîche sans amour derrière de hautes futaies de barreaux. (A. Boudard, Les Enfants...) – [...] przechodzą kobiety otulone w swoje futra... ukazując nogi obciągnięte w pończochy ze szwem z tyłu [...]. Przez długi czas nie będę ich oglądał, skazany na kilka lat o wodzie bez miłości, za wysokimi kolumnami krat.

Casser le bail avec qqn pop. – divorcer, se séparer • rozwieść się, rozejść się □ Jacqueline,

je ne la voyais plus. Ça fait un moment que j'ai cassé le bail avec elle. (Trignol, Vaisselle de fouille; CM) – Z Jacqueline się już nie widywałem. Ładny kawałek czasu jak się z nią rozwiódłem.

Ça fait (il y a, c'est, depuis) un bail *fam.* – il y a longtemps, ça dure depuis longtemps • ładny kawałek czasu, kopę lat; od dawna, od dłuższego czasu □ Ça fait un bail qu'on ne s'est vus! – Kopę lat się nie widzieliśmy! || – Ces derniers temps, insista Carlo Castelli, vous avez revu Ramon Ponzano? – Ça fait un bail qu'il ne s'est pas montré. (P. Courcel, Nuits chaudes...) – Czy ostatnio – nalegał Carlo Castelli – widział się pan z Ramonem Ponzano? – Już ładny kawałek czasu jak się nie pokazał. || On le battait, ça faisait un bail. Les deux hommes en avaient plein les bras. (L. Aragon, Le Mouton; G. G.) – Bito go od dłuższego czasu. Obu mężczyznom mdlały od tego ręce. || Il vous a fait pas mal de confidences! [...] – Je travaillais avec lui depuis huit ans. Ça fait un joli petit bail! (P. Courcel, Le Délégué...) – Poczyli ci sporo zwierzeń! [...] – Pracowałem z nim od ośmiu lat. To spory kawałek czasu! || Je demandai un autre café, puis un troisième, et vers la douzaine, alors que je ne pouvais plus rien payer depuis un bail [...] Pierre entra dans le bistrot [...]. (A. D. G., Je suis un roman noir) – Poprosiłem o drugą kawę, potem o trzecią, a gdy doszło prawie do dwunastej i kiedy od dawna nie miałem już z czego płacić [...] wszedł do kafejki Piotr [...]. || – T'es resté combien de temps dans ton usine, à laver des blocs toute la journée? demanda Kid. – Deux ans et des poussières. C'est déjà un bail, tu sais. (B. Clavel, L'Hercule sur la place; G. G.) – A jak długo byłeś w tej twojej fabryce myjąc cały dzień zespoły urządzeń? – spytał Kid. – Dwa lata z hakiem. To spory kawał czasu, trzeba ci wiedzieć. SYN. Ça fait une paye

BAILLER

La bailler belle à qqn – chercher à faire accroire qqch. à qqn • mydlić komuś oczy, chcieć coś komuś wmówić (fonctionne le plus souvent sous la forme: **Vous me la baillez belle** – Na próżno mi wmawiasz; Gadaj zdrów!; marque l'étonnement sans idée de tromperie) □ Bourdier. – Eh bien, la reconnaissez-vous, la toute puissance de l'argent, de ma fortune? Le Marquis. – Mais vous me la baillez belle avec votre fortune... elle n'existe pas... Vous ne pouvez assurer aucune dot à votre fille. (Caillavet, Flers, Arène, Le Roi) – Bourdier: A więc czy uznaje pan teraz wszechwładzę pieniądza, wszechwładzę mojej fortuny? Markiz: Mydli mi pan oczy pańską fortuną... która nie istnieje... Nie może pan zapewnić swojej córce żadnego posagu. || [...] La patience, la patience, vous me la baillez belle, vous les jeunes, avec la patience! Facile, la patience, quand on a encore de longues années devant soi [...]. (R. Ikor, Frères...) – [...] Cierpliwość, cierpliwość! Wy, młodzi, mydlicie mi oczy waszą

cierpliwością! Łatwo krzyczeć "cierpliwość", kiedy ma się jeszcze przed sobą długie lata [...]. SYN. *fam.* Faire avaler qqch. à qqn

BAIN

Bain de foule – contact qu'une personnalité prend de façon directe avec la foule; *COLL.* prendre ~ • zanurzenie się w tłumie, bezpośredni kontakt z tłumem, wejście (wmieszanie się) w tłum □ Le Président se frayait difficilement un chemin à travers une foule empressée. Balloté, bousculé, serré de toutes parts, au milieu d'une marée humaine [...] il semblait prendre plaisir à ce bain de foule. (M. 6.7.74; P. G.) – Prezydent z trudem torował sobie drogę przez gorliwy tłum. Kołysany, potracany, ściskany zewsząd zdawał się, pośród tego ludzkiego morza, znajdować przyjemność w tym kontakcie z tłumem.

Bain de langue – contacts vivants et intensifs avec des textes parlés authentiques • zanurzenie się w języku, bezpośredni kontakt z językiem mówionym □ Les profs de langue étrangère ont besoin de faire – le plus souvent possible – un bain de langue dans le pays dont l'idiome ils enseignent. – Nauczyciele języka obcego potrzebują – jak najczęściej – zanurzyć się w języku, którego uczą.

Envoyer qqn au bain – chasser, éconduire qqn • posłać do czorta, do licha □ Sitôt qu'il arrivait dans notre pavillon de banlieue [...] le voilà qui se mettait à grincer contre mon père. Bien sûr, papa l'envoyait au bain, mais je dois franchement reconnaître que c'était grand-père qui commençait. (F. Dorn, Histoires...) – Gdy tylko przyjeżdżał do naszego domku na przedmieściu [...] zaraz zaczynał zrzędzić na mojego ojca. Oczywiście tata posyłał go do czorta, ale muszę szczerze przyznać, że to dziadek zaczynał. SYN. Envoyer au diable / au tapis / à la balançoire / sur les roses; Envoyer promener / balader / coucher / paître / valser / dinguer / valdinguer

Être dans le bain *fam.* – 1. être dans une situation dangereuse ou compromettante 2. être plongé ou engagé dans qqch. qui nous intéresse, qui nous absorbe • 1. być w opałach, tarapatkach; być wrobionym 2. być pogrążonym, zanurzonym w czymś □ 1. Pour rendre service à un copain, j'avais accepté de garder son vélo. Seulement, voilà, il était volé [...] Quand on l'a trouvé chez moi, j'ai été dans le bain. (P. le Bailly, Scandale pour un Goncourt; Rck.) – [...] chcąc oddać przysługę koledze zgodziłem się na przypilnowanie jego roweru. Sęk z tym, że rower był kradziony [...]. Kiedy znaleziono go u mnie, byłem w nie miłych tarapatkach. || [...] une pensée traverse mon esprit et je dois m'arrêter, les jambes fauchées par l'émotion. Il suffira qu'un jour ou l'autre Pedro, Marcel ou Salviati se fasse prendre, même pour autre chose et je serai dans le bain. (A. Duquesne, C'est...) – [...] ta myśl przelatuje przez mój umysł i muszę stanąć, wzrusze-

nie podcina mi nogi. Wystarczy, że kiedyś Pedro, Marcel lub Salviati zostaną ujęci, nawet z innego powodu, a wtedy ja znajdę się w opałach. || Je vous ferai rencontrer Germain Douloux, dit-il. Ce gosse est dans le bain jusqu'au cou. (S. Laforest, A Bout...) – Zrobię tak, żeby się pan spotkał z Germain Douloux. Ten chłopak jest po uszy w tarapaty. || Je n'arrive pas à réaliser complètement que j'ai participé à un assassinat. Peut-être parce que mon rôle a été purement passif. [...] Je suis dans le bain sans y être. Ma solidarité avec la bande garde un caractère purement intellectuel. (A. Duquesne, C'est...) – Nie mogę do końca zrozumieć, że uczestniczyłem w zbrodni. Być może dlatego, że moja rola była zupełnie bierna [...]. Jestem wrobiony, nie będąc winnym. Moja solidarność z bandą ma czysto intelektualny charakter. 2. Le film est excellemment raconté: la description du Pigalle nocturne, la présentation des personnages ont de la force et du mouvement. On est plongé dans le bain comme on dit et l'on n'a ni le temps ni l'envie de penser à autre chose. (Le Monde, 13.4.58; P. G.) – Film jest doskonale zrobiony: opis nocnego Pigalle, prezentacja bohaterów mają siłę i dynamizm; widz pogrążony jest całkowicie w atmosferze scenerii i nie ma ani czasu ani ochoty, by myśleć o czym innym.

Mettre qqn dans le bain *fam.* – 1. mettre qqn dans une situation dangereuse ou compromettante 2. plonger qqn dans quelque chose qui l'intéresse, qui l'absorbe • 1. wpakować, wkopać, wrobić kogoś; wpakować kogoś w tarapaty 2. zanurzyć w atmosferę, głęboko (żywo) zainteresować □ 1. – Je sais que vous avez des idées [...] Mais vous vous méfiez de moi, parce que vous craignez que je mette la jeune fille dans le bain: c'est ça, hein? (G. Fau, Les Témoins...) – Wiem, że ma pan pomysły. [...] Ale nie ufa mi pan, bo się pan boi, żeby nie wpakował dziewczyny; no co, nie tak? || [...] Ils avaient beau jeu [...] de dire que j'avais continué de mentir en voulant mettre tout le monde dans le bain pour m'en tirer... (A. Page, Le Temps...) – [...] Łatwo im było mówić [...], że kłamałem, żeby wkopać innych, a samemu się wydostać... || Langarone avait été encore une fois gagnant. De toute manière, impossible de le mettre ouvertement dans le bain en ce moment. (P. Courcel, Le Délégué...) – Langarone miał jeszcze raz zwyciężyć. W każdym razie było rzeczą niemożliwą, żeby w tej chwili skompromitować go otwarcie. || Le colonel Alfaro faisait tout pour vous mettre dans le bain afin de m'isoler. (P. Courcel, Concession...) – Pułkownik Alfaro robił wszystko, żeby ciebie skompromitować po to, by mnie odizolować. 2. Ces souvenirs de général Spears, qui s'arrêtent au départ de de Gaulle, m'avaient mis dans le bain, au point qu'il me fallut continuer cette histoire coûte que coûte: J'ai donc pris à cette date les *Mémoires* de Churchill, que je n'avais jamais ouverts, et m'y suis enfoncé avec passion. (F. Mauriac, Le Bloc-Notes; B. L.)

– Te wspomnienia generała Spearsa, które zatrzymują się na odejściu de Gaulle'a [od władzy], tak bardzo mnie zainteresowały, że musiałem dokończyć tę historię za wszelką cenę; wziąłem więc pod tą datą *Pamiętniki* Churchilla, których nigdy nie otwierałem i zagłębiłem się w nie z pasją.

Prendre un bain de foule – (d'une personnalité) prendre un contact direct avec la foule • zanurzyć się w tłumie, wejść w tłum. *Ex. v. Bain de foule*

Se mettre dans le bain *fam.* – 1. se mettre dans une situation difficile et dangereuse 2. essayer de bien sentir et d'évaluer une situation • 1. wpakować się w tarapaty; wpakować się, wkopać się, wrobić się 2. starać się wyczuć atmosferę, wczuć się w sytuację □ 1. Je ne savais pas que j'avais affaire à un faussaire; maintenant c'était trop tard. Je me suis mis dans le bain jusqu'au cou. – Nie wiedziałem, że mam do czynienia z fałszerzem; teraz było za późno. Wpakowałem się w tarapaty po uszy. 2. Il passa devant la porte du premier étage en tendant l'oreille. [...] Il avait voulu "renifler" l'ambiance, se mettre dans le bain. C'était surtout son intuition qui lui avait dicté son action. (G. Cambri, Échec...) – Przeszedł przed drzwiami pierwszego piętra nastawiając ucha. [...] Chciał "wywąchać" atmosferę domu, ocenić sytuację. To intuicja głównie dyktowała mu działanie.

Se sortir du bain – se tirer d'une affaire difficile, dangereuse • wyjść z tarapatów □ – Je te remercie, Jacques [...] mais si je dois me marier un jour, il faut que l'envie m'en vienne. En ce moment ça ne serait qu'un coup de tête stupide pour me sortir du bain. (J.-P. Sartre, Les Chemins...) – Dziękuję ci Jacques [...], ale jeżeli kiedyś będę miał się żenić, to musi mi na to przyjść ochota. Teraz byłoby to głupie i lekkomyślne postanowienie, żeby wyjść z tarapatów.

C'est un bain qui chauffe *fam.* – un orage se prépare, il va pleuvoir • Będzie pompa □ – C'est à la plage que vous allez, Mademoiselle? – Pourquoi? – Mais c'est un bain qui chauffe. – Na plażę panienka idzie? – A dlaczego pan pyta? – Przecież będzie pompa!

BAISER I (n.)

Baiser de Judas – témoignage d'affection trompeux et perfide • judaszowy pocałunek □ Sylvie rougit de colère, contre son mari, contre elle-même aussi: elle s'était sentie si heureuse quand il l'avait embrassée [...]. Comment aurait-elle pu deviner que c'était un baiser de Judas? (R. Beauchamp, Des Nuits...) – Sylwia poczerwieniała z gniewu z powodu swojego męża, a także z powodu samej siebie; czuła się taka szczęśliwa, kiedy ją pocałował [...]. Jak mogła zgadnąć, że był to pocałunek pożegnania, judaszowy pocałunek?

BAISER II (v.)

Se faire baiser *pop.* – se faire prendre en faute; être la victime de qqn / qqch. • stać się ofiarą czegoś / kogoś; dostać się □ J'ai omis, par paresse, de m'arrêter à la station service. Résultat: je me suis fait baiser: je suis tombé en panne d'essence sur l'autoroute juste avant l'échangeur de Baune. – Nie zatrzymałem się, przez lenistwo, na stacji benzynowej. Skutek: padłem ofiarą i zabrakło mi benzyny na autostradzie tuż przed skrzyżowaniem na Baune.

SYN. Se faire avoir / posséder

BAISSER (SE)

Il n'y a qu'à se baisser (pour en prendre) – il y a quelque chose en grande quantité • Wystarczy się schylić □ Maintenant on se trouvait au fond de cette vieille forêt de sapin. Les champignons, il n'y avait qu'à se baisser pour les ramasser. Quel paradis! – Byliśmy teraz w głębi tego starożytnego lasu. Grzybów było tam pełno, wystarczyło się schylić. Co za raj!

BAL

Mener le bal – être responsable (d'une action collective) • wieść prym □ Les entreprises françaises ont investi 250 millions de francs hors de nos frontières en rachetant des entreprises étrangères. Les grandes entreprises ont mené le bal; les moyennes et les petites suivent. (SIC, n° 80, 4.90) Przedsiębiorstwa francuskie zainwestowały 250 milionów franków poza granicami kraju, wykupując firmy zagraniczne. Wielkie przedsiębiorstwa wiodły prym; firmy średnie i małe poszły za nimi.

BALADER

Envoyer (qqn) balader *fam.* – l'éconduire vivement, se débarrasser de lui • posłać kogoś do czorta (do licha) □ – Ces derniers temps [...] vous avez revu Ramon Ponzano? – Ça fait un bail qu'il ne s'est pas montré. C'est un type assez curieux... Il restait au bar et même quand une entraîneuse l'attaquait, il l'envoyait balader. (P. Courcel, Nuits chaudes...) – Czy ostatnio [...] widziałeś się z Ramonem Ponzano? – Już od dawna się nie pokazywał. To ciekawy typ... Siedział przy barze i nawet gdy jakaś fordanserka zaczepiała go, posyłał ją do czorta.

SYN. Envoyer promener / coucher / paître / valser / dinguer / valdinguer; Envoyer sur les roses / au diable / au tapis / au bain / à la balançoire

BALAI

Balai des chiottes *fam.* – une moustache court taillée • krótko przycięte wąsy

Coup de balai *fig., fam.* – renvoi de personnel ou de personnes indésirables; brusque licenciement; renvoi massif; purge *COLL.* Donner ~ ~ • czystka □ – Je vous l'avais bien dit, répétait-elle à chaque dîner, que cette affaire Stawinsky amènerait un coup de balai général. (H. Bazin,

La Mort...) – A mówiłam ci – powtarzała przy każdej kolacji – że ta sprawa Stawinsky'ego doprowadzi do powszechnej czystki. □ Ce coup de balai dans le gouvernement devait permettre à Eltsine d'entamer enfin les réformes promises. – Ta czystka w rządzie miała pozwolić Jelcynowi rozpocząć wreszcie obiecane reformy.

Con comme un balai *fam.* – absolument idiot, inepte • głupi jak but, duren □ Robert est un type intelligent, mais Emile, lui, il est con comme un balai. – Robert jest inteligentnym facetem, ale Emil to duren.

SYN. Con comme ses pieds / comme la lune; Bête comme chou / à manger du foin / à pleurer, etc.

Cf. Avoir un grain / une araignée au plafond; Être à la masse; Travailler du chapeau

Donner un coup de balai *pr. / fig.* – 1. *pr.* nettoyer avec un balai 2. *fig.* renvoyer massivement le personnel d'une entreprise; se débarrasser de ce qui est encombrant, nuisible ou inutile • 1. podmieść, zamieść 2. zrobić czystkę; dokonać masowych zwolnień (z pracy); oddalić, zwolnić z pracy □ 1. – Elle nettoye souvent la chambre à fond? [...] – Pas très souvent. Il arrive que je donne moi-même un coup de balai. (D. Arly, La Menteuse) – Czy sprząta często swój pokój gruntownie? [...] – Nie za często. Zdarza się, że ja sama zamiatam. 2. On ne peut pas donner un coup de balai dans un bureau sans que cela provoque un vif mécontentement même chez les travailleurs qui sont restés. – Nie można zrobić czystki w jakimś biurze nie wywołując przez to wielkiego niezadowolenia nawet u tych pracowników, którzy pozostali. □ Il y avait des fonctionnaires incompetents, d'autres qui ne faisaient rien. Le nouveau ministre a donné un coup de balai dans tout cela. (B. L.) – Byli urzędnicy niekompetentni; inni nic nie robili. Nowy minister zrobił porządną czystkę.

Être du balai – être le dernier (dans une course, une compétition); échouer dans une entreprise • być w ogonie, być ostatnim (w jakiejś konkurencji sportowej)

SYN. Faire balai; Ramasser les balais

Du balai! [loc. excl.] *fam.* – déguerpissez! Allez-vous-en!; c'est fini pour vous! • Precz! Zabieraj się!; Wynocha! Zmywaj! Zjeżdżaj! □ Les gosses jouaient dans la cage d'escalier, ils ne faisaient pas tellement de bruit, mais la concierge est quand même sortie de sa loge et leur a crié: "Du balai, les gosses! On vous a assez vus!" (G. G.) – Dzieci bawiły się na klatce i nie robiły nawet wiele hałasu, ale dozorkczyni wyszła z mieszkania i krzyknęła: "Wynocha, zabierajcie się, dzieciaki! Żebyś was tu więcej nie widziała!"

SYN. De l'air! Du vent!

BALANCE

Faire pencher (emporter vieillie) la balance [pour qqn, en faveur de qqn; pour qqch., du côté de qqch.] – décider en sa faveur, prendre parti pour qqn/qqch.; avoir une influence détermi-

nante sur une décision • przechylić szalę na czyjaś korzyść, rozstrzygnąć coś na czyjaś korzyść; zaważyć na szali □ Dans les crises ministérielles un seul suffrage peut faire pencher la balance pour ou contre le cabinet. (P.) – Podczas kryzysów ministerialnych jeden głos może przechylić szalę na korzyść gabinetu lub przeciwko niemu. || Le soutien international dont bénéficie Eltsine peut-il faire pencher la balance en sa faveur à Moscou? (Le Parisien, 23.9.93) – Czy międzynarodowe poparcie, jakim cieszy się Jelcyń, może przechylić w Moskwie szalę na jego korzyść? || On discutait souvent longtemps ne sachant quel parti prendre; un mot de lui emportait alors la balance. (Regards, 7.56) – Rozprawiano często długo nie wiedząc, na co się zdecydować; jedno jego słowo przeważało wtedy szalę.

Jeter qqch. dans la balance (sur le plateau de la balance) – dire, faire qqch. qui entraîne un résultat • rzucić na szalę, położyć na szali □ Il a jeté toute son autorité dans la balance et il a emporté la décision. (DFC) – Rzucił na szalę całą swój autorytet i uzyskał decyzję.

Mettre en (dans la) balance – évaluer en comparant • porównywać, kłaść na szali, brać pod rozwagę, rozważać za i przeciw □ Bénin. – [...] Il faudrait être de mauvaise foi pour mettre en balance un gain de 114.550 francs et une perte d'à peine 5.000. (J. Romains, M. Le Trouhadec...) – Bénin: [...] Trzeba mieć złą wolę, żeby porównywać zarobek 114.550 franków ze stratą zaledwie 5.000! || Avant de le juger si sévèrement, elle aurait dû mettre dans la balance son dévouement et la sincérité de son repentir [...]. (M. Prévost, Amour d'automne; Rck.) – Zanim zaczęła go tak surowo sądzić, powinna była wziąć pod rozwagę jego poświęcenie i szczerość skruchy [...]. || La décision ne m'appartient pas. [...] On ne va pas mettre en balance la vie de ces deux femmes et de Flaud et la liberté de ces agitateurs. (A. Saint-Moore, Face d'Ange...) – Decyzja nie należy do mnie. [...] Nie będziemy kłaść na szali życia tych dwóch kobiet i Flauda i wolności tych agitatorów. || Que pèse la parole d'une femme de cette espèce, si on la met en balance avec celle des citoyens honorablement connus tels que vous et moi? (R. Lasuye, Retour...) – Co znaczy słowo kobiety tego pokroju, kiedy porówna się je ze słowem znanych i szacownych obywateli, takich jak pan i ja? || Florentin mettait en balance les belles années vécues auprès de sa femme et son erreur passagère. Le passé l'emportait sur le présent. (Ch. Exbrayat, C'est...) – Florentin porównywał piękne lata przeżyte u boku swej żony i swoją przelotną omyłkę. Przeszłość brała górę nad teraźniejszością. || Certes, Virginia me plaisait, mais je ne pouvais mettre cette aventure, si agréable soit-elle, en balance avec ma fortune, ma réputation, ma liberté... H. Trey, Les Colères... – Oczywiście Wirginia podobała mi się, ale nie mogłem kłaść tej – aczkolwiek miłej –

przygody na szali mojego majątku, dobrej opinii i mojej wolności...

Peser dans la balance [s. qqch.] – être d'une grande importance, d'un grand poids (un argument qui influence une décision, un résultat) • zaważyć na szali □ Cet argument n'a pas pesé lourd dans la balance. (DFC) – Ten argument nie zaważył mocno na szali. || Au cours de la campagne électorale, les partis d'opposition ont beaucoup critiqué le gouvernement au sujet de l'augmentation du coût de la vie. Mais si on en juge par les résultats, cette question n'a pas beaucoup pesé dans la balance. (B. L.) – W trakcie kampanii wyborczej partie opozycyjne bardzo krytykowały rząd w związku ze wzrostem kosztów życia. Ale, jeśli sądzić po wynikach, sprawa ta nie zaważyła na szali.

Tenir la balance égale (entre deux personnes, deux opinions) – ne pas montrer de préférences, être équitable dans son jugement, ne point favoriser l'une aux dépens de l'autre • być sprawiedliwym w rozstrzygnięciu jakiejś sprawy, nie faworyzować żadnej ze stron

BALANCÉ

Bien (mal) balancé – bien (mal) fait • ładnie (dobrze) (źle) zbudowany □ Jean-Pierre. – [...] Beau gosse, dis donc. Un peu mûr, mais bien balancé. Qu'est-ce qu'il te voulait? Une demande en mariage? [...]. (A. Roussin, L'Amour...) – Jan-Piotr: [...] Piękny chłopak, proszę, proszę. Trochę w leciech, ale dobrze zbudowany. Co on chciał od ciebie? Oświadczyć? [...]. Cf. Bien roulée

BALANCER

S'en balancer *fam.* – s'en moquer complètement, n'attacher aucune importance à... • mieć coś w nosie, gwizdać na coś, kpić sobie z czegoś □ Je ne suis pas venu pour ça et, pour tout dire, je m'en balance... (M. Granchet, Le Chinois à l'eau-de-vie; CM) – Nie po to przyszedłem i prawdę mówiąc mam to w nosie. || – Ouiche! dit Céline [...] Il part avec Irène. [...] D'ailleurs, je m'en balance. (H. Duvernois, Faubourg Montmartre) – Aaa! rzekła Celina [...] wyjeżdża z Ireną! [...] Zresztą wszystko mi jedno. || Moi, j'ai fini par ne plus penser à tout ça. Le Dingo, après tout, je m'en balançais. (A. Beaucaire, La Mort...) – Przestałam w końcu myśleć o tym wszystkim. Ostatecznie miałam w nosie całego Dingo. || Le fric, ce n'est pas moi qui l'aurais eu de toute façon... Alors qu'il soit à Huguette ou à Caroline, je m'en balance. (P. Randa, Les Parques) – W każdym razie to nie ja dostałbym tę forszę... A więc mam w nosie, czy dostanie ją Huguette czy Karolina. || – Et vous n'avez jamais eu la curiosité de le suivre pour savoir où il habitait? – Il m'avait dit que c'était du côté d'Orléans, et je l'ai cru... D'ailleurs, je m'en balançais... (G. Simenon, On ne tue pas les pauvres types; G. G.) – I nigdy nie byłeś ciekaw, żeby pojechać za nim i dowiedzieć się, gdzie mie-

szka? – Powiedział mi, że gdzieś w stronę Orleanu i uwierzyłem mu... Zresztą miałem to w nosie...
 SYN. S'en moquer (s'en fichier, s'en foutre) pas mal; S'en battre l'œil; S'en soucier comme de l'an quarante / s'en tamponner le coquillard; S'asseoir dessus

Qu'est-ce qu'il m'a balancé! *fam.* – il m'a fait des reproches véhéments • Ale mnie objechał! Ale mi nagadał! □ – Une fois il m'est arrivé d'éclabousser un officier qui passait. Mais qu'est-ce qu'il m'a balancé, le type, c'est incroyable! – Raz zdarzyło mi się ochlapać przechodzącego oficera. Ale mi facet nawrzucał, niesamowicie!

BALANÇOIRE

Envoyer qqn à la balançoire *fam.* – se débarrasser de qqn • posłać kogoś do czorta (do wszystkich diabłów); wyrzucić, wywalić □ Zut pour les aristos! Coupeau envoyait le monde à la balançoire. Il trouvait des femmes chouettes, il tapait sur sa poche [...]. (E. Zola, L'Assommoir) – Cholera z arystokratami! Coupeau posyłał wszystkich do czorta. Uważał, że kobiety są fajne i uderzał się po kieszeni.

SYN. Envoyer au(x) bain(s) / au tapis / sur les roses; Envoyer promener / balader / coucher / paître / valser / dinguer / valdinguer
 Cf. Mettre / fichier / foutre à la porte

BALBUTIEMENTS

En être à ses premiers balbutiements *fig.* [s. qqch.] – en être à ses premières tentatives maladroites • być w powijakach □ L'aviation était, à l'époque, vers 1914, à ses premiers balbutiements. – W tych czasach, koło 1914 roku, lotnictwo było jeszcze w powijakach.
 Cf. Être dans les langes

BALEINE

Rire (se tordre) comme une baleine *fam.* – sans retenue, en ouvrant toute grande la bouche • zaśmiewać się, ryczeć ze śmiechu □ Ils étaient fameux, ces clowns; on a ri comme des baleines. J'aime le cirque. – Wspaniali byli ci clowni, śmialiśmy się do rozpuku. Lubię cyrk.

SYN. Rire comme un bossu / comme un fou / à tue-tête / à gorge déployée / à ventre déboutonné / à se tenir les côtes; Se tenir les côtes; Se tordre de rire; Crever / mourir de rire; Avoir le fou rire

BALLE I

Raide comme balle [loc. adj.] – tout à fait raide; mort • sztywny, martwy □ – Il est mort? – Raide comme balle et déjà froid! Laissez-moi partir, m'sieur l'inspecteur! Les complications, j'ai horreur de ça. (R. Lasuye, Retour...) – Nie żyje? – Zupełnie sztywny i już zimny. Niech mi pan pozwoli odejść, panie inspektorze! Nienawidzę wszelkich komplikacji.

Raide comme balle [loc. adv.] *fam.* – directement, sans hésiter, avec rudesse; *COLL.* envoyer, dire, répondre, etc. • prosto z mostu, ostro □ Un soir, elle s'approcha du monsieur et lui en-

voya raide comme balle que ce qu'il faisait n'était pas bien. (E. Zola, L'Assommoir, RCh.) – Pewnego wieczoru podeszła do owego pana i powiedziała mu prosto z mostu, że to, co robi, nie jest dobre.

Avoir une bonne balle *fam.* – avoir un visage rond et sympathique • mieć poczciwą (dobrą) facjatę (gębę) □ Ce petit chasseur se fait aimer de tous; il a une bonne balle. – Ten mały gonić jest lubiany przez wszystkich; ma poczciwą facjatę.

Faire des balles *tennis* – échanger quelques balles sans compter des points • wymienić kilka piłek nie na punkty □ – Le jeu a commencé? – Non, pas encore, pour le moment ils font des balles pour se réchauffer. – Gra się zaczęła? – Nie, jeszcze nie; na razie wymieniają piłki, żeby się rozgrzać.

Porter la balle *vx* • kolportować, zajmować się kolportowaniem □ – Et que pouvez-vous faire? Vous n'êtes plus jeune. – Je peux porter la balle des livres par exemple. – A co pan może robić? Nie jest pan już młody. – Mogę na przykład kolportować książki.

Renvoyer la balle (à qqn) – 1. dans une discussion, retourner l'argument contre celui qui l'a employé, répliquer 2. retourner la responsabilité à qqn • 1. odciąć się, ripostować, odbić "piłeczkę" 2. zwalić na kogoś odpowiedzialność (winę) □ 1. Hier, le chef de l'opposition a reproché au Premier Ministre d'augmenter les taxes. Celui-ci a renvoyé la balle en disant: "C'est pour payer les dettes faites par votre parti quand il était au pouvoir!" (B. L.) – Wczoraj szef opozycji wyrzucał premierowi, że podwyższa podatki. Ten odciął się mówiąc: "To po to, by zapłacić za długi zrobione przez waszą partię, kiedy była u władzy!" || Il aimait seulement la conversation plaisante des comédiennes et le marivaudage qui implique, chez celle qui renvoie la balle, une égale vivacité d'esprit. (A. Wurmser, Denise retrouvée; Rck.) – Lubił tylko miłą rozmowę z aktorkami i "marivaudage", który implikuje u tej, która ripostuje, równą żywość dowcipu. 2 – Ne souriez pas, madame. Je n'ai pas l'intention de vous renvoyer la balle. (G. Duhamel, Chronique...) – Niech się pani nie uśmiecha. Nie mam zamiaru zwać na pania winy.

Saisir (prendre, attraper) la balle au bond – profiter immédiatement d'une occasion favorable • skorzystać zrzęcznie z okazji, złapać zrzęcznie okazję □ Je n'aurais osé réclamer un congé, mais puisque le patron abordait lui-même le sujet, j'ai saisi la balle au bond. (P.) – Nigdy bym nie śmiał upomnieć się o urlop, ale ponieważ szef sam poruszył ten temat, skorzystałem zrzęcznie z okazji.

Se renvoyer la balle – 1. se renvoyer la responsabilité, l'initiative 2. se répliquer • 1. zrzucić na siebie (wzajemnie) odpowiedzialność 2. replikować (wzajemnie), odpowiadać jeden drugiemu; walczyć na argumenty □ 1. [...] Tous les ministères se renvoient la balle... personne

ne veut le prendre sous sa responsabilité... (Gyp, Le Baron...) – [...] Wszystkie ministerstwa zrzucają na siebie odpowiedzialność... Nikt nie chce brać tego na siebie... 2. La conversation était passionnante. C'était un plaisir que d'entendre ces deux personnages éminents du monde scientifique se renvoyer la balle. – Rozmowa była pasjonująca. Przyjemnością było słuchanie tych dwóch wybitnych postaci świata nauki, jak odbijają sobie piłeczkę.

À vous (lui...) la balle (encore employé) – c'est à vous de répliquer, d'agir; cela vous regarde • Teraz pana kolej (na odpowiedź, na działanie) □ – Voici tous ces deux arguments: à toi la balle! Oto wszystkie moje argumenty; teraz na ciebie kolej. SYN. La balle est dans votre camp

La balle est dans votre (son...) camp – c'est à vous de répliquer, d'agir • Teraz twoja kolej; Teraz kolej na ciebie (żeby działać, żeby coś zrobić) □ La balle est dans le camp de pouvoirs publics français, puisque les Américains ont d'ores et déjà donné leur accord: Ils devraient se prononcer au début de l'année. (Le Matin, 2.12.82) – Teraz kolej na publiczne władze francuskie, gdyż Amerykanie dali już swój placet i powinni się wypowiedzieć z początkiem roku.

BALLE II

Donner (flanquer, foutre...) douze balles dans la peau à qqn – fusiller, exécuter (par le peloton) • wsadzić komuś kulkę w łeb, postawić kogoś pod ścianę □ – Non, je ne marche pas; C'est une désertion, ça... Tu veux qu'on nous flanque douze balles dans la peau? – Nie, nie idę na to; to dezercja... – Chcesz, żeby nam wsadzili kulkę w łeb?

SYN. Coller au mur / au poteau

Recevoir douze balles dans la peau – être fusillé, exécuté (par le peloton) • stanać pod ścianą, dostać kulkę w łeb, być rozstrzelanym □ – Exécutés? – Oui, tous les trois ont reçu douze balles dans la peau. La haute trahison, quoi! – Straceni? – Tak, wszyscy trzech dostali kulkę w łeb. No cóż, zdrada stanu!

BALLE III

T'as pas cent balles? – formule type de mendicité moderne • Nie ma pan kilku groszy?

BALLERINE

Il est X comme je suis ballerine (exprime l'incrédulité, le doute) – on est sûr que la personne dont on parle n'est pas celle pour laquelle elle se fait passer • On tak jest X, jak ja jestem baletnicą □ Il convenait de ne pas se réjouir trop vite et de prêter la plus grande attention aux propositions de cet étrange individu. "Il est concierge comme je suis ballerine", se dit-il, mais il se garda d'exprimer la comparaison [...]. (J. Sareil, Le Pipelet...) – Nie należało się cieszyć za wcześnie i wypadało zwracać jak największą uwagę na propozycje tego dziwnego osobnika. "On jest dozorca, jak ja jestem tanecznica" – po-

myślał, ale powstrzymał się od wyrażania tego porównania [...].

BALLON

Ballon d'essai *fig.* – tentative faite pour sonder l'opinion, etc. • próbny balon, próba □ – Ce projet d'étatisation n'est qu'un ballon d'essai lancé par le gouvernement. Si les réactions sont défavorables le ministre dira qu'il a parlé en son nom personnel seulement, ou qu'on a mal interprété ses paroles. (B. L.) – Ten projekt upaństwowienia jest jedynie balonem próbnym, wypuszczonym przez rząd. Jeżeli reakcje będą nieprzychylnie, minister powie, że mówił tylko w swoim imieniu albo, że źle zinterpretowano jego słowa.

Ballon d'oxygène – mesure destinée à soutenir, à faire survivre une entreprise etc. menacée d'asphyxie • ożywczy zastrzyk □ Ces quelques commandes sont les ballons d'oxygène pour une entreprise en difficulté. (DFC) – Tych kilka zamówień stanowi ożywczy zastrzyk dla naszego przedsiębiorstwa będącego w trudnej sytuacji.

Attraper le ballon *fam.* – devenir enceinte • dostać brzucha, zajść w ciążę □ – J'ai vu Michel, l'autre jour, il était dans tous ses états. – ? – Sa fille a attrapé le ballon; moins de seize ans. Tu sais, Muriel. – Spotkałem niedawno Michała. Był zupełnie roztrzęsiony. – ? – Córką dostała brzucha. Nie ma jeszcze szesnastu lat! Wiesz, Muriel.

Avoir le ballon *fam.* – être enceinte • mieć brzuch, być w ciąży □ Boris n'aimait pas son beau-frère [...] mais il se plaisait à reconnaître que ce n'était pas le mauvais cheval; quand il avait su qu'elle avait le ballon, Georges s'était montré très régulier; c'était lui qui avait insisté pour l'épouser. (J. P. Sartre, Les Chemins...) – Borys nie lubił swojego szwagra [...], ale chętnie przyznawał, że nie jest to zły facet: kiedy dowiedział się, że była w ciąży, Jerzy okazał się bardzo na miejscu: to on właśnie nalegał, żeby się z nią ożenić.

SYN. Être en cloque

(Se) faire ballon de – être privé de nourriture, d'une chose escomptée, due; être oublié dans une distribution • zostać z niczym, z kwitkiem, nic nie dostać □ Je comptais sur les billets gratuits, mais je me suis fait ballon, hélas! (G. G.) – Liczyłem na gratisowe bilety, ale niestety nic nie dostałem.

SYN. Faire balpeau; Être (faire) chocolat

BALLUCHON

Faire son balluchon – s'en aller, partir • spakować manatki (i odejść) □ – Elle est partie, votre bonne, comme ça? – Oui, après la scène que Jacques lui a faite pour une bagatelle elle a fait son balluchon. J'aurais fait la même chose à sa place. – Czy wasza służąca odeszła z miejsca? – Tak, po awanturze, jaką jej zrobił Jacek, spakowała manatki. Ja bym na jej miejscu zrobiła to samo.

SYN. Faire sa valise; Plier bagage; Faire ses cliques et ses claques

BALPEAU

Faire balpeau *arg.* [très usuel jusqu'en 1960 environ, vieilli aujourd'hui] – être privé de qqch.; ne rien recevoir • zostać z niczym
SYN. Faire ballon; Faire chocolat

BAMBOU

Coup de bambou *pop.* – 1. fatigue extrême et soudaine 2. note à payer d'un montant excessif (en particulier au restaurant, au café) • 1. wielkie i nagłe zmęczenie 2. wysoki rachunek do zapłacenia (szczególnie w restauracji lub kawiarni) *Ex. v. Avoir le coup de bambou*

SYN. 1. Coup de pompe / de barre / de marteau
SYN. 2. Coup de barre / de masse / de fusil

Avoir le coup de bambou – 1. être très fatigué 2. avoir un faible pour qqn, ressentir de la sympathie pour qqn • 1. być połamany ze zmęczenia 2. mieć feblika (sympatię) do kogoś □ 1. Après cette nuit blanche et l'énervement des derniers jours, Michel avait le coup de bambou. Il rêvait de repos. – Po ostatniej bezsennej nocy i zdenerwowaniu ostatnich dni, Michał był jak połamany. Marzył o odpoczynku. 2. Au fond, on se séparait en deux groupes: antirusses et prorus. C'était surtout les socialistes, les types de Narbonne en particulier, qui avaient le coup de bambou pour Blum, qui s'acharnaient là-dessus. (L. Aragon, Les Communistes; Rck.) – W rzeczywistości istniał podział na dwie grupy: anty- i prorosyjską. Przede wszystkim socjaliści, szczególnie ci z Narbony, okazywali sympatię dla Bluma i namiętnie go popierali.

SYN. 1. Avoir un coup de pompe / de barre / de marteau

BAMBOULA

Faire la bamboula *pop.* – faire la fête • hulać, wesoło się zabawiać □ Et moi, reprenait jovialement le père, qui croyais que tu faisais la bamboula! (L. Aragon, Les Beaux quartiers; G. G.) – A ja – ciągnął jowialnie ojciec, a ja myślałem, że ty hulałeś!

SYN. Faire la nouba / la fête / la noce; Être en bringue; S'en donner (jusque-là)

BAN

En rupture de ban *v. RUPTURE*

Battre le ban – applaudir d'une façon rythmée • zgotować komuś owację (rytmicznie klaszcząc) □ "Bravo!" hurla Emilienne. – Un ban pour le binoclard, cria Rose. – Un, deux, trois, dit Victorien Fleuri. Et presque toute la noce battit le ban. (R. Vailland, Un Jeune....) – "Brawo!" – wrzasnęła Emilia. – Oklaski dla okularnika – zawołała Róża. I wszyscy weselnicy zaczęli rytmicznie klaskać.

Convoquer (appeler) le ban et l'arrière-ban *fig. litt.* – s'adresser à tous ceux dont on espère de l'aide, du secours • zwołać, kogo się tylko da;

zwoływać wszystkich na pomoc □ Il avait convoqué à cette réception le ban et l'arrière-ban de ses amis et connaissances. (PR) – Zwołał na to przyjęcie wszystkich swoich przyjaciół i znajomych.

Mettre qqn au ban de... *litt.* – le condamner dans l'opinion publique; le vouer au mépris général (se rapporte à un groupe social) • postawić pod pręgierzem opinii publicznej □ – Après le procès de Nuremberg, les nazis ont été mis au ban des nations civilisées. (B. L.) – Po procesie norymberskim nazistów postawiono pod pręgierzem opinii publicznej. || Le ministre est partisan également d'intervenir militairement dans les pays producteurs de plantes transformées en produits stupéfiants pour détruire les récoltes. "Il s'agit de mettre au ban de l'humanité tous ceux qui participent à ce trafic." (Libération, 20.9.93) – Minister jest również zwolennikiem interwencji zbrojnej w krajach produkujących rośliny przerabiane na narkotyki, a mianowicie niszczenia zbiorów. "Chodzi o postawienie pod pręgierzem opinii świata wszystkich tych, którzy uczestniczą w takim handlu".

Cf. Mettre / clouer qqn au pilori

Un ban pour...! (invitation faite à des assistants d'applaudir d'une façon rythmée en l'honneur de qqn) • oklaski dla... □ Un ban pour notre président! (DFC) – Oklaski dla naszego prezesa!

BANC

Banc d'essai – épreuve à laquelle est soumise une chose ou une personne; *COLL.* mettre, soumettre au banc d'essai • poddać próbie

Sur les bancs (de l'école); Sur les mêmes bancs – au même collège, à la même université • na ławie szkolnej; ze szkolnej ławy □ Nous avons été ensemble sur les mêmes bancs. (DFC) – Siedzieliśmy razem w tej samej ławie szkolnej.

Être au banc des accusés *fig.* – dans une situation d'accusation • być na ławie oskarżonych

Mettre au banc des accusés *fig.* – mettre dans une situation d'accusation • posadzić na ławie oskarżonych

BANDE

Par la bande [*loc. adv.*] *fam.* – 1. indirectement 2. par des moyens détournés • 1. okreśną drogą, okreźnie, niebezpośrednio 2. podstępem, chytrością □ 1. Pradonet pensait à tout autre chose. Il pensait [...] à sa femme, il n'y pensait d'ailleurs que par la bande, car le cours de ces cogitations l'amenait tout d'abord à la défunte personnalité de Jojo. (R. Queneau, Pierrot...) – Pradonet myślał o zupełnie czym innym. Myślał [...] o swojej żonie; myślał o niej zresztą pośrednio, ponieważ bieg jego rozmyślań kierował go przede wszystkim do osoby zmarłej Jojo. || [...] Peut-être le vieux dément avait-il appris par la bande le rôle qu'avait joué l'avocat dans la disparition de son ami? Peut-être aussi avait-il juré de le venger? (A. Varoux, O combien de marrants) – [...] Być może stary obłąkaniec do-

wiedział się okreśną drogą o roli, jaką adwokat odegrał w zniknięciu jego przyjaciela? Może też poprzyściągł, że go pomści? || Elle chercha à savoir par la bande ce qu'elle n'a pu connaître directement. (DFC) – Starala się dowiedzieć okreśną drogą tego, czego nie mogła się dowiedzieć bezpośrednio. 2. – Vous vous prenez pour Picasso? Quoi? Nous ne voulons pas toujours être à la traîne sous le prétexte que nous sommes plus jeunes! – Mais vous y êtes dans ce salon! – Par la bande! Et jamais aux meilleures places! tout pour les vieux! (H. Parmelin, Le Diplodocus; Rck.) – Co, uważa się pan za Picassa? Nie chcemy być stale na szarym końcu pod pozorem, że jesteście młodzi! – Ale jesteście przecież na tej wystawie! – Podstępem! I nigdy na najlepszych miejscach! Wszystko dla starych! || Vous avez une de ces façons de poser vos questions par la bande. (Saint Pierre, 70; PG) – Ma pan jakiś dziwny sposób podstępnego stawiania pytań.

Donner de la bande – 1. pencher d'un côté (d'un navire) 2. *fig.* péricliter • 1. przechylać się na jedną burzę (o statku) 2. podupadać □ 1. Touché par une torpille notre croiseur commença à donner de la bande. – Trafiony przez torpedę nasz krążownik zaczął przechylać się na jedną burzę. 2. Mon poème épique est achevé. Je cherche un imprimeur, car l'imprimerie de Linard donne de la bande à son tour. (G. Duhamel, Le Temps...) – Mój poemat epiczny jest skończony. Szukam jakiegoś drukarza, bo drukarnia Linarda też się "kończy".

SYN. Aller à vau-l'eau / à la débandade; Battre de l'aile

Faire bande à part – se mettre à l'écart des autres • trzymać się osobno (z dala) (od innych) □ Des diplomates étrangers, courtois et circonspects, faisaient bande à part. (S. Téry, La Porte...) – Zagraniczni dyplomaci, wytworni i przeczorni, trzymali się osobno. || [...] Ces messieurs se montraient aux réunions de sous-chef. Ils faisaient d'ailleurs bande à part, réfugiés dans le cabinet de Van der Hogen [...]. (G. Courteline, Le Ménage...) – [...] Panowie ci byli wierni zebraniom zastępcy szefa. Trzymali się zresztą z dala od innych, chroniąc się w gabinecie Van der Hogena. || Les poules se promenaient où elles voulaient, les dindons faisaient bande à part. (E. Triolet, Les Amants...) – Kury spacerowały, gdzie chciały, indyki trzymały się razem.

Cf. Faire cavalier seul

Bande d(e) (imbéciles, idiots, etc.)! *fam.* – injure adressée à un groupe de personnes • banda (głupców, idiotów itp.)! □ – Tous ces associés, quelle bande d'imbéciles! Si je l'avais su! – Wszyscy ci udziałowcy, co za banda głupców! Gdybym był wiedział!

BANDEAU

Arracher le bandeau des yeux de qqn – lui faire admettre la vérité • zdjąć komuś opaskę z oczu

Avoir un bandeau sur les yeux – refuser d'admettre, de comprendre la vérité • być zaślepio-

nym □ Je voulais lui faire voir toute la vérité sur cette femme, mais il ne se laisse rien dire. Il a un bandeau sur les yeux. – Chciałem mu ukazać całą prawdę o tej kobiecie, ale on nie pozwala sobie nic powiedzieć. Ma bielmo na oczach.

Cf. Avoir des œillères

Mettre (placer) un bandeau devant les yeux de qqn *fig.* – l'empêcher de voir la réalité, la vérité • założyć komuś opaskę na oczy

BANDER

Bander à part *fam.* – se tenir à l'écart des autres

• trzymać się na osobności, z daleka; chodzić samopas □ Émile, lui, ne bandait que d'une et dans toutes les manifestations des grévistes il préférerait bander à part. – Co do Emila to nie grzeszył on odwagą i podczas wszelkich manifestacji strajkowych wołał się trzymać z daleka.

Bander mou *pop. et vulg.* – avoir peur • mieć cykora (pietra)

Ne bander que d'une *pop. et vulg.* – être effrayé, redouter un accident fatal, être plus ou moins paralysé par la peur • mieć pietra, stracha □ Quand j'ai vu le train arriver sur moi, je t'assure que je ne bandais que d'une. (G. G.) – Kiedy zobaczyłem, że pociąg jedzie na mnie, miałem strasz nego pietra. || Elle s'est lancée en équilibre sur la solive en suspens [...]. Je ne bandais que d'une de la voir branler au-dessus du gouffre. (L.-F. Céline, Mort à crédit; CM) – Puściła się, utrzymując równowagę, po zawieszonej belce [...]. Miałem stracha, widząc ją ruszającą się nad przepaścią.

SYN. Trembler dans sa culotte; Mouiller son froc; Les avoir à zéro

BANDOULIÈRE

En bandoulière [*loc. adv.*] – porté en diagonale sur la poitrine ou dans le dos, de l'épaule à la hanche opposée • przerzucony przez ramię; zawieszony na piersi, na piersiach; **Fusil en bandoulière** – Strzelba przerzucona przez ramię □ Après quoi, il s'en alla également, suivi de Serge Poncelet, un gros garçon brun à moustache, qui portait son appareil photographique en bandoulière [...]. (R. Lasuye, Retour...) – Po czym odszedł również, a za nim Serge Poncelet, duży brunet z wąsikami, ze swoim aparatem fotograficznym, który nosił na piersiach.

BANNIÈRE

Se ranger (se mettre), combattre etc. sous la bannière de – se ranger dans le parti de... • dołączyć pod sztandary, walczyć pod sztandarami □ Après la défaite de la droite, tous vont maintenant se ranger sous la bannière du Front Populaire. – Po klęsce prawicy wszyscy zbiorą się teraz pod sztandarem Frontu Ludowego.

BANQUETTES

Jouer (parler) devant les banquettes – devant une salle presque vide • grać przed pustą salą, mówić do pustej sali □ C'est triste, en effet, de

jouer devant les banquettes. (A. Daudet, Les Contes de Lundi; Rck.) – Istotnie, bardzo jest smutno grać przed pustą salą.

BAPTÊME

Baptême de l'air – la première envolée en avion • chrzest powietrzny □ – Il n'avait jamais pris l'avion avant l'âge de trente ans. Il dut alors faire un voyage d'urgence à New York; c'était son baptême de l'air. (B. L.) – Nigdy nie latał samolotem przed trzydziestką. Musiał wtedy odbyć pilną podróż do Nowego Jorku: to był jego chrzest powietrzny.

Baptême du feu – premier combat; *COLL.* Recevoir son ~ ~ • otrzymać chrzest bojowy □ – Il avait déjà pris part à des escarmouches, mais lors de cet engagement, ce fut vraiment son baptême du feu. (B. L.) – Brał już udział w potyczkach, ale w czasie tej służby był to rzeczywiście jego chrzest bojowy.

SYN. Faire ses premières armes

Baptême de la ligne (du tropique) – cérémonie burlesque que l'on fait subir à ceux qui passent pour la première fois la ligne de l'équateur • uroczystość przekraczania równika (przez statek) □ Le 21 août, juste à midi, on a fait le baptême de la ligne. On a bu du champagne. – 21 lipca, dokładnie w południe, obchodziliśmy uroczystość przekraczania równika. Wypiliśmy szampana.

BARAQUE

Casser la baraque *pop.* – 1. déchaîner l'enthousiasme des spectateurs, remporter un succès triomphal 2. faire échouer brutalement une entreprise, un plan • 1. trząść się od oklasków; wywołać entuzjizm, zrobić furorę; odnieść wielki sukces 2. rozwalić, rozbić (przedsięwzięcie, plan itp.) □ 1. Tous ses admirateurs ont encore en mémoire l'inoubliable soirée d'adieu de l'ami Jacques Brel qui avait cassé la baraque à l'Olympia! (Petit Perret; G. G.) – Wszyscy admira torzy Jacques'a Brela mają jeszcze w pamięci niezapomniany wieczór pożegnalny, kiedy to artysta wzbudził nieopisany entuzjizm; cała Olimpia trzęsła się od oklasków. || Un an plus tôt, au plus fort de la vague, l'affaire aurait pu être juteuse. Brice Lalande avait alors réussi à faire croire qu'il allait casser la baraque aux élections législatives. (Libération, 27.8.93) – Rok wcześniej, na pełnej fali, sprawa mogła się wydać pikantna. Brice'owi Lalandowi udało się wtedy wywołać wrażenie, że zatrumfuje bez reszty w wyborach do zgromadzenia ustawodawczego. 2. Tout était prêt; le voilà qui vient me casser la baraque! (FC) Wszystko było gotowe. I nagle rozwała cały mój plan! || Luce se tourna vers lui, sans douceur. – Fous-moi la paix, dit-elle. Et elle quitta le restaurant. Claude baissa la tête. – Je t'ai un peu cassé la baraque, non? (Ch. Fran te, La Nuit américaine; G. G.) – Łucja odwróciła się do niego gwałtownie. – Idź do czorta – rzekła

i wyszła z restauracji. Klaudiusz spuścił głowę. – Popsułem ci trochę plany, no nie?

SYN. 1. Faire un tabac

Faire baraque *pop.* – échouer • przewalić, zawalić, zrobić fiasko □ Auteur, scénariste, acteur, c'était encore une fois pour le plaisir de gagner ou de perdre, d'avoir des sensations intenses. Les sensations, je les ai eues, mais cette fois j'ai fait baraque. (F. Charrière, Banco; FNC) – Autor, scenarzysta, aktor: spróbowałem jeszcze raz dla przyjemności zwyciężania lub przegrywania, po to, by mieć silne wrażenia. Istotnie, wrażenia miałem, ale tym razem przewaliłem.

Ne pas casser la baraque v. **Ça ne casse pas la baraque**

Ça ne casse pas la baraque *pop.* – il n'y a rien d'extraordinaire, de particulièrement beau, intéressant, etc. • To nic takiego! To nic nadzwyczajnego! To nie żadna sensacja □ Bien sûr, les paroles ne cassent pas la baraque, mais la mélodie est charmante. (G. G.) – Oczywiście słowa to nic nadzwyczajnego, ale melodia jest urocza. *SYN.* Ça ne casse rien; Ça ne casse pas trois pattes à un canard; Ça ne casse pas des briques / des barres

BARATIN

Faire du baratin à qqn *fam.* – le séduire par des propos flatteurs • czarować kogoś, zalewać, blagować, trajlować; podwalać się do (kobiety) □ Edouard. – [...] L'amour... il me semble que ça n'est pas de savoir faire du baratin pendant un temps plus ou moins long et raconter aux femmes de belles histoires. (A. Roussin, L'Amour...) – Edward: [...] Miłość... wydaje mi się, że to nie polega na umiejętności podwalania się przez dłuższy lub krótszy czas albo na opowiadaniu kobietom pięknych historyjek. || Il y a cinq ans [...] nous avions dans une villa en location [...] un bonhomme peu recommandable qui faisait du baratin aux bergères, en leur promettant des places magnifiques en ville. (D. Arly, La Menteuse) – Jakieś pięć czy sześć lat temu [...] mieliśmy w willi, przeznaczonej do wynajęcia, mało godnego polecenia faceta, który czarował miejscowe piękności, obiecując im wspaniałe posady w mieście.

C'est du baratin *fam.* – des promesses en l'air • zawracanie głowy, zalewanie, trajlowanie, blagowanie, puste gadanie, pusta gadanina □ Les promesses du Premier ministre: la réduction du chômage, la reprise économique, tout ça c'est du baratin. – Obietnice premiera: zmniejszenie bezrobocia, wzrost ekonomiczny itp., wszystko to pusta gadanina.

BARBE

Barbe à papa – friandise faite de filaments de sucre enroulés autour d'un bâtonnet • wata cukrowa □ J'ai refilé quelques sous à Monique pour qu'elle s'achète enfin de la barbe à papa. Les enfants en raffolent. – Dałem w końcu Monice kil-

ka groszy, żeby sobie kupiła wate cukrową. Dzieciaki za tym przepadają.

Vieille barbe *fam.* – qqn dont les idées, les propos ou les attitudes appartiennent à une époque dépassée (terme méprisant qu'emploient les jeunes pour désigner les gens en place) • stary nudziarz □ Toutes ces discussions entre gens de génération différente se résument le plus souvent à se traiter, d'un bord à l'autre, de vieilles barbes et de jeunes freluquets. (B. L.) – Wszystkie te dyskusje między ludźmi z różnych pokoleń sprowadzają się najczęściej do traktowania się wzajemnie jako starych nudziarzy i młodych chłystków.

À la barbe de qqn [loc. adv.] – devant qqn; à sa vue, sans se cacher de lui, à son insu • sprzed nosa; pod bokiem □ Le fait capital de ces jours-ci [...] c'est l'extraordinaire passage du Dniepr par l'Armée Rouge à la barbe de l'armée allemande. (J.-R. Bloch, De la France...) – Głównym wydarzeniem tych dni [...] jest niezwykle przejście Dniepru przez Armie Czerwoną pod bokiem wojsk niemieckich. || – Ça y est, chef, ils l'ont eue! [...] – Morte? – Mais non, chef, enlevée! À notre barbe! (A. Beaucaire, Symphonie...) – Stało się szefie! Dostali ją! [...] – Zabita? – Skądże, szefie, porwali ją nam sprzed nosa!

SYN. Sous le nez de qqn

Au nez et à la barbe de qqn v. À la barbe de qqn
Faire sa barbe v. Se faire la barbe

Faire la barbe à qqn – 1. *pr.* le raser 2. *fig. fam.* l'emporter sur lui; avoir l'avantage; se montrer supérieur à lui • 1. ogolić kogoś 2. wykpić kogoś; mieć przewagę (górować) nad kimś (wyprzeć kogoś, odebrać komuś jego szanse) □ 1. – Veux-tu que je te fasse la barbe? – Mais tu n'es pas coiffeur! – Ça ne fait rien. – Chcesz, żebym cię ogolił? – Ale ty nie jesteś fryzjerem! – Nic nie szkodzi! 2. Je me suis assuré de la faveur du chef de l'établissement; mon rival ne parviendra pas à me faire la barbe. (P.) – Upewniłem się co do przychylności kierownika zakładu; mojemu rywalowi nie uda się mnie wykpić. || Il a dix ans et il ne sait pas sa grammaire. Son petit frère qui n'a que huit ans lui fait la barbe; il la sait sur le bout du doigt. (B. L.) – Ma dziesięć lat i nie umie gramatyki. Jego młodszy brat, który ma tylko osiem lat, góruje nad nim; ma ją w małym palcu.

Marmonner dans sa barbe v. Parler...

Parler (marmonner) dans sa barbe – parler de façon incompréhensible ou indistincte • mamrotać pod nosem □ C'était tout à fait honteux. Le conférencier, en s'adressant à la salle d'auditeurs, a parlé tout le temps dans sa barbe. J'étais assis au troisième rang et je n'ai même pas pu attraper le fil de son exposé. – To była zupełna hańba. Wykładowca, zwracając się do słuchaczy na sali, mówił cały czas pod nosem; siedziałem w trzecim rzędzie i nie mogłem nawet złapać wątku jego odczytu.

Rire dans sa barbe *fam.* – ne pas exprimer ouvertement sa gaieté • uśmiechać się pod wąsem, śmiać się w duchu (w kuliak) □ Il lui expliquait

la témérité de sa démarche, mais il ne s'en faisait point et riait dans sa barbe. – tłumaczył mu zuchwałość jego postępków, ale on nie przejmował się tym wcale i uśmiechał się pod wąsem.

SYN. Rire sous cape

Se faire la barbe ou Faire sa barbe *pr.* – se raser

• golić się □ Avant d'aller au bureau il se fait la barbe. – Przed wyjściem do biura goli się. || Navoni qui venait de faire sa barbe et se rinçait la figure, le reçut avec une émotion affectueuse. (M. Prévost, Nimba) – Navoni, który właśnie się ogolił i obmywał sobie twarz, przyjął go z serdecznym wzruszeniem.

C'est la barbe (la poisse)! ou Quelle barbe! *fam.*

– c'est très ennuyeux • To nudne jak flaki z olejem! To śmiertelnie nudne! Co za nuda! □ Tu vas voir cette pièce? Je t'avais bien dit pourtant que c'était la barbe! – Idziesz na tę sztukę? Przecież mówiłem ci, że to nudne jak flaki z olejem! || – Je suppose que je devrais suivre un régime, répondit-elle, mais c'est la barbe. (T. Hauser, Agathe...) – Przypuszczam, że powinnam prowadzić dietę – odrzekła. Ale to niezbyt wesołe. || Bah, je pars bientôt dans le Midi avec ma tante. Paris quand on n'y connaît personne, quelle barbe! (A. Dominique, Pétrole) – Ba! Wyjeżdżam niedługo z ciotką na południe Francji. Paryż to straszna nuda, gdy się tam nikogo nie zna. || Elle brûlait de tout connaître et ne faisait pas un effort pour apprendre. Sa paresse c'était une énergie accumulée. L'école, quelle barbe! (G. Bayssette, La Clef des sources; Rck.) – Palila się, żeby wszystko poznać, ale nie robiła żadnego wysiłku, żeby się uczyć. Jej lenistwo było nagromadzoną energią. Szkoła! Co za flaki z olejem!

Cf. S'ennuyer comme une croûte de pain derrière une malle / à cent sous de l'heure / à mourir

La barbe! *fam.* – exclamation qui signifie qu'on est importuné ou excédé par qqn ou qqch. • Cholera! Dość tego! □ C'est le moment que choisit le téléphone pour sonner. La barbe! (R. Ikor, Frères humains) – To moment, który akurat wybiera sobie telefon, żeby zadzwonić. Cholera! || Oh! la barbe, taisez-vous un peu! (R. Sabatier, Trois sucettes à la menthe; G. G.) – O! Dość już, ucisz się trochę! || La sonnerie du téléphone venait de retentir dans le bureau. – La barbe! grommela Valentin. Qu'est-ce que c'est encore? (N. Vexin, Diamants...) – Dzwonek telefonu znów zadzwonił w gabinecie. – Cholera! – mruknął Walenty pod nosem. Cóż to znów! || – Al-lons! père, s'enhardit Rodolphe, ça suffit comme ça. [...] – L'œil du patriarche s'allume: – Toi, la barbe. (C. Canaille, Les Truands) – No! Ojciec – ośmielił się powiedzieć Rudolf – wystarczy. [...] – Czy starego zabłyśły: Dość! || – C'est l'heure de ta leçon de piano. – Oh! La barbe! (R. Clair, Comédies...) – To pora twojej lekcji fortepianu. – O! Co za męka!

BARBIER

Un barbier rase l'autre [loc. prov.] *vx* – on s'entraide entre complices • Ręka rękę myje

BARBU

Croire au barbu *fam.* – être très naïf, s'illusionner sur qqch. • wierzyć w krasnoludki □ La locution "croire au Père Noël" ou "croire au barbu" est devenue la base de toute discussion populaire [...]. (G. G.) – Powiedzenie "wierzyć w aniołki" lub "wierzyć w krasnoludki" stało się podstawą do powszechnej dyskusji [...]. || – Duval, à ce qu'il paraît, doit être nommé directeur de département. – Tu crois au barbu? – Duval ma probablement été nommé directeur de département. – Wierzysz w krasnoludki? SYN. Croire au Père Noël

BARDA

Et tout le barda v. Et tout le bazar

BARDER

Ça barde *fam.* – le plus souvent sous la forme: **Ça va barder** – attention! ça va devenir dangereux • Jest gorąco; Walka (praca) wre; Ciężka sprawa; **Ça va barder** – Znosi się na coś, Drzazgi będą lecieć; Będzie gorąco! Będzie draka! □ Ça va barder? demanda l'inspecteur. – C'est probable. Ils ont dû prendre leurs précautions [...]. (A. Beaucaire, Et tout ça...) – Będzie gorąco? – spytał inspektor. – Możliwe. Na pewno przedsięwzięli środki ostrożności. || Là-haut on ne les attendait pas. Ça bardait! Les mitraillettes crachaient des rafales rageuses. (A. Beaucaire, Et tout ça...) – Na górze nie spodziewano się ich. Walka wrzała! Pistolety maszynowe wypływały szaleńcze serie. || – Ne restons pas là! Ça va barder. [...] il y a deux régiments de blindés stationnés à Téhéran. Ils ne vont pas tarder à intervenir. (G. de Villiers, S. A. S...) – Nie stójmy tu. Zaraz będzie tu gorąco. [...] W Teheranie stacjonują dwa oddziały pancerne. Nie omieszkają wkrótce wejść do akcji. || Alors, ce déjeuner, il est prêt, oui ou non? – Mais... mais tu m'avais dit qu'on irait déjeuner à... à Blois? – Et puis quoi, encore? Grouille-toi de me préparer quelque chose, sinon ça va barder! (Ch. Exbrayat, C'est pas Dieu possible!) – No, co z tym obiadem, gotowe czy nie? – Ale... ale mówiłeś przecież, że pojedziemy na obiad do... do Blois! – I czego jeszcze? Rusz się i przygotuj mi coś, bo będzie gorąco! Cf. Ça va chauffer; Ça va chier; Il va y avoir du vilain / du sport / du pétard

BARGUIGNER

Sans barguigner *litt. archaïsant* – sans hésiter • bez wahania, bez targu □ [...] s'il avait été élevé autrement, il se serait sans doute confié au barman sympathique qui lui tendait sans barguigner son énième whisky. (F. Sagan, Le Lit défait; G. G.) – [...] gdyby był inaczej wychowany, na pewno by się zwierzył sympatycznemu barmanowi, który bez wahania podawał mu już x-tą wódkę.

BARIL

Baril de poudre – situation dangereuse • beczka prochu □ – La situation autour de Sarajevo c'est un vrai baril de poudre, une menace sérieuse pour la paix du monde. – Sytuacja wokół Sarajewa to prawdziwa beczka prochu, poważne zagrożenie dla pokoju świata.

BAROUD

Baroud d'honneur *milit.* – combat que l'on sait perdu d'avance, lutte quelconque qu'on livre par amour propre, sans illusion sur son issue négative (domaine social, politique ou autre) • rozpaczliwa i beznadziejna walka, w której chodzi jedynie o zachowanie honoru; walka na straconych pozycjach; ostatnia honorowa walka □ Après le deuxième knock-out, le champion du monde sentit que ses chances étaient perdues. Maintenant il ne voulait que le baroud d'honneur. – Po drugim nokaucie mistrz świata poczuł, że jego szanse są stracone. Teraz pragnął tylko honorowego zakończenia walki.

BAROUF

Faire du barouf *pop.* – faire du bruit, faire un scandale • robić szum □ – Bof, encore une chose. Les Iraniens font un barouf du diable à cause des gens que vous avez descendus à Khurramchahr. Le général Khadjar essaie de vous couvrir. (G. de Villiers, S. A. S...) – Dobrze, jeszcze jedno. Irańczycy robią straszny szum z powodu ludzi, których pan zabił w Khurramchahr. General Khadjar próbuje pana kryć. SYN. Faire du (un) foin / de la musique / tout un plat / tout un fromage; Aller au cri; En faire une musique

BARQUE

Mener (conduire) bien sa barque ou **Mener sa barque à bon port** – diriger bien ses affaires • dobrze pokierować swoimi sprawami (swoim życiem) □ La jeune femme n'avait pas suffisamment la tête sur les épaules pour mener sa barque à bon port. (A. Beaucaire, La Mort...) – Młoda kobieta nie miała na tyle głowy na karku, żeby dobrze pokierować swoim życiem. || La vieille se mit à rire [...]. Elle venait de comprendre: la fille ne savait rien! Le vieux Bernoux avait bien conduit sa barque, en laissant la petite hors du coup. (A. Beaucaire, Et tout ça...) – Stara zaczęła się śmiać [...] Zrozumiała: dziewczyna o niczym nie wiedziała. Stary Bernoux dobrze pokierował swoimi sprawami, pozostawiając małą poza całą sprawą. || – Pas surprenant qu'il ait fait faillite! Il menait mal sa barque et n'avait aucun sens des affaires. (B. L.) – Nic dziwnego, że zbankrutował! Złe prowadził swoje sprawy i nie miał żadnego zmysłu do interesów.

Mener qqn en barque *fam.* – tromper, abuser • wodzić (kogoś) za nos, oszukiwać; wyprowadzić w pole □ – Crois-tu qu'il va se débrouiller? – J'en suis sûr. Ce n'est pas Léon qui se laisse mener

en barque. – Sądziysz, że da sobie radę? – Jestem pewien. To nie Leon, który daje się wodzić za nos. || [...] notre patron avait lâché: "Foutaises. Bourgeois vous a menés en barque!" (Barniche, Le Gang; RCh.) – [...] nasz szef rzucił: "Bzdury. Bourgeois wyprowadził was w pole!" || Raymond savait ce qu'il voulait et ne devait pas aimer se laisser mener en barque. (D. Dorn, Notre métro quotidien) – Raymond wiedział, czego chce i zapewne nie lubił, by go wyprowadzano w pole.
 SYN. Mener qqn en bateau / par le bout du nez; Faire monter <grimper> à l'arbre; Donner le change; Faire marcher; Le mettre à qqn; Mettre <fourrer, foutre> dedans; Rouler dans la farine; La faire (à l'oseille)

Se laisser mener en barque (par qqn) v. Mener qqn en barque

BARRAGE

Faire barrage à qqch. – arrêter, stopper • położyć <postawić> tamę czemuś; powstrzymać coś □ Faire barrage à l'expansion économique d'un pays concurrent. (DFC) – Postawić tamę ekonomicznej ekspansji konkurującego kraju.
 Cf. Mettre un terme à qqch.; Mettre fin à qqch.

BARRE

Coup de barre – 1. *fig.* (changement brusque de direction p. ex. en politique) 2. *fam.* fatigue soudaine 3. addition très élevée chez un restaurateur ou un hôtelier • 1. nagła zmiana kierunku <orientacji> (w polityce) 2. nagłe zmęczenie 3. słony rachunek □ 1. L'entreprise sombrait; il donna un coup de barre pour redresser la situation compromise. – Przedsiębiorstwo upadało; wykonał nagły manewr, żeby naprawić nadwreżoną sytuację. 2. Elle avait un sérieux coup de barre à la fin de cette journée de travail. – Opanowało ją nagłe zmęczenie pod koniec tego dnia pracy. || Vers six heures de l'après-midi, en général, j'ai un coup de barre qui m'oblige à boire un café. – Koło szóstej po południu ogarnia mnie przeważnie nagłe uczucie zmęczenia, które zmusza mnie do napicia się kawy. 3. Je jetai un coup d'œil sur la feuille que l'hôtelier me tendit: ce fut un coup de barre. – Rzuciłem okiem na kartkę, którą podał mi hotelarz: to był słony rachunek!

SYN. 2. Coup de bambou / de pompe / de marteau
 SYN. 3. Coup de fusil

Avoir barre sur qqn – avoir sur lui une influence exclusive, le tenir, l'avoir à sa merci • mieć władzę <moc> nad kimś, mieć przemożny wpływ na kogoś; mieć kogoś w ręku □ Dis-moi qu'est-ce qui te lie à cet homme? – Rien. – Pourtant il semble avoir barre sur toi: il te retrouve et tu ne réagis pas, tu parais te résigner à je ne sais quoi. (P. Forquin, Le Procès...) – Powiedz mi, co cię wiąże z tym człowiekiem? – Nic. – A jednak wydaje się, że ma nad tobą władzę: odnajduje cię, a ty nie reagujesz, zdajesz się godzić na nie wiadomo co. || Evidemment, c'était avantageux, Mina s'en rendait parfaitement compte. Dange-

reux aussi parce que désormais les Américains auraient barre sur elle et pourraient la manipuler à leur guise [...]. (F. Chabrey, Une Valse...) – Oczywiście, było to korzystne. Mina świetnie zdawała sobie z tego sprawę. Ale również niebezpieczne, bo odtąd Amerykanie będą mieli nad nią władzę i będą mogli dowolnie nią manipulować [...]. || Trente secondes plus tard il racrochait, froissé que le patron n'eût pas daigné l'écouter, mais ravi, en même temps, de revoir la hautaine Mlle Rubrecht, sur qui, désormais, il avait barre. (R. Lasuye, Retour de baptême) – Pół minuty później odkładał słuchawkę, dotknięty tym, że szef nie zaczął go słuchać, ale równocześnie zachwycony, że znowu może się zobaczyć z wyniosłą panną Rubrecht, na którą odtąd miał przemożny wpływ.

Avoir le coup de barre – avoir un malaise soudain provoqué par la fatigue • odczuć nagłe i silne zmęczenie □ Soudain, Maurice s'écarte de la route et va s'asseoir au pied de la borne. [...] Il faut que je m'arrête, j'ai le coup de barre, je n'ai pas assez dormi. (J. Joffo, Un Sac...) – Nagle Maurycy schodzi z drogi i siada koło słupka. [...] – Muszę się trzymać, napadło mnie nagłe zmęczenie, nie wyspałem się. || – Tiens, va me chercher une bière [...]! Il a repris une bière, puis deux, cinq et j'ai vu qu'il commençait à piquer du nez. – T'as le coup de barre? – Hein? Non. (Berroyer, Je vieillis bien) – No, przynies mi piwo [...]! Wypił jedno piwo, potem dwa, pięć i zobaczyłem, że zaczyna kimać. – Złapało cię zmęczenie? – He? Nie.

SYN. Avoir le coup de bambou / le coup de pompe / le coup de marteau

Baisser (élever) la barre *fig.* rabattre (relever) les exigences • obniżyć (podnosić) poprzeczkę □ Les concurrents étant très faibles, la commission du concours d'entrée a décidé de baisser la barre de quelques points. – Ponieważ kandydaci byli bardzo słabi, komisja egzaminów wstępnych postanowiła obniżyć poprzeczkę o kilka punktów.

Donner barre à qqn – lui donner une influence exclusive, un avantage, une domination • dać komuś przewagę <atut, pierwszeństwo> nad kimś □ J'ai fait une connerie qui te donne barre sur moi et je suis prêt à transiger. (G. Vidal, A Un...) – Zrobiłem głupstwo, które daje ci nade mną przewagę, i jestem gotów układać się z tobą.

Donner un coup de barre – changer de direction, d'orientation, de politique • zmienić kierunek, dokonać zwrotu □ – Après la mort de Staline, l'URSS a donné à sa politique un coup de barre qui lui a permis de se rapprocher des États-Unis. (B. L.) – Po śmierci Stalina, ZSRR dokonał zwrotu w swojej polityce, co pozwoliło mu zbliżyć się do Stanów Zjednoczonych. || L'entreprise sombrait; il donna un coup de barre pour redresser la situation compromise. – Przedsiębiorstwo upadało, dokonał więc odpowiedniego zwrotu, by poprawić sytuację.

Être à la barre *fig.* – être responsable de la con-

duite des affaires; diriger, gouverner • trzymać ster (rządów), być przy sterze, kierować □ Le Sénat américain a des pouvoirs étendus, mais c'est le président des États-Unis qui tient la barre. (B. L.) – Senat amerykański ma szerokie uprawnienia, ale to prezydent Stanów Zjednoczonych trzyma ster rządów.

Être au-dessous de la barre – être au-dessous du niveau requis ou normal • być pod poprzeczką □ Après le concours d'entrée à la philologie romane de notre Institut beaucoup de candidats sont restés au-dessous de la barre. – Po egzaminie wstępnym na filologię romańską naszego Instytutu wielu kandydatów zostało pod poprzeczką.

Garder la barre – garder la responsabilité, la conduite des affaires • być (stale) przy sterze, zachować (nadal) ster (rządów) □ Il demeurerait le lutteur, jaloux de son autorité, fier de sa réussite [...]. Et il entendait garder la barre. (J. Sorgue, En désespoir...) – Pozostawał bojownikiem, zazdrosnym o swoją władzę, dumnym ze swojego powołania [...]. I zamierzał zachować ster rządów.

Manger à la barre fixe *pop.* – très peu ou pas du tout • handlować głodem □ Au camp, les prisonniers mangeaient à la barre fixe. – W obozie więźniowie handlowali głodem.

SYN. La sauter; Danser devant le buffet

Mettre (à qqn) des barres dans les roues *fam.* v. **Mettre des bâtons...**

Ne pas casser des barres *fam.* – n'avoir rien d'exceptionnel, d'extraordinaire; le plus souvent dans la formule: **Ça ne casse pas des barres** • To nic szczególnego (nic nadzwyczajnego) (marne, mizerne) □ Le cinéma français, en général, ça ne casse pas des barres. Je le trouve trop lent, trop littéraire. Moi, je préfère les films américains. – Film francuski, na ogół, nie jest nadzwyczajny. Uważam, że jest za powolny, zbyt literacki. Wolę filmy amerykańskie.

SYN. Ça ne casse pas trois pattes à un canard; Ça ne casse pas des briques; Ça ne casse rien; Ça ne casse pas la baraque

Paraître à la barre – se présenter devant les juges • stanąć przed sądem □ Il a reçu une convocation et devait paraître à la barre dans quinze jours. – Dostał wezwanie i miał się stawić przed sądem za dwa tygodnie.

Placer haut la barre – opérer une sélection sévère, fixer des objectifs élevés • ustawić wysoko poprzeczkę □ Vu le nombre élevé des candidats qui voulaient étudier la médecine cette année, on a placé haut la barre. – W związku z dużą liczbą kandydatów którzy chcieli studiować w tym roku medycynę, ustawiono wysoko poprzeczkę.

Cf. Baisser la barre; Élever la barre

Prendre barre sur qqn (qqch.) – prendre sur lui une influence exclusive, un avantage, une domination • wziąć górę (zdobyć przewagę, wpływ) nad kimś (czymś) □ Avec cette publication si modeste dont seul un débutant peut connaître la vertu d'excitation, le souci de la littérature

commença de prendre barre sur celui du voyage [...]. (R. Jouglet, Les Paysans) – Począwszy od tej tak skromnej publikacji, której pobudzającą właściwość może znać tylko debiutant, zainteresowania literackie zaczęły zdobywać przewagę nad zainteresowaniem podróżami. || Ce diable d'Edmond. Il sait prendre barre sur elle. Il la devance toujours quand il faut marquer un avantage. Elle est sans défense devant lui. Il lit dans son cœur. (L. Aragon, Aurélien I) – Ten szatański Edmund potrafi zdobyć nad nią przewagę. Uprowadza ją zawsze, kiedy trzeba wyświadczyć jakąś przysługę. Jest wobec niego bez obrony. Czyta w jej sercu.

SYN. Prendre le dessus; L'emporter

Prendre la barre – prendre la responsabilité de la conduite des affaires • ująć ster rządów (spraw) □ Il se rendait bien compte qu'après la mort du roi c'est lui qui devrait prendre la barre. – Zdawał sobie dobrze sprawę, że to on po śmierci króla będzie musiał ująć ster rządów.

Tenir la barre v. **Être à la barre**

BARREAU

Barreau de chaise *fam.* – gros cigare • grube cygaro □ La secrétaire entra. Le directeur, installé confortablement dans son fauteuil, fumait son barreau de chaise habituel. – Sekretarka weszła. Dyrektor, siedząc wygodnie w fotelu, palił jak zwykle swoje grube cygaro.

Être, se trouver derrière les barreaux – être en prison • być (znaleźć się) za kratkami □ [...] nous sommes enclins à penser que les véritables raisons pour lesquelles il s'est retrouvé derrière les barreaux n'ont rien à voir avec son inculpation officielle pour fraude [...]. (Nouvelle Solidarité, 10.9.93) – [...] skłonni jesteśmy sądzić, że prawdziwe przyczyny, dla których znalazł się za kratkami, nie mają nic wspólnego z jego oficjalnym oskarżeniem o oszustwo [...].

SYN. Être à l'ombre / au violon / au trou / sous les verrous

BAS I (n. m.)

Bas-bleu *péj.* – femme pédante • sawantka □ Elle croit tenir un salon littéraire parce qu'elle reçoit chez elle quelques plumeux, un poète et deux ou trois bas-bleus. (B. L.) – Zdaje się jej, że ma salon literacki, bo przyjmuje u siebie kilku pisarzy, jakiegoś poetę i dwie czy trzy sawantki.

Bas de laine – cachette où l'on mettait des économies, l'épargne faite par un ménage • pończocha, uciulany grosz □ Jean se plaignait auprès de ses amis de devoir se contenter de la misérable retraite que la SNCF voudrait bien lui donner, mais il omettait de dire que depuis de nombreuses années il s'était constitué un important bas de laine. – Jan uskarżał się przed przyjaciółmi, że musi zadowalać się marną emeryturą, jaką raczą mu dawać Francuskie Koleje Państwowe, ale nie mówił, że od wielu lat uciulał sobie w pończosze sporo grosza.